

การนำเสนอภาพลักษณ์ใหม่ของพระนางชูลีไทเฮาในนวนิยาย *เอ็มเพรส ออร์คิด*
และ *เดอะ ลาสท์ เอ็มเพรส*

นายวรพล ผสมทรัพย์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ ภาควิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2554
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)
เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR)
are the thesis authors' files submitted through the Graduate School.

REWRITING EMPRESS DOWAGER CIXI IN *EMPRESS ORCHID*
AND *THE LAST EMPRESS*

Mr. Worapol Phasomsup

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts Program in Comparative Literature

Department of Comparative Literature

Faculty of Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2011

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การนำเสนอภาพลักษณ์ใหม่ของพระนางชวสีไทเฮาใน
	นวนิยาย เอ็มเพรส ออร์คิด และ เดอะ ลาสท์ เอ็มเพรส
โดย	นายวรพล ผสมทรัพย์
สาขาวิชา	วรรณคดีเปรียบเทียบ
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	รองศาสตราจารย์ ดร. อนงค์นาฏ เกกิงวิทย์
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม	อาจารย์ ดร. ศศิพร เพชรภาวิรัตน์

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทมหาบัณฑิต

..... คณบดีคณะอักษรศาสตร์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประพจน์ อัครวิรุฬห์การ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จตุรี ดิงศรัททิย์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(รองศาสตราจารย์ ดร.อนงค์นาฏ เกกิงวิทย์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม
(อาจารย์ ดร.ศศิพร เพชรภาวิรัตน์)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.ปกรณ์ ลิ้มปนุสรณ์)

วรพล ผสมทรัพย์ : การนำเสนอภาพลักษณ์ใหม่ของพระนางซูลีไทเฮาในนวนิยาย *เอ็มเพรส ออร์คิด และ เดอะ ลาสท์ เอ็มเพรส*. (REWRITING EMPRESS DOWAGER CIXI IN *EMPRESS ORCHID AND THE LAST EMPRESS*) อ. ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: รศ. ดร. อนงค์นาฏ เถลิงวิทย์, อ. ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม: อ. ดร. ศศิพร เพชราริรัชต์, 223 หน้า.

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การนำเสนอภาพลักษณ์ใหม่ของพระนางซูลีไทเฮาจากมุมมองของอันจิ หมิน นักเขียนสตรีจีนพลัดถิ่น ในนวนิยายเรื่อง *Empress Orchid* และ *The Last Empress* รวมทั้งวิเคราะห์ภาพลักษณ์เดิมที่บรรยายถึงจักรพรรดินีผู้นี้ทั้งในงานเขียนไทยและต่างประเทศเพื่อนำเสนอทัศนคติมุมมองของผู้ประพันธ์ที่มีต่อตัวละครประวัติศาสตร์หญิงผู้นี้

จากการวิเคราะห์ศึกษาพบว่านวนิยายของอันจิ หมินมีบทบาทสำคัญในการได้กลับภาพลักษณ์เดิมของตัวละครจักรพรรดินีซูลีที่ปรากฏในงานเขียนประวัติศาสตร์และวรรณกรรมชิ้นอื่นๆก่อนหน้านี้ ผู้ประพันธ์ได้เผยให้เห็นว่าคติทางเพศของสังคมปิตาธิปไตยมีส่วนสำคัญในการนำเสนอตัวละครจักรพรรดินีซูลีในภาพลักษณ์ที่ไม่ดี นอกจากนี้ผู้ประพันธ์ยังได้นำเสนอภาพลักษณ์ใหม่ของพระนางซูลีไทเฮาผ่านนวนิยายของตนซึ่งสามารถสรุปได้เป็น 5 ประเด็นด้วยกัน คือ ภาพลักษณ์ของลูกสาวที่มีความกตัญญูต่อบุพการี ภาพลักษณ์ของภรรยาที่รักและเข้าใจสามี ภาพลักษณ์ของแม่ที่อุทิศทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อลูก ภาพลักษณ์แม่ของแผ่นดินที่อุทิศร่างกายเพื่อประเทศชาติ และภาพลักษณ์ในฐานะเหยื่อแห่งข่าวลือ อาจกล่าวได้ว่านวนิยายของอันจิ หมินเป็นการนำเสนอภาพลักษณ์ของตัวละครจักรพรรดินีซูลีในมุมมองที่แตกต่างออกไปจากเดิม

ภาควิชา วรรณคดีเปรียบเทียบ

สาขาวิชา วรรณคดีเปรียบเทียบ

ปีการศึกษา 2554

ลายมือชื่อนิสิต .....

ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....

ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม .....

5180198222 : MAJOR COMPARATIVE LITERATURE

KEYWORDS : IMAGE / GENDER / HISTORICAL NOVELS / EMPRESS DOWAGER
CIXI

WORAPOL PHASOMSUP : REWRITING EMPRESS DOWAGER CIXI IN
EMPRESS ORCHID AND THE LAST EMPRESS.

ADVISOR : ASSOC. PROF. ANONGNAT THAKOENGWIT, Ph.D.,

CO-ADVISOR : SASIPORN PETCHARAPIRUCH, Ph.D., 223 pp.

The objectives of this thesis are to analyze the ways in which the images of Empress Dowager Ci Xi are rewritten from the perspectives of a diasporic Chinese woman writer, Anchee Min, through her two historical novels: *Empress Orchid* (2005) and *The Last Empress* (2007), and to analyze the images of Empress Dowager Cixi which have been previously represented in various literary works.

The study of the images of Empress Dowager Cixi in Min's novels reveals the significant role of the writer in restoring the reputation of this historical figure, who was portrayed as a ruthless and power-thirsty tyrant in Chinese history and other writings. The writer showed how the negative images of Cixi are a result of the gender bias of Chinese historians and writers in a patriarchal society. Moreover, Min rewrote the images of Empress Dowager Cixi into new ones, which can be categorized into five groups: those of a grateful daughter, a good concubine who sympathized with the Emperor and helped alleviate his burdens, a mother who devoted herself to her only son, the mother of China who attempted to save the statecraft from foreign invasions and a victim of rumors. It can be said that Min's novels provide the reader with different aspects on the image of Empress Dowager Cixi.

Department Comparative Literature

Field of Study Comparative Literature

Academic Year : 2011

Student's Signature .....

Advisor's Signature .....

Co-advisor's Signature .....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความสามารถของ รองศาสตราจารย์ ดร.อนงค์นาฏ เกกิงวิทย์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ให้คำแนะนำและข้อคิดเห็นอันเป็นประโยชน์ต่อผู้วิจัยและเป็นผู้ให้กำลังใจสนับสนุนในยามที่ผู้วิจัยรู้สึกท้อแท้ อีกทั้งความเมตตาจาก อาจารย์ ดร.ศศิพร เพชรราภิรัชต์ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ผู้ให้ความรู้ด้านวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์จีนอย่างถ่องแท้ นอกจากนี้ ผู้วิจัยใคร่แสดงความระลึกถึงความเมตตาจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จาดูรี ดิงศภิตย์ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และ รองศาสตราจารย์ ปกรณ์ ลิ้มปนุสรณ์ กรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาสละเวลาตรวจสอบ รวมทั้งให้ข้อคิดเห็นเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขงานวิจัยให้ถูกต้องสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ความสำเร็จส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เกิดจากความเมตตาของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชุตินาฏ ประกาศวุฒิสาร ผู้ให้ความรู้แนวคิดทางด้านทฤษฎีสตรีศึกษาอันก่อประโยชน์อย่างยิ่งในการทำวิทยานิพนธ์ของผู้วิจัย รวมทั้งขอขอบพระคุณอาจารย์ วิลาสินีย์ แผงยงค์ อาจารย์สาขาวิชาภาษาอิตาเลียน ผู้คอยเป็นกำลังใจอยู่เสมอและเจ้าหน้าที่ภาควิชาวรรณคดี เปรียบเทียบทุกท่านที่ให้การช่วยเหลือตลอดมา

ยิ่งกว่าอื่นใด ผู้วิจัยขอระลึกถึงพระคุณของบิดามารดาผู้เป็นกำลังใจอันสูงสุดตลอดระยะเวลาการทำวิทยานิพนธ์ โดยเฉพาะมารดาผู้เป็นต้นแบบหญิงแกร่งเช่นตัวละครในนวนิยายและยืนเคียงข้างคอยสนับสนุนตลอดช่วงเวลาที่ศึกษาในคณะอักษรศาสตร์แห่งนี้

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	6
1.3 สมมุติฐานของการวิจัย.....	6
1.4 ขอบเขตของการวิจัย.....	7
1.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	8
1.6 ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย.....	9
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	9
บทที่ 2 ย้อนมองชีวิต ในวิกฤติทางประวัติศาสตร์: ภูมิหลังชีวิตนักเขียนและบริบท ประวัติศาสตร์การเมืองจีน.....	10
2.1 สถานภาพสตรีจีนในสังคมจารีต.....	15
2.2 การเมือง รัฐ และสตรี.....	18
2.3 อันฉี หมิน: นักเขียนสตรีจีนพลัดถิ่นกับประวัติศาสตร์จีน ในมุมมองผู้หญิง.....	23
2.3.1 จากเรดการ์ดสู่เส้นทางนักประพันธ์.....	25
2.3.2 'Empress Orchid' และ 'The Last Empress': การเมืองเรื่องเพศ ในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์.....	29
2.4 บริบททางประวัติศาสตร์การเมืองจีน.....	33
2.4.1 กบฏไท่ผิง (1850-1864).....	36
2.4.2 ความขัดแย้งระหว่างจีนกับโลกตะวันตก (ค.ศ.1839-1860).....	41
2.4.2.1 สงครามฝิ่นครั้งที่ 1 (ค.ศ.1839 – 1842).....	44
2.4.2.2 สงครามฝิ่นครั้งที่ 2 (ค.ศ.1856 – 1860).....	47

	หน้า
2.4.3 สงครามระหว่างจีนกับญี่ปุ่น (ค.ศ.1874-1895).....	59
2.4.4 กบฏนักมวย (ค.ศ.1900).....	63
บทที่ 3 ภาพลักษณ์เดิมนิวไทเฮา ผ่านเรื่องเล่าทั้งไทยและเทศ.....	70
3.1 เส้นหมี่มารยาทหญิง กลลวงช่วงชิงอำนาจชาย.....	74
3.2 จักรพรรดินีซูตี: อิศตรีผู้กระหายอำนาจ.....	82
3.2.1 ว่าราชการหลังม่าน.....	91
3.2.2 ฝ่าฝืนกฎมณเฑียรบาล.....	100
3.2.3 วิกฤตความเป็นชายและความเป็นชาติ.....	105
3.3 ฮองไทเฮาซูตี: ราชนินีผู้กระหายเลือด.....	118
3.3.1 จักรพรรดินีซูตีกับตำนานปีศาจร้าย.....	118
3.3.2 การปฏิเสธความเป็นแม่และภรรยาที่ดี.....	121
3.3.3 ความขัดแย้งรุนแรงระหว่างผู้หญิง.....	130
บทที่ 4 จักรพรรดินีซูตี ราชนินีกล้วยไม้ การสร้างภาพลักษณ์ใหม่ในนวนิยายอิง ประวัติศาสตร์ของอันฉี หมิน.....	138
4.1 เสียงขอความเป็นธรรมจากจำเลย.....	139
4.2 ชีวิตที่ต้องต่อสู้จากสามัญชนสู่บัลลังก์มังกร.....	143
4.2.1 ความทุกข์ยากของครอบครัว.....	143
4.2.2 เฝ้านิวชีวิตในเมืองหลวง: บททดสอบลูกกตัญญู.....	147
4.2.3 พื้นที่วังหลวง: สมรภูมิตะแย่งชิงผู้หญิง.....	152
4.3 ภาพลักษณ์ภรรยา.....	158
4.3.1 ภรรยาผู้อยู่เคียงข้างสามี.....	159
4.3.2 ภรรยาผู้ครองความเป็นหม้ายตลอดชีวิต.....	164
4.4 ภาพลักษณ์แม่.....	166
4.4.1 สายใยเชื่อมร้อยจากแม่สู่ครอบครัว.....	167
4.4.2 แม่คือนักสู้คือผู้เสียสละ.....	172
4.4.3 ความทุกข์ของแม่และการเยียวยาความรัก.....	178
4.5 ภาพลักษณ์แม่ของแผ่นดิน.....	186
4.6 ภาพลักษณ์ของเหยื่อของข่าวลือ.....	197

บทที่ 5 บทสรุป.....	208
รายการอ้างอิง.....	219
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	223

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมปิตาธิปไตยได้ประกอบสร้างแนวคิดเรื่องพื้นที่และเพศสถานะขึ้นเพื่อจัดแบ่งพื้นที่ระหว่างชายหญิงอย่างชัดเจนอันเอื้อต่อการกำหนดบทบาทหน้าที่ของแต่ละฝ่าย พื้นที่ภายนอกหรือพื้นที่สาธารณะอันเกี่ยวข้องกับชุมชนหรือรัฐถูกจัดไว้เป็นอาณาเขตของเพศชายโดยเฉพาะ ซึ่งหมายรวมถึงพื้นที่ทางการเมืองและการดูแลปกครอง ในส่วนพื้นที่ส่วนตัวเช่นพื้นที่ภายในบ้านได้กลายเป็นพื้นที่ที่สงวนไว้เฉพาะเพศหญิง

*The public sphere was reserved for men and included corporate, government and intellectual realms; basically, anywhere outside the home. The private sphere was reserved for women and consisted only for the home.*¹

เช่นเดียวกับสังคมจีนในครั้งอดีต แนวคิดเรื่องพื้นที่และเพศสถานะมีบทบาทสำคัญต่อความคิดและพฤติกรรมของคนในสังคม การที่ผู้หญิงละเมิดล่วงล้ำเข้ามาในพื้นที่ทางการเมืองอันสงวนไว้แต่เพียงเพศชายทำให้เกิดความวิตกต่ออำนาจเพศชายทำให้เกิดการสร้างภาพลักษณ์หญิงร้ายเพื่อเป็นข้ออ้างในการกำจัดผู้ละเมิดเส้นแบ่งพรมแดนดังกล่าว สังคมจีนมองว่าสตรีที่ก้าวละเมิดพื้นที่ของบุรุษจะนำมาซึ่งความวุ่นวายและเป็นบ่อเกิดแห่งหายนะแก่บ้านเมือง ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างในอดีตที่กล่าวถึงความวุ่นวายไร้ระเบียบของสังคม เช่นในสมัยราชวงศ์ถังอันมีพระนางบูเช็กเทียน หรือ อู่เจ๋อเทียน ดำรงตำแหน่งพระจักรพรรดินีในช่วงปี ค.ศ.624-705 เป็นที่ทราบกันดีว่าพระนางทรงมีชื่อเสียงว่าเป็นทรราชย์หญิงองค์แรกในประวัติศาสตร์จีน เนื่องจากทรงมีอุปนิสัยเย้ยหยันโหดและลุแก่อำนาจบาตรใหญ่ อีกตัวอย่างหนึ่งเกิดขึ้นในช่วงปลายสมัยราชวงศ์ชิง

---

¹ Doveanna S. Fulton, *Speaking power: Black feminist orality in women's narratives of slavery*. (Albany: State University of New York, 2006), p. 44.

ภายใต้อำนาจของพระนางซูสีไทเฮา ผู้สำเร็จราชการแผ่นดินในรัชสมัยพระจักรพรรดิถังจื่อระหว่างช่วงปีค.ศ.1835-1908 ภาพลักษณ์ของพระนางเป็นที่โจษขานในเรื่องความกระหายอำนาจ และความเหี้ยมโหดอำมหิตทั้งในหมู่ชาวจีนและต่างชาติที่เข้ามาติดต่อกันในสมัยนั้น ภาพลักษณ์ของผู้หญิงทั้งสองถูกวาดขึ้นเพื่อสอดรับกับแนวคิดชายเป็นใหญ่ที่ต้องการกีดกันผู้หญิงออกจากพื้นที่ทางการเมือง

สำหรับงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยต้องการศึกษาการนำเสนอภาพลักษณ์ของผู้หญิงที่ตกเป็นเหยื่อของอุดมการณ์ปิตาธิปไตย ผู้วิจัยเห็นว่าภาพลักษณ์ของตัวละครหญิงประวัติศาสตร์จีนที่มีบทบาทอำนาจทางการเมืองมักถูกวาดภาพว่าปีศาจหรือนางมารร้าย เนื่องจากการฝ่าฝืนเส้นแบ่งกั้นบทบาทหน้าที่ระหว่างหญิงและชายของตัวละครหญิงได้สร้างความหวาดวิตกแก่สังคมชายเป็นใหญ่ที่จะสูญเสียอำนาจหรือสันคลอนตัวตน อีกทั้งสังคมยังเชื่อมโยงผู้หญิงที่มีบทบาทอำนาจการเมืองเข้ากับสิ่งชั่วร้ายหรือความวุ่นวายไม่สงบสุขที่จะเกิดขึ้นแก่บ้านเมือง ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกกรณีของพระนางซูสีไทเฮาเป็นกรณีศึกษาผ่านงานวรรณกรรมทั้งของไทยและต่างชาติ

จากตัวบทวรรณกรรมที่ศึกษาผู้วิจัยพบว่าภาพลักษณ์ของพระนางซูสีไทเฮาที่ถูกสร้างขึ้นนั้นปรากฏในภาพของสตรีผู้สั่งการอยู่เบื้องหลังม่านราชบัลลังก์พระจักรพรรดิ เป็นผู้กุมอำนาจการบริหารงานราชการแผ่นดินทั้งหมดในสมัยนั้น โดยมีพระจักรพรรดิถังจื่อ พระโอรสเป็นหุ่นเชิดของพระนาง ครั้นเมื่อจักรพรรดิถังจื่อสวรรคต จักรพรรดิกงซวี ผู้เป็นพระโอรสบุญธรรมของพระนางได้เสด็จขึ้นครองราชย์สืบต่อ โดยยังคงอยู่ภายใต้อิทธิพลอำนาจของพระมารดาเช่นเดียวกับจักรพรรดิพระองค์ก่อน ความกระหายอำนาจของพระนางซูสีไทเฮาเป็นที่ทราบกันดีในพงศาวดารจีนว่า พระนางทรงทำทุกวิถีทางเพื่อรักษาอำนาจนั้นไว้โดยมิได้ทรงคำนึงถึงหลักความถูกต้องชอบธรรม และหากมีผู้ใดขัดขวางหนทางสู่อำนาจของพระนาง ไม่ว่าจะป็นเลือดเนื้อเชื้อไขหรือขุนนางข้าราชการบริวาร พระนางจะทรงกำจัดให้พ้นทางของตน หลักฐานอันแสดงภาพลักษณ์ดังกล่าวปรากฏในงานเขียน **อัตชีวประวัติของอัยซิง เจี้ยวหรง พู่อี้ จักรพรรดิองค์สุดท้ายแห่งราชวงศ์ชิง** (From Emperor to Citizen: The Autobiography of Aisin- Gioro Pu Yi) ผู้เป็นรัชทายาทสืบต่อราชบัลลังก์ในช่วงปลายรัชสมัยของพระนาง ดังข้อความต่อไปนี้

[...] *Tzu Hsi had a very highly developed lust for power and was most unwilling to abandon any power that came into her hands. From her point of view the principles of moral conduct and the ancestral code existed to suit her needs, and she was certainly not prepared to let them inhabit her. Whether it was her own flesh and blood, her in-laws or palace officials, the same principle applied: those who obeyed her flourished and those who crossed her was doomed [...]*²

รัชสมัยที่พระนางทรงปกครองเป็นช่วงเวลาที่บ้านเมืองระส่ำระสาย ประชากรราษฎรประสบความทุกข์ยากลำบาก อีกทั้งยังเกิดความโกลาหลวุ่นวายทั้งภายในประเทศเองอันเกิดจากกลุ่มกบฏที่ไม่พอใจชาวแมนจูและต้องการโค่นล้มราชวงศ์ชิงและปัญหาจากภายนอกอันเกิดจากการรุกรานของชาติมหาอำนาจตะวันตก แต่พระนางกลับทรงใช้ชีวิตอย่างหรูหราสุขสบายภายในพระราชวัง มีบันทึบบอกเล่าการใช้ชีวิตอย่างสุขสำราญของพระนางซูสีไทเฮาไว้ว่า ทรงมีช่างทำฉลองพระบาทอย่างเดียวยถึง 100 คน พ่อครัวที่ประจำห้องเครื่องเสวยของพระนางใช้คนทั้งสิ้น 100 คน และค่าใช้จ่ายต่ออาหาร 1 มื้อของพระนางเท่ากับอาหาร 3 มื้อของชาวนาถึง 5,000 คน³ แม้แต่ในบรรดาชาวตะวันตกที่เข้ามาติดต่อสานสัมพันธ์ไมตรีกับจีนในสมัยนั้นต่างก็ทราบถึงชื่อเสียงในด้านลบของจักรพรรดินีแห่งราชวงศ์ชิงพระองค์นี้เช่นกัน ดังคำบอกเล่าของ Katherine Carl สตรีชาวอเมริกันผู้หนึ่งที่ได้มีโอกาสเข้าวังในฐานะแขกผู้มีเกียรติของพระนาง เธอผู้นี้ได้รับการบอกเล่าว่าพระนางซูสีทรงเป็นสตรีที่

มีความเด็ดขาด ฉลาดแกมโกง โหดร้ายทารุณ และเมตต์อำนาจ
อย่างทรวราช ฉื่อซีได้ปกครองราชสำนักเสียมทราหม มีทุจริตคอร์รัปชันมาก

² Pu Yi, *From Emperor to Citizen: The Autobiography of Aisin-Gioro Pu Yi* (Beijing: Foreign Languages Press, 1979), p. 8.

³ นภา หลิน, 5 ยอดหญิงจีนผู้ยิ่งใหญ่ (กรุงเทพมหานคร: ประพันธ์สาส์น, 2548), หน้า 144.

ที่สุตราซำนักหนึ่เทำที่ปรำกฏมำในประวัติศำสตร์ นำนถึเออำณำจำกร
 จินเป็นเสมือนทรัพย์สินส่วนตัวของนาง ภำษีที่ได่มำจำกการเก็บเอำจำก
 การค้ำทุขชนิด ที่เขำไปในกรุงปักกิ่งนั้น ส่วนใหญ่ำนงใช้ไปในทำงซื้อ
 เครื่องประทินโฉมสำหรับตัวเอง ในระหว่ำงำนงเป็นผู้สำเร้จรำชการจึงมี
 รำยได้จำกภำษีจำนวนมहींอำงว่ำ จะเอำมำสร้ำงกองทัพเรือใหม่ของ
 จินขึ้น แต่แล้วำนงก็เอำเงินทั้งหมดนี้ใช้ไปในกำรสร้ำงพระรำชวังฤดูร้อนที่
 กรุงปักกิ่ง เพื่อแทนที่พระรำชวังฤดูร้อนเดิม⁴

ข้อมูลทั้งหมดดังกล่าวสะท้อนให้เห็นภาพลักษณ์ของพระนางซูสีไทเฮาในฐานะพระราชย์
 หญิงที่นำพาประเทศชาติบ้านเมืองโดยเฉพาะราชวงศ์ชิงไปสู่กาลอวสานและภาพลักษณ์ด้านลบ
 เหล่านี้ก็ถูกถ่ายทอดผลิตซ้ำตลอดเรื่อยมา ทั้งในรูปของประวัติศาสตร์ งานวรรณกรรม รวมทั้งสื่อ
 ภาพยนตร์

อันฉี หมินเป็นนักเขียนสตรีจีนสัญชาติอเมริกันที่ให้ความสนใจเกี่ยวกับเรื่องราว
 ประวัติศาสตร์จีนตั้งแต่ช่วงราชวงศ์ชิงจบจนการปฏิวัติทางวัฒนธรรมในสมัยเหมา เจ๋อ ตง ผล
 งานนวนิยายที่ผ่านมำได้แก่ *อะเซเลียสีแดง* (Red Azalea) และ *มำดำนเหมำ* (Becoming
 Madame Mao) ได้บอกเล่าเหตุการณ์ชีวิตจริงของเธอเมื่อครั้งที่ได้สมัครเป็นสมาชิกพรรคการ
 ของพรรคคอมมิวนิสต์และถูกส่งไปทำงานในเขตคอมมูนของชำนวำที่มีสภาพทุรกันดาร ต่อมำเธอ
 ได้ประพันธ์นวนิยายสองภำคเกี่ยวกับประวัติศำสตร์จีนเช่นกัน ชื่อ *Empress Orchid* และ *The
 Last Empress*⁵ นวนิยายทั้งสองเล่มดังกล่าวเปรียบเสมือนเสียงสะท้อนของผู้หญิงจีนในช่วงเวลำ
 ที่ถูกกดขี่กีดกันภำยใต้ระบบปีตารีปีไตยผ่านตัวละครกล้วยไม้ หรือที่รู้จักในเวลำต่อมำว่ำ พระำนง
 ซูสีไทเฮำ

⁴ เจน จำรัสศิลป์, ซูสีไทเฮำ: รำชินีที่ม้งกร (กรุงเทพมหานคร: อภิตย์, 2525) หน้ำ 10-11.

⁵ นวนิยายทั้งสองเรื่องได้รับการแปลเป็นภำษำไทยโดย ภคประภำ เทพพิทักษ์ ใช้ชื่อว่า *ซูสีไทเฮำ รำชินี
 ดอกกล้วยไม้* และ *พระำนงซูสีจักพรรดินีผู้บัลลังก์* ของสำนักพิมพ์ มติชน โดยชื่อตัวละครบุคคลในวิทยำนิพนธ์
 ฉบับนี้ใช้ชื่อตามหนังสือแปล

สำหรับนวนิยายสองภาคนี้ อันฉี หมินได้สืบค้นหาข้อมูลทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับชีวประวัติของพระนางซูสีไทเฮาผสมผสานกับจินตนาการและความคิดเห็นส่วนตัวของผู้ประพันธ์ เพื่อสร้างภาพลักษณ์ใหม่ที่แตกต่างจากงานกระแสหลักอื่นๆที่เคยวาดไว้ อาจกล่าวได้ว่านวนิยายเรื่อง *Empress Orchid* และ *The Last Empress* ของเธอเป็นการออกมาได้กลับภาพลักษณ์เดิมทั้งในเรื่องข้อกล่าวหาต่างๆและการเข้ามามีบทบาททางการเมืองของผู้หญิงที่เคยตั้งไว้ต่อพระนางผ่านตัวละครกล้วยไม้ ดังในบทเกริ่นนำของนวนิยายที่ผู้ประพันธ์ต้องการนำเสนอว่า

The truth is that I have never been the mastermind of anything.

*I laugh when I hear people say that it was my desire to rule China from an early age. My life was shaped by forces at work before I was born.[...] To them the idea of a woman as the monarch is frightening. Jealous princes prey on ancient fears of women meddling in politics. When my husband died and I became the acting regent for our five-year-old son, Tung Chih, I satisfied the court by emphasizing in my decree that it was Tung Chih, the young Emperor, who would remain the ruler, not his mother.*⁶

จะเห็นได้ว่าอันฉี หมินได้ใช้นวนิยายของเธอเป็นทนายแก้ต่างข้อกล่าวหาแก่พระนางซูสีไทเฮาที่ตกเป็นจำเลยในข้อหาทรราชแผ่นดิน และยังเผยให้เห็นความเป็นปฤชุนธรรมดาของผู้หญิงคนหนึ่งที่ต้องต่อสู้ดิ้นรนเอาตัวรอดในสภาพแวดล้อมที่มีอันตรายรอบด้าน อย่างเช่น พระราชวังต้องห้าม รวมทั้งการนำพาประเทศจีนให้รอดพ้นน้ำมือชาวต่างชาติที่หมายมั่นจะยึดครองแผ่นดิน นับได้ว่านวนิยายของอันฉี หมินได้นำเสนอตัวละครพระนางซูสีในลักษณะได้กลับภาพลักษณ์เดิมที่วาดภาพของพระนางไว้ในเชิงลบ แต่ทั้งนี้ก็ไม่ควรลืมว่าอันฉี หมินได้ใช้ข้อมูลทางประวัติศาสตร์สอดคล้องประสานกับจินตนาการส่วนตัวในการสร้างตัวละครพระนางซูสีไทเฮาขึ้นมา

⁶ Anchee Min, *Empress Orchid* (New York: Mariner Books, 2005), p. xiii.

ด้วยประการนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าการศึกษานวนิยายทั้งสองภาคของอันดี หมินเองมีลักษณะเช่นเดียวกับการศึกษางานประพันธ์ชิ้นอื่นๆก่อนหน้านี้เกี่ยวกับภาพลักษณ์ของพระนางซุสึไทเฮาซึ่งผู้ประพันธ์ได้รังสรรค์ขึ้นจาก “จินตนาการ” ผสานกับ “ข้อเท็จจริง” หากทว่านวนิยายสองภาคดังกล่าวเป็นการเล่าเรื่องผ่านมุมมองเพศหญิงที่ต้องการโต้กลับวาทกรรมต่อต้านผู้หญิง (Anti-female Rhetoric) ในสังคมที่กำหนดขึ้นโดยเพศชาย และต้องการเรียกร้องขอความเป็นธรรมจากผู้อ่าน

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาการสร้างภาพลักษณ์ใหม่ของพระนางซุสึไทเฮาในนวนิยายเรื่อง *Empress Orchid* และ *The Last Empress* ของอันดี หมิน
2. ศึกษาภาพลักษณ์เดิมของพระนางซุสึไทเฮาทั้งในวรรณกรรมต่างๆเพื่อศึกษาเปรียบเทียบกับภาพลักษณ์ใหม่

1.3 สมมุติฐานการวิจัย

ภาพลักษณ์ของพระนางซุสึไทเฮาทั้งในประวัติศาสตร์ วรรณกรรมต่างๆ รวมทั้งภาพยนตร์ส่วนใหญ่มักนำเสนอในเชิงลบ กล่าวคือ ทรงเป็นสตรีที่มีความทะเยอทะยาน กระจายอำนาจ และเหยียดหยาม เป็นผู้กุมอำนาจอยู่เบื้องหลังบัลลังก์พระเจ้าจักรพรรดิ และเป็นผู้ทำลายความมั่นคงของประเทศชาติและความศรัทธาต่อสถาบันกษัตริย์อันนำไปสู่การปฏิวัติโค่นล้มราชวงศ์ในเวลาต่อมา

แต่นวนิยายสองภาคของอันดี หมิน เรื่อง *Empress Orchid* และ *The Last Empress* กลับนำเสนอภาพลักษณ์ที่โต้กลับงานกระแสหลักอื่นๆ โดยผู้ประพันธ์ได้นำเสนอภาพลักษณ์ใหม่ของพระนางซุสึไทเฮาในฐานะพระมารดาของพระเจ้าจักรพรรดิสองพระองค์ที่คอยให้คำปรึกษางานราชการแผ่นดิน และนำพาประเทศจีนให้รอดพ้นจากภัยจักรวรรดินิยมตะวันตก เป็นภรรยาที่คอยอยู่เคียงข้างและเตือนสติสามีในยามคับขัน

จุดเด่นของนวนิยายทั้งสองภาคนี้ คือ การเขียนเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ผ่านมุมมองของผู้ประพันธ์ที่เป็นสตรีจีนพลัดถิ่นในบริบทประเทศตะวันตกที่ต้องการโต้กลับงานเขียนประวัติศาสตร์

ของจีน อีกทั้งรูปแบบการนำเสนอที่ให้ตัวละครบุคคลในประวัติศาสตร์เป็นผู้เล่าประวัติชีวิตของตน ยังช่วยเติมเต็มในส่วนของอารมณ์และความรู้สึกที่งานเขียนประวัติศาสตร์ไม่สามารถนำเสนอได้

1.4 ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตการวิจัยในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้คือการศึกษาและวิเคราะห์ภาพลักษณ์เดิมและใหม่ของซูสีไทเฮาจากวรรณกรรมทั้งไทยและต่างประเทศ คือ

- 1.) *China under the Empress Dowager* ของ J.O.P Bland และ E. Blackhouse
พิมพ์ในปี ค.ศ. 1911
- 2.) *The Last Empress: The She-Dragon of China* ของ Keith Laidler
พิมพ์ในปี ค.ศ. 2003
- 3.) *The Motherly and auspicious: being the life of the Empress Dowager
Tzu Hsi in the form of a drama with an introduction and notes* ของ Maurice
Collis พิมพ์ในปี ค.ศ.1953
- 4.) *Empress Orchid* พิมพ์ในปี ค.ศ. 2005
- 5.) *The Last Empress* พิมพ์ในปี ค.ศ. 2007
- 6.) *ซูสีไทเฮา* ของ ศ.พลตรี ม.ร.ว คีฤทธิ ปราโมช พิมพ์ในปี พ.ศ. 2549
- 7.) *ซูสีไทเฮา: ราชินีซิมังกร* ของเจน จำรัสศิลป์ พิมพ์ในปี พ.ศ. 2525

1.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อัมพร เสี่ยงมวิบูล. จากนวนิยายสู่ภาพยนตร์ : กรณีศึกษาเรื่อง “ฟร็อม เอ็มเพอร์เรอร์ ทู ซิตีเซิน” และเรื่อง “เดอะ ลาสต์ เอ็มเพอร์เรอร์” วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.

อัมพร เสงี่ยมวิบูลย์ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างนวนิยายกับภาพยนตร์ ในกรณีศึกษาการดัดแปลงอัตชีวประวัติเรื่อง “ฟริอม เอ็มเพอร์เรอร์ ทู ซิติเซิน” เป็นภาพยนตร์เรื่อง “เดอะ ลาสท์ เอ็มเพอร์เรอร์” เนื้อหาช่วงต้นของวิทยานิพนธ์ดังกล่าวได้เล่าถึงพระราชประวัติของฟู่อี้ จักรพรรดิองค์สุดท้ายแห่งราชวงศ์ชิงฟริอม แทรกภาพลักษณะของพระนางซูสีไทเฮาที่ปรากฏในนวนิยาย โดยกล่าวไว้ว่า

ฟู่อี้ยังได้กล่าววิพากษ์วิจารณ์การกระทำอันเป็นแรงผลักดันจากความกระหายในอำนาจผ่านประวัติศาสตร์ในยุคสมัยของพระนางซูสีไทเฮา ซึ่งเป็นบรรพบุรุษของตนและเป็นผู้สถาปนาฟู่อี้เป็นโอรสแห่งสวรรค์ (Son of Heaven) แต่ภาพลักษณะของพระนางซูสีไทเฮาที่ปรากฏในอัตชีวประวัติกลับเป็นภาพที่อัปลักษณ์มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้อำนาจตามอำเภอใจตนเอง โดยไม่สนใจประเทศชาติ ประชาชน และทำทุกวิถีทางที่จะปกป้องอำนาจของตนโดยไม่นำพาต่อศีลธรรม⁷

นอกจากนี้ อัมพรยังอธิบายต่อว่า การตัดสินใจพระทัยของพระนางซูสีไทเฮาที่สถาปนาฟู่อี้เป็นจักรพรรดิสืบราชบัลลังก์ต่อจากจักรพรรดิกวังซวีเป็นสาเหตุประการหนึ่งที่ทำให้ฟู่อี้ต้องประสบชะตากรรมอันเจ็บปวดขมขื่นในภายหลัง

ฟู่อี้ได้ครุ่นคิดหาสาเหตุว่า อะไรทำให้เขาต้องมาเผชิญชะตากรรมที่อัปยศเช่นนี้ จากชีวิตที่เคยยิ่งใหญ่ได้รับการเคารพมาโดยตลอด แต่มาบัดนี้กลับต้องมาขมขื่นกับการดูถูกเหยียดหยามอย่างไร้ค่าราวกับสุนัขเช่นนี้ ซึ่งฟู่อี้ได้

⁷ อัมพร เสงี่ยมวิบูลย์. “จากนวนิยายสู่ภาพยนตร์ : กรณีศึกษาเรื่อง ‘ฟริอม เอ็มเพอร์เรอร์ ทู ซิติเซิน’ และเรื่อง ‘เดอะ ลาสท์ เอ็มเพอร์เรอร์’” (วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539) หน้า 52.

ให้คำตอบกับผู้อ่านเองว่า ทั้งหมดเป็นผลมาจากการตัดสินใจพระทัยของพระ

นางชูสีไทเฮา^๑

จะเห็นได้ว่า ภาพลักษณ์ของพระนางชูสีไทเฮาจากคำบอกเล่าของอัยซิง เจี้ยวหรือ ฟู้อี้ ในวิทยานิพนธ์ของอัมพรมันเป็นภาพลักษณ์ที่สอดคล้องกับงานประวัติศาสตร์นิพนธ์กระแสหลัก และงานเขียนอื่นๆ แต่ทั้งนี้งานวิจัยดังกล่าวก็มิได้นำเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของพระนางมากนัก เพราะมุ่งเน้นศึกษาเรื่องราวของจักรพรรดิฟู้อี้เป็นส่วนใหญ่นี้ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาประเด็นเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของพระนางชูสีไทเฮาเพิ่มเติม

1.6 ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาค้นคว้าข้อมูลทางประวัติศาสตร์จีนในช่วงราชวงศ์ชิง รวมทั้งวาทกรรมต่างๆที่มีต่อสถานะเพศหญิง ทั้งจากหนังสือ ตำรา เอกสารต่างๆอีกทั้งบทความทางอินเทอร์เน็ต
2. ศึกษาค้นคว้าการศึกษาทฤษฎีสตรีนิยมเกี่ยวกับประเด็นผู้หญิงกับพื้นที่ทางการเมือง
3. ศึกษาทั้งงานเขียนและภาพยนตร์ที่นำเสนอเรื่องราวของพระนางชูสีไทเฮาเพื่อวิเคราะห์ตีความและสรุปภาพลักษณ์ของพระนางทั้งในภาพลักษณ์เดิมและใหม่สรุปและเรียบเรียงข้อมูลที่ได้และนำเสนอรายงานการวิจัยออกเป็นรูปเล่ม

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

เพื่อเป็นแนวทางการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประวัติศาสตร์และวรรณกรรมรวมทั้งภาพลักษณ์ของพระนางชูสีไทเฮาที่หลากหลายและแตกต่างกัน

---

^๑ อัมพร เสงี่ยมวิบูล. “จากนวนิยายสู่ภาพยนตร์ : กรณีศึกษาเรื่อง ‘พร้อม เอ็มเพอร์เรอร์ ทู ซิตีเซิน’ และเรื่อง ‘เดอะ ลาสต์ เอ็มเพอร์เรอร์’”(วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539) หน้า 59.

บทที่ 2

ย้อนมองชีวิต ในวิกฤตทางประวัติศาสตร์ : ภูมิหลังชีวิตนักเขียนและบริบท ประวัติศาสตร์การเมืองจีน

ในการศึกษาภาพลักษณ์ของตัวละครหญิงร้ายในประวัติศาสตร์มีอาจละเอียดประเด็นเรื่องเพศสถานะและพื้นที่การเมืองได้ เป็นที่น่าสังเกตว่า ในสังคมจีนที่ยึดมั่นอุดมการณ์ปิตาธิปไตย ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในพื้นที่การเมืองมักถูกตีตราว่าเป็นผู้อยู่เบื้องหลังความหายนะของราชวงศ์ หรือประเทศชาติบ้านเมือง อาทิเช่น ในกรณีของพระนางบูเช็กเทียนแห่งราชวงศ์ถัง พระนางซูสีไทเฮาแห่งราชวงศ์ชิง หรือเจียง ซิงแห่งยุคจีนปฏิวัติวัฒนธรรม ในมุมมองของเพศชายพวกเธอเหล่านี้คือปีศาจ (Monstrous Feminine) ที่คอยบ่อนเซาะทำลายอำนาจของบุรุษเพศและความเจริญก้าวหน้าของบ้านเมือง เนื่องจากสังคมวัฒนธรรมจีนมิได้เปิดโอกาสให้ผู้หญิงเข้ามามีบทบาททางการเมืองอันเป็นพื้นที่ของผู้ชาย เมื่อใดก็ตามที่ผู้หญิงได้ล่วงล้ำเข้ามาในปริมนทลทางการเมือง (Political sphere) พวกเธอจะถูกขจัดกำจัดออกไปหรือถูกใส่ร้ายป้ายความผิด ตัวอย่างที่สะท้อนความเชื่อที่ว่าผู้หญิงที่เข้าไปในพื้นที่ทางการเมืองคือความหายนะของบ้านเมืองปรากฏให้เห็นผ่านบทกวีจีนในสมัยอดีต (Classic of Poetry) โดยบรรยายให้เห็นว่าความงามและจิตมารยาของสตรีไม่ต่างจากสิ่งชั่วร้ายที่คอยจะทำลายบ้านเมืองให้ล่มจม

A clever man builds a city wall; a clever woman overthrows it;

Beautiful is a clever woman, but she is an owl, a hooting owl;

A woman with a long tongue, she is a promoter of evil;

Disorder is not sent down from Heaven, it is produced by women.¹

---

¹ Susan L. Mann, *Gender and Sexuality in Modern Chinese History* (New York: Cambridge University Press, 2011) p. 51.

สารที่ผู้ประพันธ์ต้องการนำเสนอในบทวิพากษ์ข้างต้นเป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าการบ้านการเมืองสำหรับผู้หญิงนั้นเป็นสิ่งที่ต้องห้าม โดยเฉพาะผู้หญิงมีเล่ห์เหลี่ยมปัญญาหรือมีความทะเยอทะยานใฝ่สูง ทั้งนี้เป็นเพราะในสังคมชายเป็นใหญ่มองว่าพื้นที่การเมืองเป็นเรื่องที่ต้องอาศัยอำนาจคุณธรรม ความแข็งแกร่ง และเหตุผล ซึ่งคุณสมบัติดังกล่าวถูกเชื่อมโยงเข้ากับความเป็นชาย ในขณะที่เพศหญิงกลับถูกเชื่อมโยงเข้ากับความอ่อนแอ ความไร้เหตุผลหรืออารมณ์ความรู้สึกอ่อนไหว ลักษณะดังกล่าวจึงมองว่าไม่ใช่ลักษณะของผู้ปกครองที่ดี ดังนั้น พื้นที่ที่ผู้หญิงควรพึงอยู่จึงมิใช่พื้นที่สาธารณะ (Public sphere) เช่น พื้นที่ทางการเมือง หากควรจะเป็นบ้านซึ่งเป็นพื้นที่ส่วนตัว (Private sphere)

สังคมปิตาธิปไตยได้กำหนดพฤติกรรมและคุณลักษณะที่ผู้หญิงควรยึดถือปฏิบัติไว้ นั่นคือต้องเชื่อฟังอ่อนน้อมอยู่ในโอวาทของผู้ชาย ดังเช่นที่ Pamela Paxton และ Melanie M. Hughes กล่าวไว้ในงานเขียนที่ชื่อ *Women, Politics, and Power* ว่าพฤติกรรมอันเหมาะสมของผู้หญิงนั้นเกี่ยวพันกับคุณธรรมสี่ประการซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการกำหนดสถานะของผู้หญิงให้อยู่ภายในกรอบของสังคมและอำนาจของผู้ชาย การเข้ามามีส่วนรวมทางการเมืองนั้นถือเป็นพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม หากผู้หญิงคนใดก้าวล้ำเข้ามาในพื้นที่ทางการเมืองจะถูกตีตราว่าเป็นผู้ก่อความวุ่นวายแก่สังคม เป็นผู้บ่อนเซาะความเจริญทางวัฒนธรรมและขาดความเป็นผู้หญิงที่ดี

[...] *women's proper behavior involved four virtues: piety, purity, submissiveness, and domesticity. Clearly none of these virtues suggested that women should engage in public political participation or try to run for office. [...] If any women wanted more than the four virtues, she was thought to be tampering with society, undermining civilization, and unwomanly.*²

---

² Paxton, P., and Hughes, M. *Women, Politics, and Power* (Los Angeles: Pine Forge Press, 2007), p.25-26.

คำกล่าวข้างต้นถือเป็นคำบรรยายภาพลักษณะของตัวละครหญิงร้ายที่ล่องล้าเข้ามาในพื้นที่การเมืองได้เป็นอย่างดี เช่นเดียวกับสังคมนิยมซึ่งได้วาดภาพผู้หญิงที่มีบทบาทอำนาจทางการเมืองว่าเป็นผู้หญิงที่ฝ่าฝืนขนบจารีตประเพณีของสังคม มีความทะเยอทะยานมักใหญ่ใฝ่สูง และใช้มารยาทไทยในการช่วงชิงอำนาจจากเพศชาย ในสายตาของสังคมนิยมเป็นใหญ่ภาพลักษณะของพวกเขาจึงไม่ต่างไปจากภาพปีศาจร้าย (Monstrous feminine) ที่พยายามคุกคามทำลายอำนาจและความมั่นคงของเพศชายในปริมนณฑลทางการเมือง (Political sphere) ดังที่ Thomas Kovach ได้อ้างคำอธิบายของ Gerd Stein ถึงที่มาของกระบวนการวาดภาพผู้หญิงว่าเป็นปีศาจร้ายไว้ดังนี้

*Gerd Stein, for example, demonstrated that this demonization occurred at the historical moment when women were entering the public sphere and demanding political and social emancipation.*³

เมื่อผู้หญิงที่ล่องล้าเข้ามาในพื้นที่การเมืองของเพศชายถูกมองว่าเป็นภัยอันตรายไม่ต่างจากปีศาจร้าย สังคมนิยมไปโตจึงต้องหาวิธีรักษากฎเกณฑ์และอำนาจของตนไว้ การสร้างภาพแก่ผู้หญิงดังกล่าวจึงมองว่าเป็นกลยุทธ์อย่างหนึ่งในการควบคุมพฤติกรรมของผู้หญิงให้กลับมามีอยู่ในกรอบที่สังคมกำหนดไว้

*The demonization of women can be identified as a strategy to gain social control over women.*⁴

จะเห็นได้ว่าเพศสถานะกับพื้นที่ที่มีความเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน สมาชิกในสังคมจำเป็นต้องประพฤติตนตามบทบาทหน้าที่ของตนที่ถูกกำหนดด้วยพื้นที่อย่างเคร่งครัด การฝ่าฝืนหรือล่องล้าพื้นที่ที่อีกฝ่ายจึงถูกมองว่าเป็นภัยอันตรายคุกคาม อย่างไรก็ตาม การสร้างภาพปีศาจร้ายแก่ผู้หญิงมิได้เพียงสะท้อนแนวคิดเรื่องการแบ่งพื้นที่และบทบาทระหว่างชายหญิงเท่านั้นหากยังสะท้อนถึงความเปราะบางของความเป็นชายอีกเช่นกัน ทฤษฎีสตรีนิยมสายจิตวิเคราะห์ได้ให้คำอธิบายถึง

---

³ Thomas A. Kovach, *A companion to the works of Hugo von Hofmannstal* (Suffolk: Camden House, 2002), p.214.

⁴ *Ibid.*, p. 214.

ที่มาของการสร้างภาพดังกล่าวไว้ในสังคมตะวันตกภาพผู้หญิงในฐานะปีศาจร้ายเป็นตัวอย่งที่สะท้อนให้เห็นความกลัวของบุรุษเพศที่มีต่ออำนาจอันไร้้นลับยากแก่การควบคุมของผู้หญิง โดยเฉพาะอำนาจทางเพศและอำนาจในการให้กำเนิด (Sexuality and Reproduction) ซึ่งอำนาจเหล่านี้สามารถล่อหลอกให้เพศชายตกเป็นเหยื่อหรืออยู่ใต้อำนาจการควบคุมของพวกเขาได้ อำนาจดังกล่าวเป็นอำนาจที่ทำให้ลายภาพลักษณะของเพศชายว่าเป็นเพศที่มีเหตุผล มีอำนาจความวิตกและความกลัวต่ออำนาจที่ไม่สามารถควบคุมได้ของเพศหญิง สังคมชายเป็นใหญ่จึงเชื่อมโยงผู้หญิงเข้ากับสิ่งชั่วร้ายเพื่อเป็นทำให้สถานะของพวกเขาถูกลดทอนความเป็นมนุษย์ลง ดังที่ Marilyn Francus ได้กล่าวสรุปไว้ว่า

*In the West, the image of the fecund female has often been associated with monstrosity. This characterization was established with the creation of Scylla in Homer's Odyssey: encoded as an emblem of lust, the fecund female and her yelping, parasitic progeny evoke the seemingly uncontrollable nature of femininity, and not surprisingly, the image functions as a locus of male disgust with, and fear of, sexuality and reproduction.*⁵

นอกจากนี้ ความน่าสะพรึงกลัวของตัวละครหญิงร้ายยังเกิดจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างเพศหญิงและเพศชาย เนื่องจากพวกเขาไม่ได้ปฏิเสธที่จะอยู่ภายใต้กรอบพฤติกรรมที่สังคมชายเป็นใหญ่กำหนดเท่านั้นหากยังต้องการกำจัดหรือลดทอน (Castration of Phallus) อำนาจของเพศชายอีกด้วย ดังนั้น ตัวละครหญิงร้ายจึงถูกสร้างขึ้นเพื่อตอกย้ำแนวคิดชายเป็นใหญ่ในสังคมที่มองเพศหญิงว่าเป็นสิ่งน่ากลัวสมควรที่จะขจัดหรือปราบปรามให้หมดสิ้นไป ดังที่ Barbara Creed กล่าวไว้ว่า

---

⁵ Marilyn Francus, "The Monstrous Mother: Reproductive Anxiety in Swifty and Pope." In *EIH*, Vol. 61, No.4 (The John Hopkins University Press, 1994), p.829.

*The monstrous – feminine constitutes an important and complex stereotype which can be broken down into a number of different figures of female horror: woman as archaic mother, monstrous womb, vampire, possessed monster, femme castratrice, witch, castrating mother. [...] those images which define woman as monstrous in relation to her reproductive functions work to reinforce the phallogocentric notion that female sexuality is abject.*⁶

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่าตัวละครหญิงร้ายที่ Creed กล่าวถึงล้วนเกี่ยวข้องกับการลดทอนคุณค่าอำนาจและตัวตนของเพศชายทั้งสิ้น ดังเห็นจากการใช้คำว่า *Castratrice* หรือ *Castrating* เพื่อสื่อถึงการช่วงชิงอำนาจจากเพศชาย ตัวละครเหล่านี้จึงเป็นภาพตัวแทนความหวาดวิตกของเพศชายที่มีต่ออำนาจของเพศหญิงและแสดงให้เห็นว่าภายใต้การกดขี่ทางเพศในสังคมชายเป็นใหญ่กลับเปิดพื้นที่ให้ผู้หญิงสามารถลุกขึ้นมาต่อกรและช่วงชิงอำนาจจากเพศชายได้เช่นกัน

ด้วยเหตุผลดังกล่าว งานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยจึงเห็นว่าการนำเสนอภาพลักษณ์เดิมของตัวละครซูสีไทเฮาสอดคล้องกับแนวคิดการสร้างภาพตัวละครหญิงร้าย จะเห็นได้ว่างานเขียนส่วนใหญ่ต่างบรรยายให้เห็นวิธีการที่ตัวละครซูสีไทเฮาใช้เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจไม่ต่างจากภาพของปีศาจร้าย ตัวละครหญิงได้คุกคามอำนาจเพศชายและสร้างบทบาทอิทธิพลทางการเมือง อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยกลับเห็นว่าแม้ภาพลักษณ์หญิงร้ายของตัวละครซูสีไทเฮาจะเป็นภาพในด้านลบที่สังคมปิตาธิปไตยหยิบยื่นให้แก่ผู้หญิงและเป็นการกดทับสถานะทางเพศก็ตาม แต่การสร้างภาพลักษณ์ดังกล่าวกลับสะท้อนให้เห็นถึงอำนาจของเพศหญิงในการช่วงชิงและความกลัวเกรงของเพศชายซึ่งแฝงไว้ในวาทกรรมที่สังคมสร้างขึ้น

---

⁶ Barbara Creed, *The monstrous-feminine: films, feminism, psychoanalysis*. (London: Routledge, 1993), p. 151.

2.1 สถานภาพสตรีจีนในสังคมจารีต: อำนาจและการต่อรองในระบอบชายเป็นใหญ่

ในสังคมจีนสมัยจารีตนั้นได้มีการแบ่งแยกหน้าที่และสถานะระหว่างหญิงชายอย่างชัดเจน โดยกำหนดสถานะและหน้าที่บทบาทของสตรีจีนไว้สามสถานะด้วยกัน กล่าวคือ สถานะของการเป็นบุตรสาว แม่และภรรยา ทั้งสามสถานะดังกล่าวต้องอยู่ภายใต้อำนาจการดูแลควบคุมและให้ความเคารพเชื่อฟังต่อเพศชาย โดยเฉพาะบิดา สามีและบุตรชาย สถานะดังกล่าวเป็นตัวกำหนดหลักปฏิบัติที่อ้างอิงกับหลักคำสอนของขงจื้อที่ชื่อ 'Three obediences and four virtues' หรือ 'ซันจงสี่เต๋อ' (三从四德) โดยระบุไว้ว่า "A woman had to adhere to the 'Three Obediences' (*san cong*): obedience to her father when unmarried, to her husband upon marriage, and to her son when widowed."⁷ หลักปฏิบัติดังกล่าวมีขึ้นเพื่อความมั่นคงภายในครอบครัวและรองรับประโยชน์ต่อสังคมชายเป็นใหญ่ของจีน นอกจากนี้ หลักปฏิบัติซันจงสี่เต๋อยังได้ระบุการแบ่งพื้นที่ครอบครองและภาระหน้าที่ระหว่างชายและหญิง โดยพื้นที่ข้างนอกหรือภายนอกบ้านจะเป็นพื้นที่ของเพศชายโดยมีภาระหน้าที่เกี่ยวข้องกับการเมืองหรือรัฐชาติ ในขณะที่พื้นที่ข้างในหรือภายในบ้านเป็นพื้นที่ครอบครองของเพศหญิงซึ่งเกี่ยวข้องกับการดูแลอบรมเลี้ยงดูบุตร การกำหนดพื้นที่ระหว่างหญิงชายอย่างชัดเจนนี้เป็นการควบคุมภาระหน้าที่ที่แต่ละเพศควรพึงปฏิบัติและมีให้ลวงล้ำก้ำก่าด้วยกันและกัน รวมถึงการกีดกันผู้หญิงมิให้เข้ามามีส่วนร่วมรวมทางการเมืองอันเป็นพื้นที่ของเพศชาย ดังคำอธิบายของถาวร สิกขโกศลถึงที่มาและการจัดสรรแบ่งแยกหน้าที่ชายหญิงตามพื้นที่ไว้ว่า

การกำหนดหน้าที่ในและนอกบ้านของชายและหญิงเริ่มมีขึ้นอย่างมีแบบแผนและเป็นกฎเกณฑ์ในสมัยราชวงศ์โจวตะวันตก (西周) หลังจากราชวงศ์โจวล้มล้างราชวงศ์ซาง (商) [...] ระบบครอบครัวกลายเป็นสิ่งยืนยันการรวมกลุ่ม และแบ่งแยกชายหญิงตามตำแหน่งหน้าที่ที่รับผิดชอบในสังคม ทั้งยังเป็นการกีดกันมิให้ผู้หญิงมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการปกครอง (ทั้งนี้ ในสมัยราชวงศ์ซาง ยังมีบันทึกที่กล่าวถึงการที่มเหสีของซางวาง

⁷ Dong Jinxia, *Women, sport, and society in modern China: holding up more than half the sky* (London: Frank Cass Publishers, 2003), p. 4.

(商王) เคยนำทัพออกรบ, เป็นผู้สั่งการจัดการเช่นไหว้บรรพบุรุษ และ
 บริหารงานด้านการเมือง) รวมทั้งบอกให้ผู้หญิงคอยดูแลจัดการงานในครอบครัว
 เท่านั้น⁸

เหตุผลหลักในการจัดการเรื่องพื้นที่และการแบ่งหน้าที่ของสตรีจีนดังกล่าวส่วนหนึ่งเกี่ยว
 โยงกับปัจจัยทางด้านวัฒนธรรมและภูมิศาสตร์ เนื่องจากในอดีต สังคมจีนอันเป็นสังคม
 เกษตรกรรม ชาวจีนอันเลือกอาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ที่สามารถทำการเกษตรเพาะปลูกได้ตลอดปี เช่น
 บริเวณใกล้แหล่งน้ำหรือแม่น้ำ โดยไม่ต้องโยกย้ายถิ่นฐานบ่อยๆ เว้นเฉพาะเมื่อเกิดภัยธรรมชาติ
 รุนแรง การเป็นสังคมที่หลงหลักปักฐานมั่นคงกับพื้นที่ไม่เร่ร่อนเหมือนกลุ่มชนเผ่าทางตอนเหนือ
 ส่งผลให้สตรีจีนอันถูกจำกัดบทบาทแต่เฉพาะภายในเขตที่พักอาศัยของตน โดยรับผิดชอบ
 เฉพาะงานบ้านเป็นหลัก นอกจากนี้ หลักศีลธรรมชั้นสูงซึ่งต่อมายังวางกฎเกณฑ์ระบบการแต่งงานที่
 เชื่อมโยงกับพื้นที่ของทั้งสองเพศ กล่าวคือ ผู้หญิงจะต้องเป็นฝ่ายแต่งงานเข้าบ้านสามี และ
 หมายถึงการเป็นสมาชิกคนหนึ่งของครอบครัวที่ต้องเคารพและเชื่อฟังสามีรวมทั้งญาติฝ่ายชาย
 การแต่งงานของฝ่ายหญิงจึงเปรียบได้กับการเข้ามาในพื้นที่ปริมณฑลอำนาจของฝ่ายชายที่จะเป็น
 ผู้จัดการควบคุมดูแลและครอบครัวฝ่ายสามีคาดหวังว่าลูกสะใภ้จะต้องปฏิบัติตามหลัก
 คุณธรรมชั้นสูงซึ่งต่อมายังกล่าวอย่างเคร่งครัด

อาจกล่าวได้ว่าตลอดช่วงชีวิตของสตรีจีนตกอยู่ในสภาวะจำยอมและเคารพเชื่อฟัง
 กฎเกณฑ์ที่บุรุษเป็นผู้กำหนดตั้งขึ้น สังคมจีนคาดหวังให้เพศหญิงเป็นเพศที่ต้องที่เสียสละความสุข
 ส่วนตนเพื่อความสุขของบุรุษอันได้แก่สามีและครอบครัวสามีเป็นหลัก นอกจากนี้ ในสังคมจีนสมัย
 จารีตการรักษาความบริสุทธิ์เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งสำหรับสตรีจีน เมื่อยังมีได้แต่งงานออกเรือนก็
 ควรพึงรักษาพรหมจรรย์เพื่อรักษาชื่อเสียงวงศ์ตระกูลของตน แม้เมื่อแต่งงานไปแล้วก็ควรประพฤติ
 ตนอยู่ในกรอบจารีตอันดีงาม ครั้นเมื่อสามีสิ้นลงก็ควรครองตนเป็นหม้ายที่รักษาความบริสุทธิ์
 ของตนและชื่อเสียงของตระกูลสามีต่อไป การแต่งงานครั้งที่สองสำหรับสตรีหม้ายถือเป็นสิ่ง

⁸ถาวร ลิกขโกศล, ชื่อบทความ “ชั้นสูงชื่อเต๋อ (三从四德) มาตรฐานหลักคุณธรรมการปฏิบัติตนและ
 ศีลธรรมจรรยาของหญิงในสังคมศักดินา” ใน *จดหมายข่าว อาศรมสยาม-จีนวิทยา* ฉบับที่ 86 (กันยายน 2552)
 หน้า 23.

ต้องห้ามในสังคมจีน การประพฤตินี้ผิดไปจากกรอบจารีตประเพณีดังกล่าวถือเป็นตราบาปที่มีอาจยอมรับได้ สำหรับผู้ที่ล่วงละเมิดจารีตดังกล่าวมีทางออกทางเดียวเพื่อหลุดพ้นจากตราบาปนั้นคือการฆ่าตัวตายเพื่อรักษาเกียรติของตนและครอบครัว

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าหลักปฏิบัติดังกล่าวจะดูเหมือนเป็นการกดทับสถานภาพสตรีจีนให้อยู่ใต้อำนาจของบุรุษ แต่ในความเป็นจริงแล้ว สังคมจีนกลับยกย่องสถานภาพของสตรีจีนในบางกรณีเช่นกัน ดังที่ Thomas Taylor Meadows ล่ามของรัฐบาลอังกฤษที่เข้ามาประจำการในจีนช่วงราชวงศ์ชิงได้แสดงความคิดเห็นต่อสถานภาพสตรีจีนไว้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างหญิงและชายในสังคมจีนนั้น ฝ่ายหญิงมักเป็นเบี้ยล่างของฝ่ายชาย แต่อย่างไรก็ตาม สถานะอันต่ำต้อยของผู้หญิงกลับได้รับการเชิดชูด้วยหลักศีลธรรมของขงจื้อ โดยเฉพาะสังคมปลูกฝังให้บุตรที่ดีต้องเคารพเชื่อฟังและแสดงความกตัญญูต่อแม่ผู้อาวุโส และความกตัญญูต่อมารดาเป็นสิ่งที่มิอาจละเลยหรืองดเว้นได้ แม้กระทั่งอำนาจรัฐก็ต้องผ่อนผันยอมตาม

*Woman is still more of a slave of man among the Chinese than among Anglo-Saxons. The quality of her slavery is, however, much tempered by the great veneration which Confucian principles require sons to pay both parents. The Imperial Government dare not refuse leave of absence to a mandarin if he, as an only son, requires it in order to tend his widowed mother during her declining years.*⁹

จากคำกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นลักษณะทวิลักษณ์ของสถานภาพสตรีจีน กล่าวคือ แม้ว่าจะเป็นเพศที่อยู่ใต้อำนาจและถูกกดขี่โดยเพศชายแต่ขณะเดียวกันก็ยังมีช่องทางหรือสถานะต่อรองกับอำนาจอยู่บ้างบางกรณี ลักษณะทวิลักษณ์ดังกล่าวเป็นกลไกสำคัญในการต่อรองเพื่อความอยู่รอดในสังคมชายเป็นใหญ่ของจีน

⁹ อ้างใน Lien-sheng Yang, "Female Rulers in Imperial China" In *Harvard Journal of Asiatic Studies*, Vol. 23 (1960-1961): Harvard-Yenching Institute, p. 47.

แม้ว่าสตรีในฐานะภรรยาจะต้องเชื่อฟังและยอมอยู่ใต้อำนาจของสามีก็ตาม แต่การแต่งงานเข้าไปอยู่กับครอบครัวฝ่ายชายมิได้ความหมายว่าผู้หญิงจะถูกกดขี่อยู่ใต้อำนาจผู้ชายอย่างสิ้นเชิง ตรงกันข้ามสถานภาพสมรสกลับเป็นกลไกที่พลิกบทบาทจากผู้ไร้อำนาจเป็นผู้มีอำนาจได้เช่นกัน ผู้หญิงสามารถใช้ประโยชน์จากสถานภาพสมรสสร้างอำนาจให้แก่ตนเอง โดยเฉพาะผู้หญิงที่เป็นแม่จะได้รับการยกย่องให้เกียรติมากกว่าผู้หญิงที่ไม่ได้แต่งงานหรือให้กำเนิดบุตร หรือภรรยาหลวงจะมีเกียรติและอำนาจมากกว่าภรรยารองลงมา ดังจะเห็นได้จากกรณีของจักรพรรดินีซุอันที่ดำรงตำแหน่งทางยศถาบรรดาศักดิ์สูงกว่าจักรพรรดินีซุสีทั้งที่พระนางไม่สามารถให้กำเนิดโอรสได้ แต่เนื่องจากทรงเป็นมเหสีเอกของจักรพรรดิเสียนเฟิงที่ได้รับการแต่งตั้งอย่างถูกต้องตามกฎหมายจึงได้รับการยกย่องนับถือมากกว่าสนมรองลงมา ประการสำคัญหากภรรยาคนใดสามารถให้กำเนิดบุตรชายก็ย่อมเท่ากับเป็นการสร้างอำนาจแก่ตนภายในครอบครัวฝ่ายชายโดยอาศัยผ่านตัวบุตรชายนั่นเอง ดังกรณีของสนมเยโฮนาลาที่สามารถให้กำเนิดรัชทายาทแก่จักรพรรดิเสียนเฟิง เธอจึงได้รับการยกย่องเลื่อนตำแหน่งจากสนมชั้นสี่ขึ้นเป็นสนมเอก

ในกรณีสตรีสูงวัยพวกเธอสามารถขึ้นมาใช้อำนาจในครอบครัวได้เช่นกันโดยอาศัยความเป็นผู้สูงวัยมากประสบการณ์หรืออยู่ในฐานะแม่สามีที่ถือว่าเป็นผู้กุมอำนาจภายในครัวเรือน เพราะทั้งนี้สังคมจีนให้ความสำคัญแก่คุณธรรมเรื่องความกตัญญู (Filial piety) ทั้งบุตรชายและลูกสะใภ้จะต้องให้เกียรติและความเคารพนับถือแม่ของตนหรือแม่สามี บทบาทแม่จึงเป็นบทบาทที่มอบสิทธิอำนาจในการปกครองดูแลครอบครัวและสตรีสูงวัยสามารถใช้อำนาจที่มีกับสมาชิกครอบครัวได้อย่างเต็มที่ เช่นเดียวกับฮ่องไทเฮาซุสีแม้นางจะหมดวาระตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแผ่นดินแต่ในฐานะผู้อาวุโสและเป็นพระชนนีของกษัตริย์องค์ก่อนนางจึงยังคงมีอำนาจในราชสำนักและเป็นที่เคารพยำเกรงจากกษัตริย์พระองค์ใหม่

2.2 การเมือง รัฐ และสตรี: วาทกรรมและพื้นที่ต้องห้ามสำหรับผู้หญิง

นอกเหนือจากบทบาทและอำนาจภายในครอบครัวแล้ว สตรีจีนในอดีตยังมีบทบาทอำนาจทางการเมืองเช่นกัน แม้ว่าจีนจะเป็นสังคมที่ให้ความสำคัญกับเพศชาย (patriarchal

society) และนับสืบสายสกุลทางฝ่ายพ่อเป็นหลัก (patrilineal society) การสืบสกุลหรือการสืบตำแหน่งผู้ปกครองครอบครัวหรือรัฐมักให้สิทธิแก่เพศชายก็ตาม แต่ตลอดช่วงประวัติศาสตร์อันยาวของจีน จะเห็นว่าบางช่วงเหตุการณ์ที่ผู้หญิงได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับพื้นที่ทางการเมืองของเพศชาย โดยเฉพาะสตรีชั้นสูงในราชสำนักที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับผู้ปกครองหรือกษัตริย์ อาทิ เช่น อำนางราชสำนักฝ่ายในอันมาจากจักรพรรดินี (Empress) หรือ พระพันปีหลวง (Empress Dowager) อำนางทางการเมืองของพวกเธอนั้นเกิดจากบทบาทหน้าที่ในการดูแลปกครองราชสำนักภายใน

การเข้าสู่พื้นที่ทางการเมืองของสตรีราชสำนักเกิดขึ้นได้ในบางกรณีที่เป็น เช่น เมื่อ กษัตริย์หรือจักรพรรดิสวรรคต การคัดเลือกกษัตริย์องค์ใหม่ถือเป็นเรื่องปฏิบัติกันภายในกลุ่มพระราชวงศ์เท่านั้น โดยมอบหมายให้สตรีสูงวัยที่เป็นคนในสายวงศ์ปกครองเป็นผู้ทำหน้าที่ดังกล่าว และบุคคลที่ได้รับมอบหมายก็คือ พระพันปีหลวงนั่นเอง หรือในกรณีที่กษัตริย์องค์ใหม่ยังทรงพระเยาว์ชันษาหรือประชวรล้มป่วยลงจนไม่สามารถว่าราชการด้วยพระองค์เองได้ พระพันปีหลวงก็จะทำหน้าที่เป็นผู้ว่าราชการแผ่นดินแทนชั่วคราวหรือเป็นผู้ให้คำแนะนำในงานราชกิจต่างๆ ดังปรากฏในประวัติศาสตร์สมัยราชวงศ์ต่างๆ เช่น สมัยราชวงศ์ฮั่นจนกระทั่งราชวงศ์ชิงภายใต้การนำของจักรพรรดินีซูสี ในการเข้ามาเกี่ยวข้องกับการเมืองซึ่งเป็นพื้นที่ของบุรุษและต้องการแบ่งแยกอย่างชัดว่าพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่หวงห้ามสำหรับผู้หญิงจึงมีการกั้นฉากหรือม่านไว้ดังปรากฏสำนวนที่ใช้กันว่า ‘ว่าราชการหลังม่าน’ เพื่อเป็นสัญลักษณ์ถึงการแบ่งแยกพื้นที่ชายหญิงออกจากกัน

ด้วยเหตุนี้พระพันปีหลวงจึงมีบทบาททางการเมืองในการดูแลบริหารบ้านเมืองแทน กษัตริย์ในบางกรณื่อดังกล่าวข้างต้น แต่เนื่องจากช่วงเวลาที่ถูกครองแผ่นดินโดยพระพันปีหลวงนั้น มักมีปัญหาเรื่องกลุ่มผู้หวังผลประโยชน์โดยเฉพาะบรรดาพระญาติฝ่ายหญิงที่พยายามเข้ามาแทรกแซงการเมืองหรือแสดงอำนาจควบคุมกษัตริย์ผ่านพระพันปีหลวง ด้วยเหตุนี้จึงต้องมีการคานอำนาจกันระหว่างกษัตริย์ พระพันปีหลวงและพระญาติทั้งสองฝ่าย

จะเห็นได้ว่าจีนในช่วงก่อตั้งรัฐอำนางทางการเมืองมิได้จำกัดเฉพาะบุรุษเท่านั้น หากสตรีก็มีส่วนร่วมเช่นกันโดยเฉพาะสตรีในราชสำนักที่สูงด้วยวัยและตำแหน่ง ด้วยเหตุนี้ กลุ่มข้าราชการ

บางคนที่ไม่พอใจกับอิทธิพลและอำนาจทางการเมืองที่สตรีราชสำนักรวมถึงพระญาติฝ่ายหญิงครอบครองรวมถึงปัญหาการแก่งแย่งชิงอำนาจระหว่างสองฝ่าย ดังเห็นจากเหตุการณ์การล่มสลายของราชวงศ์ซางในอดีต จึงมีการตั้งกฎหรือบัญญัติข้อห้ามเกี่ยวกับการเข้ามามีส่วนรวมทางการเมืองของผู้หญิงขึ้น โดยเน้นย้ำให้ผู้หญิงคำนึงถึงบทบาทหน้าที่ภายในครอบครัวเท่านั้น นั่นคือการเป็นแม่และเมีย และยังได้สร้างลักษณะเชิงลบให้แก่สตรีที่มีอำนาจทางการเมืองด้วยการสร้างกรอบวาทกรรมว่าโดยเนื้อแท้แล้วผู้หญิงเป็นเพศที่ชั่วร้ายและไม่น่าไว้วางใจ

Female political power rested on the prestige of key kinship roles, particularly mother and wife. Critics of female power tried to weaken this advantage by emphasizing a woman's innate femininity over her particular social roles. In other words, they argued that a woman is female first and a mother second. This shift in priorities allowed them to denigrate powerful consorts by arguing that women are intrinsically evil and untrustworthy.¹⁰

สิ่งหนึ่งที่ทำให้แนวคิดดังกล่าวเป็นที่ยอมรับและสืบทอดปฏิบัติกันมากก็คือ การกล่าวอ้างหลักคำสอนของลัทธิขงจื๊อที่ว่าด้วยผู้หญิงกับการเมือง ในคัมภีร์ลัทธิขงจื๊อได้แสดงความคิดเห็นว่าสตรีไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยวเรื่องการเมืองของบุรุษเพราะนั่นหมายถึงการก่อกบฏพิบัติแก่รัฐ ที่ผ่านมาการล่มสลายของราชวงศ์แต่ละราชวงศ์ส่วนหนึ่งเกิดจากการเข้าไปแทรกแซงทางการเมืองของสตรีแนวคิดของลัทธิขงจื๊อดังกล่าวได้กลายเป็นหลักปฏิบัติยึดถือในทั้งในรูปของอุดมการณ์กระแสหลักและระบบสังคมในจีน

Confucianism propounded the viewpoint that “women should not participate in politics, and if they do, it is a disaster for the state. [...] In Baihu tong (Discussion of Chinese Classic), the Han Dynasty (202 BCE-

---

¹⁰ Bret Hinsch, *Women in Early Imperial China* (Lanham, Maryland: Rowman & Littlefield Pub, 2002), p. 107.

220 CE) Confucian thinkers proposed that “Women have no duty to become involved in politics, no obligation to govern the masses, and no need to learn how to deal with people tactfully.” Both in the dominant ideology and in the social system, women were prohibited from participating in politics for thousands of years.¹¹

ครั้นเมื่อจีนฮั่นถูกชาวต่างชาติอย่างแมนจูเข้ายึดและปกครองประเทศและสถาปนาราชวงศ์ชิงขึ้น จักรพรรดิแมนจูก็ได้รับเอาแนวคิดดังกล่าวมาปรับใช้ตราเป็นกฎหมายเหิงบาลแห่งราชสำนัก โดยเฉพาะจักรพรรดิอ้ายซินเจี๋ยหลอ ปฐมกษัตริย์ราชวงศ์ชิงได้ทรงกำหนดห้ามมิให้เหล่านางสนมเข้ามายุ่งเกี่ยวงานราชการแผ่นดินโดยเด็ดขาด แม่นางสนมคนใดจะให้กำเนิดพระราชโอรสก็มีทรงยินยอมให้เป็นผู้เลี้ยงดูพร้อมพรากแม่ลูกออกจากกัน ทั้งนี้เพื่อมิให้เกิดความสัมพันธ์แบบบุญคุณอันจะนำมาเป็นข้ออ้างในการเข้าแทรกแซงการเมืองของแม่ ดังที่เจนจาร์สคิลป์ได้กล่าวในงานเขียนเรื่อง *ซูลีไทเฮา: ราชีนีซิมังกร* ไว้ว่า “นางสนมคนใดที่กำเนิดพระราชโอรสจะไม่ยอมให้ผู้เป็นมารดาเลี้ยงดู ข้าให้แยกกันอยู่ ที่ให้ปฏิบัติเช่นนี้เป็นกรปกป้องกันมิให้แม่กับลูกมีบุญคุณต่อกัน นั่นก็คือ มิให้ลูกที่ขึ้นสืบราชบัลลังก์ต้องคอยฟังคำสั่งของแม่”¹² เจนยังได้เล่าถึงสถานภาพของสตรีในราชสำนักราชวงศ์ชิงที่ไม่ต่างจากวัตถุสิ่งของหรือเครื่องบำเรอทางเพศด้วยความกลัวที่ว่านางสนมจะรูล้ำเข้ามาในพื้นที่ของผู้ชาย หรือ พื้นที่ทางการเมืองนั้น จึงมีกฎข้อห้ามมิให้จักรพรรดิมีความรู้สึกผูกพันหรือความรักกับนางสนมคนใดๆ ด้วยการมองพวกนางเป็นเพียงเครื่องเล่นทางกามารมณ์เท่านั้น ทั้งนี้เพื่อกันมิให้พวกนางใช้ความผูกพันหรือความรักนั้นเป็นเครื่องมือต่อรองในการเข้ามาแทรกแซงมีอำนาจทางการเมืองได้

อย่างไรก็ตาม แม่นางสนมจะรับช่วงแนวคิดเรื่องข้อห้ามสตรีและพื้นที่การเมืองจากจีน แต่สถานภาพระหว่างสตรีชาวฮั่นกับสตรีชาว ‘อนารยชน’ อย่างมองโกลและแมนจูก็มีลักษณะที่แตกต่างกันในบางกรณี และความต่างดังกล่าวส่งผลให้บทบาททางการเมืองของสตรีเหล่านี้พลอย

¹¹ Jie Tao, Bijun Zheng, and Shirley L. Mow, *Holding up half the sky: Chinese women past, present, and future* (New York: the Feminist Press, 2004) pp. 92-93.

¹² เจน จาร์สคิลป์, *ซูลีไทเฮา: ราชีนีซิมังกร* (กรุงเทพมหานคร: อาทิตย์, 2525), หน้า 48.

แตกต่างกันไปด้วย ข้อแตกต่างประการแรกคือ สตรีชาวแมนจูมีอิสระมากกว่าเมื่อเทียบกับสตรีจีนชั้น มีกฎหมายห้ามสตรีแมนจูมัดเท้าเช่นสตรีฮั่นและได้รับสิทธิให้ปรากฏตัวในพื้นที่สาธารณะได้มากกว่า อีกทั้งสตรีแมนจูยังสามารถทำกิจกรรมได้เช่นเดียวกับบุรุษ อาทิ การขี่ม้า ยิงธนู หรือเข้าร่วมการล่าสัตว์ ในบางกรณีผู้หญิงแมนจูสามารถออกรบเคียงบ่าเคียงไหล่กับชายชาติทหารคนอื่น ๆ เช่นกัน

*Instead of being confined to the inner quarters, women walked in public places, rode horses, practiced archery, and participated in hunts. [...] Women were occasionally active on the battlefield: a few even attained the title of banner lieutenant during the conquest.*¹³

ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดได้แก่กรณีขององค์หญิงเหอเสี่ยวพระธิดาของจักรพรรดิเฉียนหลงที่แต่งองค์เป็นบุรุษออกล่าสัตว์เคียงคู่กับพระราชบิดา ความสามารถและความกล้าหาญเยี่ยงบุรุษขององค์หญิงทำให้จักรพรรดิเฉียนหลงทรงชื่นชมและภาคภูมิใจเป็นอย่างยิ่งถึงขนาดจะทรงตั้งแต่งตั้งให้เป็นรัชทายาทหากนางเป็นเพศชาย

*The example of Princess Hexiao is a case in point. She was the youngest (some sources say favorite) daughter of the Qianlong emperor. The princess dressed in man's clothing, practiced archery, and accompanied her father on the hunt, killing a deer on at least one occasion. One (perhaps apocryphal) account reports the proud emperor saying. "If you have been a boy, I would definitely have made you Heir."*¹⁴

นอกจากนี้บทบาทสถานภาพสตรีแมนจูยังเชื่อมโยงกับพิธีกรรมทางศาสนาภายในราชสำนัก เช่น การเป็นร่างทรงประกอบพิธีกรรมต่างๆเช่นเดียวกับสตรีชาวเกาหลี “Women also

---

¹³ Evelyn S. Rawski, *The Last Emperors: a social history of Qing imperial institutions*. (Berkeley: University of California Press, 1998), p. 129.

¹⁴ *Ibid.*, p. 129.

held key roles in shamanic performances at court; like Korean, they thus wielded “positive powers” in the ritual sphere.”¹⁵ จะเห็นได้ว่า สถานภาพของสตรีแมนจูเมื่อเทียบกับสตรีชาวฮั่นแล้วถือได้ว่ามีสิทธิพิเศษมากกว่าในบางกรณีและมิได้จำกัดอยู่เฉพาะพื้นที่พื้นหนึ่งเช่นสตรีชาวฮั่น ทั้งนี้อาจเป็นด้วยเหตุปัจจัยทางสังคมในอดีตที่ชนเผ่าแมนจูต้องเร่ร่อนไปยังพื้นที่ต่างๆ เพื่อหาที่ทำกินทำให้ผู้หญิงต้องติดตามไปในขบวนของผู้ชายมิได้ตั้งหลักแหล่งมั่นคงเช่นชาวฮั่น

แต่อย่างไรก็ตาม สถานภาพของสตรีจีนในยุคจารีตยังคงอยู่ภายใต้กรอบกำหนดของบุรุษและสังคมจินตนาการให้ผู้หญิงเป็นเพศที่มีความอ่อนโยน มีเมตตา มีลักษณะของ ‘ความเป็นแม่’ และเชื่อฟังอยู่ในโอวาทของผู้ชาย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะความเกรงกลัวในพฤติกรรมหรือความปรารถนาอารมณ์ของพวกเธอที่สามารถเป็นบ่อเกิดของภัยอันตรายต่อบุรุษ โดยเฉพาะ สตรีที่มีความทะเยอทะยาน ใช้กลมารยาหญิงในการล่อลวงช่วงชิงอำนาจของผู้ชาย ความหวาดวิตกต่อภัยในรูปของผู้หญิงดังกล่าวเป็นสิ่งซึ่งสังคมปิตาธิปไตยตระหนักระมัดระวังและอ้างสิทธิความชอบธรรมในการกำจัดผู้หญิงที่ประพฤตินอกกรอบเพื่อธำรงรักษาความสงบสุขของสังคม

2.3 อันฉี หมิน: นักเขียนสตรีจีนพลัดถิ่นกับประวัติศาสตร์จีนในมุมมองผู้หญิง

ในยุโรปสมัยอดีต งานเขียนที่นำเสนอภาพลักษณ์อันดีงามของสตรีในประวัติศาสตร์มีปรากฏให้เห็นจากงานเขียนชื่อ *Le Livre de la Cité des Dames* หรือ *The Book of the City of Ladies* ของ Christine de Pizan นักมนุษยนิยมสตรีชาวอิตาลีเจนเจตนาอารมณ์ของเดอ ปิซันต้องการใช้งานเขียนชิ้นนี้ตอบโต้กับมุมมองของเพศชายที่มีต่อเพศหญิงว่าเป็นสิ่งชั่วร้ายผ่านตัวละครหญิงในประวัติศาสตร์ที่ประกอบคุณงามความดีต่อประเทศชาติบ้านเมืองไม่ว่าจะเป็นราชินีเอสเทอร์ หรือ คลอธิลดา ดังคำกล่าวในตอนหนึ่งที่เดอ ปิซันได้โน้มน้าวชักจูงให้มิตรสหายสตรีลุกขึ้นมาพิสูจน์คุณค่าแห่งตนเพื่อลบล้างภาพลักษณ์ที่ไม่ดีหรือข้อกล่าวหาต่างๆ ที่บุรุษเพศตั้งไว้

¹⁵ Evelyn S. Rawski, *The Last Emperors: a social history of Qing imperial institutions*. (Berkeley: University of California Press, 1998), p. 131.

*My ladies, see how these men accuse you of so many vices in everything. Make liars of them all by showing forth your virtue, and prove their attacks false by acting well.*¹⁶

เดอ ปิซานมองว่าประวัติศาสตร์ที่บอกเล่าถึงความสำเร็จของผู้หญิงจะเป็นเครื่องมือในการตอบโต้คำกล่าวหาทั้งปวงที่มีต่อเพศหญิงและพร้อมกระตุ้นให้ผู้หญิงลุกขึ้นมาต่อสู้เพื่อเป้าหมายชัยชนะของตน “History was a feminist tool for celebrating women’s past accomplishments, rebutting the accusations of those who maligned women, and urging women to greater goals.”¹⁷ แนวคิดของเดอ ปิซานสอดคล้องกับนวนิยายสองภาคชื่อ *Empress Orchid* และ *The Last Empress* ของอันฉี หมิน นักเขียนสตรีจีนพลัดถิ่นที่ต้องการนำเสนอภาพลักษณ์ของสตรีในประวัติศาสตร์โดยหยิบยกเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์จีนช่วงปลายสมัยราชวงศ์ชิงบอกเล่าผ่านตัวละครกล้วยไม้ หรือที่รู้จักในเวลาต่อมาคือ พระนางซูสีไทเฮา ผู้ประพันธ์ได้ใช้งานเขียนรูปแบบวรรณกรรมเป็นเครื่องมือในการตอบโต้ภาพลักษณ์ชั่วร้ายของพระนางซูสีไทเฮาที่เกี่ยวข้องกับการเมืองจีนในช่วงนั้น

นวนิยายสองภาคของอันฉี หมิน เป็นนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ที่บอกเล่าเรื่องราวชีวิตประวัติของพระนางซูสีไทเฮา จักรพรรดินีองค์สุดท้ายแห่งยุคสมัยจารีตของจีน พระนางเป็นบุคคลที่นักประวัติศาสตร์จีนถือว่าเป็นผู้ทำลายราชวงศ์และประเทศชาติ ภาพลักษณ์ของพระนางที่ประวัติศาสตร์ทางการวาดไว้คือ สตรีผู้เหี้ยมเกรียมอำมหิต มีความทะเยอทะยานใฝ่สูง ฟุ้งเฟ้อกับเรื่องบันเทิงอารมณ์ส่วนตัว และภาพลักษณ์นี้ก็ถูกผลิตซ้ำเรื่อยมาจนกลายเป็นตัวแทนของหยานะแห่งราชวงศ์ แต่ในงานเขียนทั้งสองภาคของอันฉี หมินได้โต้กลับภาพลักษณ์เดิมดังกล่าวนี้ โดยใช้วิธีการอ่านและตีความประวัติและเหตุการณ์ต่างๆ ในช่วงชีวิตของจักรพรรดินีพระองค์นี้ใหม่ ในด้านเนื้อหาของนวนิยายทั้งสองภาคเริ่มต้นเรื่องราวชีวิตก่อนเข้ารับคัดเลือกให้เป็นสนมจักรพรรดิเสียนเฟิง

---

¹⁶ Judith M. Bennett, *History matters: patriarchy and the challenge of feminism* (Philadelphia, Pennsylvania: University of Pennsylvania Press, 2006), p.6.

¹⁷ *Ibid.*, p.6.

จนกระทั่งได้ดำรงตำแหน่งจักรพรรดินีซูสีไทเฮา พร้อมบอกเล่าเหตุการณ์ประวัติศาสตร์จีนในช่วงที่พระนางปกครอง

2.3.1 จากเรดการ์ดสู่เส้นทางนักประพันธ์

อันฉี หมินเป็นนักเขียนสตรีจีนพลัดถิ่น เธอเกิดและเติบโตที่เซี่ยงไฮ้ในช่วงที่ลัทธิคอมมิวนิสต์ของประธานเหมา เจ๋อตงเรืองอำนาจ จีนในช่วงนั้นเป็นยุคแห่งการปฏิวัติวัฒนธรรม ซึ่งมีนโยบายกวาดล้างและทำลายระบบวัฒนธรรมของพวกชนชั้นสูงผู้ดีเก่า และพวกชนชั้นกลาง เพื่อสถาปนาวัฒนธรรมชนชั้นกรรมาชีพ ครอบครัวของเธอซึ่งเป็นชนชั้นกลางก็ได้รับผลกระทบดังกล่าวไปด้วย พ่อและแม่ของเธอต้องทำงานอย่างหนักตามนโยบายของประธานเหมา ทำให้สมาชิกในครอบครัวไม่ค่อยได้อยู่พร้อมหน้ากัน เธอจึงต้องสวมบทบาทเป็นพ่อแม่ดูแลน้องๆ แทน

ในงานเขียนชื่อ *Red Azalea* ซึ่งเป็นนวนิยายเชิงอัตชีวประวัติได้บอกเล่าช่วงชีวิตในวัยเยาว์ของอันฉี หมิน ซึ่งได้รับการปลูกฝังอุดมการณ์ของลัทธิคอมมิวนิสต์ทำให้เธอเชื่อและรับเอาอุดมการณ์ดังกล่าวเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ อันฉี หมินได้เล่าว่า เธอได้รับเลือกให้เป็นหัวหน้าเรดการ์ดของโรงเรียนจากการที่เธอมีความกล้าหาญมุ่งมั่นรักดีต่อประธานเหมาอันเป็นคุณสมบัติพึงประสงค์ของพรรค และนับเป็นก้าวแรกที่ทำให้เธอตัดสินใจไปทำงานในฟาร์มเพลิงแดงตามนโยบายของพรรคที่ต้องการให้เยาวชนได้ออกไปสัมผัสเรียนรู้ชีวิตในชนบท และสถานที่แห่งนี้เช่นเดียวกันที่ทำให้ความศรัทธาต่ออุดมการณ์ของเธอเริ่มสั่นคลอน

เนื่องจากเธอได้เห็นแล้วว่าอุดมการณ์กับความเป็นจริงมิได้สอดคล้องไปด้วยกัน หลังจากใช้ชีวิตที่ฟาร์มเพลิงแดงเป็นเวลาหลายปี อันฉี หมินได้ตัดสินใจออกจากฟาร์มที่เธอรู้สึกเหมือนคุกเรือนจำเพื่อไปสมัครรับคัดเลือกเล่นภาพยนตร์ของเจียงซิง สตรีเหล็กที่ต่อสู้เคียงข้างประธานเหมา แต่แล้วโครงการสร้างภาพยนตร์ของเจียงซิงก็มีอันต้องยุติลงเนื่องจากประธานเหมาถึงแก่อสัญกรรม และเจียงซิงเองถูกจับกุมข้อหาบ่อนทำลายพรรคคอมมิวนิสต์ ชีวิตของอันฉี หมินจึงผกผันไปจากเดิม เธอถูกลดขั้นตำแหน่งเป็นเสมียนในออฟฟิศก่อนจะได้รับการช่วยเหลือจากโจน เซง เพื่อนนักแสดงด้วยกันอพยพย้ายไปเริ่มต้นชีวิตใหม่ในสหรัฐอเมริกา นับแต่นั้น

หลังจากอพยพมาตั้งถิ่นฐานในอเมริกาได้ไม่นาน อันฉี หมินได้หัดเรียนรู้ภาษาและเริ่มเขียนงานเป็นภาษาอังกฤษอันเป็นภาษาที่สอง *Red Azalea* เป็นนวนิยายเล่มแรกของเธอที่บอกเล่าเรื่องราวชีวิตในอดีตของผู้แต่งควบคู่กับการบอกเล่าประวัติศาสตร์จีนในช่วงยุคปฏิวัติวัฒนธรรมผ่านมุมมองผู้หญิงซึ่งมิได้ปรากฏในงานเขียนบันทึกประวัติศาสตร์ทางการ โดยอันฉี หมินมุ่งเน้นที่ด้านอารมณ์ ความรู้สึก และความขัดแย้งระหว่างตัวปัจเจกและอุดมการณ์ของรัฐ ทำให้นวนิยายดังกล่าวนำเสนอเหตุการณ์ในอดีตของจีนแบบมีชีวิตจิตวิญญาณ¹⁸

อันฉี หมินได้บอกเล่าถึงเหตุผลในการผันตัวเองมาเป็นนักเขียนว่าเกิดจากความต้องการบอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับแผ่นดินจีนแก่สหรัฐอเมริกาอันเป็นถิ่นพำนักแห่งใหม่ของเธอ ในฐานะที่เป็นผู้พลัดถิ่นชาวจีน เธอปรารถนาให้ชาวตะวันตกโดยเฉพาะคนอเมริกาที่ได้อ่านงานเขียนของเธอรับรู้และเข้าใจความเป็นจีนที่เธอนำต้องการนำเสนอ “*It was a few years later that I realized I had something wonderful to offer to my new country: I could help people here understand China.*”¹⁹ ดังนั้นสิ่งที่อันฉี หมินนำเสนอในงานเขียนของเธออาจมองได้ว่าเป็นการเล่นกับความอยากรู้อยากเห็นของโลกตะวันตกที่มีต่อโลกตะวันออก โดยเฉพาะประเทศจีน เนื่องจากในความรู้สึกของโลกตะวันตก จีนยังคงเป็นดินแดนที่เร้นลับชวนให้ค้นหา เนื่องจากในช่วงสมัยนั้นจีนได้ปิดตัวต่อโลกภายนอกและดำเนินระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งพาตนเอง อีกทั้งบริบททางการเมืองของสองประเทศมีส่วนสำคัญต่องานของเธอ อันฉี หมินคือประจักษ์พยานบุคคลและเหยื่อผู้โดนกดขี่ (The oppressed victim) จากระบอบลัทธิคอมมิวนิสต์ อันเป็นข้อขัดขวางทางการเมืองกับโลกเสรีทุนนิยมตะวันตกอย่างสหรัฐอเมริกา

ด้วยบริบททางสังคมและการเมืองในประเทศอเมริกาที่เป็นประเทศเสรีนิยมจึงเอื้อโอกาสให้อันฉี หมินนำเสนอเรื่องราวที่ถือว่าเป็นสิ่งต้องห้ามหรือมิอาจเปิดเผยบอกเล่าได้ในประเทศบ้านเกิดของเธอผ่านงานเขียน แม้ว่าอันฉี หมินจะนำเสนอเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ของจีนแต่สิ่งที่เธอบอกเล่านั้นขัดแย้งกับองค์ความรู้ในสังคมนิคมกระแสหลักของจีน ดังจะเห็นได้จากการที่ผู้ประพันธ์ได้

¹⁸ อ่านเพิ่มเติมในบทความของ ชุติมา ประกาศุฒิสาร ชื่อบทความ อารมณ์ต้องห้าม: อุดมการณ์กับความรักใน *อะเซเลียสีแดง* ในวารสาร *อ่าน* ฉบับปฐมฤกษ์ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 (เมษายน – มิถุนายน, 2551).

¹⁹ อ้างจากบทสัมภาษณ์ *A Conversation with Anchee Min*, Public Libra 45 No. 2 Mr/AP 2006.

นำเสนอเรื่องราวชีวิตประวัติของสตรีจีนที่ถูกมองว่าเป็นศัตรูของประเทศ อันฉี หมินได้วนกลับไปอ่านและตีความใหม่เพื่อสร้างภาพลักษณ์ใหม่แก่ตัวละครผู้หญิงที่ประวัติศาสตร์จีนตีตราว่าเป็นผู้หญิงร้าย (Monstrous feminine) ภาพสังคมจีนในนวนิยายของเธอจึงเป็นภาพสังคมที่มีการกดทับสถานะผู้หญิง ผู้หญิงต้องตกเป็นเหยื่อของวาทกรรมปีศาจไปโดยที่ไม่เปิดโอกาสหรือพื้นที่ทางการเมืองแก่พวกเธอ การเขียนเรื่องราวของผู้หญิงจีนในงานของอันฉี หมินจึงเป็นการตอกย้ำถึงบริบทพื้นที่ในโลกตะวันตกที่ให้เสรีภาพแก่ผู้หญิงมากกว่าโลกตะวันออกและยังเป็นโลกตะวันตกยังเป็นพื้นที่ที่ผู้ประพันธ์สามารถวิจารณ์ประเด็นดังกล่าวได้อีกเช่นกัน ดังที่ Eric Hayot ได้สรุปถึงลักษณะหลักในงานเขียนของอันฉี หมินไว้ว่า

*One of the structural tensions in Min's writing has to do with the movement between a "source" culture that grounds certain important forms of national identity and a "target" culture from which the sexism (and, in Min's case, sexual repression) of the source culture can be criticized.*²⁰

ตัวอย่างงานเขียนที่แสดงให้เห็นแนวคิดดังกล่าวถูกถ่ายทอดผ่านงานเขียนที่ชื่อ *Becoming Madame Mao* อันฉี หมินได้บอกเล่าถึงชีวประวัติของหยาง เจียงชิ่ง ตัวละครเอกในเรื่องซึ่งเป็นบุคคลที่นักประวัติศาสตร์จีนมองว่าเป็นปีศาจกระดูกขาว (White Boned Demon) เนื่องจากเธอเป็นผู้บ่อนทำลายอำนาจของพรรคคอมมิวนิสต์ และชีวประวัติของเธอถูกลบเลื่อนไปจากหน้าประวัติศาสตร์ แต่ในงานเขียนของอันฉี หมิน ผู้อ่านสามารถเห็นอีกมิติหนึ่งซึ่งไม่เคยรับรู้มาก่อน นั่นคือ มิติด้านความเป็นมนุษย์ของผู้หญิงคนหนึ่งที่ถูกกดขี่จากระบบปีศาจไปโดยในสังคมจีนและพยายามต่อสู้ดิ้นรนจนก้าวเข้ามามีอำนาจเคียงคู่กับประธานเหมา เจ๋อตง นวนิยายเรื่อง *Becoming Madame Mao* ได้กลายเป็นจุดเริ่มต้นของการนำเสนอภาพลักษณ์ใหม่แก่ตัวละครหญิงในประวัติศาสตร์จีน ดังเห็นได้จากนวนิยายเรื่อง *Empress Orchid* และ *The Last Empress*

²⁰ Eric Hayot, *Immigrating Fictions: Unfailing Mediation in Dictee and Becoming Madame Mao* (Danverse: University of Winconsin Press, 2006), p. 618.

ซึ่งอันฉี หมิ่นต้องการนำเสนอภาพลักษณ์ของซูสีไทเฮาจักรพรรดินีจีนองค์สุดท้ายของจีนที่แตกต่างไปจากภาพลักษณ์เดิมที่บรรยายในไว้ประวัติศาสตร์

นอกจากนี้ เนื้อหาในนวนิยาย *Empress Orchid* และ *The Last Empress* ของอันฉี หมิ่น ยังสอดคล้องกับแนวคิดบูรพคตินิยม (Orientalism) ของผู้อ่านชาวตะวันตกเนื่องจากภาพจีนที่ถูกนำเสนอในนวนิยายทั้งสองเล่มมีลักษณะที่เข้ายวนเต็มไปด้วยอารมณ์ระคะและวิจิตรอลังการ (eroticism and exoticism) ดังเห็นได้จากคำโปรยบนปกนวนิยายของเธอซึ่งหนังสือพิมพ์ *Los Angeles Time* ได้วิจารณ์ไว้ว่า “Rich...lavish...a stirring, exotic novel that is a treat for the senses and intellect alike.” ผู้ประพันธ์ได้ใช้เรื่องราวชีวิตภายในพระราชวังต้องห้ามเป็นจุดดึงดูดความสนใจจากผู้อ่านต่างชาติที่มองสถานที่ดังกล่าวว่าเป็นสถานที่เร้นลับยากแก่การเข้าถึง อันฉี หมิ่นได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับอาคารสถานที่และพระราชพิธีต่างๆ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความรุ่งเรืองอลังการของราชวงศ์ซึ่งรวมถึงเรื่องราวความรักความใคร่ที่เกิดขึ้นภายในพระราชวังต้องห้ามอีกด้วย การนำเสนอภาพจีนในนวนิยายของอันฉี หมิ่นสอดคล้องกับคำวิจารณ์ของ Helena Grice ซึ่งมองงานเขียนของกลุ่มสตรีจีนพลัดถิ่นซึ่งรวมถึงงานของอันฉี หมิ่นว่าถูกเขียนขึ้นบนแนวคิดบูรพคตินิยมเพื่อตอบสนองความต้องการผู้อ่านชาวตะวันตกที่ยังคงยึดติดกับแนวคิดดังกล่าว

*By this, I mean that there is the possibility that these texts may be construed or consumed as appealing to the stereotypical assumptions about China's cultural difference. In this respect, the texts may inadvertently fall prey on the neo-orientalist impetus in the West. [...] they are consumed by a readership which is fixated upon a neo-orientalist exoticism and voyeurism.*²¹

---

²¹ Helena Grice, *Negotiating identities: An introduction to Asian American women's writing* (Manchester: Manchester University Press, 2002), p.113.

ดังนั้นงานเขียนเกี่ยวกับแผ่นดินบ้านเกิดของกลุ่มนักเขียนสตรีจีนพลัดถิ่นจึงมิได้เพียงแค่ถ่ายทอดความเป็นชาติของตนเท่านั้นหากยังเป็นการเขียนเพื่อสอดคล้องกับบริบทความเป็นพลัดถิ่นและผู้อ่านที่ตนเองต้องการนำเสนออีกด้วย

2.3.2 *'Empress Orchid'* และ *'The Last Empress'*: การเมืองเรื่องเพศในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์

ในบทสัมภาษณ์ท้ายเล่มของนวนิยายเรื่อง *Empress Orchid* ผู้ประพันธ์ได้บอกเล่าถึงความรู้สึกของคนที่ไปที่มีต่อตัวละครพระนางซูสีว่าพระนางคือศัตรูของมนุษยชาติ ในตำราเรียนประวัติศาสตร์ของจีนมักจะสอนให้เด็ก ๆ เชื่อว่าการล่มสลายของราชวงศ์เกิดจากน้ำมือของนางสนมเมื่อเกิดเหตุเภทภัยใดๆแก่บ้านเมือง ผู้หญิงมักตกเป็นแพะรับบาปอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

*She was considered "the enemy of the human race." In China, children learn that the collapse of every dynasty was the fault of the concubine. The execution of the concubine justified whatever was wrong. That's the tradition.*²²

จากคำสัมภาษณ์ดังกล่าวได้ถูกถ่ายทอดผ่านคำพูดของตัวละครท่านผู้บัญชาการในนวนิยายเรื่อง *Red Azalea* ซึ่งอาจหมายถึงตัวเจียง ซิงเอง ผู้ประพันธ์ได้ใช้ตัวละครดังกล่าวบอกเล่าความคับข้องใจและวิพากษ์วิจารณ์ประวัติศาสตร์จีนที่หยิบยื่นความผิดให้แก่สตรีเพศในฐานะผู้ร้าย เป็นผู้รับผิดชอบความเสียหายของบ้านเมือง หากทว่าความดีความชอบทั้งหมดกลับตกเป็นของบุรุษเพศแต่ฝ่ายเดียว *"All the wisdom is man's wisdom. That's Chinese history. The fall of a kingdom is always the fault of the concubine. What could be more truthful? Why should Comrade Jiang Ching be an exception?"*²³ ความอยุติธรรมที่ผู้หญิงต้องแบกรับไว้ในฐานะจำเลยผู้ทำลายชาติบ้านเมืองเป็นแรงบันดาลใจให้อันฉี หมินกลับไปรื้อฟื้นทบทวนเรื่องราว

²² Anchee Min, *Empress Orchid* (Boston, New York: A Mariner Book Houghton Mifflin Company, 2005), p.243.

²³ *Ibid.*, p.274.

ประวัติศาสตร์ชีวิตของบุคคลในอดีตเพื่ออ่านตีความหมายและทำความเข้าใจใหม่เพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ต่างไปจากการรับรู้เข้าใจทั่วไป

ในนวนิยายชื่อ *Empress Orchid* และ *The Last Empress* อันฉี หมินได้วาดภาพตัวละครกล้วยไม้เป็นเพียงผู้หญิงธรรมดาคนหนึ่งที่มีความกตัญญูต่อบุพการีในการนำศพบิดากลับไปฝังที่กรุงปักกิ่งตามธรรมเนียมประเพณี เธอต้องสู้กับความยากลำบากและทำยที่สุดได้ตัดสินใจเข้าวังเพื่อรับการคัดเลือกเป็นหนึ่งในจำนวนนางสนมนับพันของจักรพรรดิ การเข้ามาอยู่ในพระราชวังต้องห้ามมิได้นำความสุขสบายมาสู่เธอเท่าที่หวัง หากยังนำมาซึ่งภัยอันตรายรอบตัว เธอต้องต่อสู้กับบรรดานางสนมคนอื่นที่จะชิงตำแหน่งสนมคนโปรดของจักรพรรดิ

ผู้ประพันธ์ต้องการให้ผู้อ่านรู้สึกเห็นใจกับตัวละครที่ต้องต่อสู้ดิ้นรนในการเอาชีวิตรอด และเผยให้เห็นบทบาทหน้าที่ของผู้หญิงคนหนึ่งต้องเล่นสองบทบาทคือ บทบาทของความเป็นแม่และผู้นำประเทศในการนำประเทศจีนให้รอดพ้นจากภัยลัทธิล่าอาณานิคม ทำให้เห็นว่างานเขียนนวนิยายเชิงประวัติศาสตร์ของเธอมุ่งเน้นที่อารมณ์ความรู้สึกอันเป็นส่วนขับเคลื่อนความเป็นไปของประวัติศาสตร์

อันฉี หมินได้อธิบายเหตุผลในการสร้างภาพลักษณ์ดังกล่าวของจักรพรรดินีซูสีไทเฮาในนวนิยายทั้งสองภาคของเธอไว้ว่าเกิดจากความไม่เข้าใจในสิ่งที่นักประวัติศาสตร์มักพูดถึงพระนางว่าเป็นผู้ทำลายชาติบ้านเมือง แต่จากการศึกษาค้นคว้าทำให้เธอแลเห็นมิติอีกด้านของพระนางที่ถูกมองข้ามไป พระนางเป็นผู้ที่รักษาประเทศจีนให้คงอยู่รอดพ้นจากการรุกรานจากต่างชาติ แต่คุณความดีดังกล่าวมิได้เอ่ยอ้างหรือบันทึกไว้ทั้งนี้เนื่องจากอคติทางเพศที่แฝงอยู่ในงานประวัติศาสตร์

Historians say she wanted to ruin China. But China was her home; why would she want to ruin it? In my research I found that she was such a smart woman that she knew how to hide her intelligence,

*to rule through the emperor. She contributed to China as a country, but she gets no credit from historians because she's a woman.*²⁴

จากคำพูดดังกล่าวทำให้เห็นอีกบทบาทหนึ่งของผู้ประพันธ์ที่ทำหน้าที่ไม่ต่างจากนักประวัติศาสตร์ในการเขียนถ่ายทอดหรือฟื้นฟูเรื่องราวในอดีตของพระนางโดยอาศัยมุมมองจุดยืนของผู้หญิง (Her-story) และยังเปิดโปงแสดงให้เห็นอคติทางเพศที่แฝงเร้นในงานประวัติศาสตร์ทางการ สิ่งนี้ทำให้ความเชื่อในเรื่องความเป็นภาวีสัยในงานเขียนประวัติศาสตร์ทางการถูกตั้งคำถาม

การเขียนบอกเล่าเรื่องราวเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์กลายเป็นประเด็นที่มีการถกเถียงกันมากในช่วงหลังสมัยใหม่ โดยเฉพาะประเด็นเรื่องความเที่ยงตรงของเนื้อหาประวัติศาสตร์ที่จะทำหน้าที่เป็นดังกระจกส่องอดีต และประเด็นเรื่องความต่างและความเหมือนระหว่างบันทึกทางประวัติศาสตร์ทางการกับนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ก็เป็นสิ่งที่นำมาถกขบปัญหาเช่นกัน โดยนักทฤษฎีวรรณกรรมหลังสมัยใหม่ต่างมองว่าแท้ที่จริงแล้วงานเขียนทั้งสองประเภทข้างต้นต่างมีลักษณะร่วมกันมิได้แยกขาดจากกันเสียสิ้นเชิง กล่าวคือ ทุกรูปแบบงานเขียนต่างอาศัยศิลปะแห่งการเล่าเรื่องเพื่อนำเสนอโลกแห่งความจริงหรือแม้แต่การเล่าเหตุการณ์ในอดีตเพื่อให้เนื้อหาที่ต้องการนำเสนอมีความสอดคล้องต่อเนื่องกัน มีความกลมกลืนกันทั้งของเรื่องเหตุการณ์และเวลา เนื่องจากอดีตที่ผ่านเลยไปมักอยู่ในลักษณะที่เป็นเศษเป็นเสี่ยงกระจายกันดังตอนหนึ่งในบทความชื่อ *Historiographic Metafiction* ของลินดา ฮัทเชิน กล่าวว่

[...] *many historians since have used the techniques of fictional representation to create imaginative versions of their historical, real worlds.*²⁵

ดังนั้นจึงไม่ใช่เรื่องแปลกที่จะกล่าวว่นวนิยายเรื่อง *Empress Orchid* และ *The Last Empress* ของอันฉี หมินมีลักษณะใกล้เคียงกับบันทึกทางประวัติศาสตร์ทางการ เนื่องจาก

²⁴ จากบทสัมภาษณ์ชื่อ Anchee Min ใน *Texas Monthly*. May, 2005.

²⁵ Michael McKeon, *Theory of the novel: a historical approach*. Baltimore, Md.: Johns Hopkins University Press, 2000, p.831.

ผู้ประพันธ์ใช้กลวิธีทางประพันธ์ศิลป์ในการนำเสนออดีต โดยศึกษาหาข้อมูลเกี่ยวกับพระนางซูสีไทเฮาจากหลายแหล่งที่มีการบันทึกไว้ ทั้งจากพระบรมราชโองการและพระราชกฤษฎีกา บันทึกทางการแพทย์ ซึ่งประวัติของบรรดาชั้นที่นางกำนัล หรือแม้กระทั่งเอกสารส่วนพระองค์เช่น ตำรับคู่มืออาหารและยาสมุนไพร²⁶ ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นข้อมูลเชิงข้อเท็จจริง แล้วนำข้อมูลดังกล่าวมาสอดคล้องสานกับจินตนาการของตัวผู้ประพันธ์และถ่ายทอดออกมาเป็นนวนิยายอิงประวัติศาสตร์

นอกจากนี้ สิ่งหนึ่งที่ทำให้นวนิยายเรื่องนี้แตกต่างไปจากงานเขียนประวัติศาสตร์ทางการ คือ การปลุกหรือฟื้นเสียงของผู้หญิงที่ 'เจียบ' หรือ 'ตาย' ไปจากหน้าประวัติศาสตร์ให้กลับมามีเสียงเล่าเรื่องราว ทั้งนี้เนื่องจากเรื่องราวเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่ถูกบันทึกทั้งในรูปแบบพงศาวดาร หรือ เอกสารทางราชการ ล้วนแฝงอำนาจหรืออุดมการณ์แนวคิดชายเป็นใหญ่ เรื่องเล่าเหตุการณ์ทั้งหมดจึงเป็นชุดคำพูดหรือวาทกรรมที่เน้นศูนย์กลางอยู่ที่อำนาจของเพศชายเป็นหลักในการก่อร่างสร้างชาติ หรือการกอบกู้วิกฤติการณ์ ทำให้เรื่องเล่าเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของผู้หญิงถูกลบเลือนหายไปจากหน้าประวัติศาสตร์ ด้วยเหตุนี้ หมินจึงคิดว่าการเขียนเรื่องราวประวัติศาสตร์จากจุดยืนหรือมุมมองของผู้หญิงจะเป็นเครื่องมืออันสำคัญในการกอบกู้ศักดิ์ศรีและบทบาทหน้าที่ของสตรีเพศในพื้นที่ประวัติศาสตร์การเมือง แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Hélène Cixous ที่อธิบายถึงวิธีการการต่อรองกับวาทกรรมอำนาจชายเป็นใหญ่ของผู้หญิงผ่านงานเขียน ซึ่งช่วยปรับเปลี่ยนความเจียบที่ซ่อนความทุกข์ ความอยุติธรรม และความจริงที่ถูกปิดบังซ่อนไว้ สามารถถ่ายทอดให้ผู้อื่นรับรู้และยังเปิดที่ทางในสังคมให้แก่ผู้หญิงอีกด้วย

*It is by writing, from and toward women, and by taking up the challenge of speech which has been governed by the phallus, that women will confirm women in a place other than that which is reserved in and by the symbolic, that is, in a place other than silence.*²⁷

²⁶ อ้างจาก จาก http://www.hmhbbooks.com/readers_guides/min_empress.shtml ใช้อักษรย่อ

A Conversation with Anchee Min

²⁷ Hunter College Women's Studies Collective, *Women's Realities, Women's Choices* (New York: Oxford University Press, 1995), p.27.

การเขียนเรื่องราวของบุคคลในอดีตที่ถูกตีตราว่าเป็นผู้ร้ายนั้นเป็นพันธกิจที่อันดี หมินตระหนักให้มีความสำคัญ ในฐานะนักเขียน เธอจึงเลือกใช้การเขียนเป็นเครื่องมือในการแก้ต่าง (Writing as a defense) ให้กับตัวละครหญิงร้ายในประวัติศาสตร์จีน เครื่องมือกลไกที่นักประวัติศาสตร์จีนใช้ครอบงำความคิดที่ว่าผู้หญิง โดยเฉพาะผู้หญิงที่ก้าวล่วงล้ำพื้นที่ทางการเมืองของผู้ชาย คือ ศัตรูอันร้ายกาจต่อความมั่นคงของชาติ (อำนาจของผู้ชาย) อยู่ในรูปของงานเขียน เช่น พงศาวดาร หรือ ประวัติศาสตร์นิพนธ์ อันดี หมินจึงใช้อำนาจแห่งการเขียน (power of writing) เป็นอาวุธสำคัญในการโต้กลับความคิดข้างต้นเช่นกัน

ในขณะที่เดียวกันรูปแบบของงานเขียนมีส่วนสำคัญในการนำเสนอเรื่องราวอดีต หมินเลือกรูปแบบบันทึกความทรงจำ (memoir) เป็นสื่อนำเสนอภาพลักษณ์ใหม่ของจักรพรรดินีซูสีทั้งนี้ก็เพราะการนำเสนอเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ในรูปแบบของบันทึกความทรงจำสามารถก้าวข้ามชนบทกฎเกณฑ์ที่งานเขียนประวัติศาสตร์ทางการไม่สามารถนำเสนอได้ นอกจากนี้ งานเขียนในรูปแบบบันทึกความทรงจำยังเป็นการนำเสนอเรื่องราวของปัจเจกบุคคล (personal history) ซึ่งรวมถึงอารมณ์ความรู้สึกของตัวปัจเจกที่มีต่อเหตุการณ์นั้นๆ ผู้อ่านจึงสัมผัสถึงอดีตที่มีชีวิต มีจิตวิญญาณแตกต่างจากงานเขียนทางประวัติศาสตร์ทางการที่ดูแห้งแล้ง ไร้ชีวิต เพราะถูกจำกัดด้วยกรอบของการนำเสนอเฉพาะข้อเท็จจริงและปิดกั้นพื้นที่อารมณ์ความรู้สึก

2.4 บริบททางประวัติศาสตร์การเมืองจีน: จากกบฏไท่ผิงสู่ภัยมหาอำนาจจักรวรรดินิยม

ในนวนิยายเรื่อง *Empress Orchid* และ *The Last Empress* ผู้อ่านจะเห็นความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันระหว่างชีวประวัติของตัวละครกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์จีน ทำให้เห็นว่าเรื่องราวของปัจเจกบุคคลมิได้แยกขาดอย่างสิ้นเชิงกับเหตุการณ์ของชาติบ้านเมืองหรือส่วนรวม เรื่องราวชีวิตของตัวละครล้วนไม่มีความผูกพันเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์จีน ในช่วงสมัยราชวงศ์ชิง ดังเห็นจากชื่อสกุลของเธอที่สามารถสืบย้อนไปถึงเหตุการณ์ครั้งสำคัญในประวัติศาสตร์ที่เล่าถึงการเข้ามาและการสถาปนาก่อตั้งราชวงศ์ชิงของชนเผ่าแมนจู บรรพบุรุษต้นตระกูลเยโฮนาลาอันเป็นต้นสกุลของเธอเป็นนักรบชาวหนูเจิงที่อาศัยอยู่ในเขตแมนจูทางตอนเหนือได้ออกรบต่อสู้เคียงบ่าเคียงไหล่กับผู้นำทหารนายพลหนูเออร์ฮาชื่อ ปฐมกษัตริย์แห่ง

ราชวงศ์ชิง สิ่งนี้คือความภาคภูมิใจที่บิดาของกั้วยี่ไม่ยังคงจดจำถึงอดีตอันรุ่งโรจน์ของตระกูลที่
สืบทอดตำแหน่งทางทหารจนถึงรุ่นของตน

[...] *his Yehonala ancestors were Manchu Bannermen who lived on horseback. Father told me that they were originally from the Nu Cheng People in the state of Manchuria, [...] My ancestors fought shoulder to shoulder with the Bannerman leader Nurhachi, who conquered China in 1644 and became the first Emperor of the Ch'ing Dynasty.*²⁸

นอกจากนี้เรื่องราวความเป็นมาของราชวงศ์แมนจูยังถูกถ่ายทอดผ่านคำบอกเล่าของตัวละคร 'แม่' ทำให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างแม่กับลูกสาวอันเกี่ยวข้อกับบทบาทหน้าที่ในการถ่ายทอดเรื่องราวความเป็นมาทางประวัติศาสตร์และประเพณีวัฒนธรรมของชาติ กั้วยี่ไม่ได้เรียนรู้จากคำบอกเล่าของแม่ว่า หลังจากที่ชาวแมนจูสามารถพิชิตจีนได้สำเร็จ จักรพรรดิแมนจูทรงใช้กลยุทธ์ในการปกครองคนจีนโดยเลือกปรับใช้วัฒนธรรมดั้งเดิมเข้ากับแบบแผนวิถีของตน ทรงคงรูปแบบการปกครองเดิมของจีนไว้ หากทรงสร้างเอกลักษณ์ความเป็นแมนจูผ่านเครื่องแต่งกายและทรงผม

According to Mother, after the Manchus conquered China they discovered that the Chinese system of ruling was more benevolent and efficient, and they adopted it fully.[...] The Manchus also adopted the Chinese way of dressing. The only thing that stayed Manchu was hairstyle. The Emperor had a shaved forehead and a rope-like braid of black hair down his back called a queue. The Empress wore her hair

---

²⁸ Anchee Min, *Empress Orchid*, p.3.

*with a thin black board fastened on top of her head displaying ornaments.*²⁹

จีนในยุคสมัยพระนางซูสีไทเฮาเข้าสู่ช่วงปลายสมัยจารีต³⁰ หลังจากที่ชาวแมนจูได้ก่อตั้งสถาปนาราชวงศ์ชิงในแผ่นดินจีนได้สำเร็จและปกครองเรื่อยมาเป็นรุ่นที่ 7 อันเป็นช่วงรัชสมัยจักรพรรดิเสียนเฟิง เหตุการณ์บ้านเมืองในช่วงนั้นอยู่ในภาวะระส่ำระสายเนื่องจากเกิดกลุ่มกบฏต่างๆตามหัวเมืองที่พยายามรวมกลุ่มกันต่อต้านการปกครองของชาวแมนจู เหตุการณ์ความไม่สงบสุขเหล่านี้ได้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตผู้คนในระดับต่างๆ ดังที่อันฉี หมินบรรยายผลกระทบที่มีต่อชีวิตครอบครัวของตัวละครกล้วยไม้ในนวนิยายไว้ว่าบิดาของเธอซึ่งมีตำแหน่งเป็นเถาไท้ผู้ว่าการมณฑลอันฮุยต้องถูกลงโทษตำแหน่งอยู่เรื่อยๆ เนื่องจากไม่สามารถปราบกลุ่มกบฏได้สำเร็จตลอดเวลาที่ผ่านมาบิดาของเธอมีแต่ความทุกข์จากความล้มเหลวในการแก้ปัญหาหากบฏ อีกทั้งจีนยังต้องประสบกับทุกภิกขภัยจากธรรมชาติที่ได้คร่าชีวิตผู้คนไปเป็นจำนวนมาก และภัยจากภายนอกประเภทอันเกิดจากลัทธิจักรวรรดินิยมตะวันตก การฟื้นฟูเอี่ยวยาบ้านเมืองในขณะนั้นเป็นสิ่งที่เป็นไปได้

*In my memory, my father was not a happy man. He had been repeatedly demoted because of his poor performance in the suppression of the Taiping peasant uprisings. Not until later did I learn that my father was not totally to blame. For years China had been dogged by famine and foreign aggression. Anyone who tried on my father's shoes would understand that carrying out the Emperor's order to restore peace in the countryside was impossible.*³¹

จากคำบอกเล่าข้างต้นแสดงให้เห็นถึงสถานการณ์จีนในขณะนั้นที่มีปัญหาหอรุมเร้ายากจะแก้ไขทั้งความวุ่นวายที่เกิดภายในประเทศและการรุกรานจากชาวต่างชาติ ไม่ต่างอะไรกับโรคภัย

²⁹ Anchee Min, *Empress Orchid*. p. 4.

³⁰ สมัยจีนจารีตคือช่วงเวลาตั้งแต่สมัยยุคลินจนกระทั่งสิ้นยุคราชวงศ์ชิงในปีค.ศ. 1911

³¹ Anchee Min, *Empress Orchid*.p.1.

ที่บ่อนเซาะทำลายอำนาจของราชวงศ์ ปัญหาหนึ่งที่สำคัญที่สร้างความสั่นคลอนต่อการปกครองของราชวงศ์ชิงในสมัยนั้นก็คือ กบฏไท่ผิง ซึ่งเป็นกลุ่มชาวนั้ที่ลุกขึ้นต่อต้านการปกครองของชาวแมนจู

2.4.1 ขบวนการไท่ผิง (ค.ศ.1850-1864)

ในบรรดากลุ่มผู้ต่อต้านราชวงศ์ชิง กลุ่มขบวนการไท่ผิง ถือเป็นกบฏที่มีความสำคัญในหน้าประวัติศาสตร์ ทั้งนี้เนื่องจากเป็นกลุ่มขบวนการที่สั่นคลอนอำนาจของรัฐบาลชิงอย่างเห็นได้ชัด อีกทั้งยังเป็นแรงบันดาลใจให้แก่กลุ่มนักปฏิวัติชาตินิยมที่ต้องการขับไล่รัฐบาลแมนจูออกจากจีน Kauko Laitinen ได้กล่าวถึงกลุ่มขบวนการดังกล่าวในงานชื่อ *Chinese Nationalism in the late Qing Dynasty* ไว้ว่าขบวนการไท่ผิงถือเป็นกลุ่มเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาลแมนจูครั้งสำคัญ และเป็นแรงบันดาลใจให้แก่กลุ่มนักปฏิวัติรุ่นหลังที่ต้องการล้มล้างราชวงศ์แมนจู เป็นผู้ปลุกกระแสแนวคิด “Anti-Manchuism” แก่ชาวนั้ให้ลุกขึ้นขับไล่ชนชั้นปกครองต่างชาติ

*Before the 1911 Revolution the Taiping Rebellion (1851-1864) was the biggest subversive movement against Qing rule: no wonder it provided an inspiration to many late Qing revolutionaries including Zhang Binglin, and it was frequently held that anti-Manchuism was revived with the Taipings.*³²

สาเหตุสำคัญของการเกิดขบวนการเคลื่อนไหวต่อต้านในจีนเริ่มจากความไม่พอใจหรือความคับแค้นของพวกชาวนาที่ถูกทางการเอาัดเอาเปรียบ การเรียกเก็บภาษีในอัตราที่สูงจากชาวนาที่ยากจนทำให้เกิดความไม่พอใจต่อระบบการบริหารปกครองของรัฐ รวมทั้งความฟุ่มเฟือยหย่อนยานของระบบราชสำนักและข้าราชการอันนำไปสู่จุดจบของราชวงศ์ เช่นเดียวกับกบฏไท่ผิง ความรู้สึกของชาวจีนอันที่ถูกกดขี่ข่มเหงโดยพวกแมนจูทำให้เกิดความไม่พอใจและต้องการล้มล้างราชวงศ์ต่างชาติ โดยมีหัวหน้ากลุ่มขบวนการคนสำคัญได้แก่ หงชิวฉวน ซึ่งมีพื้นเพครอบครัวเป็นชาวนาในมณฑลกว่างตง หงชิวฉวนมีโอกาสได้เรียนหนังสือแต่ด้วยฐานะทาง

³² Kauko Laitinen, *Chinese Nationalism in the Late Qing Dynasty: Zhang Binglin as an Anti-Manchu Propagandist* (London: Curzon Press, 1990), p. 33.

เศรษฐกิจขัดสนจึงทำให้เขาต้องออกมาเป็นครูสอนหนังสือในละแวกหมู่บ้านของตน หลังจากพลาดหวังจากการสอบจอหงวนถึงสี่ครั้งหงซิวฉวนรู้สึกท้อแท้และผิดหวังกับวิธีการสอบคัดเลือกข้าราชการซึ่งเต็มไปด้วยการทุจริตคอร์รัปชัน ในขณะที่ช่วงที่เขารู้สึกสิ้นหวังนั้นหงซิวฉวนได้อ่านหนังสือสอนศาสนาคริสต์จากพวกมิชชันนารี ทำให้เกิดความคิดว่าตนคือบุตรของพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของที่ ได้รับอาณัติมอบหมายจากพระองค์ให้ลงมาปราบพวกเหล่าปีศาจนั้นก็คือ พวกแมนจู ดังที่ตัวละครกล้วยไม้อธิบายเล่าหัวหน้ากลุ่มกบฏไท่ผิงที่ถูกกลามไปทั่วจีนแก่พระนางฮุ่ยฮวามเหสีในนวนิยาย *Empress Orchid* ตอนหนึ่งว่า

[...] - that the Taipings were peasant rebels, that they had adopted Christianity, and that their leader, Hong Hsiu-chuan, claimed he was the younger son of God, the brother of Jesus.³³

ข้อความในนวนิยายข้างต้นสอดคล้องกับสิ่งที่ J.A.G. Robert ได้อธิบายเอาไว้ในงานเขียนประวัติศาสตร์ชื่อ *A History of China* ว่า หลังจากผิดหวังจากการสอบ จอหงวนได้ค้นพบคำตอบไขความฝันมหัศจรรย์จากหนังสือที่เขาได้รับจากพวกมิชชันนารีและเชื่อมั่นว่าเขาคือผู้ที่จะ กอบกู้ฟื้นฟูศรัทธาอันแท้จริงแก่ประเทศจีน

*In 1843 Hong failed the examinations for a fourth time and after returning home picked up the tracts he had been given years previously. They seemed to provide him with the key to his dreams: the venerable man was God the Father, the middle-aged man his son, Jesus Christ, and Hong himself was God's Chinese son, who had been entrusted with the task of restoring the true faith to China.*³⁴

นับจากนั้นหงซิวฉวนก็เปลี่ยนเป็นคนละคน เขาได้ใช้ศาสนาคริสต์เป็นแรงบันดาลใจให้ลุกขึ้นมาขจัดความอยุติธรรมและความไม่ชอบธรรมในสังคม โดยเฉพาะการมอบความเป็นธรรม

³³ Anchee Min, *Empress Orchid*. p. 214.

³⁴ Robert, J.A.G., *A History of China* (New York : Palgrave, 2006), p.173

แก่ชาวนาผู้ยากไร้ หงซิวฉวนได้ประกาศเจตนารมณ์ของตนแก่ประชาชนในมณฑลกว้างตงถึงการต่อต้านชาวแมนจูทั้งในลักษณะวิธีเชิงสัญลักษณ์และการแสดงออกทางกำลัง โดยวิธีแรกแสดงออกผ่านการแต่งกาย กล่าวคือเหล่าสมาชิกกลุ่มกบฏจะตัดผมหางเปียซึ่งถือเป็นสัญลักษณ์ของการจำนนอยู่ใต้อำนาจของชนชั้นปกครองชาวแมนจู หันมาแต่งกายด้วยเสื้อผ้าแบบชาวฮั่นและยกเลิกธรรมเนียมปฏิบัติแบบแมนจู ส่วนในลักษณะที่สองหงซิวฉวนได้รวบรวมสมัครพรรคพวกที่ร่วมอุดมการณ์จัดตั้งเป็นสมาคมลับเพื่อต่อต้านอำนาจรัฐและขับไล่ชาวแมนจู ต่อมาได้มีสมาชิกที่มีฝีมือในการใช้อาวุธและได้ฝึกซ้อมให้กับประชาชนจัดตั้งเป็นกองทัพอย่างเปิดเผยโดยมีชื่อว่า ขบวนการไท่ผิงเทียนกั๋ว อันหมายถึง “เมืองแมนแดนมหาสันติ”³⁵ ไม่นานกองทัพของหงซิวฉวนก็กลายเป็นกองทัพประชาชนโดยมีชาวนาที่ได้รับความเดือดร้อนเป็นกองกำลัง กลุ่มชาวนาที่ต่างคั่งแค้นกับการเอารัดเอาเปรียบจากเจ้าหน้าที่รัฐชาวแมนจูได้ก่อความวุ่นวาย บุกรปล้นทำลายสถานที่ต่างๆของรัฐ ดังปรากฏในนวนิยายเรื่อง *Empress Orchid* ตอนหนึ่งว่า

*The peasants had started to rebel openly, he informed me. He was ashamed of his inability to reverse the situation. His worst nightmare had become a reality – the peasants had begun to join the Taiping uprising. Reports of looting and destruction came from every corner.*³⁶

นับว่าเป็นการเปิดฉากทำลายอำนาจของราชสำนักแมนจูอย่างอึกอาก ทำให้จักรพรรดิเสียนเฟิง ทรงวิตกกังวลกลุ่มกบฏที่นับวันจะยิ่งลุกลามไปทั่วแผ่นดินจีน ดุจไฟลามทุ่งจากมณฑลหนึ่งไปอีกมณฑลหนึ่ง

³⁵ ทวีป วรดิถก, *ประวัติศาสตร์จีน* (กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ, 2542) หน้า 586.

³⁶ Anchee Min, *Empress Orchid*, p. 38.

He described [the Taiping uprising] as a wildfire that jumped from province to province, crossing the country and reaching as far as Chihli.³⁷

ไม่นานนักขบวนการไท่ผิงได้ยึดเอาเมืองหนานจิงอันเป็นเมืองทางตอนใต้ตั้งเป็นเมืองหลวง พร้อมเปลี่ยนชื่อเป็น เทียนจิง อันหมายถึง นครแห่งสรวงสวรรค์ และยังคงเข้ายึดเมืองต่างๆต่อไป เช่น มณฑลหูเป่ย์ มณฑลเจียงซีและมณฑลอันฮุย ส่วนหัวหน้าขบวนการหงชิวฉวนก็ได้สถาปนาตนเองขึ้นเป็นจักรพรรดิแห่งสวรรค์ หรือ เทียนหวาง ทำทนายต่อจักรพรรดิแห่งราชวงศ์ชิง และแต่งตั้งสหายร่วมขบวนการคนอื่นๆช่วยกันปกครอง แผนการณ์ต่อมาของขบวนการไท่ผิงคือการรุกหน้าเข้าพิชิตนครเป่ย์จิงเมืองหลวงของราชสำนักแมนจู ทางด้านฝ่ายราชสำนักชิงต่างปรึกษาหารือที่จะปราบปรามกลุ่มกบฏที่กำลังคืบคลานเข้ามา บุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการปราบปรามความไม่สงบครั้งนี้คือนายพล เจิ้งกว๋อฟาน ซึ่งเป็นชาวจีนฮั่น นายพลผู้นี้มีความสามารถในการปกครองคนอย่างจริงจังและเข้มงวด เป็นบุคคลที่ราชสำนักแมนจูฝากความหวังในการปราบกบฏกบฏ อันฉีหมินได้บรรยายลักษณะของนายพลผู้นี้ผ่านตัวละครด้วยไม่ว่างในนวนิยายเรื่อง *Empress Orchid* ไว้ในตอนหนึ่งว่า

Tseng Kuo fan was said to be a level-headed, dogged Chinese in his fifties. He had risen from a poor peasant family and had been appointed in 1852 to command the army in his native Hunan. He was known for his thorough methods of drilling his men. He had successfully suppressed the Taiping strongholds on the Yangtze River, which earned him praise from the anxious and impatient capital.³⁸

เจิ้งกว๋อฟานได้นำกองกำลังเข้าต่อสู้โจมตีฐานที่มั่นต่างๆของกลุ่มขบวนการด้วยการขับไล่ต้อนไปยังเมืองหนานจิง เรียกขวัญและกำลังใจกลับคืนแก่พวกขุนนางข้าราชการสำนัก ข่าวกองกำลัง

³⁷ Anchee Min, *Empress Orchid*.p.144.

³⁸ *Ibid.*, p. 161.

นายพลเจิ้งกั๋วฟานที่สามารถกำชัยชนะในการปราบปรามพวกกบฏได้นำขึ้นกราบบังคมทูลแก่จักรพรรดิเสียนเฟิงตลอดระยะ เหตุการณ์ดังกล่าวยังปรากฏผ่านคำพูดของตัวละครกล้วยไม้ที่บอกเล่าเรื่องการปราบปรามกลุ่มกบฏของนายพลเจิ้งแก่พระนางนงฮวู่ฟิง

*In this morning's court briefs, I read that General Tseng Kuo-fan has launched a campaign to drive the Taiping rebels back to Nanking. Let's hope he succeeds. His force should be near Wuchang by now.*³⁹

ในที่สุด ขบวนการไท่ผิงก็ถึงกาลอวสาน ทั้งนี้เกิดขึ้นจากเหตุปัจจัยหลายประการ ประการสำคัญเกิดจากความแตกแยกกันเองระหว่างผู้นำ เนื่องจากความทะเยอทะยานอันไม่สิ้นสุดและความยึดหลงในอำนาจราชศักดิ์ ทำให้เกิดการแก่งแย่งอำนาจภายใน หงซิวฉวนซึ่งเป็นหัวหน้ากลุ่มขบวนการกลับหลงใหลในชีวิตที่หรูหราฟู่ฟ่าไม่ต่างจากจักรพรรดิฉินในอดีตทำให้ประชาชนทั่วไปตระหนักเห็นแล้วว่ากลุ่มผู้นำขบวนการไท่ผิงก็ได้แตกต่างจากพวกแมนจู ความแตกแยกภายในได้เปิดช่องทางให้กองทหารของนายพลเจิ้งกั๋วฟานสามารถปิดล้อมโจมตีได้สำเร็จ

*The decline of the Taiping Kingdom was soon imminent. Comfortable in Nanjing, the leaders started to enjoy the luxurious lives. Hong himself lost his impetus and lived like a traditional Chinese emperor, filling his new palace with numerous concubines. The leaders began to fight among themselves. Eventually, Qing general Zeng Guofan managed to crush the Taiping army, and the Heavenly Kingdom came to an end in 1864.*⁴⁰

สาเหตุประการต่อมาคือ ในแต่ละครั้งที่กองทัพของกลุ่มขบวนการไท่ผิงเข้าสู่รบกับกองทหารของรัฐ ผู้นำทัพขาดการวางแผนอันรอบคอบและประมาณกองกำลังฝ่ายตรงข้ามต่ำทำให้

³⁹ Anchee Min, *Empress Orchid*, p. 213.

⁴⁰ Siew Chey Ong, *China condensed: 5,000 years of history and culture* (Singapore: Times Editions Marshall Cavendish, 2005) p. 79.

สูญเสียทรัพย์สินไปไม่น้อย อีกทั้งกองทัพของรัฐบาลชิงมีกลุ่มทหารรับจ้างชาวยุโรปนำโดยนายพลชาร์ลส์ กอร์ดอนจากอังกฤษมาสมทบช่วยเหลือทำให้กองกำลังทางทหารของฝ่ายรัฐบาลชิงเหนือกว่าทั้งในด้านจำนวนทหารและอาวุธยุทโธปกรณ์ และสาเหตุประการสุดท้าย คือ หลายคนในกลุ่มขบวนการได้ใช้ศาสนาเป็นเครื่องบังหน้าหาประโยชน์ใส่ตน และมีอีกหลายคนที่ถูกอำนาจบ้าคลั่งเผาทำลายศาสนสถานของศาสนาอื่น ๆ สร้างความไม่พอใจแก่ประชาชน จึงเป็นเหตุให้มีกลุ่มที่ต่อต้านขบวนการไท่ผิงด้วยเช่นกัน

ไม่นานกลุ่มขบวนการไท่ผิงเทียนกั๋วก็ถูกกองทัพรัฐบาลชิงปราบปรามจนราบคาบได้สำเร็จ หลังจากถูกปิดล้อมเมืองเป็นเวลานานทำให้เกิดภาวะอดอยากภายในเมือง หงชิวฉวนผู้นำขบวนการรู้สึกเสียใจกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับกลุ่มของตนพาลล้มป่วยไม่สบายและเสียชีวิตในเวลาต่อมา⁴¹ จะเห็นได้ว่าจุดกำเนิดของกลุ่มขบวนการไท่ผิงมาจากความไม่พอใจต่ออำนาจราชสำนักแมนจูในขณะนั้นเนื่องจากสมาชิกส่วนใหญ่ของกลุ่มขบวนการเป็นชาวนาที่ได้รับความเดือดร้อนจากการกดขี่บีฑาโดยเจ้าหน้าที่รัฐ นอกจากนี้กลุ่มขบวนการดังกล่าวยังเป็นเครื่องแสดงให้เห็นถึงความเสื่อมถอยของอำนาจราชสำนักชิงในช่วงนั้นที่ไม่สามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ และเรื่องราวของหงชิวฉวนหัวหน้ากลุ่มขบวนการยังเป็นแรงบันดาลใจแก่นักปฏิวัติการปกครองในเวลาต่อมา⁴²

2.4.2 ความขัดแย้งระหว่างจีนกับโลกตะวันตก (ค.ศ.1839-1860)

นอกจากปัญหาที่เกิดขึ้นภายในประเทศแล้ว จีนในช่วงระยะการปกครองโดยราชวงศ์ชิงยังต้องประสบกับภัยคุกคามจากต่างชาติโดยเฉพาะลัทธิจักรวรรดินิยม อันส่งผลต่อเสถียรภาพแห่งอำนาจของราชวงศ์ และนำไปสู่ความอับศของประเทศไทย ในงานวิจัยชื่อ **การคุกคามของชาติตะวันตกของจีนปลายสมัยราชวงศ์ชิง (ค.ศ. 1861-1895)** ของ นางสาวอนงคณา มานิตพิสิษฐกุล ได้วิเคราะห์ถึงปัญหาความขัดแย้งระหว่างจีนกับชาติตะวันตกว่าที่มาจาก

⁴¹ ในประวัติศาสตร์จีนได้อธิบายการตายของหงชิวฉวนที่แตกต่างกันออกไป บ้างกล่าวว่าหงชิวฉวนฆ่าตัวตาย บ้างก็กล่าวว่าล้มป่วยตาย

⁴² Jack Gray, *Rebellions and Revolutions: China from the 1800s to 2000*(Oxford: Oxford University Press, 2002), p. 76.

ระบบการทูตและการเจรจาทางการค้าโดยมีพื้นฐานมาจากความไม่เสมอภาคเท่าเทียมและความไม่เข้าใจกันในเรื่องประเพณีวัฒนธรรม⁴³

ในอดีตนั้นชาติตะวันตกที่เดินทางมายังจีนเพื่อเจริญสัมพันธไมตรีพร้อมติดต่อทำการค้ามีอยู่ด้วยกันหลายชาติ ทั้งโปรตุเกส ฮอลันดา และอังกฤษ แต่รูปแบบการติดต่อกับชาติตะวันตกของจีนดำเนินภายใต้ “ระบบบรรณาการ” (Tributary system) กล่าวคือ จีนมองว่าตนเองเป็นอาณาจักรกลาง หรือ จงกั๋ว โดยมีรัฐเล็กรัฐน้อยรายล้อม ที่สำคัญคือ จีนมองประเทศอื่นๆที่เข้ามาติดต่อดังกล่าวว่าเป็นประเทศที่มีอารยธรรมด้อยกว่าตน เป็นพวกอนารยชนป่าเถื่อน โดยเฉพาะชาติตะวันตก ซึ่งจีนมองว่าเป็นคนอื่น (others) ที่ไร้อารยธรรมผ่านคำเรียก เช่น ‘red-haired barbarians’, ‘big-nosed hairy ones’ หรือ ‘foreign devils’⁴⁴ ด้วยทัศนคติต่อชาติตะวันตกดังกล่าวทำให้การเจริญสัมพันธไมตรีต่อติดกันระหว่างจีนกับตะวันตกมักประสบกับปัญหาอยู่เนืองๆ กล่าวคือ ในขณะที่ชาติตะวันตกยึดถือแนวคิดความเท่าเทียมเสมอภาคกันของชาติต่างๆ จีนกลับยังคงติดต่อกับต่างชาติผ่านรูปแบบระบบบรรณาการเท่านั้น หากชาติใดต้องการเข้ามาติดต่อกับจีนจะต้องรับยอมรับความยิ่งใหญ่ของจีนและส่งเครื่องราชบรรณาการมาถวายแด่องค์จักรพรรดิ ลักษณะการดังกล่าวสอดคล้องกับงานเขียนของ Milton W. Meyer ซึ่งได้พูดถึงประเด็นดังกล่าวไว้

*The Westerners advanced the notion of sovereign equality of nationals; the Chinese kept up tributary relations and termed Westerners as barbarian.*⁴⁵

⁴³ อ่านรายละเอียดเพิ่มเติมใน อนงคณา มานิตพิสิฐกุล, “การตอบสนองต่อการคุกคามของชาติตะวันตกของจีนปลายสมัยราชวงศ์ชิง (ค.ศ. 1861-1895)” (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกประวัติศาสตร์เอเชีย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2543).

⁴⁴ Marina Warner, *The Dragon Empress* (Vintage edition: London, 1993), p.31

⁴⁵ Milton W. Meyer, *China: a concise of history* (London: Rowman and Littlefield Publishers, Inc., 1994), p. 253.

ภาพความยิ่งใหญ่ของจีนปรากฏให้เห็นจากอาณาเขตที่แผ่ขยายไปรอบๆ ดังปรากฏในงานประพันธ์ชื่อ *The Dragon Empress* ของ Marina Warner นักเขียนสตรีชาวอังกฤษเชื้อสายอิตาเลียนที่เขียนบอกเล่าประวัติชีวิตของจักรพรรดินีซูสีจากมุมมองชาติตะวันตก ได้บรรยายลักษณะพื้นฐานของประเทศจีนที่รายล้อมด้วยประเทศต่างๆ ในภูมิภาคเอเชีย ไม่ต่างจากลักษณะของดาวเสาร์ที่มีวงแหวนล้อมรอบ ประเทศเหล่านั้นมีทั้งอันนัม ลาว สยาม พม่า เนปาล และเกาหลี ต่างอยู่ใต้อำนาจและส่งเครื่องราชบรรณาการมาถวายแก่จีนทุกครั้ง⁴⁶ ด้วยความคิดความเชื่อที่ถือว่าตนเป็นประเทศที่เจริญแล้วทำให้จีนมองข้ามการรับรู้ความเป็นไปของโลกและวิทยาการที่ก้าวหน้าจากฝั่งตะวันตก โดยเฉพาะการป้องกันประเทศให้รอดพ้นจากเงื้อมมือลัทธิจักรวรรดินิยม ส่งผลให้จีนต้องเพลี่ยงพล้ำแก่ต่างชาติหลายครา จุดด้อยประการนี้เป็นสิ่งที่อันฉี หมินสังเกตเห็นและได้นำเสนอถ่ายทอดผ่านตัวละครกั๋วยี่ไม่ไว้ในบทนำของนวนิยาย หมินได้วิพากษ์วิจารณ์ความหลงตนที่จีนมองว่าประเทศตนเจริญแล้วโดยละเลยที่จะหาทางป้องกันตนเองจากภัยคุกคามภายนอก แม้ว่าจีนจะเป็นประเทศที่มีอารยธรรมและภูมิปัญญาในการประดิษฐ์สิ่งของต่างๆ เช่น กระดาษ เข็มทิศ แผ่นพิมพ์ หรือ ดินปืน ก็ตาม สุดท้ายอาณาจักรจีนอันยิ่งใหญ่ก็ถึงกาลด้วยพิชัยร้ายที่ตนเองเป็นผู้สร้าง

*China has become a world poisoned in its own waste.[...] It is true that our ancestors invented paper, the printing press, the compass and explosives, but our ancestors also refused, dynasty after dynasty, to built proper defenses for the country. They believed that China was too civilized for anyone to even think about challenging.*⁴⁷

ที่เลวร้ายไปกว่านั้นคือ การหลงตนว่าเป็นประเทศที่มีอารยธรรมสูงส่งแสดงออกผ่านทาง การต้อนรับและการเจรจาทางการทูต กล่าวคือ ทุกครั้งที่คณะทูตต่างชาติโดยเฉพาะคณะทูต

⁴⁶ “That year China was still at its greatest extent, ringed like Saturn by countries eager and accustomed to pledge their dependence on the Sun of Heaven and bring him the tribute of vassals : Annam, Laos, Siam, Burma to the south; Nepal to the west; Korea, the Ryukyu Islands and Sulu guarding the long, exposed ocean front to the east and south-east.” Marina Warner, *The Dragon Empress* (Vintage edition: London, 1993), p.1

⁴⁷ Anchee Min, *Empress Orchid*, p. xiv.

จากอังกฤษ เดินทางมาเข้าเฝ้าจักรพรรดิฉิน ทางราชสำนักจีนจะบังคับให้เหล่าคณะทูตเหล่านั้น
แสดงความเคารพต่อพระจักรพรรดิด้วยวิธีการถวายค่านับตามจารีตฉินโบราณ หรือที่เรียกกันว่า
“โค่วโถ้ว” การแสดงความเคารพดังกล่าวเท่ากับเป็นการหลู่เกียรติของเหล่าคณะทูตอันเป็นตัวแทน
ของประมุขรัฐอังกฤษ ยังผลให้การเจรจาทางทูตประสบปัญหาและสร้างความไม่พอใจแก่ชาติ
อังกฤษเป็นอย่างยิ่ง

นอกจากนี้ ความขัดแย้งระหว่างจีนกับชาติตะวันตกยังเกิดจากปัจจัยด้านการค้าขายอีก
ประการหนึ่ง โดยเฉพาะอังกฤษซึ่งทำการค้ากับจีนมาตั้งแต่ศตวรรษที่ 17 การค้าระหว่างจีนกับ
อังกฤษดำเนินการผ่านสมาคมโคหอง คือ กลุ่มพ่อค้าที่รัฐเป็นผู้อนุญาตให้ติดต่อทำการค้ากับ
ต่างชาติได้ อีกทั้งจีนเองดำเนินนโยบายเศรษฐกิจแบบพึ่งพาตนเองจึงไม่ต้องการสินค้าจากพ่อค้า
ตะวันตก ทำให้อังกฤษเสียเปรียบและขาดดุลการค้าเป็นอย่างมาก เพราะอังกฤษต้องซื้อสินค้าจาก
จีนจำพวกใบชาและไหมแต่ฝ่ายเดียว ดังนั้นรัฐบาลอังกฤษจึงพยายามหาวิธีถอนทุนคืนและเห็นว่า
ฝิ่นเป็นสินค้าที่สร้างกำไรมหาศาลแก่การค้าของอังกฤษ การนำเข้าฝิ่นของอังกฤษก่อให้เกิดความ
ขัดแย้งกับรัฐบาลจีนอย่างใหญ่หลวงจนกลายมาเป็นสงครามฝิ่นถึงสองคราและเป็นจุดเปลี่ยนที่
ให้ราชวงศ์ชิงอ่อนแอและเสื่อมอำนาจลงดังที่ตัวละครกล่าวไว้ว่า

*It seemed to me that the decline of the Ch'ing Dynasty had
started with the importation of it [opium]. I knew parts of the story well,
others not at all.*⁴⁸

2.4.2.1 สงครามฝิ่นครั้งที่ 1 (ค.ศ.1839 – 1842)

ในอดีตจีนรู้จักฝิ่นตั้งแต่ศตวรรษที่ 19 ในรูปของยาระงับอาการปวดช่วยบรรเทาอาการโรค
ต่างๆ และมีการนำเข้ามาใช้เฉพาะในวงการแพทย์เท่านั้น แต่การนำเข้าฝิ่นได้กลายเป็นสิ่งผิด
กฎหมายเมื่อจำนวนผู้ติดยาฝิ่นมีจำนวนเพิ่มขึ้นตั้งแต่ระดับล่างจนถึงพวกราชสำนัก⁴⁹ พวกพ่อค้า

⁴⁸ Anchee Min, *Empress Orchid*. p.142.

⁴⁹ Jack Gray, *Rebellions and Revolutions: China from the 1800s to 2000* (Oxford: Oxford
University Press, 2002), p. 25.

นายทุนชาวอังกฤษต่างหันมาให้ความสนใจกับการค้าฝิ่นแก่จีนเนื่องจากเป็นธุรกิจที่สร้างกำไร มหาศาลแต่ลงทุนเพียงน้อยนิด เป็นการปรับดุลการค้าแก่รัฐบาลอังกฤษ ในขณะที่จีนกลายเป็นผู้ เสียเปรียบขาดดุลทางการค้า เนื่องจากจีนต้องสูญเสียเงินคงคลังเป็นจำนวนมากกับการซื้อฝิ่น ทำ ให้เศรษฐกิจของจีนตกต่ำลงดังที่ Jack Gray บรรยายถึงภาวะกลับตาลปัตรทางเศรษฐกิจของจีน หลังจากการนำเข้าฝิ่นของพ่อค้านายทุนอังกฤษ

The opium trade did not create this situation, but it exacerbated it. Hitherto the foreign trade had resulted in a steady increase in China's stocks of silver. Now this flow ceased, and it appeared as if China was exporting silver, in payment mainly for opium, at a rate of \$18 million a year.⁵⁰

รัฐบาลจีนโดยเฉพาะจักรพรรดิไต้กวงทรงเล็งเห็นถึงภัยจากฝิ่นที่เป็นตัวบั่นทอนทำลาย เศรษฐกิจและประชากรของประเทศชาติ ทรงพยายามเร่งแก้ปัญหาการลักลอบนำเข้าฝิ่น โดยทรง ออกพระราชกฤษฎีกาห้ามนำเข้าฝิ่นแต่ก็มีอากำจัดปัญหาดังกล่าวไปได้ด้วยดี เนื่องจากมีการข้อ ราชฎีรบังหลวงและคบคิดค้ากำไรกับพวกพ่อค้าฝิ่นของเหล่าบรรดาขุนนางจีน ดังเห็นจากคำบอก เล่าของจักรพรรดิเสียนเฟิงผู้ทรงเป็นพระราชโอรสของจักรพรรดิไต้กวงประทานเล่าแก่ก๊วยไม่ถึง ปัญหาการปราบปรามฝิ่นในตอนหนึ่งว่า

Although my father banned opium, the corrupt ministers and merchants managed to carry on a secret business. By 1840, the situation had become so out of control that half of the court were either addicts themselves or the supporters of a policy that legalized opium.⁵¹

จากคำบอกเล่าข้างต้นจะเห็นว่าแม้แต่คนในราชสำนักเองก็ตกเป็นทาสของฝิ่นเช่นกันและมี ขุนนางบางกลุ่มพยายามที่จะสนับสนุนนโยบายให้การค้าฝิ่นเป็นสิ่งถูกกฎหมายเพื่อผลประโยชน์

⁵⁰ Anchee Min, *Empress Orchid*, p. 28.

⁵¹ *Ibid.*, p.142.

ระหว่างพวกตนและพ่อค้านายทุน การณ์ดังกล่าวทำให้ชาวจีนจำนวนมากที่ไม่เห็นด้วยกับการค้าฝิ่นต่างแสดงความไม่พอใจและเรียกร้องให้รัฐบาลจีนดำเนินมาตรการปราบปรามอย่างจริงจัง โดยเฉพาะที่มณฑลกว่างตงหรือกว่างตุ้ง ผู้ว่ากรมณฑล เต็งเถิงจินได้ออกกฎหมายห้ามค้าฝิ่นและปราบปรามอย่างจริงจัง มีการจับกุมพ่อค้าฝิ่นและสำเร็จโทษแขวนคอหน้าสถานประกอบการค้าของชาวต่างชาติ การดำเนินการปราบปรามดังกล่าวสร้างความไม่พอใจแก่พ่อค้านายทุนต่างชาติเป็นอย่างมาก

รัฐบาลจีนภายใต้การปกครองของจักรพรรดิเต้ากวงได้ทรงแต่งตั้งหลิน เจ้อ สวี เป็นข้าหลวงใหญ่ประจำมณฑลกว่างตงในการปราบปรามฝิ่น หลิน เจ้อ สวีได้ออกคำสั่งให้พ่อค้าชาวต่างชาติส่งมอบฝิ่นแก่ทางการจีน หลินสามารถยึดฝิ่นได้เป็นจำนวนมากและสั่งให้เผาทำลายฝิ่นที่ถูกยึดพร้อมยุติการค้ากับอังกฤษ การกระทำของหลินดังกล่าวเท่ากับเป็นการหักหน้าพ่อค้านายทุนชาวต่างชาติอันส่งผลให้เกิดสงครามฝิ่นในเวลาต่อมา หลังจากนั้นไม่นานรัฐบาลอังกฤษได้ประกาศสงครามกับจีนและได้ส่งกองเรือรบเข้าประชิดน่านน้ำจีน

เหตุการณ์ครั้งสำคัญของการปราบปรามฝิ่นดังกล่าวเป็นที่จดจำในหน้าประวัติศาสตร์ชาติจีนอันแสดงออกถึงความรักหวงแหนศักดิ์ศรีของชาติและความขัดแย้งระหว่างจีนกับมหาอำนาจตะวันตก อันฉี หมินได้ตระหนักถึงความสำคัญของเหตุการณ์ดังกล่าวและยังได้ถ่ายทอดลงในนวนิยาย *Empress Orchid* ของเธอในตอนหนึ่งซึ่งกล่าวถึงจักรพรรดิเสียนเฟิงทรงระลึกถึงวีรกรรมของหลิน เจ้อ สวีและความอัปยศที่ได้รับจากสงครามฝิ่นดังนี้

[...] he arrested hundreds of opium dealers and confiscated more than a hundred thousand pounds of contraband. [...] In the name of the Emperor, Lin set a deadline and ordered all foreign merchants to turn over their opium. [...] But he was ignored. Refusing to give in, Commissioner Lin collected the opium by force. On April 22, 1840, Lin set fire to twenty thousand cases of opium. He announced that China would stop trading with Great Britain. [...] After

*Commissioner Lin's action, the barbarians declared war against China.*⁵²

การประกาศสงครามกับมหาอำนาจตะวันตกของจีนในครั้งนั้นได้กลายเป็นประวัติศาสตร์ที่ยากลำบากและเป็นเหตุการณ์ที่นำความอับอายมาสู่จักรวรรดิจีนอันยิ่งใหญ่ที่เคยคิดว่าไม่มีชาติใดกล้าประกาศสงครามต่อกรด้วย เมื่อเทียบวิทยาการด้านยุทธโปกรณ์สำหรับทำสงครามของจีนกับของชาติตะวันตกย่อมเห็นได้ว่าจีนไม่อาจต้านทานได้ ในช่วงเวลาไม่กี่เดือนต่อมา กองทัพแสนยานุภาพของมหาอำนาจตะวันตกอย่างอังกฤษก็สามารถเข้าโจมตียึดเมืองท่าต่างๆ ของจีนได้สำเร็จ “*In the next few months the barbarians took the ports of Amoy, Chou Shan, Ningpo, and Tinghai...*”⁵³ ผลของสงครามทำให้จักรวรรดิจีนต้องยอมเจรจาสงบศึก และลงนามในสนธิสัญญานานจิง (Treaty of Nanjing) ในปี ค.ศ. 1842 อันเป็นสัญญาที่ต่อกรกับความอับยศแก่จีน นั่นคือ จีนต้องจำค่าปฏิกรรมสงครามจำนวน 21 ล้านตำลึงและมอบเกาะฮ่องกงให้อังกฤษเช่าเป็นเวลาหนึ่งร้อยปี “*The amount was twenty-one millions taels. The British demanded ownership of Hong Kong for a hundred years.*”⁵⁴ อีกทั้งจีนต้องให้อังกฤษเป็นชาติที่ได้รับความอนุเคราะห์ยิ่งในด้านการค้าขายกับจีน (The Most Favored Nation) แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าเนื้อหาในสัญญามิได้เอ่ยถึงฝิ่นอันเป็นสาเหตุของสงครามแต่อย่างใด ทั้งๆที่ฝิ่นคือตัวจุดชนวนความขัดแย้งอันนำไปสู่สงคราม นอกจากนี้สนธิสัญญาฉบับดังกล่าวอาจถือได้ว่าเป็นเครื่องมือที่ตะวันตก โดยเฉพาะอังกฤษใช้กดขี่ข่มเหงจีนเพื่อแผ่ขยายจักรวรรดินิยมในภูมิภาคเอเชีย

2.4.2.2 สงครามฝิ่นครั้งที่ 2 (ค.ศ.1856 – 1860)

หลังจากที่จีนลงนามในสนธิสัญญานานจิงแล้ว การค้าของชาวต่างชาติในจีนได้ขยายเพิ่มขึ้น รวมถึงการเผยแผ่ศาสนาคริสต์ ครั้นมาในรัชสมัยจักรพรรดิเสียนเฟิง พระราชสวามีของ

⁵² Anchee Min, *Empress Orchid*, p. 142.

⁵³ *Ibid.*, p. 143.

⁵⁴ *Ibid.*, p. 144.

จักรพรรดิเฉียนหลง ได้เกิดเหตุการณ์ที่นำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างจีนกับมหาอำนาจตะวันตกอีกครั้ง ชาติตะวันตกโดยเฉพาะอังกฤษและฝรั่งเศสรู้สึกที่ตนเองยังไม่ได้รับผลประโยชน์ตามที่ต้องการ จากการทำสนธิสัญญานานจิง จึงเรียกร้องให้จีนเจรจาปรับปรุงสนธิสัญญาอีกครั้ง ให้ขยายสิทธิทางการค้าโดยเฉพาะการยินยอมให้การขายฝิ่นอย่างถูกต้องตามกฎหมาย นอกจากนี้ยังเรียกร้องให้มีการตั้งสถานทูตในนครเป่ย์จิง และเปิดเมืองท่าต่างๆเพิ่มขึ้น

*Not content with the trade concessions they had gained through the Treaty of Nanking, Britain and France began to demand that more ports and several inland cities be opened and made available for direct trade. They also insisted that the Qing government make moves to legalize the opium trade and abolish tariffs.*⁵⁵

นอกจากนี้ในบรรดาชาติตะวันตกอื่นๆเช่น ฝรั่งเศส อเมริกา และรัสเซียต่างเห็นพ้องกับข้อเรียกร้องของอังกฤษ ความกดดันที่ต่างชาติดำนาจตะวันตกกระทำต่อจีนดังกล่าวอาจพบเห็นได้ในบันทึกประวัติศาสตร์ของจีน แต่ความรู้สึกของจีนที่มีต่อเหตุการณ์ครั้งนั้นแทบจะมิได้กล่าวบรรยายถึง อันฉี้ หมินเล็งเห็นถึงข้อจำกัดด้านการประพันธ์ในงานเขียนประวัติศาสตร์เธอจึงใช้รูปแบบของนวนิยายเป็นเครื่องมือในการนำเสนอความรู้สึกของจีนโดยเฉพาะตัวละคร จักรพรรดิเสียนเฟิงที่ต้องเผชิญกับสถานการณ์ดังกล่าว หมินได้บรรยายความรู้สึกอันเจ็บปวดรวดร้าวที่พระองค์ทรงมี ข้อเรียกร้องของมหาอำนาจตะวันตกเป็นประหนึ่งฝืนร้ายที่คอยหลอกหลอนพระองค์ ความอับยศที่จีนได้รับทำให้พระองค์ไม่อาจทรงเสวยหรือบรรทมได้นอกจากจะทรงหันไปพึ่งน้ำจัณฑ์เพื่อปลอบประโลมความทุกข์นั้น

Well, if they hadn't come with troops. What have the British and the French done? They have forced me to pay eight hundred thousand taels more than I was already required to pay. Now they want me to

⁵⁵ Siew Chey Ong, *China condensed: 5,000 years of history and culture* (Singapore: Times Editions Marshall Cavendish, 2005) p. 79.

*open Tientsin. Tientsin is the gate of Peking, for heaven's sake! They are strangling me with rope...What do they mean by amending the treaty? It's a savage's excuse! I have already opened ports in Canton, Shanghai, Foochow and Taiwan. I don't have any more to open... [...] I am so ashamed....China's dignity has been sacrificed. I have no face to go to the altar anymore. Why can't you do anything? Sleep has become impossible. I have been drinking, yes. How else am I to escape my nightmares?*⁵⁶

แต่ดูเหมือนว่าฝันร้ายของจักรพรรดิเสียนเฟิงยากที่จะแก้ได้ เมื่อเกิดเหตุวิวาทขึ้นระหว่างเจ้าหน้าที่จีนกับคนอังกฤษเนื่องจากเจ้าหน้าที่เมืองกว่างโจวได้จับกุมยี่ตเรือโจรสลัดชื่อ แอร์โรว (Arrow) ซึ่งเป็นเรือของจีนแต่ขึ้นทะเบียนที่ฮ่องกงอันเป็นเขตการปกครองของอังกฤษพร้อมลูกเรือ 12 คน และยังสั่งปลดธงชาติอังกฤษซึ่งถือเป็นการสบประมาทอย่างรุนแรง

*On 8 October 1856, Guangzhou police boarded a Chinese-owned, but Hong Kong-registered, ship called the Arrow. This ship had a British captain but a Chinese crew. Hauling down the British flag, the police arrested twelve crew members.*⁵⁷

การณดังกล่าวทำให้เฮนรี ปาร์คส์ กงสุลอังกฤษไม่พอใจเรียกร้องให้เย่หมิงเซิน ผู้ว่าการมณฑลกว่างโจวขอขมาเรื่องธงอังกฤษ ผู้ว่าการมณฑลเย่ยอมส่งมอบตัวลูกเรือเก้าคนแต่ปฏิเสธที่จะขอขมาเรื่องดังกล่าว จึงกลายเป็นชนวนของความขัดแย้งเมื่ออังกฤษใช้ประเด็นดังกล่าวเป็นข้ออ้างเรียกร้องให้จีนปรับปรุงแก้ไขสนธิสัญญาใหม่ โดยเฉพาะเซอร์จอห์น เบาว์ริง ผู้ว่าการปกครองฮ่องกง ซึ่งมีความพยายามที่จะยื่นขอแก้ไขปรับปรุงสนธิสัญญาอยู่นานแล้ว ได้โอกาส

⁵⁶ Anchee Min, *Empress Orchid*, p. 115.

⁵⁷ Bruce A. Elleman, *Modern Chinese warfare, 1795-1989* (London: Routledge, 2001), p.45.

จังหวะใช้สถานการณ์ดังกล่าวเป็นเครื่องมือดังที่ Bruce A. Elleman กล่าวไว้ในงานเขียนประวัติศาสตร์ของตน

*This incident gave Governor of Hong Kong, John Bowring a long – sought - opportunity to demand treaty revisions from China.*⁵⁸

สิ่งที่ Elleman กล่าวไว้สอดคล้องกับสิ่งที่ปรากฏในนวนิยายเรื่อง *Empress Orchid* อันฉี หมินได้กล่าวถึงการสมรู้ร่วมคิดแผนการเข้าโจมตีจีนอีกครั้ง โดยอังกฤษอ้างเหตุการณ์จีนเข้ายึดเรือโจรสลัดชื่อ แอร์โรว์ เป็นข้ออ้างสำหรับการกระทำของพวกตน อังกฤษต้องการบีบบังคับให้จีนยอมจำนนต่อข้อเรียกร้อง แต่ด้วยท่าทีที่จีนเพิกเฉยต่อข้อเรียกร้องของอังกฤษเหมือนเป็นการยั่วยุให้อังกฤษประกาศสงครามกับจีนอีกครั้ง

*They used the Arrow incident, in which Chinese pirates were caught sailing under a British flag, as an excuse to shun him. No evidence had been provided to substantiate their claims. It all could have been a conspiracy against China.*⁵⁹

ในที่สุดอังกฤษต้องการส่งสอนจีนโดยส่งกองเรือรบพร้อมด้วยกองกำลังจากพันธมิตร อาทิ ฝรั่งเศส รัสเซีย และอเมริกา เข้ายึดกวางโจวและจับเย่หมิงเซินไปขังไว้ที่อินเดีย และมุ่งหน้าขึ้นเหนือเพื่อเข้าตีป้อมต้ากู่และเมืองเทียนจิน ในครั้งนั้นทางการจีนได้ส่งทูตโดยมีองค์ชายกงผู้พระอนุชาเป็นผู้นำในการเจรจาและได้มีการลงนามสนธิสัญญาเทียนสินขึ้นในปี ค.ศ. 1858 โดยเนื้อหาของบัพว่าให้จีนยินยอมต่างชาติเข้ามาตั้งสถานทูตในนครหลวงเป่ย์จิง และดำเนินความสัมพันธ์ที่ทัดเทียมกัน ในนวนิยาย *Empress Orchid* อันฉี หมินได้เล่าถึงช่วงวิกฤตดังกล่าวที่กองกำลังทหารต่างชาติได้บุกตีป้อมต้ากู่ อันเป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญทางทะเลของจีนแตกพ่ายยับ จักรพรรดิเสียนเฟิงทรงตระหนักถึงภัยอันตรายจากมหาอำนาจตะวันตกที่กำลังคืบคลานเข้า

⁵⁸ Bruce A. Elleman, *Modern Chinese warfare, 1795-1989* (London: Routledge, 2001), p.45.

⁵⁹ Anchee Min, *Empress Orchid*, p. 221.

ใกล้ทุกขณะ ทรงเล็งเห็นหนทางเดียวที่จะยุติการศึกครั้งนั้นได้ คือ การแต่งทูตไปเจรจาสันติภาพ
หย่าศึก

*In May of 1858, Prince Kung brought the news that our soldiers had been bombarded while still in their barracks. The French and English forces had assaulted the four Taku forts at the mouth of the Peiho. Horrified at the collapse of our sea defenses, Emperor Hsien Feng declared martial law. He sent Kuei Liang, Prince Kung's father-in-law, now the grand secretary and the court's highest-ranking Manchu official, to negotiate peace.*⁶⁰

แต่ดูเหมือนว่าการเจรจาในครั้งนั้นจะประสบกับความล้มเหลว เนื่องจากจีนได้ถ่วงเวลาในการทำสัตยาบันรับรองสนธิสัญญาดังกล่าว ซึ่งสร้างความไม่พอใจแก่อังกฤษและฝรั่งเศสเป็นอย่างมาก มหาอำนาจทั้งสองจึงเตรียมกองกำลังเข้าบุกตีนครหลวงเป่ย์จิงโดยตรง จักรพรรดิฉินจึงทรงส่งทูตออกไปเจรจาอีกครั้ง ในนวนิยาย *Empress Orchid* ผู้ประพันธ์ได้สอดแทรกคำบอกเล่าของนักการทูตที่จีนส่งไปเจรจาไว้ว่า อังกฤษและฝรั่งเศสปฏิเสธกร้าวที่จะเจรจาด้วยสันติวิธีกับจีนอีกแล้วและยังเรียกร้องให้จีนจ่ายค่าปฏิกรรมสงครามพร้อมคำขอขมาต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นครั้งนั้นส่งผลให้ข้อตกลงที่จีนเคยทำไว้กับอังกฤษและฝรั่งเศสในสนธิสัญญาก่อนหน้านั้นถือเป็นโมฆะทั้งสิ้น “*The French and English demanded indemnities and apologies for war against us started on our soil. [...], they had declared that recent events had rendered the previous agreements null and void.*”⁶¹ ไม่นานหลังจากนั้น กองทัพอังกฤษและพันธมิตรอันมีฝรั่งเศส รัสเซีย และอเมริกาที่เคยอ้างตนเป็นกลาง ได้บุกเข้าโจมตีเมืองกว่างตงและทำลายตัวเมืองราบเป็นหน้ากลอง

⁶⁰ Anchee Min, *Empress Orchid*, p. 220.

⁶¹ *Ibid.*, p. 222.

ในขณะที่สภาวการณ์บ้านเมืองกำลังระส่ำระสายด้วยศึกจากภายนอกนั้น ภายในราชสำนักกลับมีการแตกความสามัคคีแบ่งออกเป็นสองฝักสองฝ่าย ฝ่ายหนึ่งมีชูชุนซึ่งเป็นประธานองคมนตรีและถือเป็นมือขวาของจักรพรรดิเสียนเฟิง เป็นตัวแทนของพวกอนุรักษนิยมกุมอำนาจพวกข้าราชการภายในราชสำนัก อันดี หมินไม่ลี้มที่ จะบรรยายเล่าถึงตัวละครดังกล่าวลงในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของเธอ ผู้อ่านสามารถรับรู้ลักษณะหน้าตา รวมถึงอุปนิสัยใจคอของตัวละคร ชูชุนผ่านสายตาของตัวละครจักรพรรดินีซูสีโดยละเอียด

Su Shun was an ambitious and arrogant Manchu in his forties. He was a tall man with a vigorous frame, and his large eyes and thin, slightly hooked nose reminded me of an owl. His bushy eyebrows were uneven, one standing higher than the other. He was known for his wit and explosive temper. He represented the conservative party of the court. [...] and he was a greater storyteller. His sense of drama enhanced the effect. [...]

To the court, Su Shun was a living book of five thousand years of China's civilization. The breadth of his knowledge was unparalleled, and he was the only minister fluent in Manchu, Mandarin and ancient Chinese. Su Shun enjoyed great popularity among the Manchu clans, where his anti-barbarian views received wide support.⁶²

ภายในราชสำนักซึ่งมีกลุ่มบรรดาขุนนางที่กินเงินเดือนแต่ไม่ได้ทำอะไรให้เกิดประโยชน์ กลุ่มขุนนางเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นบรรดาทนายทของราชวงศ์ที่ใช้อำนาจของเจ้าชายต่างๆพาตนเองเข้ามาบริหารการในวัง จักรพรรดิเสียนเฟิงทรงชุ่นเคื่องพระทัยกับการปฏิบัติงานอันล้ำค่าและการผลาญเงินทองพระคลังจนหมดของบรรดาขุนนางเหล่านี้ ชูชุนจึงได้รับมอบหมายหน้าที่และได้พิสูจน์ความสามารถในการจัดการปัญหาดังกล่าวอย่างชนิดถอนรากถอนโคนให้ป็นที่ประจักษ์

⁶² Anchee Min, *Empress Orchid*, p. 149.

“When Emperor Hsien Feng realized the depth of the problem, he promoted Su Shun to “sweep away the debris.””⁶³ เขาดำเนินคดีสอบสวนการทุจริตในการสอบคัดเลือกจอหงวน โดยตั้งข้อหาคณะผู้พิพากษาระดับสูงที่รับสินบนและอีกคดีที่เขาได้แสดงความดีความชอบต่อราชสำนัก ในการตัดสินนายธนาครซึ่งเป็นเพื่อนสนิทของเขาข้อหาผลิตเงินปลอมโดยที่ชู้ชุ่นไม่หวั่นเกรง คำนึงถึงมิตรภาพระหว่างเขาและนายธนาคร จากคุณความดีดังกล่าวทำให้ชู้ชุ่นก้าวขึ้นมามีอำนาจสูงสุดทางการเมืองและกลายเป็นคนสนิทใกล้ชิดคอยให้คำปรึกษาแก่จักรพรรดิเสียนเฟิง

ตัวละครประวัติศาสตร์อีกคนที่ฉันนึก หมินให้ความสำคัญ คือ องค์ชายกงผู้เป็นพระอนุชาต่างพระมารดาของจักรพรรดิเสียนเฟิง องค์ชายกงเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ในด้านการต่างประเทศ เมื่อทรงเห็นว่าจีนกำลังเผชิญกับการรุกรานจากตะวันตก ทรงดำริให้มีการจัดตั้งสำนักงานกิจการงานเพื่อการต่างประเทศแห่งชาติ หรือ สำนักงานจงหลี่หย่าเหมิน รับผิดชอบทำหน้าที่ดูแลการร่างกฎหมาย เพื่อเป็นข้อต่อรองเจรจากับตะวันตก ทรงสนับสนุนให้ชาวจีนเรียนภาษาต่างประเทศ และเปิดการค้ากับตะวันตก แต่โครงการดังกล่าวกลับถูกคัดค้านจากชู้ชุ่น พวกขุนนาง และพระประยูรญาติในราชสำนัก ดังที่ตัวละครองค์ชายกงกราบทูลถึงอุปสรรคที่สำนักงานจงหลี่หย่าเหมินกำลังเผชิญ แต่จักรพรรดิเสียนเฟิงว่า

[...] *The most serious obstacle my officers face is the court. I get no respect from this quarter. They secretly cheered when local villagers harassed foreign ambassadors and murdered missionaries. I can't tell you how dangerous such behavior is. It can ignite a war. The senior clansmen are politically sightless.*⁶⁴

ในช่วงระยะเวลาที่ตะวันตกกำลังบุกรุกคือปลายยุคหย่งเป่ย์จึง การดำเนินการรับมือกับต่างชาติของจีนกลับแบ่งออกเป็นสองฝ่าย ฝ่ายหนึ่งนำโดยชู้ชุ่นที่สนับสนุนให้จีนใช้กำลังความรุนแรงกับชาวต่างชาติ ชู้ชุ่นทูลเสนอแนะให้จับตัวบรรดาทูตอังกฤษโดยมีนายปาร์คส์และลอค

⁶³ Anchee Min, *Empress Orchid*, p. 150.

⁶⁴ *Ibid.*, p.158.

เป็นตัวประกันพร้อมทรมานให้เสียชีวิตเพื่อข่มขวัญศัตรูและแสดงให้กองทหารตะวันตกรับรู้ว่ามีอำนาจเหนือกว่าชาติอื่นใด *““Death to them!” Su Shun’s voice was charged. “Your Majesty, it’s time to issue a warrant to take the British ambassador hostage. He will be forced to withdraw the troops.”*⁶⁵ แต่ฝ่ายองคค์ชายกงกลับทรงคัดค้านวิธีดังกล่าวเพราะทรงเห็นว่าจะเป็นการจุดชนวนให้เกิดความแตกหักร้ายฉาวรุนแรงระหว่างสองประเทศ แต่จักรพรรดิเสียนเฟิงก็มีได้ใส่พระทัยต่อคำคัดค้านและยังทรงมีพระราชบรมราชโองการจับตัวทูตอังกฤษตามคำทูลเสนอแนะ ตัวละครทั้งสองถือเป็นตัวอย่างของแบบแผนวิธีคิดในการเผชิญรับมือกับลัทธิจักรวรรดินิยมตะวันตกที่กำลังแผ่ขยายมายังในภูมิภาคเอเชีย ชูชุ่นคือตัวแทนของจีนโลกเก่าที่ยังคงยึดติดกับความยิ่งใหญ่ในอดีตที่เชื่อว่าไม่มีชาติใดกล้ามาต่อกรกับจีนได้ การใช้กำลังความรุนแรงจะเป็นวิธีที่แสดงให้เห็นถึงความมีอำนาจยิ่งใหญ่ของจีน ในขณะที่องคค์ชายกงคือตัวแทนของโลกใหม่ที่ต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับสถานการณ์ความเป็นจริงเพื่อความอยู่รอดของประเทศ ในนวนิยายอันฉิมินได้จำลองเหตุการณ์ที่จีนดำเนินนโยบายผิดพลาดดังกล่าวกับต่างประเทศส่งผลให้เกิดความเสียหายอย่างใหญ่หลวง การกระทำอันทารุณโหดร้ายต่อคณะทูตอังกฤษยิ่งโหมเพลิงแค้นแค้นกองทัพอังกฤษมากยิ่งขึ้น ไม่นานกองกำลังอังกฤษและประเทศพันธมิตรบุกเร่งโจมตีฝ่ายต่าง ๆ มุ่งสู่เมืองหลวงหมายจะประจัญหน้ากับจักรพรรดิจีน

Calling themselves “the Allies”, the British came with 173 warships and 10,000 soldiers, the French with 33 ships and 6,000 soldiers. Then the Russians joined in. Together, the three landed a force of 18,000 men on the shores of the Gulf of Chihli.

Going against the immense fortified earthworks that straddled the mouth of the Yellow River and the seaboard, the Allies scrambled

---

⁶⁵ Anchee Min, *Empress Orchid*, p. 228.

ashore, sinking knee- deep in slime, and shot their way to dry ground.

*They then began to move toward Peking.*⁶⁶

ภาพกองทัพเรือหมื่นเรือนแสนที่ยกมาประชิดเมืองหลวงเป่ย์จิงสร้างความหวาดวิตกและความหวาดกลัวไปทั่วราชสำนัก แม้จีนจะส่งกองกำลังทหารออกไปรบก็ไม่อาจต้านกองกำลังทหารต่างชาติได้ราชสำนักจีนได้ประจักษ์ถึงวิธีการรบของตนว่าล้าสมัยและน่าอัปยศ ภาพการรบของทหารม้าแบบชาวมองโกลที่เคยเกรียงไกรไม่มีผู้ใดเทียบเทียมกลับจบชีวิตลงภายในชั่วพริบตา ด้วยกระสุนปืนใหญ่และปืนสั้นของทหารชาวตะวันตก จักรพรรดิเสียนเฟิงหลังทรงทราบข่าวก็ทรงตัดสินพระทัยเสด็จหนีไปเมืองเจโฮ (Jehol) หรือ เร่อเหอ (Rehe) ซึ่งอยู่ทางตอนเหนือของนครหลวงเป่ย์จิง โดยทรงอ้างว่าจะเสด็จไปล่าสัตว์ที่นั่น และรับสั่งให้องค์ชายกงเป็นผู้ดูแลรับหน้ากองทัพพันธมิตร ไม่นานหลังจากเสด็จหนีไปยังเมืองเจโฮ กองทหารอังกฤษและพันธมิตรได้บุกเข้ายึดพระราชวังต้องห้ามในวันที่ 13 เดือนตุลาคมและเข้ารื้อค้นปล้นทรัพย์สินของมีค่า พร้อมทั้งเผาสถานที่สำคัญหลายแห่งในตัวพระราชวังฤดูร้อนหยวนหมิงหยวน ทำให้ทั่วทั้งเมืองปกคลุมไปด้วยกลุ่มควันและเถ้าถ่าน

*On October 13, the barbarians set fire to more than two hundred pavilions, halls and temples, and the grounds of five palaces. The flames consumed everything. Smoke and ash were carried by the wind over the walls. An acrid dense cloud hung above the city [...]*⁶⁷

การบุกเข้าพระราชวังฤดูร้อนและเผาทำลายครั้งนั้นเท่ากับเป็นการทำลายเกียรติศักดิ์ศรีของจีนและพระราชอำนาจของกษัตริย์อย่างสิ้นเชิง เนื่องจากในสมัยระบอบราชาธิปไตย แนวคิดเรื่องความเป็นกษัตริย์ถูกเชื่อมโยงกับมิตีสถานที่ เช่น วังหรือราชสำนัก และความเป็นกษัตริย์ยังยึดโยงกับความเป็นชาติ เมื่อชาติหรือราชสำนักถูกกระทำร้ายโดยต่างชาติก็เท่ากับความเป็นกษัตริย์ของ

⁶⁶ Anchee Min, *Empress Orchid*, p. 229.

⁶⁷ *Ibid.*, p. 240.

ชาตินั้นถูกย้ายหรือลดทอนพระราชอำนาจลง ความสัมพันธ์ดังกล่าวสอดคล้องกับงานเขียน Leora Auslander ที่พูดถึงความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างพื้นที่ราชสำนักกับความเป็นกษัตริย์ไว้ว่า

*I argue further that just as the king was the nation, the court – as the residence of the monarch – was the monarch. If the buildings were not of sufficient splendor, the power of the king was diminished.*⁶⁸

ความบอบช้ำทางจิตใจและความสูญเสียที่เกิดขึ้นจากน้ำมือชาวตะวันตกในเหตุการณ์เผานครต้องห้ามยังคงฝังลึกในความทรงจำของชาวจีน ภาพของพระราชวังที่เคยเป็นสถานที่ที่วิจิตรสวยงามเป็นดั่งภาพแทนของอาณาจักรสวรรค์ กลับปกคลุมไปด้วยกลุ่มหมอกควัน เถ้าถ่าน และพังครืนกลายเป็นเศษอิฐเศษปูน อันฉิบหายได้ถ่ายทอดความรู้สึกสูญเสียและความเศร้าโศกดังกล่าวผ่านความรู้สึกของตัวละครกล้วยไม้ ที่เปรียบพระราชวังแห่งนี้คือร่างกายและจิตวิญญาณของเธอ แม้วันเวลาจะผ่านไป ภาพเหตุการณ์นั้นยังคงหลอกหลอนในห้วงคำนึง กล้วยไม้ยังคงได้ยินเสียงโห่ร้องของพวกทหารตะวันตก และยังสัมผัสได้ถึงกลิ่นควันไฟที่คลุ้งคั่งในอากาศ

*For the rest of my life, my mind would return to this scene of magnificence suddenly transformed into crumbling piles of masonry. Miles and miles of flames swallowing six thousand dwellings – the palace of my body and soul [...] In my old age, whenever I tired of working or thought of quitting, I would go and visit the ruins of Yuan Ming Yuan. The moment I stepped among the broken stones, I could hear the barbarians cheering. The image would choke me as if the smoke still hung in the air.*⁶⁹

---

⁶⁸ Leora Auslander, *Taste and Power: Furnishing Modern France* (California: University of California Press, 1996), p. 37.

⁶⁹ Anchee Min, *Empress Orchid*, p. 240.

หลังจากที่จีนประสบกับความปราชัยในสงครามฝิ่นครั้งที่สองนี้ ทางกรรมาธิการจีนได้แต่งตั้งให้ องค์ชายกงเป็นผู้เจรจาสงบศึก อังกฤษและชาติตะวันตกอื่นๆที่ร่วมเข้ารบต่างบังคับให้จีนทำอนุสัญญาเป่ย์จิง (The Convention of Beijing) จีนต้องจ่ายค่าปฏิกรรมสงครามให้แก่อังกฤษเป็นจำนวนเงิน 8 ล้านตำลึง และเปิดเมืองท่าการค้าเพิ่มจากที่มีอยู่เดิม จักรพรรดิจีนต้องยินยอมให้มิชชันนารีและชาวต่างชาติเดินทางไปทั่วแผ่นดินจีนอย่างเสรีและได้รับความคุ้มครอง นอกจากนี้ อังกฤษยังขอเช่าเกาลูนเพื่อเป็นค่าปฏิกรรมสงครามอีกด้วย ไม่เพียงแต่อังกฤษเท่านั้นที่บังคับขอทำสนธิสัญญาใหม่ แม้แต่ฝรั่งเศสและรัสเซียก็ยื่นเสนอลงนามสนธิสัญญาเช่นกัน

นับว่าสงครามทั้งสองครั้งที่จีนทำกับมหาอำนาจอย่างอังกฤษและฝรั่งเศสสร้างความอับยศอย่างยิ่งแก่จีน โดยเฉพาะจักรพรรดิจีนที่ทรงมีอายุอมรับกับสิ่งที่เกิดขึ้นได้ ความอับยศดังกล่าวเปรียบได้กับกาฝากและต้นไม้ที่เกาะกินเติบโตในร่างกายของพระองค์ ทำให้พระองค์ทรงรู้สึกเหมือนร่างกายกลวงเปล่าไร้อำนาจ *"It feels like there are weeds and stalks growing inside. I hear wind blowing through them when I breathe. [...] Come on, knock on my chest. You'll hear an empty sound."* ความเจ็บปวดจากการสูญเสียและความอับอายที่ทรงได้รับเกาะกินร่างกายและจิตวิญญาณของจักรพรรดิเสียนเฟิงไม่นาน พระองค์ก็เสด็จสวรรคตที่เมืองเจโฮในเวลาต่อมา

นอกจากนี้ จะเห็นได้ว่าสงครามทั้งสองครั้งมีสาเหตุมาจาก ฝิ่น ซึ่งถือเป็นเครื่องมือที่ทรงประสิทธิภาพสำหรับชาติตะวันตก โดยเฉพาะชาติจักรวรรดินิยมในการเข้ายึดครองดินแดนในภูมิภาคเอเชีย การนำฝิ่นเข้ามาเป็นเครื่องมือบ่อนทำลายช่วยขบั่นแวนความคิดบูรพคตินิยมของตะวันตกที่มองว่าตะวันตกคือเพศชาย ตะวันออกคือเพศหญิง 'West as male, East as female' เป็นรูปธรรมมากขึ้น แนวคิดดังกล่าวเป็นแนวคิดที่เชื่อว่าชาติพันธุ์ (ethnicity) กับเพศสถานะ (gender) ถูกเชื่อมโยงเข้าด้วยกัน โดยชาติตะวันตกผูกโยงเข้ากับความเป็นชาย (masculinity) ในขณะที่ตะวันออกหรือเอเชียเชื่อมโยงกับความเป็นหญิง (femininity) ในกรณีนี้ อังกฤษได้ใช้ฝิ่นเป็นตัวบ่อนทำลายความมั่นคง/ทำให้จีนอ่อนแอ (feminization) จีนในช่วงวิกฤตดังกล่าวจึงมีสภาพไม่ต่างจากเพศหญิงที่อ่อนแอไร้กำลังและถูกคุกคาม ถูกกระทำร้ายด้วยอำนาจเพศชายในรูปของจักรวรรดินิยม ดังจะเห็นจากคำที่บรรยายลักษณะอาการของผู้ติดยาฝิ่นว่าอ่อนแอ ไร้กำลัง

'emasculated' หรือ 'effeminate' ดังเช่นที่ Keith McMahon อ้างถึงงานเขียนของ Dr. Nathan Allen ไว้ในงานของตนว่าสภาพของผู้เสพฝิ่นมีลักษณะอ่อนแอยิ่งกว่าผู้หญิง สภาพที่คลุมเครือไม่เหมาะสมกับความเป็นชายดังกล่าวจึงทำให้การเสพฝิ่นเป็นสิ่งต้องห้ามในสังคมต่างๆ ช่วงปลายศตวรรษที่ 19

*He also quoted a source referring to effeminacy of opium consumers, in this case of Assam, "who are more effeminate than women" (p.44). Such blurring of gender would become a major theme in the late-nineteenth-century vilification of opium smoking."*⁷⁰

จากสถานการณ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างเรือนร่าง (body) กับความเป็นชาติ (nation) และความเป็นชาย (masculinity) เมื่อประชากรชาวจีนจำนวนมากติดฝิ่น ร่างกายของผู้เสพก็ทรุดโทรมอ่อนแอลง ส่งผลให้กองกำลังที่จะปกป้องรักษาอธิปไตยของชาติก็เสื่อมถอยลงเช่นกัน เมื่อชาติอ่อนแอไร้กำลังในการต่อสู้กับศัตรูจากภายนอกก็ไม่ต่างจากเพศชายที่ถูกตอนและมีสภาพอ่อนแอเฉกเช่นเพศหญิง นอกจากนี้ เพศสถานะของผู้นำหรือผู้ปกครองยังเชื่อมโยงกับความเป็นชาติอีกด้วย ผู้ปกครองหรือกษัตริย์ที่มีความเป็นชาย (masculinity) ย่อมเป็นตัวแทนของชาติที่เข้มแข็ง เนื่องจากความเป็นชายของผู้ปกครองมีอิทธิพลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ของประเทศชาติ ดังเห็นได้จากการทำสงครามขยายอาณาเขตรุกรานชาติอื่นที่ถูกจินตนาการว่าอ่อนแอหรือเป็นเพศหญิง เช่น เอเชีย สะท้อนถึงความมีอำนาจทางกำลังหรือการทหารอันเชื่อมโยงกับความเป็นชายของชาติ ดังนั้นกษัตริย์หรือผู้นำที่มีลักษณะอ่อนแอหรือถูกทำให้กลายเป็นหญิง (feminized) ก็จะถูกขจัดออกไปจากพื้นที่การเมืองเพื่อค้นหาผู้นำที่มีความเข้มแข็ง มีศักยภาพ มีอำนาจในการฟื้นฟูความเป็นชายให้แก่ชาติอีกครั้ง (re-masculinization) แนวคิดข้างต้นสะท้อนให้เห็นผ่านทางประวัติศาสตร์จีนโดยเฉพาะในช่วงเหตุการณ์สงครามฝิ่นที่นำเสนอภาพลักษณ์ของจักรพรรดิจีนที่มีลักษณะอ่อนแอ ไร้อำนาจ โดยเฉพาะจักรพรรดิเสียนเฟิง การสิ้นพระชนม์ของ

⁷⁰ Keith McMahon, *The Fall of the God of Money: Opium Smoking in Nineteenth-Century China* (Maryland: Rowman & Littlefield Publishers, Inc., 2002), p.74.

พระองค์มิได้หมายถึงการตายในเชิงกายภาพเท่านั้น หากยังหมายถึงการตายจากความเป็นชายที่ กษัตริย์พึงมีอีกด้วย

นอกจากนี้ ฝิ่นยังมีบทบาทในการปลุกสถานะอำนาจของชาติในประวัติศาสตร์จีนอีกด้วย ดังเห็นได้จากในช่วงระยะแรกของการค้าระหว่างจีนกับอังกฤษ อังกฤษเป็นฝ่ายเสียเปรียบขาดดุลการค้าเนื่องจากจีนไม่ยอมเปิดประตูการค้ากับตะวันตก รัฐบาลจีนยังคงยึดนโยบายการพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจ และไม่ซื้อสินค้าที่อังกฤษนำเข้ามาขาย หลังจากที่อังกฤษปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ โดยนำฝิ่นเข้ามาขายแก่ชาวจีนทำให้สถานะทางการค้ากลับพลิกผัน อังกฤษกลับเป็นผู้มีอำนาจเหนือกว่าจีนทางการค้าทันที จะเห็นได้ว่าในกรณีนี้ ฝิ่นยังเป็นเครื่องมือในการเพิ่มอำนาจให้ฝ่ายหนึ่งและลดทอนอำนาจอีกฝ่ายหนึ่ง “In gendered term, opium phallicizes the inferior while emasculating the superior.”⁷¹ ฝิ่นจึงเป็นตัวบ่อนทำลายอำนาจความยิ่งใหญ่ในอดีตของจีน ทำให้จีนกลายเป็นผู้แพ้สงครามอันเกิดจากความละโมภโลกมากของพวกพ่อค้าฝิ่นที่หวังผลกำไรโดยละเลยมองข้ามความถูกต้องชอบธรรม ในสายตาของชาวจีน ฝิ่นคือ ปิศาจร้ายที่มาพร้อมกับลัทธิจักรวรรดินิยมที่เริ่มแผ่ขยายเข้ามาในภูมิภาคเอเชีย

2.4.3 สงครามระหว่างจีนกับญี่ปุ่น (ค.ศ.1874-1895): การปะทะอำนาจสองจักรวรรดิอันยิ่งใหญ่ในเอเชีย

นอกจากจีนจะประสบกับภัยคุกคามจากตะวันตกแล้ว รัฐบาลชิงยังต้องรับมือกับศึกที่เกิดขึ้นจากคนเอเชียด้วยกัน นั่นคือ ญี่ปุ่น แม้ว่าทั้งสองประเทศต่างประสบกับภัยจักรวรรดินิยมตะวันตกที่กำลังแผ่ขยายคุกคามเช่นกัน แต่จักรพรรดิเมจิแห่งญี่ปุ่นได้ทรงปรับเปลี่ยนประเทศของพระองค์ให้ทันสมัย ทรงเปลี่ยนจากระบบศักดินามาเป็นระบบนายทุนที่ทันสมัย ซึ่งการปรับเปลี่ยนประเทศดังกล่าวทำให้ญี่ปุ่นมีแสนยานุภาพทางการทหารและสร้างอำนาจให้แก่ประเทศของตน ปัญหาระหว่างจีนกับญี่ปุ่นเริ่มเพาะตัวขึ้นเมื่อจักรพรรดิญี่ปุ่นทรงคิดที่จะขยายอาณาเขตจากเกาะ

⁷¹ Keith McMahon, *The Fall of the God of Money: Opium Smoking in Nineteenth-Century China* (Maryland: Rowman & Littlefield Publishers, Inc., 2002), p. 3.

ทางตอนเหนือไปยังเกาะฟอร์โมซา หรือ เกาะไต้หวัน ทางตอนใต้เพื่อแสดงแสนยานุภาพแก่ ตะวันตก ในอดีตเกาะไต้หวันเคยเป็นรัฐบรรณาการของจีนและส่งบรรณาการมาถวายแต่จักรพรรดินานับศตวรรษ แต่ครั้งในสมัยจักรพรรดิ กวงซวี ได้เกิดเหตุวิวาทขึ้นเมื่อลูกเรือชาวริวกิวซึ่งญี่ปุ่น อ้างว่าเป็นประชาชนพลเมืองของตนถูกชาวพื้นเมืองบนเกาะไต้หวันฆ่าตาย ญี่ปุ่นจึงหยิบยก ประเด็นดังกล่าวมาเป็นข้ออ้างในการรุกรานจีนในเวลาต่อมา

*China had no idea what it meant when Japan began pressing to expand in a bracelet extending from its main island in the north to Formosa in the south. [...] In 1871, when some sailors from the Ryukyu Island state were murdered there by what most likely were local bandits, the Japanese seized on the incident as an excuse to interfere.*⁷²

ญี่ปุ่นต้องการให้จีนเปิดการเจรจาถึงปัญหาดังกล่าว แต่การเจรจาลับทำให้จีนเป็นฝ่ายเพลี่ยงพล้ำอันเกิดจากความเข้าใจผิดของฝ่ายญี่ปุ่น อันนี้ หมิ่นได้เล่าถึงรายละเอียดของการเจรจา ที่นำไปสู่บทสรุปของความพ่ายแพ้ของจีน หมิ่นเล่าว่าปัญหาอันเกิดจากระบบราชการที่เต็มไปด้วย พิธีรตองของจีนและการเจรจาทางการทูตที่ขาดความรอบคอบทำให้จีนหลงกลอุบายแอบแฝงของ ญี่ปุ่น จากคำพูดที่ว่า “*We cannot be responsible for the actions of savages beyond the pale of civilization*”⁷³ ทำให้ญี่ปุ่นเข้าใจว่าจีนต้องการทำร้ายและเชื้อเชิญญี่ปุ่นเข้ายึดครองเกาะ ไต้หวัน ญี่ปุ่นจึงตัดสินใจเข้าบุกจีนโดยอ้างว่าเพื่อต้องการแก้แค้นแทนชาวเกาะริวกิว จีนไม่อาจตั้ง รับการเข้าโจมตีของญี่ปุ่นไว้ได้ ในที่สุดจีนจำต้องยอมเสียเกาะริวกิวไปอีกเกาะและอาณาเขต ปกครองเป็นระยะทางมากกว่า 250 ไมล์ จีนยังต้องเสียค่าชดเชยให้กับญี่ปุ่นเป็นจำนวนเงินถึง 500,000 ตำลึง ในปีค.ศ.1874

⁷² Anchee Min, *The Last Empress*, p. 139.

⁷³ *Ibid.*, p. 139.

สงครามระหว่างจีนกับญี่ปุ่นมิได้ยุติลงแต่เพียงเท่านั้น ไม่กี่ปีต่อมาญี่ปุ่นพยายามเข้าไปแทรกแซงทางการเมืองเกาหลีซึ่งเป็นหนึ่งในรัฐบริวารของจีนเพื่อต้องการขยายอำนาจไปสู่จีน การเมืองภายในเกาหลีช่วงนั้นแบ่งออกเป็นสองฝ่ายด้วยกัน คือ ฝ่ายหัวก้าวหน้าที่ต้องการปฏิรูปประเทศให้ทันสมัยโดยมีญี่ปุ่นเป็นผู้สนับสนุนและฝ่ายอนุรักษนิยมที่สนับสนุนจีน ครั้นเมื่อฝ่ายหัวก้าวหน้าก่อการรัฐประหารขึ้นในเดือนธันวาคม ปีค.ศ. 1884 ระหว่างพิธีเฉลิมฉลองในกรุงโซล จีนได้ส่งกองกำลังเข้าไปช่วยปราบปรามการปฏิวัติโดยมีนายพลหยวนชื่อไซเป็นผู้บัญชาการ ในนวนิยายชื่อ *The Last Empress* อันฉี หมินได้เล่าถึงเหตุการณ์ครั้งสำคัญนั้นไว้ว่ากองกำลังที่จีนส่งไปรบในเกาหลีได้ทำการสยบปราบพวกหัวก้าวหน้าไว้ได้โดยหยวนชื่อไซได้จับตัวกษัตริย์เกาหลีเป็นตัวประกันทำให้เกาหลีรอดพ้นจากการตกเป็นของญี่ปุ่น

When the pro-Japanese faction had attempted a coup in December 1884 at a ceremonial banquet in Seoul, Yuan, the chief of staff of the garrison, took the King of Korea hostage after a fierce struggle in the palace's very courtyard and silenced the Japanese and their Korean disciples. Yuan Shih-kai's prompt and confident military action averted the fall of Korea to Japan.⁷⁴

หลังจากที่จีนสามารถปราบพวกหัวก้าวหน้าในเกาหลีลงสำเร็จ จีนกับญี่ปุ่นได้เจรจาลงนามสนธิสัญญากันในปีค.ศ. 1885 โดยฝ่ายรัฐบาลจีนได้ส่งหลี่หงจางเป็นตัวแทนเข้าทำข้อตกลงกับนายกรัฐมนตรีญี่ปุ่น อิโต ฮิโรบุมิ ว่าทั้งสองประเทศจะถอนกำลังออกจากเกาหลีและรับรองว่าจะมีประเทศที่สามเป็นผู้เข้ามาปฏิรูปเกาหลี แต่ทั้งจีนและญี่ปุ่นสามารถเข้ามาแทรกแซงช่วยเหลือทางทหารแก่เกาหลีได้ก็ต่อเมื่อมีการแจ้งให้อีกฝ่ายรับทราบแล้วเท่านั้น หลังจากทำข้อตกลงหลี่อิโต (Li – Ito Agreement) จีนกับญี่ปุ่นได้ยุติสงครามไประยะหนึ่ง แต่แล้วในปีค.ศ. 1893 จีนได้รับข่าวร้ายเกี่ยวกับการปฏิวัติและจับกุมตัวพระราชินีมินแห่งเกาหลี ญี่ปุ่นต้องการรวบรวมเกาหลีไว้ได้อำนาจจึงส่งสายลับแฝงกายเข้าไปในพระราชวังของพระราชินีและทำการปลงพระชนม์พระนาง ญี่ปุ่นได้เปิดฉากสงครามกับจีนอีกครั้งโดยระดมยิงจมเรือเกาหลีซึ่งที่แล่นอยู่นอกพอร์ตอาร์เธอร์ ทางด้านจีน

⁷⁴ Anchee Min, *The Last Empress*, p. 175.

พยายามร้องขอความช่วยเหลือจากสามประเทศ ได้แก่ อังกฤษ รัสเซีย และเยอรมัน แต่ในที่สุดจีนก็ยอมประกาศสงครามกับญี่ปุ่น “Guang-hsu declared war on Japan, but he had little confidence in overseeing it.”⁷⁵ แส่นยานุภาพของกองเรือรบญี่ปุ่นได้ประจักษ์แก่สายตาจีนเมื่อญี่ปุ่นสามารถตีป้อมปราการทางทะเลต่างๆได้อย่างราบคาบ แม้ว่าจีนเองจะมีเรือรบจำนวนมากที่สั่งซื้อจากต่างชาติแต่กองราชนาวิกจีนยังขาดความพร้อมในการใช้ กองทหารญี่ปุ่นเร่งเดินทัพและอาวุธบุกเข้าประชิดเมืองหลวงของจีนในเวลาต่อมา “[...] the Japanese destroyed half of our navy in a single afternoon, and not a single ship of theirs was seriously damaged. The coast was now literally clear, and the Japan could land men and arms and march on Peking.”⁷⁶ จักรพรรดิถงชวี่ทรงตระหนักว่าจีนไม่อาจต้านทานกองกำลังทหารทันสมัยของญี่ปุ่นได้ จึงขอเจรจายุติศึกกับญี่ปุ่นโดยส่งหลี่หงจางเป็นผู้แทนในการลงนามสนธิสัญญาที่เมืองชิโมโนะเซกิในวันที่ 19 มีนาคม ค.ศ. 1895 ผลของสนธิสัญญาทำให้จีนต้องยกกรรมสิทธิ์เกาะฮกไกโด ไซเปย์ และหมู่เกาะเผิงหู และแหลมเหลียวตงแก่ญี่ปุ่น พร้อมเปิดเมืองท่าเจ็ดแห่งให้แก่ญี่ปุ่นทำการค้า ประกาศสำคัญในข้อตกลงคือจีนต้องยอมรับความเป็นเอกราชและอิสระอย่างสมบูรณ์ของเกาหลี ซึ่งหมายถึงการมอบเกาหลีให้แก่ญี่ปุ่น

ความปราชัยในสงครามของจีนครั้งนั้นเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงความอ่อนแอของราชวงศ์ชิง จีนเชื่อว่าประเทศตนมีอารยธรรมความเจริญอันยาวนาน มีกองทัพอันมหาศาลและเป็นคู่อารยธรรมของญี่ปุ่น จึงยากที่ประเทศเล็กๆ เช่น เกาหลี ญี่ปุ่น จะมาต่อกรได้ ความคิดดังกล่าวกลายเป็นพิษร้ายที่ทำลายตัวจีนเองเมื่อจีนพบว่ากองเรือรบของญี่ปุ่นได้พัฒนาให้ทันสมัยและสามารถเอาชนะกองกำลังทหารจีนได้อย่างง่ายดาย ถึงแม้ว่าจีนกับญี่ปุ่นจะลงนามสนธิสัญญาดังกล่าวแล้ว แต่ญี่ปุ่นก็ยังคงแผ่ขยายอำนาจจากรุกรานจีนเรื่อยมา นับว่าจีนในช่วงปลายราชวงศ์ชิงต้องเผชิญกับภัยคุกคามทั้งจากฝรั่งเศสตะวันตกและเอเชียเช่นญี่ปุ่นในเวลาไล่เลี่ยกัน

⁷⁵ Anchee Min, *The Last Empress*, p. 212.

⁷⁶ *Ibid.*, p. 218.

2.4.4 กบฏนักมวย (ค.ศ.1900): การต่อสู้ขับไล่ต่างชาติของชาวจีนผู้รักแผ่นดิน

หลังจากที่จีนพ่ายแพ้ต่อสงครามกับมหาอำนาจจักรวรรดินิยม พ่อค้าชาวต่างชาติรวมทั้งพวกมิชชันนารีได้เดินทางเข้ามายังจีนเป็นจำนวนมากตามที่ได้ระบุไว้ในสนธิสัญญาสองฉบับ และกระจายไปยังมณฑลต่างๆของจีนทั้งเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ทางการค้าและเผยแผ่ศาสนาคริสต์ ในครั้งนั้นชาวจีนจำนวนมากที่ไม่ค่อยที่ได้มีโอกาสเรียนรู้หลักคำสอนของคริสต์ศาสนาตัดสินใจเปลี่ยนศาสนาเป็นคริสต์ชน แต่ในขณะเดียวกันก็ยังคงมีชาวจีนที่ยังคงยึดมั่นในหลักคำสอนของลัทธิขงจื้อ เต๋า และพุทธศาสนาไม่เห็นด้วยกับการเผยแผ่ศาสนาของบรรดามิชชันนารี เนื่องจากเห็นว่ากลุ่มหมอสอนศาสนาดังกล่าวได้ให้ความช่วยเหลือพวกกลุ่มโจรอันธพาลและผู้กระทำความผิด โดยทำพิธีเปลี่ยนศาสนาให้แก่กลุ่มดังกล่าว ทำให้ไม่ต้องรับโทษจากกฎหมายบ้านเมืองจีนเพราะถือว่าเป็นคนของต่างชาติ นอกจากนี้พวกมิชชันนารียังได้เรียกเก็บค่าเช่าจากวัดหรือศาสนสถานของจีนโดยอ้างว่าที่ดินวัดเป็นกรรมสิทธิ์ของตนมาก่อน ดังที่ผู้ประพันธ์กล่าวไว้ในนวนิยายเรื่อง *The Last Empress* ถึงรายงานสาเหตุความไม่พอใจของชาวจีนที่มีต่อพฤติกรรมของบรรดาหมอสอนศาสนาแต่จักรพรรดิจีนไว้ว่า

Foreigner missionaries have made converts, [...]. They have attracted layabouts and bandits by offering free food and shelter, and they have helped the criminals. The issue is not religion, as they claim. [...] Missionaries demand rent for the last three hundred years on long – standing Chinese temples which they declare is former church properties.⁷⁷

โบสถ์คริสต์จำนวนมากของพวกมิชชันนารีได้ปลูกสร้างในพื้นที่สุสานของพวกชาวบ้านทำให้พวกเขาต่างไม่พอใจเนื่องจากเชื่อว่าจะเป็นการรบกวนต่อดวงวิญญาณบรรพบุรุษและจะก่อให้เกิดหายนะเภทภัยต่างๆแก่ครอบครัวตน

⁷⁷ Anchee Min, *The Last Empress*, p. 45-46.

*In their eyes, the long, sword-like shadow crossing the cemetery cast a spell, and the cursed spirits of their ancestors would come to haunt them.*⁷⁸

นอกจากศาสนาคริสต์ที่ชาวจีนถือว่าเป็นภัยคุกคามต่อความเชื่อของตนแล้ว ชาวจีนในยุคนี้ยังประสบกับภัยธรรมชาติที่นำความเสียหายมาสู่พืชผลการเกษตรของตนเนื่องจากเกิดอุทกภัยและภาวะความอดอยากอันยาวนานทำให้คร่าชีวิตผู้คนไปเป็นจำนวนมาก คนจำนวนมากนับพันไร่ที่อยู่อาศัย เกิดภาวะตกลูกไปทั่ว ชาวนาจีนต่างเชื่อว่าสาเหตุของภัยพิบัติทั้งหมดล้วนเกิดจากการเข้ามาของพวกฝรั่งต่างชาติ การปลูกสร้างศาสนสถานของพวกมิชชันนารีหรือการสร้างทางรถไฟล้วนเป็นการรบกวนและสร้างความโกรธซึ่งต่อเทพเจ้าของจีน

*The conduct of the Christian Barbarians is irritating our gods and geniuses, hence the many scourges we are now suffering...The iron road and iron carriages are disturbing the terrestrial dragon and are destroying the earth's beneficial influences.*⁷⁹

ความไม่พอใจดังกล่าวกลายเป็นสาเหตุของการปลุกระดมกระแสรักชาติในจีนขึ้น ชาวนาจีนกลุ่มหนึ่งในมณฑลซานตงได้รวมตัวกันตั้งสมาคมลับใช้ชื่อว่า อี้ เหวอ ถวน⁸⁰ หรือที่รู้จักกันในชื่อ กบฏนักมวย เนื่องจากสมาชิกในกลุ่มกบฏดังกล่าวใช้ศิลปะการป้องกันตัวแบบจีนในการต่อสู้กับชาวต่างชาติ ในช่วงระยะแรกกลุ่มกบฏดังกล่าวเกิดขึ้นเพื่อต้องการโค่นล้มราชวงศ์ชิงซึ่งเป็นชาวแมนจูและกอบกู้ราชวงศ์หมิงซึ่งเป็นจีนฮั่น แต่ต่อมาหลังจากจีนถูกคุกคามจากชาติมหาอำนาจตะวันตก กลุ่มกบฏก็เปลี่ยนเป้าหมายจากเดิมมาเป็น ฆาตกรรมชาวต่างชาติแทน “*The Boxer's mission is to murder foreigners.*”⁸¹ กลุ่มกบฏนักมวยเป็นกลุ่มเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้าน

⁷⁸ Anchee Min, *The Last Empress*, p. 299.

⁷⁹ *Ibid.*, p. 300.

⁸⁰ อี้ เหวอ ถวน แปลว่า กองกำลังเพื่อความยุติธรรมและสามัคคี อ้างในทวีป วรรดิถก, *ประวัติศาสตร์จีน* (กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ, 2542) หน้า 679.

⁸¹ Anchee Min, *The Last Empress*, p. 168.

ชาวต่างชาติโดยมีกลุ่มชาวนาที่มีความยึดมั่นในหลักวิถีเต๋าและพุทธและมีความจงเกลียดจงชังพวกฝรั่งที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในจีนเข้าร่วม สมาชิกแต่ละคนจะนิยมแต่งกายด้วยการโพกผ้าสีแดงสวมเสื้อย้อมสีแดงและมีผ้ารัดข้อมือข้อเท้าสีเข้ากัน

สิ่งหนึ่งที่เป็นเอกลักษณ์สำหรับกลุ่มภิกษุนักมวยคือ ความสามารถในการใช้เวทย์คาถาและอำนาจศักดิ์สิทธิ์ในการต่อสู้ ดังที่อันฉินหมินได้เล่าบรรยายถึงสมาชิกกลุ่มภิกษุที่แสดงอวดอ้างอิทธิปาฏิหาริย์ในการต่อสู้ป้องกันตัวต่อหน้าพระพักตร์จักรพรรดิกงซวีและจักรพรรดินีซูสีไว้ในตอนหนึ่งของนวนิยายชื่อ *The Last Empress* หมินเล่าว่าแต่ละคนล้วนมีทักษะการป้องกันตัวที่ยอมเยียม ใช้มือเปล่าฟันหินที่แข็งให้หักโดยง่าย หรือการถูกโจมตีด้วยหอกและลูกกระสุนอีกทั้งเผาไฟโดยที่ผู้แสดงฝีมือมิได้ระคายผิวแต่อย่างใด

*So the following day in my spacious courtyard, the Boxer performed. Their martial arts skills were magnificent. They chopped hard stone with their bare hands. In an intense fight of one against ten, Master Red Sword went hand to hand against swordsmen, besting them all. He was then attacked with spears and bullets and scorched by fire, yet he walked away unwounded. His opponents, on the other hand, were all on the ground, stunned and bloodied.*⁸²

แม้ว่าพวกนักมวยจะเชื่อมั่นว่าตนมีอิทธิปาฏิหาริย์แต่ก็มองข้ามความเป็นจริงว่าอาวุธของชาวยุโรปนั้นทรงอำนาจกว่าและสามารถปลิดชีวิตพวกตนเสียได้ง่ายดาย ความรู้สึกปฏิบัติกับพวกต่างชาติที่พยายามคุกคามจีนทำให้กลุ่มภิกษุนักมวยกระทำความรุนแรงต่อสถานที่ราชการและศาสนสถานของชาวตะวันตกเป็นจำนวนมาก พวกนักมวยได้เผาทำลายสถานีรถไฟกับสะพาน รวมถึงสายโทรเลข ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถือเป็นสิ่งเชื้อผลประโยชน์แก่กลุ่มชาวต่างชาติโดยเฉพาะ กลุ่มภิกษุยังได้ทำร้ายร่างกายทั้งมิชชันนารี ชาวจีนที่เปลี่ยนรีต และเจ้าหน้าที่รัฐ อีกทั้งในกลุ่มภิกษุยังมีพวกอันธพาลแอบแฝงเข้ามาปะปนและคนกลุ่มนี้ก่อความเสียหาย เช่นฆ่าผู้คนธรรมดาทั่วไป โดยมีได้

⁸² Anchee Min. *The Last Empress*, p. 350.

กระทำเพื่อต่อต้านตะวันตกแต่เพียงอย่างเดียว กลุ่มนักมวยได้เดินทางจากมณฑลซานตงมุ่งสู่นครหลวงเป่ย์จิงและเทียนสินซึ่งเป็นเขตสถานทูตสำคัญ

เหตุการณ์ที่นำไปสู่ความรุนแรงเกิดขึ้นเมื่อบารอน ฟอน เคทเทเลอร์ รัฐมนตรีของเยอรมนี ถูกลอบสังหารโดยกลุ่มกบฏนักมวยขณะเดินทางไปเจรจาสถานการณ์ความไม่สงบที่สำนักงานกงสุลหย่าเหมิน การสังหารรัฐมนตรีเยอรมันถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของความวุ่นวายและได้กลายมาเป็นชนวนก่อให้เกิดการรวมกลุ่มกำลังทางทหารอีกครั้งของพันธมิตรมหาอำนาจตะวันตก สถานทูตต่างๆหันมาร่วมมือกันสังหารชาวจีนเพื่อแก้แค้นและเรียกร้องให้กองกำลังนานาชาติบุกเข้ามาช่วยเหลือ

*When the German Minister, Baron von Ketteler, set out for the Zongli Yamen on the morning of 20 June to discuss the situation, he was shot and killed by Boxers.*⁸³

อันดี หมินได้บันทึกถึงเหตุการณ์ครั้งสำคัญในประวัติศาสตร์จีนข้างต้นในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของเธอเช่นกัน รวมทั้งได้บรรยายรายละเอียดของเหตุการณ์ดังกล่าวอันแสดงให้เห็นถึงการค้นคว้าหาข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของผู้ประพันธ์เพื่อนำเสนอภาพอดีตอย่างชัดเจน อันดี หมินได้ชี้แจงสาเหตุของการสังหารบารอน ฟอน เคทเทเลอร์อันเกิดจากความคั่งแค้นของพวกชาวจีนที่เห็นบารอนกระทำทารุณต่อเด็กชายชาวจีน

Klemens August von Ketteler was a man of strong views and had a flaming temper, according to those who knew him. Only a few days before his death, he beat a ten-year-old Chinese boy with his lead-weighted walking stick until he was unconscious. The beating took place outside the German legation in full view of witnesses. Ketteler had suspected that the boy was a Boxer. [...] The incident infuriated

---

⁸³ Bruce A. Elleman, *Modern Chinese warfare, 1795-1989* (London: Routledge, 2001), p.124.

*thousands of Chinese, who soon gathered outside the legation looking for revenge.*⁸⁴

ในวันรุ่งขึ้นของวันที่ 14 สิงหาคม ค.ศ. 1900 กองกำลังพันธมิตร 8 ชาติ อันประกอบด้วย อังกฤษ รัสเซีย อเมริกา เยอรมนี ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น อิตาลี และออสเตรเลีย – ยังการี ได้เดินทางบุกเข้ามา ยั้งนครหลวงเป่ย์จิงผ่านเส้นทางรถไฟสายเทียนสิน ทางราชสำนักจีนตื่นตระหนกกับเหตุการณ์ บุกเข้ายึดเป่ย์จิงครึ่งสองของตะวันตก จักรพรรดิ กวงซี และจักรพรรดินีซูสีได้ตัดสินพระทัยเสด็จหนี ไปยังเมืองซีอานโดยทรงปลอมตัวเป็นชาวนา “*After my shortened hair was tied in a bun, he [Li Lien – ying] helped me into a peasant’s dark blue tonic. I put on a pair of worn shoes.*”⁸⁵ ทางด้านรัฐบาลได้พยายามเจรจาสงบศึกกับกองกำลังพันธมิตรโดยส่งหลี่ หง จาง เป็น ตัวแทนจีนในการเจรจาครั้งนั้น กองกำลังพันธมิตรยื่นกรานให้จีนแสดงหลักฐานการลงโทษ ผู้กระทำผิด “*The Allies demand we show evidence of punishment.*”⁸⁶ ถึงจะยอมเจรจาด้วย ทางการจีนจึงจำยอมประกาศพระราชกฤษฎีกาลงโทษผู้ที่ส่วนรู้เห็นเกี่ยวข้องกับกลุ่มกบฏ หลังจาก เจรจากับกองกำลังพันธมิตร จีนถูกบังคับให้ลงนามข้อตกลงสันติภาพอีกครั้ง ในวันที่ 4 กันยายน ค.ศ. 1901 ซึ่งมีชื่อว่า **พิธีสารนักมวย** (Boxer Protocal) โดยเนื้อหาในข้อตกลงดังกล่าวระบุว่า จีนต้องแสดงความขอโทษต่อเยอรมนีและญี่ปุ่นต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยการจ่ายเงินชดเชย จำนวนมหาศาลและยอมมอบทรัพย์สินสาธารณะชาติ และยังคงทำลายระบบป้องกันประเทศและ ยอมให้กองทัพต่างชาติมาประจำการกรุงเป่ย์จิงอย่างถาวร นับเป็นช่วงเวลาแห่งความอัปยศที่จีน ต้องเผชิญอีกครั้งหลังจากสิ้นสุดสงครามฝิ่น

For China was forced to apologize to Germany and Japan, which meant enormous indemnities and surrendering natural resources. China was

⁸⁴ Anchee Min, *The Last Empress*, p. 358.

⁸⁵ *Ibid.*, p. 366.

⁸⁶ *Ibid.*, p. 379.

ordered to destroy its own defensive facilities and had to accept a permanent foreign military presence in Peking.”⁸⁷

กลุ่มกบฏหมายนักรบยถือเป็นตัวแทนของการเคลื่อนไหวต่อการเข้ามาของต่างชาติ จากเดิมที่ต้องการโค่นล้มราชวงศ์ชิงซึ่งถือว่าเป็นคนต่างชาติต่างเผ่าพันธุ์กับชาวจีนฮั่นเพื่อกอบกู้ราชวงศ์หมิง แต่หลังจากที่ภัยจักรวรรดินิยมแพร่ขยายเข้ามา กลุ่มกบฏดังกล่าวก็เปลี่ยนมาปกป้องศักดิ์ศรีและต่อต้านพวกต่างชาติที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานหรือแสวงหาผลประโยชน์จากชาวจีน แม้ว่ากลุ่มกบฏนักรบยจะสร้างความวุ่นวายหรือความเสียหายแก่ทางรัฐบาลจีน แต่สิ่งหนึ่งที่เห็นได้ชัดคือความคับแค้นต่อคนต่างชาติและความรักชาติที่เป็นตัวขับเคลื่อนให้กลุ่มกบฏดำเนินในรูปแบบต่างๆกัน ดังคำขวัญที่กลุ่มกบฏใช้ในการปลุกกระดมผู้คนให้เข้าร่วมว่า ‘Uphold the great Ch’ing dynasty!’ และ ‘Exterminate the barbarians!’ นอกจากนี้สาเหตุที่กลุ่มกบฏนักรบยเลือกใช้เวทย์มนต์คาถาในการตอบโต้ต่อสู้กับตะวันตกแสดงให้เห็นถึงนัยยะการเล่นกับความเชื่อศาสนาในรูปแบบของการขบถต่อความศรัทธาความเชื่อชาวคริสต์ เนื่องจากในหลักคำสอนของคริสต์ศาสนาเชื่อว่าการใช้เวทย์มนต์คาถาถือเป็นรูปแบบหนึ่งของการขบถต่อพระเจ้า กลุ่มชาวจีนที่เป็นสมาชิกกลุ่มนักรบยจึงใช้วิธีการนี้ในการต่อต้านชาวตะวันตก “One reason offered the prohibition of magic in the Bible is that it is a form of rebellion: “For rebellion is like the sin of the divination” (1 Samuel 15:23).”⁸⁸ แม้ว่าในความเป็นจริงแล้วผลที่ออกมาจะนำความปราชัยมาสู่กลุ่มกบฏก็ตาม

สรุปได้ว่านวนิยาย *Empress Orchid* และ *The Last Empress* ของอันฉี หมินเป็นนวนิยายที่นำเสนอชีวิตประวัติของจักรพรรดินีซุสี้ควบคู่ไปกับเหตุการณ์ประวัติศาสตร์จีนในช่วงปลายราชวงศ์ชิง ทำให้นวนิยายอิงประวัติศาสตร์สองเล่มนี้มีเป็นตัวอย่าง que แสดงให้เห็นถึงความเชื่อมสัมพันธ์ระหว่างเรื่องราวของบุคคลกับเรื่องราวของชาติบ้านเมืองที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ แม้ว่าการนำเสนอประวัติศาสตร์ดังกล่าวข้างต้นจะอยู่ในรูปของนวนิยายแต่ผู้ประพันธ์พยายามที่จะนำเสนอข้อมูลให้สอดคล้องกับประวัติศาสตร์นิพนธ์กระแสหลัก อย่างไรก็ตาม ประวัติศาสตร์ในนวนิยาย

⁸⁷ Anchee Min, *The Last Empress*, p. 382-383.

⁸⁸ Moshe Halbertal and Avishai Margalit, *Idolatry* (Harvard University Press, 1998), p. 106.

นิยายทั้งสองเรื่องเป็นเพียงฉากหลังของเนื้อหาทั้งหมดของนวนิยาย ทั้งนี้เพราะอันฉี หมินให้ความสำคัญสำคัญเรื่องราวของปัจเจกมากกว่าเรื่องราวส่วนรวมโดยเน้นที่อารมณ์ความรู้สึกนึกคิดของตัวละคร ต่อเหตุการณ์ประวัติศาสตร์เป็นหลัก นอกจากนี้เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าวนั้น หมินต้องการนำเสนอให้เห็นถึงภาวะคับขันที่จีนต้องเผชิญกับภัยคุกคามรอบด้าน จีนต้องเจรจาทำสนธิสัญญาฉบับแล้วฉบับเล่าที่ล้วนทำให้จีนกลายเป็นผู้ปราชัยและสูญเสียดินแดนอาณาเขตที่เคยปกครอง ความยิ่งใหญ่ที่จีนเคยมีในอดีตได้กลายเป็นเพียงภาพแห่งความฝันเมื่อจีนตื่นขึ้นมา หลังจากปิดตัวเองมานานและพบว่ามหาอำนาจตะวันตกนั้นยิ่งใหญ่และเกรียงไกรในหลายๆด้าน ทั้งด้านการทหารและด้านเศรษฐกิจ ซึ่งจีนต้องพยายามปรับตัวและเรียนรู้วิทยาการจากตะวันตก และข้อผิดพลาดจากอดีต

บทที่ 3

ภาพลักษณ์เดิมซูสีไทเฮา ผ่านเรื่องเล่าทั้งไทยและเทศ

ภาพลักษณ์ของจักรพรรดินีซูสีแห่งราชวงศ์ชิงตอนปลายมีการกล่าวถึงทั้งในงานเขียนประวัติศาสตร์และงานวรรณกรรมเป็นจำนวนมาก เหตุผลประการสำคัญที่นักประวัติศาสตร์และนักประพันธ์ให้ความสนใจและมีการจดบันทึกถ่ายทอดเรื่องราวประวัติชีวิตของนางในรูปแบบงานเขียนต่างๆสืบเนื่องมาจากตลอดชีวิตของจักรพรรดินีซูสีผู้นี้ดำเนินควบคู่ไปกับเหตุการณ์พลิกผันทางประวัติศาสตร์ของจีนครั้งสำคัญ อาทิเช่น การเผชิญหน้ากับอำนาจจักรพรรดินิยมตะวันตกที่พยายามคุกคามดินแดนจีนในช่วงนั้น การปฏิรูปประเทศของเหล่าปัญญาชนหัวก้าวหน้าที่ต้องการให้จีนปรับเปลี่ยนประเทศให้ทันสมัยสอดคล้องกับวิกฤติทางการเมือง หรือแม้กระทั่งวิกฤตความเสื่อมแห่งราชวงศ์และการสิ้นสุดของระบอบกษัตริย์ที่สืบทอดกันมายาวนานอันนำไปสู่รูปแบบการปกครองแบบสาธารณรัฐและพรรคคอมมิวนิสต์ นอกจากนี้ เรื่องราวชีวิตประวัติของจักรพรรดินีซูสียังเป็นกรณีตัวอย่างแก่การศึกษาประเด็นเรื่องสตรีกับการเมืองตามความคิดและความเชื่อในสังคมชายเป็นใหญ่ โดยตำราแบบเรียนทั้งของจีนและต่างชาติต่างปลุกฝังอคติทางเพศที่ว่าจักรพรรดินีแห่งราชวงศ์ชิงผู้นี้เป็นสตรีที่กระหายอำนาจ ใช้กลอุบายมารยาหญิงแทรกแซงการเมือง มีความทะเยอทะยานและเป็นภัยต่อชาติบ้านเมือง ดังที่หยิง หวาง (Ying Wang) ได้เขียนกล่าวไว้ในบทความเกี่ยวกับการอ่านตีความใหม่ในงานเขียนอิงประวัติศาสตร์ช่วงปลายราชวงศ์ชิงของจีนว่า ในฐานะนักปกครองที่เป็นผู้หญิง ทั้งนักประวัติศาสตร์และนักประพันธ์นวนิยายต่างวาดภาพจักรพรรดินีซูสีไว้ในฐานะผู้ช่วงชิงบัลลังก์ เป็นผู้แทรกแซงทางการเมืองของราชสำนักซึ่งจนทำให้เกิดหายนะแก่ประเทศจีนครั้งแล้วครั้งเล่า

As a female ruler, Cixi was also harshly treated by historians and fictional writers as usurper and transgressor whose interference in court politics brought China one calamity after another.¹

---

¹ Martin W. Huang, *Snake's legs: continuations, rewritings, and Chinese fiction*. (University of Hawaii Press, 2004), p. 225.

นอกจากนี้ ภาพลักษณ์ดังกล่าวได้ก่อให้เกิดภาพตัวแทนของผู้หญิงที่เข้ามามีอำนาจทางการเมืองหรือเป็นผู้อยู่เบื้องหลังคอยกุมอำนาจสั่งการ ใช้มารยาและไหวพริบปฏิภาณในการควบคุมยึดครองอำนาจจากผู้ชาย ดังเห็นได้จากในสังคมไทยมีการตั้งสมญานามให้แก่สตรีที่มีลักษณะพฤติกรรมโดดเด่นให้ยืมเผด็จการอำนาจว่า ‘ซุสึไทเฮา’ แต่ในขณะเดียวกัน สมญานามว่า ‘ซุสึไทเฮา’ ยังมีนัยถึงความเป็นหญิงแกร่งที่มีภาวะความเป็นผู้นำ มีความสามารถ ดังที่วิกรม กรมดิษฐ์ ได้เขียนไว้ในบทความชื่อ **‘ซุสึไทเฮา ผู้หญิงที่เรื่องอำนาจที่สุดในประวัติศาสตร์’** ไว้ว่า “ในอดีตหากมีผู้หญิงคนใดที่มีความเก่งกาจโดดเด่นหรือมีความเป็นผู้นำของกลุ่มและชุมชนมักจะถูกเปรียบเปรยว่าเป็น “ซุสึไทเฮา” เสมอ ถือเป็นกรยกตัวอย่างที่เปรียบเทียบถึงความเก่งกาจของซุสึไทเฮาที่สามารถครอบครองบัลลังก์จีนมายาวนานถึง 47 ปี ซึ่งถือได้ว่าเป็นอาณาจักรที่ยิ่งใหญ่ที่สุดแห่งหนึ่งของโลก” ภาพลักษณ์ของจักรพรรดินีซุสึจึงกลายเป็นภาพแทนของผู้หญิงที่อำนาจทางการเมืองแบบเผด็จการโดดเด่น แต่ในขณะเดียวกันก็เป็นภาพแทนของผู้หญิงที่เก่งมีความสามารถด้านการบริหารไม่แพ้บุรุษเช่นกัน

สำหรับการศึกษาภาพลักษณ์เดิมของจักรพรรดินีซุสึในงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาผ่านงานวรรณกรรมคัดเลือกทั้งของต่างประเทศและของไทย อาทิเช่น *China under the Empress Dowager: being the history of the life and times of Tzu Hsi* งานเขียนของ J.O.P. Bland ร่วมกับ E. Blackhouse, *The Last Empress: The She-Dragon of China* ของ Keith Laidler, *The Motherly and auspicious: being the life of the Empress Dowager Tzu His in the form of a drama with an introduction and notes* บทละครอิงประวัติศาสตร์ของ Maurice Collis สำหรับงานวรรณกรรมไทย อาทิ **ซุสึไทเฮา** ของ ศ.พลตรี ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช และ **ซุสึไทเฮา: ราชนิชีมังกร** ของเจน จรรย์ศิลป์ โดยงานวรรณกรรมทั้งหมดดังกล่าวข้างต้นต่างนำเสนอภาพลักษณ์ด้านลบของจักรพรรดินีซุสึว่าเป็นสตรีที่มีความกระหายในอำนาจ โดดเด่นอำมหิต เป็นสตรีที่มีเล่ห์เหลี่ยมชั้นเชิงในการสร้างอำนาจแก่ตนเองและยังเป็นผู้อยู่เบื้องหลังความล้มเหลวในการปฏิรูปประเทศจีนสมัยจักรพรรดิกวางซวี ประการสำคัญ จีนในรัชสมัยภายใต้การปกครองของนางเป็นช่วงที่ราชสำนักชิงเต็มไปด้วยความฟอนเฟะและไร้เสถียรภาพ อำนาจทางการเมืองตก

อยู่ในมือของผู้ที่หวังประโยชน์ส่วนตนและเป็นผู้อยู่ใต้อำนาจบารมีของฮ่องไทเฮาซุสี นับได้ว่ารัชสมัยที่นางปกครองนั้นเป็นจุดเริ่มต้นของการล่มสลายของราชวงศ์แมนจูในเวลาต่อมา

ในบรรดางานวรรณกรรมเกี่ยวกับชีวประวัติของจักรพรรดิซุสีนั้น ถือได้ว่างานเขียนของจอห์น ออทเวย์ เพอร์ซี แบลนด์ (J.O.P Bland) และเซอร์ เอ็ดมันด์ แบล็คเฮาส์ (Sir Edmund Blackhouse) เป็นงานเขียนที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างภาพลักษณ์ของฮ่องไทเฮาซุสีที่คนรุ่นหลังรับรู้กัน เนื่องจากบุคคลทั้งสองต่างเป็นชาวตะวันตกที่เดินทางมายังจีนและรับรู้ข่าวสารความเป็นไปในประเทศจีนในยุคสมัยนั้น แบลนด์เป็นนักข่าวหนังสือพิมพ์ไทม์ *Times* แห่งลอนดอนซึ่งมาประจำอยู่ที่เซี่ยงไฮ้ เขาสามารถพูดภาษาจีนได้จึงทำให้รับรู้เรื่องราวข่าวสารภายในราชสำนักจีนจากชาวจีนที่เขาสอบถาม งานเขียนหลายชิ้นของเขาที่ตีพิมพ์เรื่องราวเกี่ยวกับจีนมักนำเสนอภาพจีนในลักษณะบิดเบือนและเสียๆหายๆ ต่อมาแบลนด์ได้ทำงานเขียนร่วมกับเซอร์ เอ็ดมันด์ แบล็คเฮาส์ ล่ามจีนชาวอังกฤษที่มาประจำการในจีน ทั้งสองเขียนหนังสือชื่อ *China under the Empress Dowager: being the history of the life and times of Tzu Hsi* โดยนำเสนอเรื่องราวประวัติชีวิตของฮ่องไทเฮาซุสีในด้านลบที่บิดเบือนไปจากความจริง เซอร์เอ็ดมันด์ แบล็คเฮาส์ ผู้นี้เป็นผู้นำเสนอชีวิตส่วนตัวของฮ่องไทเฮาซุสีในด้านลบ เขาบรรยายถึงฮ่องไทเฮาซุสีว่าเป็นสตรีที่มักมากในกามคุณและเป็นผู้อยู่เบื้องหลังความวุ่นวายทางการเมืองจีนในสมัยนั้น ในงานเขียนของแบล็คเฮาส์เขายังอ้างถึงความสัมพันธ์เชิงชู้สาวแบบลับๆระหว่างเขากับฮ่องไทเฮาซุสีจนถึงวาระสุดท้ายและยังเก็บข้อมูลเอกสารลับที่จักรพรรดิซุสีเขียนถึงเขา แต่เป็นที่น่าเสียดายว่าเอกสารเหล่านั้นได้สูญหายไปจึงไม่มีหลักฐานยืนยันแน่ชัดถึงคำกล่าวอ้างของเขา

My intercourse with Tzu His started in 1902 and continued until her death. I had kept an unusually close record of my secret association with the Empress and others, possessing notes and messages written to

*me by Her Majesty, but had the misfortune to lose all these manuscripts and papers.*²

จะเห็นได้ว่าภาพลักษณ์ของจักรพรรดินีซูสีที่ปรากฏในงานเขียนของบุคคลทั้งสองเป็นต้นแบบความคิดเกี่ยวกับภาพลักษณ์ด้านลบที่ส่งอิทธิพลต่องานเขียนในรุ่นต่อมา แม้ว่าข้อมูลที่ปรากฏในงานเขียนดังกล่าวจะเป็นการบิดเบือนหรือแต่งเติมสีสันเพื่อเล่นกับความสนใจของผู้อ่านชาวตะวันตกที่ต้องการอยากรู้เรื่องราวความเป็นไปภายในราชสำนักแมนจูโดยเฉพาะสตรีที่ทรงอิทธิพลที่สุดอย่างซูสีไทเฮา แต่อีกด้านหนึ่งเรื่องราวดังกล่าวได้ทำหน้าที่รองรับความเชื่อของจีนที่ว่าผู้หญิงเป็นเพศที่ควรจำกัดออกไปจากพื้นที่ปริมนทลทางการเมืองเพราะด้วยนิสัยที่โหดเหี้ยมกระหายอำนาจของนางจะนำภัยมาสู่บุรุษและเป็นบ่อเกิดของหายนะแก่ประเทศชาติได้

ส่วนงานวรรณกรรมไทยที่เขียนขึ้นเกี่ยวกับชีวประวัติของพระนางซูสีไทเฮาเชื่อกันว่าได้รับอิทธิพลแนวคิดและภาพลักษณ์จากงานเขียนของต่างชาติเป็นจำนวนมากไม่น้อย โดยเฉพาะงานประพันธ์ของม.ร.ว คึกฤทธิ์ ปราโมช ซึ่งได้วาดภาพบรรยายตัวละครเยโฮนาลาหรือหลันเออร์ว่าเป็น “ดอกกล้วยไม้ปางดงาม ผู้ใช้ไหวพริบสติปัญญา มารยาสตรี เล่ห์เหลี่ยมกลโกง กระทั่งได้ขึ้นผงาดบนบัลลังก์มังกรให้ประจักษ์แก่สายตานุบุษ หึงสาวผู้ได้รับการกล่าวขวัญในฐานะทรราชของแผ่นดิน สตรีที่ฝ่าฝืนประเพณี นำความทุกข์ร้อนแลความอภัยสมาสู่ชาวจีนทุกหย่อมหญ้า” วรรณกรรมเรื่องซูสีไทเฮาของม.ร.ว คึกฤทธิ์ ปราโมชเป็นวรรณกรรมไทยที่นำเสนอภาพลักษณ์ของพระนางซูสีไทเฮาในด้านลบอย่างชัดเจน ตัวละครเยโฮนาลาเป็นสตรีที่มีความทะเยอทะยาน ใจคอโหดเหี้ยมอย่างยิ่ง ผู้อ่านจะเห็นถึงความฉลาดแกมโกงและมารยาหญิงที่ตัวละครเอกใช้เพื่อบรรลุเป้าหมายแห่งอำนาจ

นอกจากนี้ ม.ร.ว คึกฤทธิ์ ปราโมชยังได้เล่าถึงที่มาของการสร้างตัวละครเยโฮนาลาในภาพลักษณ์ดังกล่าวว่า “ผมได้ใช้อิสระเสรีในการเขียนเกร็ดนี้มากที่สุด เรียกตรงๆ ได้ว่า โทหกบ้าง จริ่งบ้าง ได้วาดภาพพระนางซูสี และคนอื่นๆ ในเรื่องเอาตามใจโดยไม่ต้องคำนึงว่าตัวจริงจะเป็น

² Sterling Seagrave, *Dragon Lady: The Life and Legend of the Last Empress of China* (New York: Vintage Books, 1992), p. 286.

อย่างไร และได้ต่อเติมเหตุการณ์และกลอุบายต่างๆทำไปเพื่อดึงดูดความสนใจและความสนุกให้แก่ผู้อ่านให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้”³ ดังนั้น ตัวละครซูสีไทเฮาในงานของม.ร.ว คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นตัวอย่างที่สะท้อนเห็นว่าภาพลักษณ์ของนางเป็นสิ่งที่ประกอบขึ้นจากจินตนาการ อคติทางเพศ และความต้องการสร้างความสำเร็จให้แก่ผู้อ่าน สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยในกระบวนการทำให้ผู้หญิงกลายเป็นปศุสัตว์ร้ายเพื่อรองรับอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ในสังคมจีน

เช่นเดียวกับงานเขียนของเจน จักร์สศิลป์ ในงานวรรณกรรมเรื่อง **ซูสีไทเฮา: ราชีนีซี มังกร** เจนได้เล่าเรื่องราวชีวิตประวัติของซูสีไทเฮาตามจินตนาการของตนผสมกับข้อมูลทั้งเก่าและใหม่ที่รวบรวมศึกษามา ภาพของพระนางซูสีไทเฮาที่ผู้อ่านพบเห็นในงานเขียนของเจน จักร์สศิลป์ คือสตรีที่มีความทะเยอทะยานเช่นเดียวกัน นางได้ปูทางไต่เต้าขึ้นสู่บัลลังก์มังกรด้วยชั้นเชิงฉลาดแกมโกงผสมกับความอำมหิตโหดร้าย เป็นผู้มีอำนาจเหนือกษัตริย์หลายรัชสมัย และเป็นสตรีที่หลงเมาในอำนาจ ใช้ชีวิตด้วยความฟุ้งเฟ้อสุรุ่ยสุร่ายบนความทุกข์ยากของราษฎร

นอกจากนี้ผู้ประพันธ์ยังได้กล่าวไว้ในบทนำของหนังสือถึงความคิดเห็นของนักเขียนคนอื่น ๆ ที่มองความกระหายอำนาจของซูสีไทเฮาว่าเป็นตัวแทนของการแก้แค้นชดเชยให้กับสถานภาพสตรีจีนที่ถูกกดขี่ในยุคศักดินา เมื่อมีโอกาสทางอำนาจนางจึงแสวงหาความสุขให้กับตัวเองโดยไม่คำนึงถึงศีลธรรมหรือคุณธรรมใดๆ ด้วยเหตุนี้ งานเขียนทั้งประวัติศาสตร์และวรรณกรรมที่เขียนเล่าเกี่ยวกับพระนางซูสีไทเฮาจึงลงความเห็นว่าเป็นสตรีไม่ควรจะเป็นผู้ปกครองแผ่นดิน เพราะจะนำประเทศไปสู่ความพินาศล่มจมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

3.1 เสน่ห์มารยาหญิง กลลวงช่วงชิงอำนาจชาย

ตามพงศาวดารจีนในช่วงสมัยจิวตี้มกเล่าถึงการสิ้นสุดของราชวงศ์ไฉราชวงศ์หนึ่งอันสืบเนื่องมาจากความอ่อนแอหลงมัวเมาในโลกีย์อบายของกษัตริย์ โดยปกติแล้วความอ่อนแอหรือความเสื่อมมักเกิดจากความหลงในอำนาจความงามหรืออำนาจทางเพศของสตรีเป็นส่วนใหญ่

³ อ้างอิงจากบทนำเขียนโดย รศ.จักรกฤษณ์ ดวงพัตราใน *ซูสีไทเฮา*. (กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, 2549), หน้า 10.

ดังตัวอย่างในงานเขียนของ Susan L. Mann ซึ่งได้เล่าสาเหตุของการล่มสลายราชวงศ์ของจีนในอดีตซึ่งล้วนเกิดจากน้ำมือของสตรี

Stories of rulers seduced by the charms of young men or women fill the history books of every dynasty. Bao Si, consort of the last ruler of the western Zhou, brought down the house of Zhou; Yang Guifei, consort of Emperor Minghuang, caused the collapse of Tang Empire. These stories of seduction center on the state-toppler (seductive woman). [...] A state – toppling woman was a “female disaster” (nuhuo), as if a woman in the guise of cyclone hit the palace and blew it apart.⁴

จากคำกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าผู้หญิงคนใดใช้เสน่ห์มารยาทำให้จักรพรรดิทรงหลงใหลจนละเลยภาระหน้าที่ต่อบ้านเมืองมักถูกข้าราชการบริพารประชาราษฎร์ประณามว่าเป็นหายนะภัยทำลายบ้านเมือง มุมมองดังกล่าวได้สร้างภาพลักษณ์ให้แก่ผู้หญิงว่าไม่ต่างจากนางปีศาจจิ้งจอกที่จำแลงกายลงมาเพื่อทำลายความมั่นคงของราชวงศ์ ลักษณะสำคัญของตัวละครหญิงที่ถูกมองว่าเป็นปีศาจจัดอยู่ในประเภทหญิงสาวที่มีความงามเป็นเลิศ มีความกระหายในอำนาจและมีเสน่ห์มารยาที่สามารถกุมอำนาจของเพศชายไว้ได้ การควบคุมของตน ความงามของเธอก่อให้เกิดอันตรายทั้งต่อบุรุษและตัวเธอเองเช่นกัน ลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับตัวละครหญิงประเภท 'Femme fatale' โดย Thomas Kovach ได้อธิบายไว้ดังนี้

The femme fatale is [...] a specific type of demonized woman. She is beautiful, sexual, seductive, power-driven, passionate, childless,

---

⁴ Susan L. Mann, *Gender and Sexuality in Modern Chinese History* (New York: Cambridge University Press, 2011) p. 51.

ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเกี่ยวกับกรณีข้างต้นได้แก่ วรรณกรรมจีนเรื่อง *ฮ่องซิน* ที่กล่าวถึงการล่มสลายของราชวงศ์ซางอันเกิดจากนางปีศาจจิ้งจอกเก้าหางซึ่งได้รับคำสั่งให้แปลงกายลงมาเป็นสนมเอกตำจิในรัชสมัยฮ่องเต้โจ้วหวาง หรือ ติวออง นางได้ใช้มารยาหญิงทำให้ฮ่องเต้โจ้วหวางลุ่มหลงจนทำให้บ้านเมืองระส่ำระสาย วนวายไปทุกหย่อมหญ้าและในที่สุดราชวงศ์ซางก็ถึงกาลอวสาน

*independent, self-confident, cold-hearted, destructive – and deadly, for the man and/ or herself.*⁵

นอกจากนี้ ลักษณะของผู้หญิงประเภท femme fatale ดังกล่าวยังเชื่อมโยงกับอำนาจพลังเหนือธรรมชาติของผู้หญิงที่สามารถล่อลวงสะกดผู้ชายให้ตกเป็นเหยื่อเช่นเดียวกับวิธีการที่บรรดาปีศาจใช้เวทย์มนต์สะกดเหยื่อให้ตกอยู่ภายใต้อำนาจ ดังจะเห็นได้จากตำนานเรื่องเล่าของปีศาจที่แปลงกายเป็นสาวสวยเพื่อมาล่อลวงเหยื่อผู้ชายหรือตำนานนางปีศาจจิ้งจอกเก้าหาง เป็นต้น การณ์ดังกล่าวสอดคล้องกับสิ่งที่แคโรไลน์ อีแวนส์ (Caroline Evans) ได้แสดงถึงความสัมพันธ์อันเกี่ยวโยงระหว่างเสน่ห์ความงามของสตรีกับอำนาจเวทย์มนต์สะกดเหนือธรรมชาติเอาไว้ในงานเขียนชื่อ *Fashion at the edge: spectacle, modernity and deathliness* อีแวนส์ได้หยิบยกตัวอย่างดังกล่าวผ่านที่มาของคำว่า 'glamour' หรือ 'เสน่ห์' ซึ่งเชื่อมโยงกับอำนาจเหนือธรรมชาติไว้ว่า "The etymology of the word 'glamour' is a Scottish variant of 'grammar' which, because of the association of learning with the occult, means a charm or a spell."⁶ นอกจากนี้ ในช่วงแรกๆ คำดังกล่าวยังรวมใช้เรียกพลังอำนาจอันน่ากลัวทางไสยเวทย์ (Witchcraft Glamour) ที่แม่มดใช้ในการสาปมนุษย์ให้กลายเป็นสัตว์ร้ายอีกด้วย

ด้วยเหตุนี้ เสน่ห์ยั่วยวนทางเพศและมารยาของสตรีจึงเป็นภัยคุกคามต่อรัฐซึ่งเชื่อมโยงกับความเป็นชายและอำนาจปิตาธิปไตย เนื่องจากพลังอำนาจของเสน่ห์มารยาหญิงดังกล่าวได้ลดทอนความมีอำนาจและสันคลอนการนิยามตัวตนของเพศชาย ทำให้เพศชายสูญเสียการควบคุมตนเองและปล่อยตัวให้ตกเป็นทาสของอำนาจทางอารมณ์และความปรารถนา

นอกจากนี้ ภาพลักษณ์สตรีที่จัดอยู่ในประเภท Femme fatale ยังมีลักษณะของผู้หญิงที่เน้นการบริโภคนิยม (อำนาจ หรือ ซีวิต) และมีอำนาจควบคุม "The femme fatale was a dominating

⁵ Thomas A. Kovach, *A companion to the works of Hugo von Hofmannsthal* (Suffolk: Camden House, 2002), p.214.

⁶ Caroline Evans, *Fashion at the edge: spectacle, modernity and deathliness* (Yale University Press, 2007), p.124

and consuming woman."⁷ ลักษณะการดังกล่าวสอดคล้องกับภาพลักษณ์ของจักรพรรดินีซูสีในงานประวัติศาสตร์นิพนธ์หรือวรรณกรรมว่าเป็นผู้ทรงอิทธิพลและมีความกระหายในอำนาจอยู่เป็นนิจ ตลอดช่วงเวลาที่นางปกครองจีนนางกลายเป็นผู้มีบทบาทสำคัญทางการเมืองภายในราชสำนักและนางทำทุกวิถีทางเพื่อเติมเต็มความกระหายในอำนาจของนางแม้ต้องแลกด้วยชีวิตผู้อื่นก็ตาม

จากการศึกษางานเขียนที่เล่าชีวประวัติของจักรพรรดินีซูสีทำให้เห็นลักษณะร่วมกันหลายประการ อาทิเช่น ความงามของนางที่เป็นเครื่องมือในการสร้างอำนาจแก่ตน ก่อนการขึ้นมามีอำนาจทางการเมืองนั้น จักรพรรดินีซูสีมีนามเดิมว่า หลันเออร์ (蘭兒) อันแปลว่า ดอกกล้วยไม้ น้อย อันบ่งบอกถึงความงามที่ธรรมชาติได้รังสรรค์ให้ ชีวิตในวัยสาวของหลันเออร์หรือเยโฮนาลา (ตามชื่อตระกูลเผ่าของเธอ) เริ่มต้นจากเด็กสาวในมณฑลอันฮุยทางตะวันออกเฉียงใต้ของจีน เธอเป็นบุตรสาวของฮุยเจิงซึ่งเป็นขุนนางแมนจูตำแหน่งผู้ช่วยประจำทหารกองธง ในช่วงวัยแรกสาว หลันเออร์ถือเป็นสาวงามคนหนึ่งในหมู่บ้าน ความงามของหลันเออร์เป็นที่จดจำกล่าวขานและได้รับการบันทึกไว้ในงานเขียนเกี่ยวกับชีวประวัติของเธอ เช่นงานเขียนชื่อ *The Last Empress: The She-Dragon of China* ของ Keith Laidler ได้พรรณนาถึงความงามของเยโฮนาลาที่เปรียบเหมือนของขวัญอันเลอค่าหายาก ไม่มีใครปฏิเสธได้ว่าสาวน้อยเยโฮนาลาคือสาวงามผู้มีรอยยิ้มตรึงใจและรูปร่างที่สมส่วนกลมกลึง เธอเป็นหญิงงามที่ไม่มีบุรุษใดเห็นแล้วจะมีหลงรักไปปองในตัวเธอ เธอทำให้สตรีในราชสำนักคนอื่นๆ ต่างพากันริษยาในความงาม

Physical beauty was therefore at a premium, owing to its rarity.

And there was no denying that the young Yehonala was beautiful.

Although she was short for a Manchu, standing no more than five feet tall, her face, her winning smile and the perfect symmetry of her figure made her a worthy rival to the 'Round-Faced Beauty' of legend, a

⁷ Patricia Townley Mathews, *Passionate discontent: creativity, gender, and French symbolist art* (Chicago: University Of Chicago Press, 2000) p. 98.

woman men could not look upon without desire, and that the ladies of court could not choose but envy.⁸

แต่หลันเอ๋อร์มิได้มีเพียงรูปสมบัติเท่านั้นหากนางยังมีสติปัญญาไหวพริบผิดไปจากสตรีคนอื่นๆแม้ว่านางจะมีความงามเป็นเลิศก็จริงแต่หลันเอ๋อร์คิดว่าความงามมีอาจทำให้นางประสบความสำเร็จหรือบรรลุเป้าหมายที่หวังไว้ หลันเอ๋อร์จึงศึกษาหาความรู้และเรียนรู้ที่จะใช้กลมารยาหญิงให้เกิดประโยชน์แก่ตน นางเชื่อว่าความงามผสมกับปัญญาจะทำให้นางขึ้นมามีอำนาจเหนือบุรุษได้ ความคิดดังกล่าวปรากฏสอดคล้องกับงานวรรณกรรมเรื่อง *ซูสีไทเฮา* ของม.ร.ว คึกฤทธิ์ ปราโมชดังในฉากตอนที่เยโฮนาลาสอนเรื่องพลังอำนาจของสตรีแก่เบญจมาศน้องสาวของนางว่าถึงแม้ว่าสตรีนั้นจะถูกมองว่าเป็นเพศที่อ่อนแอต้องอาศัยพึ่งพาบุรุษก็ตาม แต่หากพวกนางรู้จักใช้มารยาจรตหญิง บุรุษที่ขึ้นชื่อว่าอาชานายก็ยังคงยอมศิโรราบพ่ายแพ้แก่สตรีได้เช่นกัน

ธรรมชาติสตรีต้องอาศัยพึ่งพาบรรพบุรุษนั้นก็จริงอยู่ แต่บุรุษจะกระทำการอันใดก็สุดแล้วแต่สตรีจะเป็นผู้บังคับสั่งการทั้งสิ้น อันบุรุษชาติอาชานายนั้นถึงจะมีกำลังแรงกล้าประดุจสิงโตก็ตามแต่เพียงเส้นผมของสตรีเส้นเดียวก็พอจะมัดไว้ให้สิงโตให้ใช้ทำการหนักต่างๆได้⁹

คำพูดดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นถึงอำนาจความงามและมารยาหญิงที่เป็นเสมือนอาวุธของสตรีในการเอาชนะบุรุษ หรือแม้แต่ตอนรับสมัครเข้ารับคัดเลือกเป็นสนม หลันเอ๋อร์หรือเยโฮนาลากี้ได้แสดงสติปัญญาจนขั้นที่ถึงเลียนยิงผู้ออกตรวจหาสตรียังกล่าวชมว่า “เมื่อเราได้ฟังคำพูดก็สะดุ้งใจในสติปัญญา แต่ครั้งได้เห็นตัวนางเราก็ยังไม่เชื่อตา เราไม่ยังเคยพบสตรีใดอันพร้อมด้วยคุณสมบัติและรูปสมบัติเช่นนางนี้”¹⁰ ขั้นที่หลันเอ๋อร์เรียนรู้ได้ในทันทีว่าสตรีนางนี้จะเป็นผู้มีอำนาจในราชสำนักเนื่องจากความงามและสติปัญญาของนางที่จะช่วยเกื้อหนุนนำให้นางได้เป็นใหญ่ในอนาคต ทั้งนี้ก็เพราะในราชสำนักนั้นผู้ที่จะเป็นที่โปรดปรานของจักรพรรดิได้มิใช่เพียงความงามแต่

⁸ Keith Laidler, *The Last Empress: The She-Dragon of China* (Chichester: John Wiley, 2003), p.32.

⁹ คึกฤทธิ์ ปราโมช, *ซูสีไทเฮา* (กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, 2549), หน้า 21.

¹⁰ อ่างถึงแล้ว, หน้า 46.

เพียงเท่านั้นหากต้องรู้จักมีจิตมารยาและใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการสร้างอนาคตของตน “บรรดาผู้ที่อยู่ในพระราชวังนั้นหากผู้ใดมีแต่ความจริงใจปราศจากกลมารยา ผู้นั้นก็เอาตัวมึนอด แต่หากผู้ใดใช้กลมารยาให้เป็นประโยชน์แก่ตนผู้นั้นก็จะได้ดีมีวาสนามาก”¹¹ หลี่เหลียนอิงเชื่อว่าต่อไปเขาจะได้ฟังปาอาศัยบารมีจากนาง ด้วยเหตุนี้ หลันเออร์จึงได้รับคัดเลือกให้เข้าวังเพื่อเป็นสนมของจักรพรรดิเสียนเฟิงในเวลาต่อมา

เมื่อเข้ามาอยู่ในวังแล้ว หลันเออร์พบว่านางมิได้เข้าเฝ้าถวายตัวแต่จักรพรรดิเสียนเฟิงในทันทีเนื่องจากในพระราชวังต้องห้ามแห่งนี้มีเหล่านางสนมมากมายที่รอโอกาสจะได้เข้าเฝ้าถวายตัวต่อองค์จักรพรรดิ ทั้งหมดนี้ขึ้นอยู่กับว่าขั้นที่จะเป็นคนที่ช่วยทูลเชิญให้เสด็จมาประทับที่ตำหนักหรือเป็นคนเสนอชื่อให้เข้าเฝ้า หลันเออร์มีโชคที่จะทนอยู่กับความโดดเดี่ยวอ้างว้างได้ นางเชื่อว่าการได้มาซึ่งอำนาจย่อมต้องใช้กลวิธีช่วงชิง การเป็นสนมคนโปรดของจักรพรรดิก็เช่นเดียวกันนางต้องรู้จักต่อสู้ช่วงชิงกับเหล่าบรรดานางสนมคนอื่นๆ เพื่อหาโอกาสเข้าถึงจักรพรรดิเสียนเฟิง หลันเออร์จึงคิดหาวิธีทางที่จะให้ความฝันของนางเป็นจริง

จากกลุ่มงานวรรณกรรมที่นำมาศึกษาในงานวิจัยฉบับนี้ต่างเขียนเล่าถึงวิธีการที่สนมเยโชนาลาใช้เพื่อเข้าถึงอำนาจภายในราชสำนัก โดยเฉพาะการได้เข้าเฝ้าถวายตัวต่อองค์จักรพรรดิไม่ว่าจะเป็น การติดสินบนว่าจ้างขั้นที่หรือการเข้าไปเป็นนางสนมรับใช้ในตำหนักของพระมเหสี แต่เมื่อสบโอกาสแล้วนางจึงได้ใช้เสน่ห์เหล่ากลมารยาหญิงและความงามในการดึงดูดมัดใจจักรพรรดิเสียนเฟิง นางเชื่อว่าจักรพรรดิหนุ่มย่อมต้องหลงใหลในความงามของสาวสวย ถึงแม้ว่าพระองค์จะเป็นจอมจักรพรรดิที่มีอำนาจราชสิทธิ์เหนือคนทั้งปวง แต่ก็ย่อมทรงพ่ายแพ้ต่อสตรีงามเป็นแน่แท้ วิธีการของหลันเออร์แสดงให้เห็นว่าความงามและจิตมารยาถือว่าเป็นอำนาจอย่างหนึ่งของสตรีเพศที่สามารถใช้ในการต่อรองและช่วงชิงปะทะกับอำนาจของบุรุษ ดังที่ เนเธอร์ (Naether) ได้กล่าวไว้ว่าสำหรับสตรีเพศแล้ว ความงามเปรียบได้กับอาวุธที่พวกเธอสามารถใช้ล่อลวงบุรุษเพศให้หันมาสนใจในตัวพวกเธอ “For women, beauty is an important tool or weapon with

¹¹ คีตฤทธิ์ ปราโมช, *ซูสีไทเฮา* (กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, 2549), หน้า 50.

which they are able to manipulate male interest in them.”¹² และด้วยความงามนี้จึงเป็นบ่อเกิดแห่งหายนะแก่ผู้ที่ตกเป็นเหยื่อจนยากจะไถถอนได้

ในงานประพันธ์ชื่อ *ซูสีไทเฮา* ม.ร.ว คึกฤทธิ์ ปราโมชได้บรรยายเหตุการณ์ที่หลันเอ๋อร์สร้างสถานการณ์เพื่อได้เข้าเฝ้าจักรพรรดิหนุ่ม นางว่าจางขันทีลิเลียนยงทูลเชิญจักรพรรดิเสียนเฟิงเสด็จประพาสอุทยานชมสวนดอกท้อ ส่วนตัวนางเองนั้นจะนั่งดีดพิณขับร้องเพลงในศาลาเก๋งจีน ครั้นถึงเวลาจักรพรรดิเสียนเฟิงเสด็จประพาสชมอุทยานทรงได้ยินเสียงพิณและเสียงขับร้องของหลันเอ๋อร์ก็มีพระราชประสงค์ที่จะพบตัวผู้เป็นเจ้าของเสียง เมื่อทรงได้พบกับหลันเอ๋อร์แล้วก็ทรงเกิดมีจิตปฏิพัทธ์ต่อนางและทรงหลงในความงามและจริตมารยา

ครั้นเสด็จเข้าไปใกล้เห็นนางเยโฮนาลานั่งดีดพิณขับร้องอยู่บนเก๋ง ก็ทรงแอบอยู่ ณ เบื้องหลังซุ้มต้นไม้ ทอดพระเนตรดูอยู่ให้มีพระทัยปฏิพัทธ์เสน่หานางยิ่งนัก จึงทรงกระซิบตรัสกับลิเลียนยงว่าเจ้าจงบอกกับนางเถิดว่าเราจะเข้าไปหานางเพื่อจะสนทนาปราศรัยกัน ณ บัดนี้¹³

ภาพฉากในอุทยานสวนดอกท้อเป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงอำนาจสะกดของความงามและจริตมารยาหญิงที่ลวงล่อให้บุรุษติดกับดักแห่งความปรารถนา ฉากดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดในบทความของโจเซฟ เอส ซี แลม (Joseph S.C. Lam) ที่ชื่อ *Female musicians in early imperial China* โดยโจเซฟได้อ้างถึงงานวรรณกรรมคลาสสิกของจีนในสมัยราชวงศ์ฉิน ชื่อ *The Spring and Autumn of Master Lu* (呂氏春秋) งานวรรณกรรมดังกล่าวได้อุปมาหญิงงามที่มีความสามารถในการขับร้องดุจดังขวานที่บั่นทอนชีวิตของบุรุษและประเทศชาติ “beautiful females and the licentious music are like an ax that cut short the lives of men and

¹² Linda A.M. Perry, Lynn H. Turner, and Helen M. Sterk, *Constructing and Reconstructing Gender: The Links among Communication, Language, and Gender* (Albany: State University of New York Press, 1992), p. 65.

¹³ คึกฤทธิ์ ปราโมช, *ซูสีไทเฮา* (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, 2549), หน้า 63.

nations.”¹⁴ ในอดีตจีนมีตัวอย่างเหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นว่าเมื่อผู้นำประเทศหลงมัวเมาหาความสำราญกับสตรีและดนตรีเสียงเพลงย่อมนำบ้านเมืองหรือรัฐประเทศพบกับความเสื่อมหายนะ เช่นเดียวกันกับฉากในงานประพันธ์ของม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เสียงพิณและเสียงเพลงที่สนมเยโฮนาลาใช้ขับร้องในอุทยานสวนดอกท้อเพื่อดึงดูดความสนใจจากจักรพรรดิเสียนเฟิงจึงมองได้ว่าเป็นกลลวงก้าวแรกที่หญิงร้ายชักนำให้ผู้ชายเดินเข้าไปสู่กับดักความตายนั่นเอง เพราะนับแต่นั้นมาจักรพรรดิเสียนเฟิงก็ทรงลุ่มหลงในตัวหลันเออร์เป็นอย่างมาก และนั่นก็เป็นก้าวแรกของนางสู่การขึ้นมาใช้อำนาจในราชสำนัก จักรพรรดิเสียนเฟิงทรงยินยอมให้หลันเออร์เข้ามาร่วมรับฐานราชการแผ่นดิน และท้ายสุดราชวงศ์ซิงก็ตกอยู่ภายใต้อำนาจของสตรีเช่นจักรพรรดินีซูสีตลอดมา จากตัวอย่างข้างต้นอาจกล่าวได้ว่าเสียงเพลงอันไพเราะของสตรีคืออีกหนึ่งจริตมารยาของหญิงร้ายเช่นกัน “*Female music is the femme fatale.*”¹⁵

จะเห็นได้ว่าวิธีการได้มาซึ่งอำนาจของหลันเออร์นั้นเป็นกลวิธีที่มักพบในตัวละครหญิงร้ายในประวัติศาสตร์จีน เสน่ห์เสน่ห์กลมารยาหญิงถือเป็นอำนาจที่ช่วยให้พวกเธอก้าวขึ้นสู่อำนาจ และอำนาจนี้ถือได้ว่าเป็นอันตรายต่อความเป็นชายและความเป็นชาติเช่นเดียวกับกรณีของจักรพรรดิเสียนเฟิงที่ทรงลุ่มหลงในเสน่ห์ความงามของสนมหลันเออร์จนทำให้พระองค์ตกอยู่ภายใต้อำนาจควบคุมของเธอ เช่นที่ Keith Laidler ได้กล่าวไว้ในงานของเขาว่าเสน่ห์ทางเพศของเยโฮนาลาเป็นอำนาจที่ควบคุมอยู่เหนือจักรพรรดิและยังผลให้เธอสามารถครอบครองอำนาจสูงสุดในเวลาต่อมา “*It was in her sexual prowess that Yehonala’s power over the Emperor lay and it this that brought her within reach of ultimate power.*”¹⁶ อาจกล่าวได้ว่าจริตมารยาหญิงถือเป็นอำนาจหรืออาวุธที่ใช้ในการต่อรองกับอำนาจสังคมปิตาธิปไตย แม้เพศหญิงจะเป็นเพศที่อ่อนแอในทางกายภาพและถูกกดขี่ให้อยู่ภายใต้อำนาจของผู้ชายก็ตาม แต่หากพวกเธอรู้จักใช้ความงาม

¹⁴ Dorothy Ko, JaHyun Kim Haboush, and Joan R. Piggott, *Women and Confucian cultures in premodern China, Korea, and Japan*. (London: University of California Press, Ltd., 2003), p. 100.

¹⁵ *Ibid.*, p. 100.

¹⁶ Keith Laidler, *The Last Empress: The She-Dragon of China* (Chichester: John Wiley, 2003), p.2.

และจริตมารยาที่เปรียบเสมือนอาวุธประจำกายหรืออำนาจเวทมนต์ก็สามารถที่จะพลิกบทบาทสถานะจากผู้ถูกกดขี่มาเป็นผู้ควบคุมหรือมีอิทธิพลเหนือบุรุษได้เช่นกัน

3.2 จักรพรรดินีซูสี: อิศตรีผู้กระหายอำนาจ

นอกจากความงามและจริตมารยาที่จักรพรรดินีซูสีทรงมีแล้ว อีกภาพลักษณ์หนึ่งของจักรพรรดินีซูสีที่ปรากฏในงานเขียนประวัติศาสตร์หรืองานวรรณกรรมทั่วไปคือเป็นสตรีที่มีความทะเยอทะยาน กระหายอำนาจ มักใหญ่ใฝ่สูง นางมุ่งหมายที่จะเป็นใหญ่ในแผ่นดินจีน แม้ว่านางจะมีความงามเป็นรูปสมบัติก็ตามแต่ภายในจิตใจเบื้องลึกนางกลับรู้สึกโหยหาอำนาจวาสนา ความทะเยอทะยานในอำนาจของหลันเอ๋อร์แสดงออกผ่านความสนใจศึกษาหาความรู้จากตำรับตำราจีนโบราณซึ่งผิดวิสัยไปจากสตรีคนอื่นๆที่ประพัตินอยู่ในกรอบจารีตของสังคมซึ่งคาดหวังให้ผู้หญิงมีความอ่อนน้อมเชื่อฟังและไม่ใคร่ใส่ใจในกิจการงานของบุรุษ

ความทะเยอทะยานดังกล่าวปรากฏผ่านงานเขียนของม.ร.ว คึกฤทธิ์ ปราโมชซึ่งได้บอกเล่าความนึกคิดของตัวละครเยโฮนาลาที่ต้องการเป็นใหญ่ในแผ่นดิน นางเชื่อว่าไม่ว่าบุรุษหรือสตรีหากเป็นผู้มีปัญญาย่อมได้ครองแผ่นดิน นอกจากนี้ ม.ร.ว คึกฤทธิ์ ปราโมชยังได้บรรยายลักษณะอุปนิสัยของตัวละครเยโฮนาลาในวัยเด็กไว้ว่า “มีลักษณะงามสง่า มีน้ำใจกล้าหาญ ชอบแต่บังคับบัญชาพี่น้องและลูกชาวบ้านทั้งปวงที่เป็นเพื่อนเล่น”¹⁷ ลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความมีอำนาจและชอบเป็นผู้ปกครองมากกว่าเป็นผู้ตามของตัวละคร ภายในจิตใจส่วนลึกแล้วเยโฮนาลา มีความมุ่งมั่นที่จะเป็นใหญ่ในแผ่นดิน เมื่อบิดาของเธอสิ้นลงเธอได้สาบานต่อหน้าศพบิดาว่าสักวันหนึ่งเธอจะต้องเป็นใหญ่มีทรัพย์สินเงินทองมากกว่าคนทั้งหลายในจีน “ในชาตินี้ข้าพเจ้าจะต้องมีอำนาจและทรัพย์สินศฤงคารให้มากกว่าคนทั้งปวงให้จงได้”¹⁸

ความทะเยอทะยานของตัวละครเยโฮนาลายังเป็นแรงผลักดันให้นางกล้าตัดสินใจครั้งสำคัญในชีวิต นางยอมละทิ้งทุกอย่างเพื่อที่ตนเองจะได้เข้าไปอยู่ในวังหลวง ผู้อ่านจะเห็นตัวอย่างเหตุการณ์ดังกล่าวผ่านเขียนเรื่อง *ซูสีไทเฮา* ของม.ร.ว คึกฤทธิ์ ปราโมชซึ่งได้เล่าว่าช่วงก่อนเข้าวัง

¹⁷ คึกฤทธิ์ ปราโมช, *ซูสีไทเฮา* (กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, 2549), หน้า 18.

¹⁸ อ้างแล้ว หน้า 20.

หวงเยโฮนาลาได้หมั้นหมายกับชายหนุ่มคนหนึ่งนามว่า หยง ลู ทั้งคู่รักใคร่ชอบพอกันมาก่อน แต่เมื่อหลันเอ๋อร์หรือเยโฮนาลารู้ข่าวการคัดเลือกสาวงามชาวแมนจูเข้าวังเป็นสนมจักรพรรดิ ชาวตั้งกล่าวถึงปลุกใจความปรารถนาในอำนาจที่ซุกซ่อนไว้ข้างในให้ลุกโพล่งขึ้นอีกครั้ง นางตัดสินใจโดยไม่รีรอที่จะเข้ารับการคัดเลือกแม้ว่าการเข้าไปอยู่ในวังหลวงนั้นอาจหมายถึงการตัดขาดจากครอบครัวของตนและพรากจากคนรักไปตลอดชีวิตก็ตาม แต่สำหรับหลันเอ๋อร์แล้วนางไม่คิดว่านั่นคือความโศกเศร้าหรือการสูญเสีย หากกลับคิดว่าการเข้าไปเป็นนางสนมในวังหลวงย่อมหมายถึงโอกาสทองที่นางจะได้ใกล้ชิดกับองค์จักรพรรดิและมีโอกาสแสวงหาอำนาจยิ่งขึ้นไป

ในงานวรรณกรรมเรื่อง *ซูสีไทเฮา: ราชีนีซีมังก* ของเจน จาร์สคิลป์ ผู้ประพันธ์ได้กล่าวถึงแรงปรารถนาหรือความทะเยอทะยานในอำนาจของตัวละครหลันเอ๋อร์เช่นกัน แม้ว่าฐานะทางบ้านของนางจะลำบากหลังจากที่บิดาสิ้น แต่นางก็มีเคลือบกังวลความฝันความปรารถนาที่จะพาตนเองเข้าไปอยู่ในวังหลวง นางเฝ้าคิดอยู่ในใจเสมอมาว่า “สักวันหนึ่งนางจะต้องเป็นเพชรน้ำหนึ่งประดับมงกุฎของพระมหากษัตริย์ ไม่ต้องจมปลักอยู่ในเลนตมแห่งความคับแค้นอีกต่อไป”¹⁹ แรงปรารถนาที่ซ่อนเร้นภายในปรากฏออกมาในรูปของความฝันเมื่อคราวที่นางล้มป่วยไม่สบาย หลันเอ๋อร์ฝันว่ามีนางฟ้าพานางท่องเที่ยวไปในที่ต่างๆ โดยเฉพาะภายในพระราชวัง นางได้เห็นบัลลังก์มังกรและได้มีโอกาสขึ้นนั่งบนบัลลังก์นั้น อีกทั้งนางฟ้าผู้พานางมาได้กระซิบบอกกับนางว่า “นางคือพระราชีนี”²⁰ เมื่อตื่นขึ้นหลันเอ๋อร์เชื่อมั่นว่านี่คือนิมิตหมายที่ดีสำหรับอนาคตและความฝันนี้จะต้องเป็นจริงให้ได้สักวัน ความทะเยอทะยานอยากของตัวละครเยโฮนาลามีเคยมีสิ้นสุดแม้เมื่อนางได้เป็นหนึ่งในบรรดาเหล่านางสนมของจักรพรรดิเสียนเฟิงแล้วก็ตาม นางมีเคยพึงพอใจในตำแหน่งหรือวาสนาที่ได้รับ ความปรารถนาที่จะเป็นใหญ่ในแผ่นดินจีนยังคงเพรียกหาอยู่ภายในของตัวละครอยู่เสมอ

ตัวอย่างที่สะท้อนให้เห็นแรงปรารถนาแห่งอำนาจของเยโฮนาลาปรากฏผ่านงานเขียน *The Last Empress: The She-Dragon of China* ของ Keith Laidler ซึ่งได้เล่าบรรยายถึงสภาพจิตใจของเยโฮนาลาที่ต้องทนกับความอ้างว้างไร้ตัวตนและไม่มีความสำคัญใดๆภายในพระราชวัง

¹⁹ เจน จาร์สคิลป์, *ซูสีไทเฮา: ราชีนีซีมังก* (กรุงเทพมหานคร: อาทิตย์, 2525), หน้า 16.

²⁰ อ้างถึงแล้ว หน้า 19.

ต้องห้าม สภาพดังกล่าวมีส่วนสำคัญในการปลุกเร้าความทะเยอทะยานในอำนาจของเธอ การเข้ามาอยู่ในวังที่คราคร่ำไปด้วยเหล่านางสนมโดยที่จักรพรรดิเสียนเฟิงมีเคยศมพระทัยเสด็จแหวะมาหานางนั้นแม้จะมีความเป็นอยู่ที่สุขสบายก็ตามแต่ก็ทำให้เธอเกิดความรู้สึกอ้างว้างและไร้ตัวตน เธอ มองไม่เห็นหนทางที่จะก้าวขึ้นสู่อำนาจใดๆ ด้วยอุปนิสัยที่เด็ดเดี่ยวและมียอมแพ้ต่อโชคชะตา ผสานกับความทะเยอทะยานที่ซ่อนเร้นภายใน นางจึงลังเลใจที่จะเสี่ยงชีวิตกับการแสวงหาอำนาจ ชื่อเสียงและอิทธิพลภายในพระราชวังแห่งนี้ เพราะถึงอย่างไรก็ตาม หลันเอ๋อร์เองมองว่าการยอมรับสภาพที่เป็นอยู่ ณ ขณะนั้นมีค่าเท่ากับการยอมตายไปกับความอ้างว้างและภาวะไร้ตัวตน อีกทั้งความทะเยอทะยานที่เธอมีก็เป็นแรงผลักดันให้เธอก้าวที่จะลองเสี่ยงชีวิตดู

Yehonala was faced with a career choice of immense importance: should she accept her lot as 'concubine, third class' and live out her days in pleasant, if dull, obscurity within the Forbidden City? Or dare she take her chances in the 'great game' that was played out behind its massive purple walls, pushing herself to the very centre of things, gambling for power and influence, risking everything, humiliation, torture and even death, to achieve her aims. [...] She wore ambition like a diadem.²¹

เมื่อหลันเอ๋อร์ทราบว่านางสะโกตาหรือฮูฮวงฮวงสาวที่ได้รับคัดเลือกพร้อมกับนางจะได้เลื่อนขั้นขึ้นเป็นฮองเฮา ไฟแห่งความทะเยอทะยานก็ยิ่งไหมแรงขึ้น นางคิดหาหนทางที่จะสานความฝันนั้นให้เป็นจริงด้วยเล่ห์กลมารยาหญิง วิธีการเดียวที่จะทำให้นางมีตำแหน่งทัดเทียมกับฮองเฮาก็คือการให้กำเนิดโอรส ในสังคมจีนที่ให้ความสำคัญแก่เพศชายทำให้ผู้หญิงเงินในฐานะภรรยาต่างพยายามที่จะให้กำเนิดบุตรชายแก่สามี เพราะนอกจากสร้างความพอใจแก่สามีและครอบครัวสามีแล้วยังเป็นการสร้างอำนาจแก่ตนเองเช่นกัน

---

²¹ Keith Laidler, *The Last Empress: The She-Dragon of China* (Chichester: John Wiley, 2003), p.48.

ในบทประพันธ์ของเจน จาร์สคิลป์ได้เล่าถึงความมุ่งมั่นที่จะเลื่อนตำแหน่งของนางเพื่อทัดเทียมกับสองเสนาฮานุฮารู เมื่อหลันเออร์ได้มีโอกาสถวายตัวแต่จักรพรรดิในคืนหนึ่ง นางก็หมายมั่นที่จะให้กำเนิดโอรสแก่องค์จักรพรรดิเพราะการให้กำเนิดรัชทายาทย่อมหมายถึงอำนาจที่จะตามมา “นางมั่นใจว่าสักวันหนึ่งหากได้กำเนิดราชโอรสแก่พระองค์ได้ วันนั้นแหละนางจะต้องได้รับการยกฐานะให้สูงยิ่งขึ้นไป”²² ครั้นเมื่อ หลันเออร์ให้กำเนิดบุตรชายดูเหมือนว่าความปรารถนาที่นางรอคอยใกล้เป็นจริง นางเชื่อว่าบุตรชายคือสื่อกลางที่ชักนำให้นางได้เข้ามาในพื้นที่ทางการเมืองราชสำนัก อีกทั้งจักรพรรดิเสียนเฟิงทรงพอพระทัยในตัวหลันเออร์เป็นอย่างมากจึงทรงแต่งตั้งเลื่อนขั้นตำแหน่งจากสนมชั้นสี่เป็นสนมเอกซึ่งเทียบเท่ากับตำแหน่งของเสนาและสิ่งนี้ทำให้เธอมีโอกาสได้ใกล้ชิดกับจักรพรรดิเสียนเฟิงมากขึ้นพร้อมทั้งแสดงความรู้ความสามารถในเรื่องการบริหารราชการแผ่นดิน

นางปิติเป็นล้นพ้น โดยเฉพาะที่ยินดีเป็นพิเศษคือ นับแต่ที่พระองค์จะต้องเสด็จมาเยี่ยมราชโอรสเสมอ ซึ่งเป็นโอกาสของนางได้ใกล้ชิดและแสดงความสามารถเกี่ยวกับพระราชภารกิจต่างๆทั้งในเรื่องการบริหาร เรื่องการแต่งตั้งขุนนาง รวมทั้งได้รู้ข่าวสารการเมือง [...]

นี่นับเป็นครั้งแรกที่สตรีได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับการเมืองในราชสำนักแมนจู²³

การให้กำเนิดรัชทายาทกลายเป็นบันไดก้าวแรกสู่เส้นทางอำนาจการเมือง หลันเออร์ได้ใช้โอกาสนี้ในการแทรกแซงราชกิจบ้านเมืองของจักรพรรดิ นางพยายามที่จะทูลถวายคำแนะนำต่างๆแก่จักรพรรดิเสียนเฟิงในการแก้ปัญหาต่างๆและเสนอแต่งตั้งขุนนางข้าราชการชุดใหม่เพื่อสนองงานราชการแผ่นดิน อาทิเช่น แต่งตั้งนายพลเจิ้งกั้วฟานเป็นผู้ปราบปรามกบฏไต้หวัน นอกจากนี้นางยังเป็นผู้เขียนร่างพระราชโองการแทนจักรพรรดิสั่งการต่างๆ นับแต่นั้นมาหลันเออร์ได้กลายเป็นผู้อยู่เบื้องหลังอำนาจสั่งการแทนองค์จักรพรรดิเสียนเฟิงอย่างเต็มตัว

²² เจน จาร์สคิลป์, *ซูสีไทเฮา: ราชีนีซีมังกง* (กรุงเทพมหานคร: อาทิตย์, 2525), หน้า 51.

²³ อ่างถึงแล้ว, หน้า 70-71.

การเล่าบรรยายในงานเขียนของเจน จาร์สคิลป์ข้างต้นสอดคล้องกับสิ่งที่ Keith Laidler เล่าไว้ในงาน *The Last Empress* คือได้เล่าว่าจักรพรรดิเสียนเฟิงทรงรู้สึกปิติเป็นอย่างยิ่งกับการให้กำเนิดรัชทายาทที่พระองค์ทรงรอคอยมานาน เพื่อตอบแทนความดีที่เยโฮนาลาได้ให้กำเนิดบุตรชาย พระองค์ทรงเลื่อนขั้นตำแหน่งและโปรดให้นางคอยอยู่เคียงข้างพระองค์เสมอ ทำให้นางกลายเป็นคนโปรดของจักรพรรดิ นอกจากนี้เสียนเฟิงยังทรงสอนข้อราชการต่างๆแก่นางทำให้สนมเยโฮนาลาได้เรียนรู้ระบบการทำงานของชาวแมนจูอย่างลึกซึ้ง และนี่เป็นครั้งแรกที่นางได้ลิ้มรสอำนาจที่นางใฝ่หา สนมเยโฮนาลายังกระตือรือร้นต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองทำให้นางกลายเป็นที่ปรึกษาส่วนพระองค์ของจักรพรรดิในไม่ช้า

So pleased was the Emperor that his favourite had produced the long-sought heir, he took the new Empress completely into his confidence, and taught her to classify his memorials, so that there was a good reason for her to be constantly by his side. And so the young concubine obtained her first inside view of the workings of the Manchu regime, and took her first taste of power. Such a position made her privy to most state documents, a position she was not slow to exploit. She read avidly, devouring everything that came within reach and was soon acting as an unofficial adviser to the Emperor.²⁴

อย่างไรก็ตาม ทั้งนักประวัติศาสตร์และผู้ประพันธ์นิยายต่างได้วาดภาพให้ตัวละคร หลันเอ๋อร์มีความกระหายในอำนาจไม่สิ้นสุด ความพอใจในอำนาจของนางมิได้จำกัดแค่เพียงตำแหน่งสนมเอกหรือสนมคนโปรดของจักรพรรดิเท่านั้น นางยังได้วางแผนที่จะสร้างฐานอำนาจของนางในราชสำนักให้เป็นปีกแผ่น ผู้อ่านสามารถพบเห็นความกระหายในอำนาจของตัวละครหญิงผู้นี้ได้จากบทประพันธ์เรื่อง **ซูสีไทเฮา** ของม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมชซึ่งได้กล่าวถึงแผนการร้ายที่ตัวละครเยโฮนาลาเตรียมเพื่อเสริมอำนาจของตน จากตัวบทประพันธ์ได้บรรยายว่านางเยโฮ

²⁴ Keith Laidler, *The Last Empress: The She-Dragon of China* (Chichester: John Wiley, 2003), p.59.

นาลาต้องการสานเชื่อมความสัมพันธ์กับพระราชวงศ์ให้แน่นแฟ้นอีกชั้นหนึ่งจึงได้ทูลเสนอให้น้องสาวของนางแต่งงานกับองค์ชายเจ็ดเพื่อเกี้ยวดวงทางเครือญาติและสร้างฐานอำนาจภายในราชสำนัก จะเห็นได้ว่าการกระทำดังกล่าวเท่ากับเป็นการเตรียมพร้อมสำหรับอำนาจในอนาคตของนางให้ยิ่งขึ้นไป ความกระหายในอำนาจของหลันเออร์นั้นนับวันจะยิ่งทวีมากขึ้น นางปรารถนาที่จะได้ครอบครองแผ่นดินจีนตามนิมิตฝันในครั้งก่อน โดยม.ร.ว คึกฤทธิ์ ปราโมชได้ถ่ายทอดความกระหายอำนาจของตัวละครผ่านงานประพันธ์ไว้ได้อย่างชัดเจนว่า

*อันการทั้งปวงที่เราปรารถนานั้น บัดนี้ก็สมควรปรารถนาแห่งเราแล้ว
อำนาจครองแผ่นดินเหนือชีวิตคนทั้งปวงนั้นบัดนี้ตกอยู่ในอุ้งมือเรา อันสิ่งใดๆในโลกนี้จะหาที่พึงใจเราเท่าอำนาจเหนือคนอื่นนั้นเป็นไม่มี แต่ใจเรานี้จะมีขอบเขตเป็นประมาณไม่ แต่ก่อนเคยนึกว่าพอมีอำนาจแล้วจะเพียงพอประดุจภาชนะที่ใส่น้ำเต็มบริบูรณ์ ครั้นได้อำนาจแล้วจริงก็ปรากฏว่ายังพร่องอยู่ ความปรารถนาอำนาจแลความหิวอำนาจนั้นจะทำให้พอให้อิ่มได้ก็ด้วยอำนาจ เรายี่เปรียบประดุจคนหิวกระหาย ต้องหาทางบำบัดความหิวกระหายนั้นต่อไปด้วยกำลังปัญญาเป็นแน่²⁵*

ดูเหมือนว่าตัวละครเยโฮนาลาเข้าใจความไม่รู้จักพอในอำนาจของตนเองเป็นอย่างดีแต่ทั้งนี้ผู้ประพันธ์ต้องการสื่อให้เห็นว่าอำนาจนั้นเปรียบได้กับสิ่งเสพติดที่ผู้เสพมีวันหมดความกระหายได้นอกจากนี้ ลักษณะของผู้หญิงที่กระหายอำนาจดังกล่าวข้างต้นยังสามารถเชื่อมโยงกับลักษณะอาการกระหายเลือดของแวมไพร์สาวหรือผีดิบดูดเลือด เนื่องจากในทางจิตวิเคราะห์แล้วเลือดสามารถสื่อถึงอำนาจที่ช่วยต่อชีวิตหรือเสริมพลังแก่แวมไพร์ ปีศาจแวมไพร์ใช้เลือดของเหยื่อเป็นเครื่องเสริมพลังอำนาจอิทธิฤทธิ์ให้แก่ตน และปีศาจจำพวกนี้มักมีความกระหายอยู่ตลอดเวลา ความกระหายอำนาจและไม่รู้จักอิ่มกับอำนาจที่ได้รับนั้นทำให้เธอมีลักษณะไม่ต่างจากผีดิบที่หิวกระหายเลือด กลวิธีในการล่อลวงเหยื่อของแวมไพร์ก็คือความงามหรือเสน่ห์ดึงดูดทางเพศซึ่งสิ่งนี้สอดคล้องกับวิธีการที่หลันเออร์ใช้เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจ

²⁵ คึกฤทธิ์ ปราโมช, *ฐิติไทเฮา* (กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, 2549), หน้า 127-128.

ความทะเยอทะยานในอำนาจของหลันเออร์ทำให้ขุนนางบางคนไม่พอใจเพราะนั่นหมายถึงการคุกคามอำนาจและลวงล้ำพื้นที่ของเพศชาย โดยเฉพาะตัวละครชูซุ่นและองค์ชายไฉ่หยวนและองค์ชายตวนหัว ทั้งสามคนต่างเป็นพระสหายสนิทขององค์จักรพรรดิเสียนเฟิง การเผยแสดงอำนาจและก้าวล้ำพื้นที่ของหลันเออร์ทำให้บุคคลทั้งสามเล็งเห็นว่าหากจักรพรรดิเสียนเฟิงยังคงลุ่มหลงอยู่ใต้อำนาจของหลันเออร์อีกต่อไป พวกตนก็จะหมดอำนาจและผลประโยชน์ทางการเมือง จึงต่างร่วมกันคิดวางแผนกำจัดนาง และในขณะเดียวกัน หลันเออร์เองก็เห็นว่ากลุ่มบุคคลทั้งสามคือศัตรูทางการเมืองที่พยายามขัดขวางเส้นทางสู่อำนาจในอนาคต หลันเออร์หวังวิตกว่าเมื่อจักรพรรดิเสียนเฟิงซึ่งกำลังประชวรหนักและใกล้จะสวรรคตจะทรงแต่งตั้งให้กลุ่มของชูซุ่นเป็นผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน หนทางสู่อำนาจที่นางปูไว้ก็จะพังทลายลง

ในบทประพันธ์เรื่อง **ซูสีไทเฮา** ของม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมชได้บรรยายถึงปัญญาอันลุ่มลึกในการรับมือกับศัตรูของตัวละครเยโฮนาลา นางรู้ว่าการเผชิญหน้ากันแบบต่อตัวต่อตัวนั้นอาจไม่ส่งผลดีแก่ตัวนางได้ นางจึงคิดหาทางขโมยตราหยกแผ่นดินจากองค์จักรพรรดิ เพราะตราหยกจะเป็นเครื่องมือสำคัญในการกุมอำนาจทั้งหมดและเป็นอาวุธในการต่อสู้กับชูซุ่น ราชโองการฉบับใดหากปราศจากซึ่งตราหยกแล้วก็เท่ากับเป็นโมฆะ เมื่อจักรพรรดิเสียนเฟิงเสด็จสวรรคตอำนาจของพระองค์ในการสั่งการทั้งหมดจะถ่ายโอนไปที่ตราหยกแผ่นดินดังกล่าว หลันเออร์หรือสนมเยโฮนาลาได้สั่งให้ขันทีสี่สี่หลินอิงลอบขโมยตราหยกมาเก็บไว้กับตัวนาง หลันเออร์เชื่อว่าแม้ชูซุ่นจะได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้สำเร็จราชการแผ่นดินก็ตามแต่หากปราศจากตราหยกแล้วเขาย่อมไม่มีอำนาจเต็มตัวอย่างแท้จริง

จากการกระทำของตัวละครข้างต้นผู้วิจัยวิเคราะห์ได้ว่าการครอบครองตราหยกของหลันเออร์หรือสนมเยโฮนาลานั้นเทียบได้กับการครอบครองอำนาจชาย เนื่องจากตราหยกแผ่นดินประจำองค์จักรพรรดิคือตัวแทนของอำนาจของกษัตริย์ซึ่งเปรียบได้กับอำนาจของบุรุษเพศหรือ Phallus ในทางทฤษฎีจิตวิเคราะห์ การที่หลันเออร์สั่งให้ขันทีสี่สี่หลินอิงลอบขโมยตราหยกจึงเท่ากับเป็นการขโมยหรือตอน (castrating) อำนาจของเพศชาย หลันเออร์ได้ครอบครองตราหยกซึ่งทำให้นางได้ครอบครองอำนาจของเพศชายจึงเท่ากับส่งผลให้นางกลายเป็นสตรีที่มีอำนาจทางการเมืองหรือมีภาพลักษณ์ของ The phallic mother นั่นเอง

ในเรื่อง *ซูสีไทเฮา: ราชนิษิมังกร* เจน จาร์สคิลป์ได้บรรยายถึงความทะเยอทะยานในอำนาจของหลันเออร์ที่มีเพียงเป็นที่รับรู้ในกลุ่มขุนนางบางคนเท่านั้นแม้แต่จักรพรรดิเสียนเฟิงเองก็ทรงรับรู้ถึงภัยพิบัติที่กำลังจะเกิดขึ้นแก่ราชวงศ์ด้วยน้ำมือนาง ความหวั่นวิตกที่จักรพรรดิเสียนเฟิงมีต่อความทะเยอทะยานของหลันเออร์สะท้อนให้เห็นถึงความวิตกต่อสถานอำนาจของเพศชาย ตัวละครจักรพรรดิเสียนเฟิงทรงรู้ว่ายิ่งนานวันเข้าหลันเออร์อาจกำเริบกุมอำนาจเป็นใหญ่ในแผ่นดิน ซึ่งหมายถึงการช่วงชิงหรือทำลายอำนาจชายลงได้หลังจากที่พระองค์สวรรคตไปแล้ว ด้วยเหตุนี้จึงทรงดำริที่จะกำจัดนางเสียเพื่อมิให้บ้านเมืองต้องตกอยู่ภายใต้เงื้อมมือของนาง

หลันเออร์เป็นผู้หญิงอำมหิตมาก ขึ้นปล่อยให้มีชีวิตอยู่ต่อไป รังแต่จะเป็นภัยใหญ่หลวง ข้าคิดว่าก่อนฆ่าตาย ควรจะพระราชทานความตายไว้ เพื่อปิดเป้าภัยพิบัติอันยิ่งใหญ่ในวังหลวง²⁶

จะเห็นได้ว่าข้อความดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความกลัวและหายนะภัยที่ผู้ชายมองต่อผู้หญิงที่มีความทะเยอทะยานในอำนาจ ในสังคมจีนความทะเยอทะยานมิได้เป็นคุณสมบัติอันพึงปรารถนาของผู้หญิง สังคมจีนได้กำหนดให้สตรีจีนควรเป็นผู้มอบน้อมเชื่อฟังและประพฤติอยู่กรอบจารีต มีเมตตาและไม่มักใหญ่ใฝ่สูงเช่นตัวอย่างของตัวละครของเฮาสะโกตา การที่ผู้หญิงมีความกระหายในอำนาจกระทำการเช่นเดียวกับผู้ชายถือเป็นหายนะภัยต่อเสถียรภาพความมั่นคงของสังคม จึงเป็นสิทธิอันชอบธรรมที่จะกำจัดภัยจากสตรีดังกล่าวให้หมดไป แต่อย่างไรก็ตามไม่ทันที่พระองค์จะมีราชโองการสั่งประหารหลันเออร์จักรพรรดิเสียนเฟิงก็เสด็จสวรรคตอย่างกะทันหัน ก่อนที่พระองค์จะสวรรคตได้ทรงมอบกระดาดแผ่นหนึ่งแก่ฮองเฮาสะโกตาซึ่งเป็นราชโองการลับสั่งประหารชีวิตสนมเยโฮนาลา

แต่เสียนเฟิงใกล้จะสิ้นพระสติเสียแล้ว ส่งเสียงคร่ำครวญอยู่ในพระศอ ทรงหยิบกระดาดแผ่นหนึ่งส่งให้พระนางรับสั่งเสียงแผ่วเบา “เก็บรักษาไว้ให้ดี มันเป็น

²⁶ เจน จาร์สคิลป์, *ซูสีไทเฮา: ราชนิษิมังกร* (กรุงเทพมหานคร: อาทิตย์, 2525), หน้า 153.

คำสั่งประหารอินังใจชั่ว!” พระราชินีคลี่ดู เห็นเป็นลายพระหัตถ์ของพระองค์ สั่ง
เป็นเด็ดขาดให้ประหารนางเยโฮนาลา เมื่อพระองค์สิ้นพระชนม์แล้ว²⁷

เจน จาร์สคิลป์ได้กำหนดให้ตัวละครหลันเออร์อยู่ในเหตุการณ์ตอนนั้นและรู้ว่ามิพระราช
โองการลับคิดจะกำจัดนางทั้งนี้เพื่อให้ตัวละครหญิงร้ายได้แสดงสติปัญญาในการช่วงชิงอำนาจ
จากบุรุษ กระดาษแผ่นดังกล่าวเปรียบได้กับเสื้อย่นหมามที่นางสมควรจะขจัดให้พ้นทางโดยเร็ว
ต่อมาไม่นานด้วยอาศัยสติปัญญาและไหวพริบทำให้ตัวละครหลันเออร์สามารถล่อลวงสองเฮาสะ
โกตาทำลายกระดาษแผ่นนั้นทิ้งเสียจึงเท่ากับว่านับต่อจากไปไม่มีใครมีอำนาจขัดขวางเส้นทางสู่
ความเป็นใหญ่ของนางได้อีกแล้ว

เช่นเดียวกับในงานประพันธ์ของม.ร.ว คึกฤทธิ์ ปราโมช ผู้ประพันธ์ได้บรรยายถึงการแสดง
อำนาจของตัวละครเยโฮนาลาผ่านฉากการกำจัดศัตรูเสื้อย่นหมามของนาง เมื่อเยโฮนาลาได้รับ
แต่งตั้งให้เป็นฮองไทเฮาซูลีเคียงคู่กับฮองไทเฮาซูลีอันนั้นนางเห็นว่าถึงเวลาสมควรแล้วที่จะกำจัด
ศัตรูทางการเมืองของนาง นั่นคือ กลุ่มซุซุ่น นางได้วางแผนเตรียมพร้อมรับมือกับแผนการกำจัด
อำนาจของซุซุ่น ในที่ประชุมขุนนาง เยโฮนาลาได้ประกาศถอดถอนกลุ่มซุซุ่นออกจากตำแหน่ง
ผู้สำเร็จราชการโดยแสดงยืนยันอำนาจผ่านตราหยกแผ่นดินที่นางได้ขโมยมา ในที่สุดนางก็สามารถ
กำจัดเสื้อย่นหมามครั้งนี้ได้สำเร็จยิ่งสร้างความกลัวเกรงแก่เหล่าบรรดาขุนนางน้อยใหญ่ในที่ประชุม
พร้อมทั้งประกาศอำนาจที่นางไฝ่หามาตลอด ดังที่ม.ร.ว คึกฤทธิ์ ปราโมชได้บรรยายไว้ว่า “แล
บรรดาขุนนางทั้งปวงที่ชุมนุมอยู่ ณ ที่นั้นเมื่อได้เห็นนางเยโฮนาลาสั่งตำแหน่งให้ปรากฏ ต่างก็
พากันตกใจกลัว มิได้มีผู้ใดมีใจกล้าเข้าข้างซุซุ่นแม้แต่คนเดียว ต่างพากันร้องถวายพระพรว่า บ้วน
ส่วย แปลเป็นไทยว่าหมิ่นป้ออยู่เชิงแซ่”²⁸

ฉากดังกล่าวได้เน้นย้ำภาพลักษณ์ของสตรีที่มีอำนาจหรือ The phallic mother อย่าง
ชัดเจน เหล่าขุนนางซึ่งล้วนต่างเป็นบุรุษเพศเมื่อแลเห็นว่านางเยโฮนาลาหรือฮองไทเฮาซูลีถึงพร้อม
ด้วยอำนาจราชสิทธิ์และครอบครองตราหยกแผ่นดินของจักรพรรดิก็ยอมสยบต่ออำนาจของสตรีใน

²⁷ เจน จาร์สคิลป์, *ซูลีไทเฮา: ราชนิเวศน์มั่งคั่ง* (กรุงเทพมหานคร: อาทิตย, 2525), หน้า 179.

²⁸ คึกฤทธิ์ ปราโมช, *ซูลีไทเฮา* (กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, 2549), หน้า 181.

บัดดล นับจากเหตุการณ์ดังกล่าว หลันเอ๋อร์หรือฮองไทเฮาซุสี้ได้แสดงให้เห็นว่าขุนนางและข้าราชการบริพารเห็นว่าสตรีอย่างนางสามารถก้าวขึ้นสู่อำนาจทางการเมืองสำเร็จและไม่มีใครกล้าที่จะประกาศตนเป็นศัตรูกับนาง “*With this one stroke, Yehonala had become a wealthy, influential and powerful in her own right.*”²⁹ ด้วยเหตุนี้นางจึงกลายเป็นผู้ทรงอิทธิพลในราชสำนักต้าซิงนับจากนั้นมา

3.2.1 ว่าราชการหลังม่าน: ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างแม่และลูก

ประเด็นเรื่องความกระหายอำนาจของตัวละครซุสี้ไทเฮายังเชื่อมโยงกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างแม่และลูกเช่นกัน ดังเห็นได้จากในงานเขียนทั้งประวัติศาสตร์นิพนธ์และงานวรรณกรรมที่ได้รับอิทธิพลจากประวัติศาสตร์ต่างเล่าบรรยายถึงความขัดแย้งระหว่างตัวละครฮองไทเฮาซุสี้และจักรพรรดิถงจื้ออันเกี่ยวเนื่องมาจากอำนาจปกครองภายในราชสำนัก ความขัดแย้งดังกล่าวได้กลายเป็นชนวนอันนำไปสู่หายนะของตัวละครฝ่ายชายเมื่อผู้เป็นแม่ได้สังเวชชีวิตบุตรของตนเพื่อสนองตัณหากระหายอำนาจ การแสวงหาอำนาจความยิ่งใหญ่ของซุสี้ไทเฮาบรรลุผลสำเร็จเมื่อนางได้กลายเป็นผู้สำเร็จราชการแผ่นดินเคียงคู่กับฮองไทเฮาซุอัน ในช่วงระยะเวลาที่นางได้อิมเอบกับอำนาจที่ได้มาและแสดงอำนาจนั้นในแผ่นดินจีน แต่แล้วความสุขจากการเสวยอำนาจของนางก็ใกล้จะสิ้นสุดลงเมื่อจักรพรรดิถงจื้อเจริญพระชนมายุและพร้อมที่จะบริหารราชการแผ่นดินด้วยพระองค์เอง ตามกฎมนเทียรบาลแล้วผู้สำเร็จราชการแผ่นดินทั้งสองพระองค์จะต้องถวายคืนพระราชอำนาจทั้งหมดแก่จักรพรรดิ ฮองไทเฮาซุอันนั้นรู้สึกยินดีและเต็มใจกับการณ์ดังกล่าวแต่ในขณะที่ฮองไทเฮาซุสี้กลับตระหนักถึงวาระอำนาจที่นางได้มากำลังจะหมดไป ความปรารถนาในอำนาจของฮองไทเฮาซุสี้มีเคียดแค้นดลแต่อย่างใด นางยังคงรู้สึกหวงแหนอำนาจที่มีและเริ่มรับรู้ถึงภัยคุกคามต่ออำนาจในมือของนาง จะเห็นได้ว่าอำนาจที่นางครอบครองนั้นไม่ต่างไปจากสิ่งเสพติดที่ผู้ลุ่มหลงมีอาจละวางลงได้ มีแต่จะยิ่งเสพติดมากขึ้นๆ

²⁹ Keith Laidler, *The Last Empress: The She-Dragon of China* (Chichester: John Wiley, 2003), p.109.

ความไม่มั่นคงและความหวาดวิตกต่ออำนาจที่ฮ่องไทเฮาสูญเสียเผชิญปรากฏผ่านงานเขียนชื่อ *The Last Empress* ของ Keith Laidler โดยผู้ประพันธ์ได้บรรยายการสูญเสียอำนาจของเยโฮนาลาเมื่อถงจื่อสามารถว่าราชการได้ด้วยพระองค์เอง สิ่งหนึ่งที่ฮ่องไทเฮาสูญเสียเป็นกังวลก็คืออำนาจของนางขึ้นอยู่กับตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแผ่นดินหรือพระพันปีหลวง การไต่เต้าขึ้นมามีอำนาจของนางต่างจากฮ่องไทเฮาผู้อื่น ทั้งนี้เนื่องจากฮ่องไทเฮาผู้อื่นเดิมดำรงตำแหน่งฮ่องเฮาอยู่ก่อนแล้ว แม้เมื่อลงจากตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน นางก็ยังคงได้รับการยกย่องในฐานะฮ่องเฮาของจักรพรรดิพระองค์ก่อน แต่ส่วนฮ่องไทเฮาผู้อื่นนั้นเดิมเป็นเพียงแค่นางสนมที่สามารถให้กำเนิดรัชทายาทเพียงองค์เดียว เมื่อหมดวาระตำแหน่งลง ตัวตนและอำนาจทางการเมืองที่เคยมีมาก็จะหมดลงไปด้วยเช่นกัน

*Yehonala would lose even the title Empress Dowager in favour of the late Emperor's spouse and with it the remainder of her influence. She would remain an Empress Dowager of a senior generation, theoretically of higher status, but she would not be the Empress Dowager. Obscurity beckoned. She would be relegated to some backwater, far from the wellsprings of power, and forgotten. And, quite as hard to stomach, her now-hated cousin Skota, the Empress of the Eastern Palace, would retain all her ranks and distinctions, as these honours were based on Sakota's position as wife of the late Emperor, Hsien Feng.*³⁰

คือยังได้เล่าถึงปัญหาที่คุกคามต่อเสถียรภาพอำนาจของฮ่องไทเฮาผู้อื่นอีกประการหนึ่งก็คือความสัมพันธ์ระหว่างนางกับจักรพรรดิถงจื่อ เท่าที่ผ่านมายุวกษัตริย์ถงจื่อทรงมีท่าทีแข็งกร้าวและไม่ยอมเชื่อฟังนาง ครั้นเมื่อพระองค์สามารถออกว่าราชการแผ่นดินได้ด้วยพระองค์ โอกาสที่จะ

---

³⁰ Keith Laidler, *The Last Empress: The She-Dragon of China* (Chichester: John Wiley, 2003), p.137.

แทรกแซงหรือบงการอำนาจเช่นที่ผ่านมาก็จะกระทำได้อย่างขึ้น นางยังคงปรารถนาให้จักรพรรดิถึง
 จักรออยู่ภายใต้อำนาจบงการหลังม่านเช่นเดิม

*No doubt she had expected Tung Chih to remain compliant, allowing
 her exert her influence from behind the scenes.*³¹

เช่นเดียวกันกับในบทละครเรื่อง *The Motherly and Auspicious* งานประพันธ์ของมอริส
 คอลลิส (Maurice Collis) ผู้ประพันธ์ได้บรรยายถึงวาระอำนาจของนางที่กำลังจะหมดไปผ่านบท
 สนทนาระหว่างตัวละครของไทเฮาซุสึกับตัวละครชั้นที่คนสนิทเหลือยอนิง ตัวละครของไทเฮาซุสึรู้
 ดีว่าเหล่าขุนนางต่างรอคอยให้นางเกษียณจากตำแหน่ง แต่นางมีอายุอมรับกับสภาพไร้อำนาจ
 เหมือนที่ฮ่องไทเฮาซุสึอันกระทำได้ นางมองว่าการจำยอมต่อสภาพดังกล่าวถือเป็นสิ่งที่โง่เขลาเบา
 ปัญญาสิ้นดี ตัวละครซุสึไทเฮาจึงคิดหาหนทางที่จะคงรักษาอำนาจของตนไว้

*Tzu Hsi: [heaving a deep sigh]: Alas! Li, people begin to think
 that my days are over. They look for my retirement.*

Li: But the Holy Mother will never retire.

Tzu Hsi: I don't know about that. The Regency cannot last much longer.

*Li: I am told that the Eastern Empress Dowager is looking
 forward to her retirement. She talks of taking up
 Buddhism.*

Tzu Hsi: She is an imbecile.

Li: Quite so, Your Majesty.

*Tzu Hsi: Nevertheless, were I altogether to retire when the young
 Emperor assumes charge, I might be called an
 imbecile by anybody, I suppose, for it would be true,
 and safe to say it. Yet to give up and still to hold on is
 no easy thing.*

---

³¹ Keith Laidler, *The Last Empress: The She-Dragon of China* (Chichester: John Wiley, 2003),
 p. 136.

Li: But for the Holy Mother there always are ways.

Tzu Hsi: There are many ways. But to select the right one!

*Li: Your Majesty's choice is always right.*³²

(เน้นข้อความโดยผู้วิจัย)

จากตัวบทสนทนาข้างต้นผู้อ่านจะเห็นว่าตัวละครหลี่เหลียนอิงเชื่อมั่นในสติปัญญาของตัวละครของไทเฮาซุสึในการหาหนทางแก้ปัญหาดังกล่าว การใช้คำว่า ‘Holy Mother’ กับตัวละครซุสึไทเฮานั้นสะท้อนนัยทางอำนาจและความศักดิ์สิทธิ์ของตัวละครได้อย่างชัดเจน หลี่เหลียนอิงมองว่าตำแหน่งพระมารดาของจักรพรรดินั้นเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับนางในการครองอำนาจไว้เนื่องจากบทบาทของแม่นั้นย่อมมีอำนาจเหนือชีวิตของผู้เป็นลูกไม่ว่าจะอยู่ในบริบทใดก็ตาม

ความคิดดังกล่าวสอดคล้องกับบทประพันธ์ *ซุสึไทเฮา* ของม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมชซึ่งกล่าวถึงความพยายามของตัวละครของไทเฮาซุสึที่จะควบคุมมีอำนาจอยู่เหนือถงจื่อเช่นกัน ผู้ประพันธ์ได้ชี้แจงว่าแม้ว่าบทบาททางการเมืองของนางโกล้งจะหมดลงก็ตาม แต่นางเชื่อว่าบทบาทและอำนาจของความเป็นแม่ย่อมมีวันหมดไปได้และบุตรที่ยอมที่จะต้องเชื่อฟังหรืออยู่ใต้อำนาจของแม่ต่อไป ผู้ประพันธ์ยังได้อธิบายถึงแผนการรักษอำนาจของฮองไทเฮาซุสึโดยกล่าวว่านางได้อ้างหลักศีลธรรมว่าด้วยความกตัญญูเป็นตัวกุมรักษอำนาจของตนและสามารถควบคุมบงการจักรพรรดิถงจื่อให้ปฏิบัติตามคำสั่งของนางต่อไป เพราะนางเชื่อคำแนะนำที่ว่า “ธรรมดาบุตรที่ยอมต้องเคารพ เชื่อฟังมารดาของตนจึงจะถูกต้องตามประเพณี หากผู้บุตรไม่รักษาประเพณีแล้ว ก็หาใช้หน้าที่ของมารดาจะต้องรักษาประเพณีไม่”³³ การอ้างศีลธรรมที่ว่าบุตรยอมกตัญญูเชื่อฟังมารดาดังกล่าวได้กลายเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ฮองไทเฮาซุสึยังคงอำนาจทางการเมืองต่อไปให้ได้

รูปแบบการดำรงรักษอำนาจของตัวละครฮองไทเฮาซุสึเห็นได้จากความพยายามที่จะแทรกแซงการบริหารราชการแผ่นดินของจักรพรรดิถงจื่อทุกวิถีทางแม้ว่าถงจื่อจะสามารถว่าราชการด้วยพระองค์ได้ก็ตาม ฮองไทเฮาซุสึรับสั่งให้องคค์ชายกงซึ่งเป็นพี่เขยราชการแผ่นดินนำ

³² Maurice Collis, *The motherly and auspicious: being the life of the Empress Dowager Tzu Hsi in the form of a drama with an introduction and notes* (London: Faber, 1953), p.94.

³³ คึกฤทธิ์ ปราโมช, *ซุสึไทเฮา* (กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, 2549), หน้า 227.

ข้อราชการทั้งหมดพลแจ้ให้นางทราบก่อนและนางเป็นผู้ลงความเห็นวินิจฉัยข้อราชการแทน จักรพรรดิทั้งสิ้น จักรพรรดิถึงจ้อมีหน้าที่เพียงแค่ลงพระปรมาภิไธยในข้อราชการที่ผ่านความเห็นชอบของนางเท่านั้น การกระทำดังกล่าวเท่ากับเป็นการลิดรอนอำนาจโดยตรงของกษัตริย์ จักรพรรดิถึงจ้อรู้สึกว่ตนไร้ซึ่งอำนาจที่แท้จริง เป็นเพียงกษัตริย์หุ่นเชิดที่อยู่ภายใต้อำนาจสั่งการของฮ่องไทเฮาซุสี้ ถึงแม้ว่าพระองค์จะพยายามทวงสิทธิอำนาจของกษัตริย์แต่สุดท้ายก็ติดขัดด้วยว่านางเป็นพระมารดา จึงยอมจำนนต่อชะตาชีวิตของตนและยินยอมอนุญาตลิดรอนอำนาจที่พึงมีไป

การพยายามยึดอำนาจจากลูกของฮ่องไทเฮาซุสี้สอดคล้องกับความสัมพันธ์ระหว่างแม่และลูกในทางทฤษฎีจิตวิเคราะห์ที่เรียกว่า ‘Castrating Mother’ กล่าวคือ ภาพลักษณ์ของแม่ที่แสดงอำนาจและข่มขู่คุกคามต่อตัวตนและอำนาจของลูกชายในเชิงสัญลักษณ์ ภาพของฮ่องไทเฮาซุสี้ในที่นี้มีลักษณะของแม่ที่มีอำนาจและสามารถกำจัดหรือลิดรอนอำนาจจากลูกชาย การสั่งให้งานราชกิจทั้งหมดผ่านความเห็นชอบของนางก่อนและนางเป็นผู้ออกคำสั่งมีลักษณะใกล้เคียงกับการลดทอนอำนาจเพศชาย ภาพลักษณ์ของ ‘Castrating Mother’ ของตัวละครซุสี้ไทเฮาสอดคล้องกับตัวอย่างที่ปีเตอร์ เจ. เบอร์การ์ด (Peter J. Burgard) กล่าวอ้างถึงความกลัวของนิทเซ่ที่มีต่ออำนาจของแม่ นิทเซ่เชื่อว่าอำนาจของแม่สามารถกำหนดชะตาชีวิตและตัวตนของเขาได้ เขารู้สึกเกรงกลัวต่ออำนาจของผู้ให้กำเนิดในขณะที่เดียวกันก็สามารถทำลายการดำรงอยู่เขาได้เช่นกัน นิทเซ่จึงเชื่อว่าแม่ที่ทรงอำนาจ (the phallic mother) ถือเป็นภัยคุกคามความเป็นชายของลูก

While Nietzsche identifies with the phallic mother, reveres her as the sublime metaphor for the will to power, he is afraid that she will tear him apart. She is the terrifying abject mother who threatens his unity and autonomy. She threatens to tear up his unified self. She threatens to dismember him. The beloved phallic mother becomes the feared castrating mother.³⁴

³⁴ Peter J. Burgard, *Nietzsche and the feminine* (University Press of Virginia, 1994), p.61.

นอกจากนี้ การสร้างสิทธิชอบธรรมเข้าแทรกแซงและยึดอำนาจทางการเมืองจากลูกชายของตัวละครของไทเฮาซุสียังได้อ้างถึงผลประโยชน์ของบ้านเมืองเป็นหลักและอ้างถึงความประพฤติไม่เหมาะสมต่อการเป็นจักรพรรดิของถงจื้อ สถานการณ์ดังกล่าวปรากฏในงานของเจนจาร์สคิลป์ เรื่อง *ซุสียุทธ*: *ราชินีซีมังก* ที่ได้บรรยายถึงความปลิ้นปล้อนตีสองหน้าของตัวละครซุสียุทธ ผู้ประพันธ์ชี้ให้เห็นกลวิธีของนางในการสร้างภาพของแม่ที่ต้องแยกแยะระหว่างความรักที่มีต่อลูกกับความรักที่ต่อชาติบ้านเมือง แต่ภายใต้ฉากความรักที่มีต่ออาณาจักรราชานั้นแท้จริงแล้วคือความละโมภและกระหายในอำนาจของนางนั่นเอง

พระนางซุสียุทธเสด็จหน้าเศร้านใจยาวก่อนพูด

“ธรรมดาแม่ย่อมต้องรักลูก ตามใจลูก แต่ข้ากลับยุ่งยากหัวใจไม่เหมือนคนเป็นแม่ทั้งหลาย เวลานี้บ้านเมืองเป็นอย่างไร พวกเจ้าย่อมรู้อยู่ ขึ้นปล่อยให้ลูกทำเลอะเทอะต่อไป บ้านเมืองคงฉิบหายแน่ ข้าจึงกลัวใจมาก คิดว่าต้องทำอะไรสักอย่างทั้งๆที่ไม่อยากทำ แต่เพื่อประเทศชาติ ข้าจะมัวเห็นแก่ลูก มัวกลัวคนนิทาว่าไม่ได้ ข้าตัดสินใจต้องทำแน่ [...]”³⁵

ความขัดแย้งระหว่างแม่และลูกนอกจากถูกนำเสนอผ่านฉากการยึดอำนาจแล้วยังถูกนำเสนอผ่านอำนาจบงการเรื่องการเลือกคู่ครองของลูกเช่นกัน ตัวละครซุสียุทธในงานของเจนจาร์สคิลป์ยังได้วางแผนการรักษาอำนาจของตนผ่านการเลือกคู่ครองชีวิตให้แก่จักรพรรดิ ผู้ประพันธ์ได้เล่าว่าครั้นเมื่อถึงเวลาที่จักรพรรดิถงจื้อจะทรงคัดเลือกของเสงตามราชประเพณี ซุสียุทธได้เล็งการณ์ไว้แล้วว่าเสงที่เธอเลือกจะมีคุณสมบัติพอจะเป็นเสงของจักรพรรดิ เสงที่นั้นจะต้องเป็นผู้ที่เชื่อฟังและยอมอยู่ใต้อำนาจบงการของนาง ทั้งนี้เพื่อให้อำนาจทั้งหมดยังคงอยู่ในกำมือของนางต่อไป ดังคำแนะนำของหยงลู่ นายทหารคนสนิทของนางที่กล่าวว่า “หากเสงผู้นั้นเป็นคนโง่แลมีความโลภเป็นสันดานประจำใจอยู่ ข้าพระองค์ก็เห็นว่าจะมีก่อกวนเดือดร้อนให้แก่ผู้ใดในกาลข้างหน้า เพราะคนโง่แลคนโลภนั้นเลี้ยงไว้ได้ง่ายในตำแหน่งอันสูง”³⁶ ซุสียุทธจึงได้

³⁵ เจน จาร์สคิลป์, *ซุสียุทธ: ราชินีซีมังก* (กรุงเทพมหานคร: อาทิตย์, 2525), หน้า 330.

³⁶ อ้างถึงแล้ว, หน้า 226-227.

เสนอนางหง่เกี้ยวซึ่งเป็นนางข้าหลวงในตำหนักของตนแก่จักรพรรดิ แต่จักรพรรดิถึงจ้อมิได้มีจิตปฏิบัติในตัวนางหง่เกี้ยวแต่ประการใด กลับทรงมีจิตเสนาหานางอาหลู่เท่ บุตรสาวขุนนางแมนจูผู้หนึ่งและเป็นนางข้าหลวงของซุอันไทเฮาแทน เมื่อแผนการณ์ที่ซุสีไทเฮาวางไว้ล้มเหลว นางจึงรู้สึกโกรธแค้นแต่ก็จำใจยอมรับการเลือกนางอาหลู่เท่เป็นของเฮา

*พระนางซุสีนั่งหน้าเขี้ยวคล้ำ ทั้งโกรธทั้งอายบอกไม่ถูก นางต้องการ
ส่งเสริมให้เด็กในปกครองได้เป็นพระมเหสี เพื่อง่ายแก่การกุมอำนาจ แต่บัดนี้
ความหวังของนางพังสิ้นแล้ว³⁷*

ความรู้สึกไม่พอใจในการเลือกคู่ครองของถงจื่อตั้งข้างต้นยังปรากฏในงานเขียนเรื่อง *The Last Empress* โดยคิธได้เล่าไว้ว่าเยโฮนาลารู้สึกผิดหวังกับแผนการที่จะผสมผสานความสัมพันธ์สนิทชิดใกล้ระหว่างตระกูลของนางและราชสกุล นางรู้สึกระแวงไม่ไว้วางใจในตัวนางอาหลู่เท่หนักและเชื่อว่าอำนาจของนางกำลังถูกทำลาย

*Yehonala was less pleased. With a perhaps unconscious
acknowledgement of her own 'strategic marriage' (which ostensibly
strengthened the ties between the Yeho-Nala and the Aisin Gioro
clans) Yehonala mistrusted her daughter-in-law: 'How could we tell that
her beauty was false? She was so very beautiful, but she hated us.'³⁸*

นอกเหนือจากความขัดแย้งระหว่างแม่ลูกแล้วผู้อ่านยังได้พบเห็นความขัดแย้งระหว่างแม่สามีและลูกสะใภ้ผ่านงานเขียนที่หยิบยกมา โดยปกติแล้ว ความขัดแย้งดังกล่าวพบเห็นได้ง่ายในสังคมจีนที่ความสัมพันธ์ระหว่างแม่สามีและลูกสะใภ้จะมีลงรอยกันเนื่องจากแม่สามีคิดอยู่เสมอว่าตนถูกลูกสะใภ้แย่งความรักไปจากบุตร แต่เหตุการณ์ระหว่างซุสีไทเฮาและนางอาหลู่เท่กลับ

³⁷ เจน จาร์สคิลป์, *ซุสีไทเฮา: ราชีนีซิมังกร* (กรุงเทพมหานคร: อาทิตย์, 2525), หน้า 310.

³⁸ Keith Laidler, *The Last Empress: The She-Dragon of China* (Chichester: John Wiley, 2003), p.140.

สะท้อนให้เห็นถึงความขัดแย้งเชิงผลประโยชน์อำนาจทางการเมืองโดยซูสีไทเฮาผู้เป็นแม่สามีมี
ต้องการสูญเสียอำนาจของตนแก่ลูกสะใภ้

ในงานเรื่อง *The Last Empress* คีทได้เล่าถึงความขัดแย้งดังกล่าวไว้อย่างชัดเจนว่าซูสี
ไทเฮารู้ว่านางอาลู่เท่อผู้ไม่มีลูกสะใภ้ที่จะยินยอมอยู่ใต้อำนาจของนางอย่างแน่นอน การที่นางจะ
เข้าไปควบคุมวางอำนาจเหนือตัวถงจี้เช่นแต่ก่อนยอมกระทำได้อย่างขึ้นเพราะนางอาลู่เท่อ
พยายามส่งเสริมยุยงให้จักรพรรดิถงจี้ยืนยันรักษาอำนาจความเป็นกษัตริย์ของตนไว้ จักรพรรดิ
ถงจี้จึงกล้าแสดงอาการไม่ยินยอมอยู่ใต้อำนาจของนางด้วยการลดบทบาททางการเมืองของนาง
ลง ทรงไม่ปรึกษาข้าราชการหรือถามความเห็นใดจากนางอีก ซูสีไทเฮารู้ว่าอำนาจของนางกำลัง
ถูกทำลายโดยลูกสะใภ้ที่ยุยงให้ถงจี้แข็งข้อต่อนาง ความสัมพันธ์ระหว่างแม่สามีกับลูกสะใภ้จึง
บาดหมางไม่ลงรอยกัน ซูสีไทเฮาคิดที่จะกำจัดนางอาลู่เท่อให้พ้นทางของตนอยู่เสมอ

The Emperor began to assert himself, refusing to submit official papers to Yehonala for her comments, and gradually but inexorably reducing his mother's participation in government. By himself, the Emperor might never have dared so much, but A-lu-te applauded and encouraged his increasing confidence and autonomy, and eager to please his new wife, the slow paring away of his mother's authority continued.³⁹

แต่อย่างไรก็ตาม แม้จักรพรรดิถงจี้จะแสดงอาการแข็งข้อต่ออำนาจของนาง แต่ซูสีไทเฮา
ตระหนักดีว่าถงจี้มีอายุอยู่ครองราชย์ได้นานเนื่องจากที่ผ่านมาทรงดำเนินชีวิตอย่างผิดครรลอง
คลองธรรม ทรงมีว่สมกับเหล่าขันทีและแอบหนีไปท่องราตรีตามหานางโฉมนอกพระราชวังอยู่เป็น
ประจำ หากเมื่อใดที่จักรพรรดิถงจี้สวรรคตลงรัชทายาทของพระองค์ก็จะเสด็จขึ้นครองราชย์สืบ
ต่อ เมื่อนั้นตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแผ่นดินก็จะตกแก่ฮองเฮาของจักรพรรดิที่สิ้นพระชนม์ไป การณ์

³⁹ Keith Laidler, *The Last Empress: The She-Dragon of China* (Chichester: John Wiley, 2003), p.140.

ดังกล่าวจะส่งผลให้บทบาทและตัวตนทางการเมืองของซูสีไทเฮาหมดสิ้นลง ผู้อ่านจะเห็นว่าผู้ประพันธ์ได้วาดภาพความชั่วร้ายของตัวละครซูสีไทเฮาที่วางแผนทำลายชีวิตลูกของตน แผนการของนางก็คือความพยายามมิให้จักรพรรดิองค์จี้มีรัชทายาทสืบต่อราชบัลลังก์แต่กลับยุยงส่งเสริมให้ดำเนินชีวิตสำมะเลเทเมาแบบเดิมต่อไป สำหรับนางแล้วแผนการดังกล่าวเป็นทางออกที่ดีที่สุดสำหรับดำรงรักษาอำนาจของตนในราชสำนัก

The solution was simple – Tung Chih must have no sons.

Yehonala must have been aware of the implications. A grandchild could threaten not only her power but her existence. She could not allow a grandchild to be born. [...] Tung Chih must die intestate. And so he must die young.⁴⁰

ดูเหมือนว่าแผนการชั่วร้ายของตัวละครซูสีไทเฮาในเขียนของคิทจะสำเร็จด้วยดีเนื่องจากไม่นานหลังจากนั้นจักรพรรดิองค์จี้ก็ประจวบ ต่างสันนิษฐานว่าทรงติดโรคจากการเที่ยวหอนางโลมนอกพระราชวัง พระองค์มีพระบรมราชโองการประกาศแก่ข้าราชการบริพารให้ทราบถึงอาการประชวรและทรงขอรับรองให้สองไทเฮาทิ้งสองกลับมาว่าราชการแผ่นดินแทน ซูสีไทเฮาจึงถือโอกาสจังหวะดีนี้กลับเข้ามาบริหารราชการแผ่นดินแทน เนื่องจากตามกฎหมายเถียรบาลแล้วพระพันปีหลวงสามารถว่าราชการแทนกษัตริย์ขณะประชวร แต่ถึงนับวันพระอาการของจักรพรรดิองค์จี้กลับยิ่งทรุดลงหนัก ต่างเชื่อกันว่าเบื้องหลังอาการทรุดลงของจักรพรรดิเกิดจากแผนการโค่นล้มอำนาจของซูสีไทเฮา

แผนการยึดอำนาจนางเริ่มต้นขึ้นด้วยการสั่งกักบริเวณจักรพรรดิองค์จี้ไว้ในตำหนักหย่างซินเตียนโดยให้ขันทีคุ้มกันมิให้ใครเข้าออก จักรพรรดิองค์จี้จึงมีสภาพไม่ต่างจากนักโทษทางการเมืองที่ถูกกักบริเวณภายในตำหนักเก่าทรุดโทรมและยิ่งทำให้พระพลานามัยของพระองค์ทรุดลงหนัก พระโรคที่เคยรักษาหายกลับกำเริบยิ่งขึ้นกว่าเดิม ทรงทนทุกข์ทรมานภายในตำหนักอย่างไร้คนเหลียวแล อาการทรุดป่วยหนักของจักรพรรดิองค์จี้กลับยิ่งส่งผลดีต่ออำนาจของซูสีไทเฮา

⁴⁰ Keith Laidler, *The Last Empress: The She-Dragon of China* (Chichester: John Wiley, 2003), p.137.

เพราะนางถือว่านี้เป็นการกำจัดเสี้ยนหนามที่ขวางเส้นทางอำนาจ เมื่ออำนาจของกษัตริย์หมดสิ้นลงอำนาจของนางในฐานะแม่ก็จะหวนกลับเข้ามาในเวทีการเมืองอีกครั้ง

ผู้วิจัยเห็นว่าภาพลักษณ์ของซูสีไทเฮาที่ปรากฏในงานเขียนทั้งหมดดังกล่าวข้างต้นถือได้ว่าผิดวิสัยของผู้ที่เป็นแม่ที่ดี นางปล่อยให้ความกระหายอำนาจครอบงำความผิดชอบชั่วดีและทำลายจิตสำนึกความเป็นแม่ที่พึงมี ภาพลักษณ์ของแม่ที่โหดร้ายไร้ความปรานีต่อลูกดังกล่าวจึงสอดคล้องกับลักษณะตัวละครแบบ ‘Monstrous Mother’ ที่ปรากฏในตำนานเทพนิยายเช่น เมดูซ่า หรือ กอร์กอน ลักษณะดังกล่าวสะท้อนภาพของผู้หญิงที่ปฏิเสธความเป็นแม่และบั่นทอนทำลายลูกของตนเองทั้งในเชิงรูปธรรมและนามธรรม⁴¹

นอกจากนี้ ความอ่อนแอของจักรพรรดิถึงจื่อที่ได้รับนั้นมีได้จำเพาะเกิดขึ้นแก่เพียงร่างกายเท่านั้นหากยังรวมถึงความอ่อนแอทางอำนาจที่ถูกแม่ของตนบ่อนเซาะทำลายลง การที่ซูสีไทเฮาผู้ซึ่งเป็นมารดาสั่งกักบริเวณให้จักรพรรดิถึงจื่อประทับอยู่เฉพาะภายในตำหนักโดยห้ามมิให้ผู้เข้าออก ส่งผลต่อความรู้สึกของจักรพรรดิหนุ่มว่าทรงเป็นดั่งนักโทษและชั้นที่ที่เฝ้าหน้าประตูก็คือผู้คุมฐานะความเป็นกษัตริย์ของจักรพรรดิถึงจื่อในช่วงนี้ไม่ต่างจากเด็กทารกที่ตกอยู่ภายใต้อำนาจของมารดาซึ่งเป็นผู้กำหนดชะตาชีวิตว่าจะรอดหรือตาย และตำหนักหย่างซินเตียนที่คุมขังจักรพรรดิถึงจื่อก็กลายเป็นสุสานที่ชีวิตและอำนาจความเป็นกษัตริย์จบสิ้นลง

3.2.2 ฝ่าฝืนกฎหมายเถียรบาล: การสั่นคลอนอำนาจปีศาจปิศาจ

นอกจากภาพลักษณ์ของแม่ที่พรากอำนาจและชีวิตของลูกแล้ว ผู้อ่านยังเห็นการกระทำของตัวละครซูสีไทเฮาซึ่งสังคมนิศาจปิศาจมองว่าเป็นภัยคุกคามต่อชนบจารีตและความมั่นคงของ

⁴¹ แนวคิดเรื่อง ‘Monstous Mother’ ได้ถูกนำมาใช้อธิบายพฤติกรรมความสัมพันธ์ระหว่างแม่กับลูกในเชิงจิตวิเคราะห์ดังที่ Mary Dockray-Miller อธิบายไว้ว่าภาพลักษณ์ของแม่ในควาปีศาจเกิดขึ้นจากการที่แม่พยายามขัดขวางหรือบั่นทอนความเป็นชายของลูกทำให้ลูกมีสภาพอ่อนแอหรือตกอยู่ใต้อำนาจของแม่ต่อไป “The mother-as-monster motif recurs in psychoanalysis: the monstrous mother impedes her child’s development; the monstrous mother smothers her child; she does not nurture enough; she emasculates.” ดูเพิ่มเติมใน *Motherhood and mothering in Anglo-Saxon England*. (New York: St. Martin’s Press, 2000) , p. 90.

สังคม กล่าวคือ การปฏิเสธสายสกุลฝ่ายชาย ในงานวรรณกรรมทั้งหมดที่หยิบยกมาวิเคราะห์นี้ได้เล่าถึงเหตุการณ์ที่ซูสีไทเฮาเลือกบุตรชายอันเกิดจากน้องสาวของนางขึ้นดำรงเป็นกษัตริย์แทนถงจื้อ การกระทำดังกล่าวเพื่อให้นางสามารถกลับมาว่าราชการแผ่นดินแทนเหมือนเมื่อครั้งก่อน แม้ว่าจะเป็นการฝ่าฝืนหรือผิดกฎมนเทียรบาลก็ตาม แต่ไม่มีใครสามารถที่จะคัดค้านหรือขัดขวางการตัดสินใจของซูสีไทเฮาได้

ในงานเขียนชื่อ *China under the Empress Dowager* ของ J.O.P. Bland และ E. Blackhouse ได้บรรยายถึงการเพิกเฉยและการละเมิดกฎข้อห้ามของตัวละครซูสีไทเฮา สำหรับนางแล้วผลประโยชน์และการรักษาอำนาจของตนเป็นสิ่งสำคัญกว่า นางเชื่อมั่นในสติปัญญาของตนและเข้าหาสบริวารมากกว่าความถูกต้องชอบธรรม กฎจารีตที่สังคมปีศาจได้กำหนดไว้ นั้นมีอาจเป็นอุปสรรคต่อการรักษาอำนาจของนางได้เลย

*Tzu Hsi, however, was too determined to retain her position and power to allow any weight to attach to sentimental, religious, or other considerations. If, in order to secure her objects, a violation of the ancestral and House-laws were necessary, she was not the woman to hesitate, and she trusted to her own intelligence and the servility of her tools in the Censorate to put matters right, or at least, to overcome all opposition.*⁴²

ลักษณะนิสัยที่มุ่งมั่นเด็ดเดี่ยวและกล้าตัดสินใจเฉกเช่นบุรุษของนางถือได้ว่าขัดกับลักษณะของผู้หญิงในชนบจารีต ลักษณะที่คล้ายคลึงกับบุรุษเช่นนี้ได้เอื้อต่อการกลับคืนสู่อำนาจทางการเมืองอีกครั้ง ซูสีไทเฮาเชื่อมั่นว่าอำนาจที่อยู่ในมือของนางนั้นสามารถพลิกสิ่งที่ผิดไปจากกฎมนเทียรบาลให้กลายเป็นสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรมและได้รับความเห็นชอบจากเหล่าขุนนางทั้งหลาย นางรู้จัก

---

⁴² J.O.P. Bland and E. Blackhouse, *China under the Empress Dowager: being the history of the life and times of Tzu His* (London: William Heinemann, 1911), p.122.

ใช้บุคลิกลักษณะความเป็นผู้นำและอำนาจทางวาทศิลป์ในการพูดโน้มน้าวให้เหล่าขุนนางเห็นด้วยกับการตัดสินใจของนางทำให้แผนการของนางดำเนินไปอย่างราบรื่น

ฉากที่สะท้อนให้เห็นถึงความเด็ดเดี่ยวมุ่งมั่นของนางเห็นได้จากการฝ่าฝืนกฎการแต่งตั้งรัชทายาทสืบทอดราชบัลลังก์ การเลือกองค์ชายไ้เถียนโอรสวัยสามชันษาขององค์ชายจุนกับน้องสาวของนางขึ้นเป็นจักรพรรดิสืบต่อจากจักรพรรดิถังจื้ออั้นนั้นถือเป็นการฝ่าฝืนกฎของราชวงศ์เนื่องจาก ชูสีไทเฮาได้เลือกรัชทายาทซึ่งถือว่าเป็นหลานชายของนางโดยตรงและเป็นผู้สืบสกุลเผ่าเยโฮนาลาของนางขึ้นเป็นผู้สืบราชบัลลังก์ การณ์ดังกล่าวถือได้ว่าเป็นการสืบราชบัลลังก์ที่นับสายสกุลทางฝ่ายหญิง(matrilineal inheritance) อันผิดไปจากธรรมเนียมปฏิบัติการสืบสกุลของจีนที่เน้นฝ่ายชายเป็นหลัก ผู้วิจัยเห็นว่าการตัดสินใจของฮองไทเฮาสชูสีถือได้ว่าเป็นการทำทลายและต่อต้านกฎเกณฑ์ในสังคมชายเป็นใหญ่ การฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ที่บุรุษเป็นผู้กำหนดทำให้นางกลายเป็นศัตรูร้ายกาจที่เชื่อว่าจะบ่อนทอนทำลายสังคมและนำหายนะมาสู่ราชวงศ์จีน ดังตัวอย่างที่ศิทเล่าถึงนางบอกเหตุหายนะว่าขณะที่ชูสีไทเฮาประกาศแต่งตั้งไ้เถียนขึ้นเป็นจักรพรรดิองค์ใหม่ได้เกิดพายุทรายก่อตัวขึ้น นางบอกเหตุดังกล่าวเป็นอุปลักษณะที่สะท้อนถึงความหวาดวิตกที่สังคมชายเป็นใหญ่มองว่าการกระทำของนางได้ทำร้ายระบบกฎเกณฑ์ที่สังคมวางไว้ “It was a mournful beginning, and many viewed the Emperor’s arrival through the swirling sand-blizzard as an ill omen of his coming reign.”⁴³ แม้ว่าในที่ประชุมขุนนางจะไม่เห็นด้วยกับการตัดสินใจของนางแต่หาจะมีผู้ใดกล้าที่จะทูลคัดค้านนางได้ เนื่องจากชูสีไทเฮาได้กลายเป็นผู้มีอำนาจอย่างเบ็ดเสร็จในราชสำนัก สามารถที่จะชี้ชะตาชีวิตของผู้คนในราชสำนักได้หากมีใครกล้าคัดค้านสิ่งที่นางทำ

นอกจากนี้ในงานเขียน *China under the Empress Dowager* แบลนด์และแบล็คเฮาส์ยังได้วิจารณ์ถึงเหตุผลประการสำคัญของชูสีไทเฮาในการตัดสินใจเลือกโอรสขององค์ชายจุนขึ้นเป็นจักรพรรดิ ทั้งนี้เนื่องจากองค์ชายไ้เถียนยังเยาว์ชันษาจำเป็นต้องมีผู้สำเร็จราชการแผ่นดินแทนนับเป็นการกลับเข้ามาใช้อำนาจทางการเมืองของชูสีไทเฮาอีกครั้งหลังจากที่นางต้องถวายเป็น

⁴³ Keith Laidler, *The Last Empress: The She-Dragon of China* (Chichester: John Wiley, 2003), p.147.

คืนแก่จักรพรรดิถึงจื่อ และเนื่องจากองค์ไ้เถียนเป็นเด็กที่มีความผิดปกติทางร่างกายโดยเฉพาะระบบสืบพันธุ์อันส่งผลต่อการสืบทายาทในอนาคต ชูสีไทเฮาได้ล่วงรู้ความลับข้อนี้ดีจึงทำให้นางตัดสินใจอย่างเด็ดขาดที่จะผลักดันให้ไ้เถียนขึ้นเป็นจักรพรรดิองค์ต่อไป เพราะการไร้ผู้สืบราชบัลลังก์เท่ากับเป็นการรักษาอำนาจทางการเมืองของนางให้คงสืบเนื่องต่อไป

[..] *that the infant Emperor suffered from physical weakness which, even at that date, rendered it extremely unlikely that he would ever provide an heir to the Throne. Those who criticized her [Tzu-hsi] selection, knowing this, would have therefore in a strong position had they not been lacking in courage and decision, since it was clear, if the fact were admitted, that Her Majesty's only possible motive was personal ambition.*⁴⁴

ความกระหายในอำนาจของชูสีไทเฮาได้รับการเติมเต็มอีกครั้งหลังจากที่องค์ชายไ้เถียนได้รับการสถาปนาขึ้นเป็นจักรพรรดิกวางชวี ฮองไทเฮาทรงสองพระองค์ได้กลับเข้ามาเกี่ยวข้องกับข้อราชการบ้านเมืองอีกครั้งโดยทำหน้าที่เป็นผู้สำเร็จราชการหลังม่าน ในพิธีการแต่งตั้งจักรพรรดิกวางชวี ชูสีไทเฮาได้กล่าวในที่ประชุมขุนนางถึงภาวะจำเป็นที่ต้องจัดการเรื่องแต่งตั้งจักรพรรดิเพื่อมิให้ราชบัลลังก์ว่างเว้นกษัตริย์และพร้อมยินดีจะคืนอำนาจทั้งหมดเมื่อถึงคราวที่จักรพรรดิกวางชวีสามารถว่าราชการแผ่นดินได้ด้วยพระองค์เอง แต่ผู้อ่านจะเห็นว่าการณ์ต่อมานางกลับเป็นผู้มีบทบาททางการเมืองอย่างต่อเนื่องและสามารถทำการยึดอำนาจจากจักรพรรดิกวางชวีด้วยการลดบทบาทความเป็นกษัตริย์ ความกระหายในอำนาจของชูสีไทเฮาถือได้ว่าเป็นความกระหายที่ยากจะเติมเต็มให้อิ่ม นางยังคงทะเยอทะยานและใฝ่หาอำนาจนี้อย่างมีวิจวบ

ผู้อ่านจะเห็นว่าในงานเขียนทั้งหมดที่นำมาศึกษาต่างนำเสนอความกระหายอำนาจของตัวละครชูสีไทเฮาตั้งแต่เมื่อครั้งวัยสาวจนกระทั่งถึงบั้นปลายชีวิต ยิ่งนางยังคงข้องแวะการเมืองมาก

⁴⁴ J.O.P. Bland and E. Blackhouse, *China under the Empress Dowager: being the history of the life and times of Tzu Hsi.* (London: William Heinemann, 1911), p. 128.

เท่าไรยิ่งทำให้นางรู้สึกกระหายอำนาจอยู่ตลอดเวลาเท่าที่นั้น ดังจะเห็นจากเหตุการณ์เมื่อจักรพรรดิกวางซวีเจริญวัยพร้อมจะปกครองประเทศจีนได้ด้วยพระองค์เอง เป็นช่วงเวลาเดียวกับที่ตัวละครซูสีไทเฮาล่วงเข้าสู่วัยชราและต้องถวายอำนาจคืนแก่กษัตริย์หนุ่ม แม้ว่าตัวละครซูสีไทเฮาจะเข้าสู่วัยชราแล้วก็ตามแต่ความกระหายในอำนาจของนางยังมีเคยเลือนจาง

ความหวาดวิตกกับการสูญเสียอำนาจในราชสำนักของซูสีไทเฮาได้หวนกลับมาอีกครั้งเมื่อถึงเวลาที่นางต้องวางมือจากการเป็นผู้สำเร็จราชการแผ่นดินมาถึง แต่อย่างไรก็ตาม แผนการณ์ที่นางวางไว้ตั้งแต่ต้น โดยเฉพาะการเลือกใจเถียนซิ่นเป็นจักรพรรดิกวางซวีสืบบัลลังก์นั้นยังคงเอื้อประโยชน์ต่อสถานะทางอำนาจของนาง ซูสีไทเฮาได้สังเกตเห็นแล้วว่าจักรพรรดิกวางซวีมีความบกพร่องเกี่ยวเนื่องกับความเป็นชายซึ่งส่งผลต่อภาพลักษณ์อุดมคติของความเป็นกษัตริย์ นางจึงกุมความลับนี้ไว้เพื่อเป็นเครื่องมือต่อรองในเวลาต่อมา

นอกจากนี้ ความสูงวัยของตัวละครซูสีไทเฮายังมีบทบาทสำคัญต่ออำนาจของนางในมือภาพของสตรีสูงวัยกลับทำให้อำนาจบารมีของนางยิ่งเพิ่มมากขึ้นในสายตาขุนนางราชสำนัก ความเป็นผู้มากด้วยประสบการณ์และคร่ำหวอดในพื้นที่ทางการเมืองเป็นเวลานานทำให้ตัวละคร ซูสีไทเฮาเป็นที่เคารพยำเกรงของบรรดาขุนนางน้อยใหญ่รวมถึงจักรพรรดิกวางซวี จากตัวบทงานเขียนทำให้เห็นว่าความสูงวัยได้กลายเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพอย่างหนึ่งในการต่อรองช่วงชิงอำนาจของซูสีไทเฮา การนำเสนอตัวละครในลักษณะดังกล่าวของผู้ประพันธ์สอดคล้องกับงานเขียนของ Sandra T. Barnes โดยบาร์นส์มองว่าความสูงวัยเป็นสิ่งที่ช่วยให้เกิดการยอมรับในอำนาจของบุคคลและยังเสริมเน้นย้ำภาวะความเป็นผู้นำของบุคคลนั้นอีกด้วย ดังนั้น สำหรับผู้น้อยแล้วความสูงวัยจึงถูกมองว่าเป็นภัยที่เข้ามาคุกคามอำนาจของตนโดยเฉพาะอำนาจในการปกครองตนเองหรือชุมชนเนื่องจากสังคมได้ให้อำนาจสิทธิอันชอบธรรมแก่ผู้สูงวัยในการมีอำนาจเหนือผู้น้อย

Seniority guarantees obedience to authority [...] and it reinforces the concept of leadership. [...] The fear of recognizing others as senior was grounded in the reality that senior deprive juniors

*of some part (s) of their personal or communal autonomy, i.e. their self-governing functions. Seniors had legitimate moral rights over juniors.*⁴⁵

สิ่งที่บาร์นส์กล่าวข้างต้นนั้นแสดงให้เห็นถึงความขัดแย้งระหว่างผู้อาวุโสและผู้เยาว์ในประเด็นเรื่องอำนาจ ถึงแม้ว่าผู้เยาว์จะมีเป็นผู้มีอำนาจก็ตามแต่ก็ยังเคารพยำเกรงและเชื่อฟังผู้สูงวัยกว่า ภาพความขัดแย้งที่บาร์นส์นำเสนอดังกล่าวสะท้อนให้เห็นได้ชัดเจนผ่านตัวละครชูลีไทเฮาและจักรพรรดิถงชวี ตัวละครทั้งสองต่างต่อสู้ช่วงชิงอำนาจการเมืองกันภายในราชสำนักโดยชูลีไทเฮาได้ใช้ความเป็นแม่บุญธรรมและความอาวุโสกว่ากดขี่บังคับให้จักรพรรดิถงชวียอมตกอยู่ภายใต้อำนาจของนาง อำนาจบารมีและความอาวุโสกว่าของชูลีไทเฮาได้รับการยอมรับนับถือจากสังคมหรือจารีตประเพณีในสังคมจีนที่จักรพรรดิถงชวีซึ่งเป็นผู้น้อยยอมต้องเชื่อฟังหรือยำเกรงนางอย่างไม่มีข้อปฏิเสธ

จะเห็นได้ว่าทั้งผู้ประพันธ์และนักประวัติศาสตร์ต่างเล่าเป็นทำนองเดียวกันว่ายิ่งชูลีไทเฮาถึงพร้อมด้วยวัยมากเพียงใดอำนาจของนางภายในราชสำนักก็ยิ่งขึ้นเท่านั้น อีกทั้งตลอดชีวิตของชูลีไทเฮาไม่เคยมีสักครั้งที่นางจะปล่อยวางอำนาจของนางลงได้ อาจเป็นไปได้ว่าหากเมื่อใดที่นางลงจากอำนาจวันใดนั้นย่อมหมายถึงภพหมดสิ้นความสำคัญหรือตัวตนในราชสำนักแห่งนี้

3.2.3 วิกฤตความเป็นชายและความเป็นชาติภายใต้อำนาจของชูลีไทเฮา

จากการวิเคราะห์ภาพลักษณ์ความเป็นสตรีที่ทรงอำนาจของตัวละครชูลีไทเฮาแล้ว จะเห็นได้ว่าการสร้างอำนาจของนางเชื่อมโยงกับวิกฤตอัตลักษณ์ของตัวละครฝ่ายชายทั้งสิ้น กล่าวคือ ตัวละครฝ่ายชายที่เปิดโอกาสให้ชูลีไทเฮาก้าวขึ้นสู่อำนาจนั้นมักอยู่ในช่วงวิกฤตความเป็นชายของตน นับตั้งแต่จักรพรรดิเสียนเฟิงซึ่งเป็นภาพแทนของกษัตริย์ผู้อ่อนแอทำให้จีนต้องประสบกับความอับยศจกจักรวรรดินิยมตะวันตก จักรพรรดิเสียนเฟิงทรงประสบวิกฤตอำนาจความเป็นชายในช่วงสงครามฝิ่นซึ่งส่งผลให้เกิดภาวะอ่อนแอทั้งของกษัตริย์ผู้นำและประเทศชาติในขณะนั้น การสิ้นพระชนม์ของพระองค์เปิดโอกาสให้ชูลีไทเฮาก้าวขึ้นสู่อำนาจทางการเมืองอย่างเต็มขั้น การ

⁴⁵ Sandra T. Barnes, *Patrons and power: creating a political community in metropolitan Lagos* (Manchester University Press, Manchester, 1986), p.101.

สวรรณคดีของจักรพรรดิอากวีเคราะห์ได้ว่าเป็นการกำจัดภาพความอ่อนแอของชาติเพื่อออกบู้ความแข็งแกร่งกลับขึ้นมา วิกฤตครั้งนั้นได้เปิดโอกาสให้เยโฮนาลาซึ่งมีลักษณะความเป็นชายที่เด็ดเดี่ยวเข้มแข็ง (Female masculinity) ก้าวเข้าสู่พื้นที่ทางการเมืองเป็นครั้งแรก

การแสวงหาอำนาจของตัวละครซูสีไทเฮายังปรากฏในช่วงวิกฤติความเป็นกษัตริย์ของจักรพรรดิฉื่อซ่งซึ่งถูกนางทำการริตรอนอำนาจ ด้วยความเป็นกษัตริย์ที่อ่อนแอและอยู่ในฐานะบุตรที่ต้องเคารพเชื่อฟังมารดาทำให้พระองค์ทรงถูกพรากอำนาจราชสิทธิ์ที่กษัตริย์พึงมีและต้องตกอยู่ภายใต้อำนาจการควบคุมจากซูสีไทเฮา นอกจากนี้ ผู้อ่านยังจะพบเห็นวิกฤติที่ตัวละครชายต้องเผชิญได้จากกรณีของจักรพรรดิกวางซวี ตัวละครชายตัวนี้ต้องประสบกับวิกฤติความเป็นชายซึ่งไม่สามารถผลิตรัชทายาทได้อันส่งผลกระทบต่ออำนาจของตนเองในเวลาต่อมา

ซูสีไทเฮารู้ดีว่าจักรพรรดิกวางซวีมีความผิดปกติทางร่างกายบางอย่างซึ่งกลายเป็นข้อต่อรองเชิงอำนาจของนาง จักรพรรดิกวางซวีไม่สามารถมีโอรสสืบราชบัลลังก์ซึ่งช่วยคงอำนาจของนางในการเป็นพระพันปีหลวงและเป็นผู้ให้คำแนะนำในการบริหารประเทศต่อไป แต่เพื่อมิให้เป็นที่ประณามกล่าวหาว่านางยังคงหวงแหนอำนาจ ซูสีไทเฮาจำใจปลดเกษียณวางมือจากการเมืองแล้วย้ายไปพำนักที่พระราชวังฤดูร้อนซึ่งสร้างแล้วเสร็จใหม่ แต่นางก็ยังคงพยายามที่จะติดตามความเคลื่อนไหวภายในวังหลวงและปกป้องผลประโยชน์ต่ออำนาจของนางอยู่ การปลดเกษียณจากอำนาจของนางจึงเป็นเพียงละครฉากหน้าเพื่อชุ่มช่อนแผนการของนางต่อไป

ก่อนการปลดเกษียณจากอำนาจ ซูสีไทเฮาได้จัดการเรื่องงานอภิเษกให้แก่จักรพรรดิกวางซวี โดยนางได้นำหญิงคู่ลูกสาวของน้องชายนางอภิเษกกับจักรพรรดิและแต่งตั้งเป็นมเหสี ทั้งนี้เป็นแผนการที่ซูสีไทเฮาได้วางหมากไว้เพื่อเสริมอิทธิพลอำนาจตระกูลเยโฮนาลาของนางในราชสำนัก แม้ว่าสิ่งดังกล่าวจะเป็นการขัดต่อประเพณีราชสำนักที่แต่งตั้งหลานชายของตนขึ้นเป็นจักรพรรดิและยังนำหลานสาวขึ้นเป็นมเหสีอีกคน แต่เหล่าขุนนางข้าราชการบริพารก็มีอาจคัดค้านแผนการของซูสีไทเฮาได้ นางเองก็รู้สึกถึงความไม่พอใจและไม่เห็นด้วยของบรรดาพระราชวงศ์แลขุนนาง แต่นางก็ยังยืนยันที่จะให้ตระกูลของนางคงอำนาจและมีอิทธิพลในราชสำนัก

นอกจากชูสีไทเฮาต้องการให้ตระกูลของนางมีอิทธิพลในราชสำนักแล้ว นางยังต้องการให้จักรพรรดิกวางชวีตกอยู่ภายใต้อำนาจของนางดังแต่ก่อน เนื่องจากชูสีไทเฮาเกรงว่าหากจักรพรรดิกวางชวีแต่งตั้งหญิงสาวคนอื่นเป็นมเหสีย่อมมีโอกาสที่ภรรยาจะยุยงให้สามีไม่เชื่อฟังหรือต่อต้านอำนาจของนางเช่นเดียวที่เคยเกิดกับนางอาลู่เท่อ ดังปรากฏในตอนหนึ่งของงานประพันธ์ที่คึกฤทธิ์ปราโมชได้บรรยายเล่าถึงความวิตกและแผนการรับมือที่ชูสีไทเฮาบอกเล่าแก่ขันทีสี่เสียนึงไว้ว่า

พระนางฮองไทเฮาชูสีจึงกล่าวว่า อันตัวเรา ณ บัดนี้ ประดุจคนเลี้ยงลูก มังกรจะประมาทมิได้ ต่อไปแม้มังกรเติบโตขึ้นก็จะแผลงฤทธิ์ มาตราว่าเราบังคับมืออยู่ก็จะเป็นภัยต่อตัวเรา อันบุตรนั้นย่อมจะเชื่อฟังมารดายิ่งกว่าผู้ใด แต่ถ้าหากผู้ที่เป็นสะใภ้มิได้ซื่อสัตย์ต่อมารดาแห่งสามีตนแล้ว ก็จะชักจูงบุตรให้เป็นศัตรูต่อมารดาได้ ตัวเจ้าก็ได้เห็นการณ์เช่นนี้มาแล้วแต่ในแผ่นดินก่อน บัดนี้หลานเราเป็นกษัตริย์ หากมีแต่หลานเรา เราก็บังคับบัญชาได้ แต่ธรรมเนียมประเพณีบังคับให้หลานเรามีภรรยา หากผู้ที่เป็นสะใภ้เรานั้นรักใคร่ปรองดองกัน หลานเราก็จะกลายเป็นศัตรูเรา ต่อไปจะวางใจหาได้ไม่ แต่ถ้าผู้ที่จะเป็นภรรยาหลานเรานั้นมีใจเกลียดชังรังเกียจเสียแต่แรก เราก็พอจะวางใจได้อยู่ที่เรามิได้เพาะศัตรูให้เกิดขึ้นใกล้ตัว⁴⁶

นางทรงผู้มีศักดิ์เป็นหลานสาวของนางย่อมต้องเชื่อฟังและคอยเป็นหูเป็นตาให้แก่นางเกี่ยวกับความเป็นไปในวังหลวง อีกทั้งนางทรงผู้ยังมีสติปัญญาและความแข็งแกร่งใกล้เคียงกับ ชูสีไทเฮาซึ่งสามารถเป็นตัวแทนของนางในการวางอำนาจควบคุมจักรพรรดิกวางชวีได้ ด้วยเหตุนี้ ชูสีไทเฮาจึงพยายามยุยงส่งเสริมให้นางทรงกลุ่มเหิงรังแกจักรพรรดิกวางชวีขณะเดียวกันจักรพรรดิกวางชวีเองก็รู้สึกเกลียดชังตัวนางเช่นกัน

เพื่อสร้างความสัมพันธ์ราวฉันทราวุธระหว่างสามีภรรยาตัวละครชูสีไทเฮายังคอยเป่าหูให้นางทรงผู้เข้าใจว่าจักรพรรดิกวางชวีไร้ซึ่งความเป็นชาย ไม่สามารถทำหน้าที่สามีที่ดีหรือผลิตทายาทสืบราชวงศ์ได้ “ด้วยหลานเราผู้เป็นคู่หมั้นของเจ้านั้นอาการไม่ครบเช่นบุรุษทั้งปวง อวัยวะขาด

⁴⁶ คึกฤทธิ์ ปราโมช, *ชูสีไทเฮา* (กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, 2549), หน้า 301.

หายไป เป็นประจักษ์ขึ้นมาแต่กำเนิด ถึงแม้จะมีภรรยาต่อไปก็คงจะเป็นสามีได้แต่ภายนอก”⁴⁷ การใส่ร้ายความเป็นชายของจักรพรรดิทวงซวียิ่งทำให้นางหญิงผู้รู้สึกผิดหวังและชิงชังจักรพรรดิทวงซวีมากยิ่งขึ้น ทั้งสองมักทะเลาะมีปากเสียงกันอยู่เสมอ ซึ่งทุกครั้งของไทเฮาซุสึจะเข้าข้างนางหญิงและกล่าวตำหนิจักรพรรดิทวงซวี การกระทำของซุสึไทเฮาดังกล่าวเป็นการข่มอำนาจและแสดงให้เห็นถึงความพ่ายแพ้ต่ออำนาจสตรีของบุรุษ ด้วยเหตุนี้ จักรพรรดิทวงซวีจึงไม่สามารถใช้อำนาจของกษัตริย์หรืออำนาจความเป็นชายในการปกครองราชสำนักได้ กลับจำยอมอยู่ภายใต้การกดขี่ควบคุมโดยสตรีถึงสองคน

จะเห็นได้ว่าวิกฤติความเป็นชายของจักรพรรดิทวงซวีมีลักษณะไม่ต่างจากจักรพรรดิฉงจื้อลูกชายของนางในอดีต นั่นคือ การถูกลดทอนอำนาจและการตกอยู่ภายใต้การควบคุมของนาง ในงานวรรณกรรมของม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ยังได้สะท้อนวิกฤติความเป็นชายของจักรพรรดิทวงซวีผ่านฉากงานเลี้ยงครบรอบวันเกิดของซุสึไทเฮาที่พระราชวังฤดูร้อน ผู้ประพันธ์ได้นำเสนอภาวะไร้อำนาจของกษัตริย์ในเชิงสัญลักษณ์ที่บอกลักษณะของจักรพรรดิทวงซวีว่ามีต่างจากชั้นที่คนหนึ่ง โดยในฉากดังกล่าวซุสึไทเฮาได้สั่งให้ขันทีหลีเหลียนอิงจัดหาขันทีในวังมานั่งแทนตำแหน่งจักรพรรดิทวงซวีเพื่อเป็นแบบให้จิตรกรวาด ฮองไทเฮาซุสึเห็นว่าขันทีคนแรกมีลักษณะที่งามสง่าเกินกว่าจักรพรรดิทวงซวี จึงสั่งให้เปลี่ยนเป็นขันทีที่ลักษณะด้อยให้มีลักษณะใกล้เคียงกับจักรพรรดิ

ลิเลียนอิงได้ยืนดั่งนั้นก็จัดขันทีหนุ่มรูปร่างงามคนหนึ่งเข้ามานั่งแทนพระเจ้ากวางสุยองค์ พระนางฮองไทเฮาซุสึแลเห็นขันทีนั้นรูปร่างงามเป็นสง่า จึงร้องขึ้นว่าของสิ่งใดจะใช้แทนกันได้นั้นย่อมจะต้องมีลักษณะละม้ายคล้ายคลึงกัน ขันทีผู้นี้มีรูปร่างงามเป็นสง่า หากสมที่จะเข้ามานั่งแทนหลานเราผู้เป็นกษัตริย์ไม่เท่านั้นจงเปลี่ยนตัวเขาขันทีที่รูปชั่วหาสง่ามิได้เข้ามานั่งแทนเถิด จะได้ละม้ายคล้ายคลึงกับหลานเรา ⁴⁸

⁴⁷ คึกฤทธิ์ ปราโมช, *ซุสึไทเฮา* (กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, 2549), หน้า 300.

⁴⁸ อ้างถึงแล้ว, หน้า 306.

การนำชันที่มาเป็นแบบแทนกษัตริย์แสดงให้เห็นถึงลักษณะที่เหมือนกันของตัวละครทั้งสอง กล่าวคือ ชันที่คือนุราชที่ผ่านการตอน ทำให้ไม่สามารถผลิตหรือแสดงเป็นความชายได้ จึงเป็นเพศชายแต่เพียงชื่อ ในขณะที่จักรพรรดิกวางซวีทรงเป็นกษัตริย์ที่ถูกลิดรอนอำนาจ ไม่สามารถบริหารอำนาจกษัตริย์ได้ตามราชสิทธิ์ หากทรงเป็นกษัตริย์แต่เพียงนามเท่านั้น การที่ซุสึไทเฮาสั่งให้ชันที่มานั่งเป็นแบบแทนจักรพรรดิกวางซวีแสดงให้เห็นว่านางมองจักรพรรดิกวางซวีไม่ต่างจากชันที่คนหนึ่งในวัง

จักรพรรดิกวางซวีทรงรับรู้ถึงวิกฤติความเป็นกษัตริย์ของพระองค์ดี ทรงรู้สึกสิ้นหวังหมดอาลัยกับตำแหน่งกษัตริย์ที่ไม่สามารถใช้อำนาจได้ ถึงแม้พระองค์จะเป็นเจ้าแผ่นดิน เป็นเจ้าชีวิตที่สามารถกำหนดชะตาชีวิตใครก็ได้ที่กล้าหลบหลู่พระเกียรติ แต่เมื่ออยู่ภายใต้อำนาจของฮองไทเฮาซุสึแล้ว พระองค์ทรงรู้สึกไม่ต่างจากเสื่อกระดาษที่แม้แต่ชันที่ในวังก็มีได้เคียวพญาเกรงหรือเชื้อพืงคำบัญชาของพระองค์

ประเด็นวิกฤตดังกล่าวสะท้อนผ่านงานประพันธ์ของม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมชโดยผู้ประพันธ์ได้เปรียบเทียบให้เห็นอำนาจของกษัตริย์กับฤทธิ์เดชของมังกร ในสังคมจีนเชื่อว่ามังกรเป็นสัญลักษณ์ของกษัตริย์ เป็นสัตว์มงคลที่มีอำนาจฤทธิ์เดชเหนือสัตว์ทั้งปวง สามารถไล่เมฆฝนให้อันตรธานหายไปยังความร่มเย็นเป็นสุขแก่บรรดาสัตว์อื่นๆ เช่นเดียวกับอำนาจของกษัตริย์ที่สามารถขจัดภัยอันตรายต่อชีวิตประชาชนและประเทศชาติ แต่สำหรับจักรพรรดิกวางซวีแล้ว พระองค์กลับทรงคิดว่าพระองค์ไม่ต่างจากมังกรที่ถูกกักขังไว้ในกำแพง ไรฤทธิ์เรียวแรงที่จะผลัดกำแพงนั้นออกไปได้ “แต่ฤทธิ์ของตัวเรากับฤทธิ์มังกรนั้นเห็นจะยังห่างไกลกันนัก มาตราว่าเราจะเสียดวลองผลัดกำแพงดู ก็เห็นที่อันตรายจะเกิดขึ้นแก่ตัวเราเป็นแน่ แลยังจะเป็นภัยต่อผู้อื่นที่พึ่งพาอาศัยเราอยู่อีกด้วย”⁴⁹ กำแพงที่ตัวละครจักรพรรดิกวางซวีทรงเปรียบนั้นก็คืออำนาจอิทธิพลของฮองไทเฮาซุสึภาวะวิกฤติความเป็นกษัตริย์ของกวางซวีดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงอำนาจของนางในการลดทอนความเป็นชายและลิดรอนอำนาจรัฐที่ยกย่องชายเป็นใหญ่ได้อย่างชัดเจน

⁴⁹ คึกฤทธิ์ ปราโมช, *ซุสึไทเฮา* (กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, 2549), หน้า 319.

ม.ร.ว คึกฤทธิ์ยังกล่าวไว้ในงานประพันธ์ว่าแม้ว่าชูสีไทเฮาจะเกษียณจากอำนาจทางการเมืองแล้วก็ตาม แต่นางยังต้องการแสดงให้เห็นว่านางยังคงมีอำนาจเหนือจักรพรรดิกวางซีและรัฐบาลอยู่ ทุกครั้งที่จักรพรรดิกวางซีเสด็จไปเยี่ยมนางที่พระราชวังฤดูร้อนนางจะปล่อยให้จักรพรรดิกวางซีคุกเข่าอยู่หน้าตำหนักเป็นเวลานานทั้งนี้เพื่อเป็นการแสดงอำนาจเชิงสัญลักษณ์ว่าแม้จักรพรรดิจะถือว่าเป็นโอรสแห่งสวรรค์ เป็นผู้มีอำนาจคำสั่งชี้ชะตาชีวิตคนทั้งประเทศแต่ก็ต้องอยู่ภายใต้อำนาจของสตรีเช่นนาง แผนการความคิดของชูสีไทเฮาถือเป็นแผนรักษาอำนาจของนางที่ประสบความสำเร็จและยังเป็นการลดทอนความเป็นชายและบทบาทอำนาจของจักรพรรดิกวางซีอีกด้วย ความเป็นกษัตริย์ของจักรพรรดิกวางซีจึงตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของชูสีไทเฮาอย่างสิ้นเชิง ภาวะที่กษัตริย์กวางซีเผชิญดังกล่าวทำให้กลุ่มนักปฏิรูปประเทศหรือนักประวัติศาสตร์รุ่นหลังต่างรู้สึกเห็นใจและพยายามที่จะทวงคืนสิทธิความเป็นกษัตริย์หรือปกป้องศักดิ์ศรีและความเป็นชายกลับคืนมา ขณะเดียวกันต่างประณามชูสีไทเฮาว่าเป็นทรราชย์หญิงที่สมควรกำจัดออกไป

ความกระหายในอำนาจของชูสีไทเฮาไม่เพียงแต่เป็นภัยอันตรายต่ออำนาจของกษัตริย์เท่านั้นหากยังเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งของประเทศชาติอีกด้วย ดังจะเห็นได้จากการที่นักประวัติศาสตร์ต่างกล่าวประณามนางว่าเปียดบังเองบกongทัพเรือมาสร้างซ่อมแซมพระราชวังฤดูร้อนซึ่งเคยถูกกองทัพอังกฤษและฝรั่งเศสเผาทำลายเมื่อช่วงสงครามฝิ่นครั้งที่สอง การสร้างซ่อมแซมพระราชวังฤดูร้อนให้แก่นางนั้นอาศัยข้ออ้างที่ต้องการจะฟื้นฟูพระเกียรติและศักดิ์ศรีของกษัตริย์ราชวงศ์ชิงหลังจากถูกทหารต่างชาติกระทำร้าย แต่ในความเป็นจริงแล้วสถานที่ดังกล่าวสร้างขึ้นเพื่อเป็นที่หาความสำราญส่วนตัวของชูสีไทเฮา ความตอন্দังกล่าวที่นักประวัติศาสตร์จึงกล่าวมาปรากฏให้เห็นผ่านงานประพันธ์ของม.ร.ว คึกฤทธิ์ ปราโมชซึ่งเล่าถึงความปรารถนาของชูสีไทเฮาในการแสวงหาความสำราญใส่ตนโดยมิคำนึงถึงหน้าที่ปกป้องอาณาจักรของตนว่า

เมื่อพวกฮวนตะวันตกเข้ามากระทำร้ายพระราชวังฤดูร้อนเสียในแผ่นดินพระเจ้า
เซียนเฟิงฮ่องเต้ฉัน แผ่นดินได้รับความอับยศอดสู่นัก ตัวเราแทบมีอาจเงยหน้า
ขึ้นดูหัวเมืองประเทศทั้งปวงได้ เราจึงได้สร้างพระราชวังฤดูร้อนขึ้นใหม่ให้ใหญ่โต

สวยงามกว่าเก่า เราเป็นผู้สามารถกอบกู้หน้าแผ่นดินไว้ได้ แลเกียรติยศแผ่นดินนั้นมีความมากกว่าเรือรบกำปั่นไฟร้อยหมื่นลำ จะนำมาเทียบกันนั้นหาได้ไม่⁵⁰

ในช่วงนั้นจีนกำลังประสบปัญหาสงครามกับญี่ปุ่นเรื่องการครอบครองดินแดนเกาหลี แทนที่จะเสริมสร้างกองกำลังเรือรบที่มีประสิทธิภาพในการปะทะรับมือกับญี่ปุ่น รัฐบาลจีนภายใต้อำนาจของซุนสีไทเฮากลับจัดสร้างเรือหินอ่อนบนทะเลสาบไว้เป็นที่พักผ่อนหาความสุขสำราญของนาง การกระทำดังกล่าวแสดงถึงความลุ่มอนาถของนางที่ใช้อำนาจเพื่อผลประโยชน์ของตนเป็นหลัก จนในที่สุดจีนขาดกองกำลังเรือรบที่มีประสิทธิภาพและอาวุธยุทธโปกรณ์ในการสู้รบกับญี่ปุ่น และพบกับความพราชัยในสงคราม

เหตุการณ์ข้างต้นยังได้ปรากฏในงานเขียนเรื่อง *The Last Empress* โดยคีทได้เขียนประณามซุนสีไทเฮาว่าเป็นผู้อยู่เบื้องหลังความพ่ายแพ้และความอับยศที่จีนได้รับ ทั้งนี้เพราะนางได้นำเงินที่จำเป็นต่อการสร้างกองทัพเรือไปใช้เพื่อความสุขสำราญส่วนตัว ทำให้จีนกลายเป็นผู้แพ้สงครามและสูญเสียศักดิ์ศรีทั้งของจักรพรรดิและประเทศชาติไปด้วย

*Both Li Hung-chang and Yehonala played their part in this tragic fiasco, for both had siphoned off the funds earmarked to buy shells for the warships. Yehonala's 'cut' was used to finance the renovation of her Summer Palace, where she continued to amuse herself with amateur theatricals and boat-trips, even as her country's warships were sunk and her sailors destroyed.*⁵¹

คีทยังได้เล่าในงานเขียนของตนถึงความไม่พอใจของซุนสีไทเฮากับข่าวการพ่ายแพ้สงคราม ข่าวยุทธการดังกล่าวทำให้แผนการฉลองครบรอบวันเกิดของนางในพระราชวังฤดูร้อนยุติลง ฮองไทเฮาซุนสีต้องการหาคนรับผิดชอบกับความอับยศที่เกิดขึ้น และผู้ที่ตกเป็นเหยื่อเคราะห์ร้ายรับบาปดัง

⁵⁰ คีทฤทธิ ปราโมช, *ซุนสีไทเฮา* (กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, 2549), หน้า 309.

⁵¹ Keith Laidler, *The Last Empress: The She-Dragon of China* (Chichester: John Wiley, 2003), p.179.

กล่าวคือ จักรพรรดิกวางซวี นางจึงตำหนิจักรพรรดิกวางซวีที่กระทำการโดยพลการและไม่ปรึกษา
ขอความคิดเห็นกับนาง เหตุการณ์ที่ศึทหน้าเสนอดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความไร้โมโนสำนึกที่ดีของ
ตัวละครที่พยายามปิดความผิดให้ผู้อื่นรับผิดชอบกับการกระทำที่ตนเองเป็นก่อ ด้วยเหตุนี้ใน
สายตาของประพันธ์จึงมองว่านางขาดความเป็นผู้นำที่ดีและลุแก่อำนาจมากเกินไป

*She had to blame someone for the disasters that had deprived her
and her capital of festivities whose splendor should have gone down,
making her name glorious, to all posterity; and it was not surprising,
therefore, if she heaped reproaches on the Emperor for entering upon
so disastrous a war without her full knowledge and consent.⁵²*

นอกจากนี้ผู้ประพันธ์ยังได้กล่าวถึงแผนการชั่วร้ายที่อยู่ภายในใจของตัวละครซูสีไทเฮา
นางต้องการแสดงให้เหล่าขุนนางเห็นว่าจักรพรรดิกวางซวีไม่มีความสามารถในการจัดการกับ
ปัญหาบ้านเมืองได้ อีกทั้งยังนำประเทศชาติพ่ายแพ้สงครามสร้างความอับยศแก่ราชสำนัก การ
ตำหนิจักรพรรดิถึงความล้มเหลวพ่ายแพ้ต่อญี่ปุ่นเป็นการตอกย้ำถึงความไร้สมรรถนะของความ
เป็นชายที่ไม่สามารถปกป้องศักดิ์ศรีของตน ด้วยเหตุนี้ ฮองไทเฮาสูสีจึงเปลี่ยนวิกฤติของชาติเป็น
โอกาสของนางที่จะกลับเข้ามามีบทบาททางการเมืองอีกครั้ง

นักประวัติศาสตร์ได้บรรยายให้เห็นว่าการพ่ายแพ้สงครามต่อญี่ปุ่นในปี 1894-1895 ส่งผล
กระทบอย่างใหญ่หลวงต่อความมั่นคงของประเทศจีน ราชสำนักแมนจูได้ตระหนักถึงสถานะ
อำนาจของตนที่เริ่มสั่นคลอนจากการรุกรานของต่างชาติ นอกจากนี้การลงนามทำสนธิสัญญากับ
ญี่ปุ่นได้สร้างความอับยศอดสูแก่ราชสำนักชิงอย่างเหลือรับ ในช่วงเวลาวิกฤติดังกล่าวจีน
กลายเป็นประเทศที่อ่อนแอไร้กำลังในสายตาต่างชาติ

---

⁵² Keith Laidler, *The Last Empress: The She-Dragon of China* (Chichester: John Wiley, 2003),
p. 181.

*The defeat by Japan, and the humiliating Treaty of Shimonoseki, had produced a seismic change within some parts of the Chinese establishment.*⁵³

ด้วยเหตุนี้จักรพรรดิกวางซวีจึงมีทรงนโยบายต้องการปฏิรูปประเทศตามแบบอย่างตะวันตก โดยเฉพาะการปฏิรูปทางสังคมและสถาบันการปกครองที่ทรงเห็นว่าล่าหลังและสิ้นเปลืองงบประมาณแผ่นดิน ทรงศึกษาและชื่นชมวิทยาการความรู้ของฝรั่งต่างชาติ อีกทั้งมียังปัญญาชนสองท่านอย่างคัง โหย่ว เว่ย และเหลียงฉีเซาเป็นผู้สนับสนุนถวายคำแนะนำ คังโหย่วเว่ยทูลชี้แจงว่าหากจีนสามารถปรับปรุงประเทศตามอย่างตะวันตกเช่นเดียวกับญี่ปุ่น ภายในเวลาไม่กี่ปีจีนก็จะกลับมาเป็นชาติที่ทรงอำนาจและสามารถกอบกู้ศักดิ์ศรีและดินแดนที่สูญเสียไป

*If China emulated the root and branch reforms seen in Japan 'she will become strong and prosperous in ten years, and within twenty years she will become a powerful nation, able to recover her lost territories and to avenge her humiliations'.*⁵⁴

ความคิดและคำแนะนำของคังโหย่วเว่ยสอดคล้องกับพระประสงค์ของจักรพรรดิกวางซวี เพราะนอกจากจะเป็นการฟื้นฟูอำนาจและศักดิ์ศรีให้แก่จีนแล้ว ผู้วิจัยยังเห็นว่าการปฏิรูปประเทศยังช่วยกอบกู้ความเป็นชายและความเป็นกษัตริย์ของพระองค์ที่สูญเสียไปกลับคืนมาอีกด้วย เนื่องจากทรงเป็นผู้นำของประเทศ ความเป็นกษัตริย์หรือความเป็นชายของพระองค์จึงสัมพันธ์เกี่ยวโยงกับความเป็นชาติและความมั่นคงของประเทศ การที่ต่างชาติกระทำเยี่ยงประเทศจึงเท่ากับเป็นการดูถูกดูแคลนศักดิ์ศรีความเป็นชายของผู้นำเช่นกัน ดังเห็นได้เหตุการณ์เมื่อครั้งที่จีนพ่ายแพ้สงครามกับญี่ปุ่นจนต้องลงนามสนธิสัญญาสงบศึก จักรพรรดิกวางซวีทรงกลายเป็นผู้รับผิดชอบ

---

⁵³ Jack Gray, *Rebellions and Revolutions: China from the 1800s to 2000* (Oxford: Oxford University Press, 2002), p. 125.

⁵⁴ Keith Laidler, *The Last Empress: The She-Dragon of China* (Chichester: John Wiley, 2003), p.187.

แบกรับกับความอับยศดังกล่าว ศักดิ์ศรีของจีนที่ถูกกระทำย่ำยีส่งผลต่อพระเกียรติของจักรพรรดิ การฟ่ายแพ้ของกองกำลังทหารจีนต่อต่างชาติแสดงถึงความอ่อนแอทางอำนาจของประเทศชาติ และผู้นำ ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ จักรพรรดิกวางซวีจึงทรงมุ่งมั่นตั้งพระทัยที่จะให้แผนการปฏิรูป ประเทศของพระองค์ประสบความสำเร็จและผ่านความเห็นชอบจากฮองไทเฮาซุสึ

Kuang Hsu was impressed by the reformer's analysis of the situation, which paralleled his own. [...] He saw the main threat as nothing less than the total dismemberment of China, the partition of the Empire among all the Powers, and concluded that 'China is confronted with the greatest danger in her history'. Kuang Hsu ordered three copies of the document made, and sent one to Yehonala.⁵⁵

ในช่วงระยะแรกฮองไทเฮาซุสึเห็นด้วยกับความคิดที่จะพัฒนาจีนให้มีความเจริญทัดเทียมกับชาติตะวันตก แต่เนื่องจากนโยบายการปฏิรูปจีนดังกล่าวกลับเป็นภัยอันตรายต่ออำนาจและผลประโยชน์ของขุนนางบางกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มพวกอนุรักษนิยมซึ่งเห็นว่านโยบายดังกล่าวเป็นการบ่อนทำลายทรยศต่อประเพณีดั้งเดิมอันศักดิ์สิทธิ์ของจีนด้วยการยอมรับความคิดความเชื่อของ ศัตรูและเป็นการลดอำนาจทางการเมืองของพวกตน อีกทั้งจักรพรรดิกวางซวีทรงปลดข้าราชการที่ กินเงินเดือนแต่ไม่มีผลงานออกทำให้กลุ่มผู้เสียผลประโยชน์เหล่านี้ต่างพากันเข้าเฝ้าฮองไทเฮาซุสึ เพื่อระงับยับยั้งแผนการปฏิรูปของจักรพรรดิกวางซวี ฮองไทเฮาซุสึเห็นว่ากลุ่มพวกอนุรักษนิยมเป็น ฐานอำนาจสำคัญของนางอีกทั้งนางยังสังเกตเห็นแล้วว่าการปฏิรูปประเทศของจักรพรรดิกวางซวีเป็น การทำลายอำนาจของนางอย่างยิ่ง หากเมื่อใดการปฏิรูปประสบความสำเร็จเมื่อนั้นเท่ากับว่า จักรพรรดิกวางซวีสามารถเป็นไทรอดพ้นจากอิทธิพลอำนาจของนางสำเร็จ

นอกจากนี้ ฮองไทเฮาซุสึยังล่องรู้แผนการของคังโฮ้วเว่ยที่ยุยงให้จักรพรรดิคิดโค่นล้ม กำจัดนาง คังโฮ้วเว่ยเชื่อว่าอุปสรรคที่ขัดขวางการปฏิรูปเกิดจากอิทธิพลอำนาจของฮองไทเฮาซุสึ

⁵⁵ Keith Laidler, *The Last Empress: The She-Dragon of China* (Chichester: John Wiley, 2003), p.188.

หากจักรพรรดิกวางซวีสามารถกำจัดนางได้ก็จะช่วยให้แผนการปฏิรูปประเทศที่วางไว้ดำเนินไปด้วยดี “Kill the head and the anti-reformist body would die.”⁵⁶ เพื่อเป็นการตัดไฟแต่ต้นลมฮ่องไทเฮาซุสึจึงสั่งการเตรียมกองกำลังทหารโดยมีหยงลู่คนสนิทเป็นผู้บัญชาการกองทัพเข้าทำการรัฐประหารยึดอำนาจจักรพรรดิกวางซวี เมื่อแผนการปฏิรูปล้มเหลวคังโฮ่ยวเว่ยและคณะคนอื่น ๆ ได้ลี้ภัยทางการเมืองออกนอกประเทศมีเพียงจักรพรรดิกวางซวีที่ตกเป็นผู้รับเคราะห์กรรมทั้งหมด ฮองไทเฮาซุสึทรงปริษานตำหนอจักรพรรดิหลานชายของนางที่คิดเนรคุณหักหลัง นางอ้างสิทธิอำนาจในการถอดถอนตำแหน่งกษัตริย์ได้หากนางเห็นว่ากวางซวีมีสมควรดำรงตำแหน่งต่อไป ผู้อ่านจะเห็นได้ถึงอำนาจการต่อรองของฮ่องไทเฮาซุสึที่สามารถกำหนดชะตาชีวิตการเป็นจักรพรรดิของกวางซวีจากดังกล่าวจึงไม่ต่างจากภาพของแม่ในแบบ *Montrous Mother* ที่มีอำนาจในการกำหนดความเป็นหรือความตายของลูกได้

*How dare he [Kuang Hsu] forget the great benefits he owed her [Tzu Hsi], his elevation to the throne and her generosity in allowing him to administer the government, he, a poor puppet, who had no right to be Emperor at all.*⁵⁷

เมื่อเผชิญกับภาพของแม่ดังกล่าวทำให้จักรพรรดิกวางซวีทรงตกพระทัยกับคำข่มขู่คุกคามของนางจนถึงขั้นตรัสติดอ่าง ทรงกรรแสงยอมรับผิดและชะตากรรมชีวิตของตน การบรรยายลักษณะการดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นชายที่หมดสิ้นลงโดยปริยายแต่กลับให้ภาพความอ่อนแอที่ไม่ต่างจากสตรีเพศของตัวละคร ผู้ประพันธ์ได้ชี้ให้เห็นผลลัพธ์สุดท้ายของการสูญเสียความเป็นชายของตัวละครเมื่อจักรพรรดิหนุ่มนักปฏิวัติกลายเป็นนักโทษการเมืองถูกกักบริเวณภายในตำหนักอิงไถ่ภายใต้การควบคุมสอดส่องของฮ่องไทเฮาซุสึอย่างเข้มงวด

⁵⁶ Keith Laidler, *The Last Empress: The She-Dragon of China* (Chichester: John Wiley, 2003), p.196.

⁵⁷ *Ibid.*, p.199.

ลักษณะอาการติดอ่างของจักรพรรดิกวางซวีแสดงให้เห็นถึงอำนาจของซุสึไทเฮาที่สามารถทำให้ผู้ที่ตกเป็นเหยื่อเกิดการหวาดกลัวหรือสูญเสียพลังควบคุมเช่นเดียวกับลักษณะอาการของเหยื่อที่จ้องมองแววตาของเมคูซ่าแล้วรู้สึกกลายเป็นหิน

*She [Tzu-Hsi] intended to spare his life, she informed a terrified Kuang Hsu, but he would be held here, at the Ocean Terrace under the strictest scrutiny – his every action, his every word, noted and reported to her.*⁵⁸

การถูกจองจำอยู่ภายในตำหนักถือเป็นการปิดฉากการเคลื่อนไหวเพื่อปฏิรูปจีนและความล้มเหลวในการกอบกู้อำนาจความเป็นกษัตริย์ของจักรพรรดิหุ่นเชิด ในขณะเดียวกันยังเป็นฉากที่แสดงให้เห็นการพลิกกลับบทบาททางเพศของตัวละครทั้งสองเมื่อตัวละครชายกลับเป็นผู้ตกอยู่ภายในอำนาจการควบคุมของตัวละครหญิงและถูกจำกัดอยู่ในพื้นที่ที่ปิดแทน อาจกล่าวได้ว่าจักรพรรดิ กวางซวีทรงหมดสิ้นซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศอย่างสมบูรณ์ แม้ว่าพระองค์จะยังมีพระชนม์ชีพอยู่ก็ตามแต่ความเป็นกษัตริย์และความเป็นชายของพระองค์ได้ตายไปพร้อมกับความพ่ายแพ้จากการยึดอำนาจในครั้งนั้น คงเหลือไว้แต่เพียงชื่อตำแหน่งเท่านั้น ดังที่ Bland และ Blackhouse กล่าวไว้ในงานเขียน *China under the Empress Dowager: being the history of the life and times of Tzu Hsi* ถึงความปราชัยต่ออำนาจมืดที่จักรพรรดิ กวางซวีทรงประสบโดย ทรงสูญเสียโอกาสและความกระตือรือร้นต่อแนวคิดใหม่ที่ฉ่ำฟูประเทศเมื่อถูกขัดขวางโดย พระนางซูสีไทเฮา

*Kuang Hsu's reign was over; there remained to him only the Imperial title. He had had his chance; in the enthusiasm of youth and new ideas he had played a desperate game against the powers of darkness in high places, and he had lost.*⁵⁹

ความพ่ายแพ้ของจักรพรรดิ กวางซวีเปิดโอกาสให้ของไทเฮาสูสีได้กลับขึ้นสู่เวทีอำนาจอีกครั้งในฐานะผู้ชนะ นางอ้างความชอบธรรมในการจัดการยึดอำนาจครั้งนั้นเพื่อระงับความไม่พอใจ

⁵⁸ Keith Laidler, *The Last Empress: The She-Dragon of China* (Chichester: John Wiley, 2003), p.199.

⁵⁹ J.O.P. Bland and E. Blackhouse, *China under the Empress Dowager: being the history of the life and times of Tzu Hsi* (London: William Heinemann, 1911), p.211.

ต่อการปฏิรูปตามอย่างตะวันตกของประชาชนและขุนนางที่จงรักภักดีต่อราชบัลลังก์ ฮองไทเฮาซุสึ แสดงให้เหล่าขุนนางเห็นว่าความคิดในเรื่องการปฏิรูปประเทศของคังโฮ่ยเว่ยแท้จริงแล้วเป็น แผนการโค่นล้มราชบัลลังก์ซึ่งมิได้เป็นไปได้เพื่อผลประโยชน์ของประเทศชาติตามที่อ้างมา ภายใต้ ภาพของผู้กอบกู้สถานการณ์นางได้สั่งกำจัดพวกสนับสนุนการปฏิรูปศัตรูเสี้ยมหนามอำนาจของ นางจนหมดสิ้นและปูนบำเหน็จแก่ผู้ที่สนับสนุนนางทำการรัฐประหาร

Tzu Hsi then settled down to her work of government, returning to it with a zest by no means diminished by the years spent in retreat. And first she must justify the policy of reaction to herself, to her high officials, and the world at large. She must get rid of offenders and surround herself with men after her own heart.⁶⁰

ความหวงแหนในอำนาจของฮองไทเฮาซุสึทำให้การปฏิรูปประเทศจีนยุติลงพร้อมกับการ สร้างความไม่พอใจแก่เหล่าปัญญาชนหัวก้าวหน้าอาทิเช่นคังโฮ่ยเว่ย เหลียงฉีเซา บุคคลทั้งสอง คนต่างใช้ปากกาเป็นอาวุธเขียนบทความโจมตีและให้ข้อมูลแก่สื่อต่างชาติว่าฮองไทเฮาซุสึเป็นผู้ อยู่เบื้องหลังการยึดอำนาจกษัตริย์และเป็นศัตรูตัวฉกาจต่อการพัฒนาประเทศจีน หนังสือพิมพ์ ต่างชาติต่างพากันเขียนข่าวแสดงความเห็นใจกับชะตากรรมของจักรพรรดิกวางซวี่ที่ตกเป็นเหยื่อ ความกระหายอำนาจของฮองไทเฮาซุสึและรู้สึกยกย่องในความเพียรพยายามของพระองค์ที่จะ ปรับเปลี่ยนประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้าทัดเทียมกับตะวันตก สถานทูตต่างๆที่ประจำการใน นครปักกิ่งต่างประณามการกระทำของฮองไทเฮาซุสึว่าเป็นภัยต่อความสงบสุขของจีนและหาก นางกระทำการอันใดเป็นอันตรายต่อพระชนม์ชีพของจักรพรรดิกวางซวี่ก็จะร่วมมือพากันลุกฮือ ต่อต้านนางในทันที แม้ว่าคังโฮ่ยเว่ยและเหลียงฉีเซาจะเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ในการปฏิรูปจีนแต่ทั้ง สองกลับได้ชัยชนะในการตอบโต้อำนาจมืดของฮองไทเฮาซุสึผ่านอำนาจของสื่อหนังสือพิมพ์ ต่างชาติ อาจกล่าวได้ว่าภาพลักษณ์ของฮองไทเฮาซุสึในสายตาตะวันตกที่รับรู้ผ่านคำบอกเล่า

⁶⁰ J.O.P. Bland and E. Blackhouse, *China under the Empress Dowager: being the history of the life and times of Tzu Hsi* (London: William Heinemann, 1911), p.212.

ของคนทั้งสองมิได้มองเพียงว่านางเป็นสตรีที่มีความทะเยอทะยานกระหายในอำนาจเท่านั้น หากยังเป็นสตรีที่มีความร้ายกาจแฝงด้วยพิษสงอันตรายอย่างยิ่ง

3.3 ฮองไทเฮาซุสี: ราชินีผู้กระหายเลือด

เมื่อกล่าวถึงจักรพรรดินีซุสีแห่งราชวงศ์ชิงช่วงปลายแล้ว นอกเหนือจากภาพลักษณ์ของสตรีที่กระหายในอำนาจและมีความทะเยอทะยานจนสามารถไต่ได้ขึ้นนั่งบนบัลลังก์มังกรปกครองจีนตลอดระยะเวลา 50 ปีแล้ว อีกภาพลักษณ์หนึ่งที่สะท้อนถึงบุคลิกลักษณะนิสัยและอธิบายตัวละครสตรีผู้ทรงอำนาจในประวัติศาสตร์จีนผู้นี้ได้ดีก็คือความโหดเหี้ยมอำมหิตและการสังหารเช่นฆ่าศัตรูเพื่อสังเวศนของอำนาจของตน แม้กระทั่งการฆ่าของลูกแท้ๆของนางเพื่อช่วงชิงยึดอำนาจ ตลอดระยะเวลาที่นางมีบทบาทและอำนาจในราชสำนัก ผู้คนต่างสยบและเกรงกลัวถึงอิทธิพลอำนาจของนาง และหาจะมีผู้ใดที่กล้าจะทำให้นางขัดเคืองใจไม่ เพราะการตั้งตนเป็นปรปักษ์ศัตรูกับนางย่อมหมายถึงการนำชีวิตเข้าสู่ความตายนั่นเอง ภาพลักษณ์ของจักรพรรดินีซุสีที่ปรากฏในงานวรรณกรรมจึงมีลักษณะไม่ต่างจากนางปีศาจร้าย (feminine evil) ที่สามารถใช้เวทย์มนต์หรืออำนาจในมือสังหารเหยื่อที่ขัดขวางผลประโยชน์ของตน นอกจากนี้เรื่องราวชีวิตและการขึ้นมาใช้อำนาจของจักรพรรดินีซุสียังถูกแต่งเติมโดยนักประวัติศาสตร์และนักเขียนให้มีความโหดเหี้ยมพิสดารต่างๆ เพื่อนำเสนอให้เห็นความน่าสะพรึงกลัวและความหวาดวิตกของเพศชายที่ต้องตกอยู่ภายใต้อำนาจของเพศหญิงและถูกลิดรอนอำนาจของตนไป

3.3.1. จักรพรรดินีซุสีกับตำนานปีศาจร้าย

ความชั่วร้ายของจักรพรรดินีซุสีสะท้อนให้เห็นจากการแย่งชิงอำนาจจากบุรุษโดยเฉพาะจากกษัตริย์ซึ่งเป็นตัวแทนของอำนาจปิตาธิปไตยทั้งด้วยวิธีเล่ห์กลมารยาหญิงหรือใช้ความรุนแรงและความตายเป็นเครื่องมือ ตัวละครซุสีไทเฮาจึงจัดเป็นตัวละครหญิงร้ายคนหนึ่งในประวัติศาสตร์ที่อยู่เบื้องหลังหายนะและความวุ่นวายของประเทศบ้านเมือง โดยส่วนใหญ่แล้วตัวละครหญิงดังกล่าวจะถูกเชื่อมโยงเข้ากับตำนานความเชื่อของจีนเกี่ยวกับตัวละครปีศาจจิ้งจอกที่จำแลงกายเป็นสาวสวยและเข้ามาอยู่วังเพื่อบั่นทอนอำนาจของบุรุษและความสงบสุขของชาติบ้านเมือง

ตำนานความเชื่อดังกล่าวยังถูกนำมาเชื่อมโยงกับการล่มสลายของราชวงศ์แมนจูซึ่งสะท้อนผ่านคำพยากรณ์ทำนายที่ว่า ราชวงศ์ชิงจะสิ้นสุดลงด้วยน้ำมือของสตรีที่ชื่อเยโฮนาลา

*Shortly thereafter an ancient marble stele was said to have been discovered in the northern forests of the Manchu heartland. Written upon it was a prophecy, a warning against a future Manchu female of Yeho-Nala clan – were she to establish dominion over the Manchu, she would most certainly bring the nation to ruin and destruction.*⁶¹

เมื่อวิเคราะห์คำทำนายดังกล่าวจะเห็นถึงการเตือนภัยสังคมจีนอันหมายถึงบุรุษให้ระแวดระวังปีศาจร้ายในร่างสตรีที่จะปรากฏขึ้นเพื่อทำลายชาติบ้านเมือง อีกทั้งคำทำนายดังกล่าวยังสะท้อนความเกี่ยวโยงสัมพันธ์ระหว่างตำนานปีศาจกับภาพลักษณ์ผู้หญิงร้ายที่มีอาจแยกออกจากกันได้ ด้วยเหตุนี้ตัวละครซูสีไทเฮาจึงมีมิติของผู้หญิงร้ายในประวัติศาสตร์จีนและปีศาจร้ายในตำนาน

ภาพปีศาจร้ายของตัวละครซูสีไทเฮายังสอดคล้องกับคำบอกเล่าที่ปรากฏในงานเขียน *Dragon Lady* ของ Sterling Seagrave ซีเกรฟได้เล่าถึงกลางบอกเหตุที่จะเกิดขึ้นแก่ราชวงศ์แมนจู โดยอ้างอิงงานเขียนของ Harry Hussey ชื่อ *Venerable Ancestor* (1949) โดยในงานดังกล่าว แฮร์รีได้บรรยายถึงเหตุการณ์ช่วงแรกเกิดของทารกหญิงหลันเออร์ โดยมีซินแสหมอดูท่านหนึ่งทำนายลักษณะรอยตำหนิแรกเกิดที่ปรากฏบนตัวทารกหลันเออร์ รอยตำหนิดังกล่าวเป็นรูปสุนัขจิ้งจอกซึ่งมีนัยสื่อถึงนิมิตหมายอันเลวร้ายที่จะเกิดขึ้นแก่ราชวงศ์ชิงในอนาคต

[This vision was confirmed when Soothsayer Fu examined the infant and spied a birthmark on her left breast.] Fu saw in the birthmark... the outline of a fox. He knew very well that “the mark of the fox” was the mark either of a good or evil omen....He found an old Manchu prophecy.... [that] stated that [Manchu]rule...would someday be

⁶¹ Keith Laidler, *The Last Empress: The She-Dragon of China* (Chichester: John Wiley, 2003), p.xxi.

*ended forever by a great woman of the Yehenara clan bearing the mark of the fox.*⁶²

นอกจากนี้ ลักษณะของรอยตำหนิที่ปรากฏบนตัวหลันเอ๋อร์ยังสอดคล้องกับแนวคิดความเชื่อเรื่องรอยตำหนิที่ปรากฏบนตัวแม่มดของชาวตะวันตก ในยุโรปสมัยอดีตที่ความเชื่อเรื่องแม่มดหมอผียังคงฝังรากแน่นอยู่นั้น การสืบค้นหาบุคคลที่ต้องสงสัยว่าถูกวิญญาณร้ายเข้าสิงหรือเป็นแม่มดนั้นสามารถสืบจากรอยตำหนิที่เชื่อว่าเป็นเครื่องหมายแสดงถึงการเป็นสาวกหรือผู้ติดตามของมารซาตาน โดยรอยตำหนิมักปรากฏบนเรือนร่างของหญิงที่ต้องสงสัย โดยเฉพาะบนหน้าอกหรืออวัยวะสืบพันธุ์

*A witch could also be identified by the presence of the “Devil’s mark” or the “witches’ teat” on her body. [...] Puritan doctrine had it that the mark was placed on the witch’s body by the Devil at the signing of the covenant, to seal their bargain and allow him to recognize her as one of his followers. [...] Although the mark or teat could be located anywhere, it was most often found on or around a woman’s breasts or vagina.”*⁶³

ความชั่วร้ายและการเชื่อมโยงกับแม่มดปีศาจดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความกลัวในอำนาจเร้นลับของผู้หญิงที่สามารถสิ้นคลอนหรือลดทอนอำนาจของบุรุษเพศได้ ดังเห็นได้จากเหตุการณ์นับตั้งแต่ก้าวเข้าสู่วังหลวง หลันเอ๋อร์ได้วางแผนเตรียมการสำหรับก้าวขึ้นสู่อำนาจโดยได้รับความร่วมมือช่วยเหลือจากสองชั้นที่คนสนิทคืออันเตอไห่และหลี่เหลียนยิง ทั้งสองอาจเปรียบได้กับแขนขาของนางในการสถาปนาอำนาจในวังหลวง ชั้นที่ทั้งคู่ต่างเป็นผู้ลงมือกระทำการอย่างโหดเหี้ยมและเฉียบขาดตามคำสั่งของฮองไทเฮาซุสี่ ความสำเร็จที่นางและชั้นที่คนสนิทร่วมมือกัน

⁶² Sterling Seagrave, *Dragon Lady: The life and Legend of the Last Empress of China* (New York: Vintage Books, 1992), pp. 20-21.

⁶³ Carol F. Karlsen, *The Devil in the shape of a Woman: Witchcraft in Colonial New England* (New York: Vintage Books, 1989), pp.12-13.

นั้นส่งผลให้ฮ่องไทเฮาสูญเสียกลายเป็นผู้ทรงอิทธิพลที่สุดในจีน และทุกอย่างก้าวของการขึ้นสู่อำนาจของนางล้วนต้องแลกด้วยชีวิตของผู้ที่พยายามขัดขวางและตั้งตนเป็นศัตรูกับนางเช่นกัน ความโหดเหี้ยมอำมหิตดังกล่าวสะท้อนผ่านคำบอกเล่าของ Hok-Pang Tang ใน *A Time of Ghosts* ถึงช่วงเวลาที่ยี่สิบแปดปีของฮ่องไทเฮาที่ฮ่องไทเฮาสูญเสียไว้ว่าสูญเสียไทเฮาคือผู้ปกครองที่แท้จริงของจีนในสมัยนั้น แผนการชั่วร้ายต่างๆ ล้วนมาจากนางทั้งสิ้นและมือนางยังเปื้อนด้วยเลือดของคนจำนวนมาก *"It really came to him through the wiles of the evil old Dowager Empress Tzu Hsi, the real ruler of China, whose hands were stained with the blood of many."*⁶⁴ ฮก พางยังกล่าวอีกว่าราชสำนักแมนจูในช่วงเวลาดังกล่าวเป็นดังฝันร้ายที่แสดงให้เห็นถึงความโหดและความกระหายอำนาจของผู้คนในวังและเหล่าขุนนาง โดยมีฮ่องไทเฮาเป็นผู้ชักใยอยู่เบื้องหลังความเสื่อมทรามทั้งหมด แม้แต่จักรพรรดิเองก็ตกเป็นเหยื่อของความชั่วร้ายที่นางเป็นคบบงการ ทุกคำพูดของจักรพรรดิที่ประกาศเป็นราชโองการล้วนมาจากความต้องการของนางทั้งสิ้น

3.3.2 การปฏิเสธความเป็นแม่และภรรยาที่ดี

แผนการชั่วร้ายแรกของนางคือการพยายามทุกวิถีทางในการเป็นคนโปรดของจักรพรรดิเสียนเฟิง เมื่อนางรู้ว่าจักรพรรดิเสียนเฟิงปรารถนาจะมีโอรสไว้สืบราชบัลลังก์ และผู้ใดที่สามารถให้กำเนิดรัชทายาทก็ย่อมได้รับตำแหน่งและเป็นที่โปรดปรานของจักรพรรดิ สนมเยโฮนาลาจึงคิดหาวิธีในการเลื่อนตำแหน่งขั้นของตน นั่นคือ การให้กำเนิดโอรสรัชทายาท ในงานวรรณกรรมบางเรื่องที่ยื่นเล่าถึงชีวิตประวัติของฮูซีไทเฮาได้เล่าถึงความเจ้าอุบายจอมวางแผนและความเหี้ยมโหดของสนมเยโฮนาลาในการสร้างฐานอำนาจแก่ตน ยกตัวอย่างเช่นงานประพันธ์ของ Keith Laidler ที่ได้เล่าถึงการปลอมรัชทายาทเพื่อช่วงตำแหน่งคนโปรดของจักรพรรดิเนื่องจากสนมเยโฮนาลาไม่สามารถให้กำเนิดโอรส นางจึงวางแผนอุบายเพื่อก้าวขึ้นสู่อำนาจด้วยการปลอมโอรสรัชทายาททารกน้อยที่ถูกปลอมเป็นลูกของนางนั้นแท้จริงเป็นลูกของสองสามีภรรยาชาวนายากไร้ที่นางว่าจ้างซื้อมา ด้วยกลวิธีอุบายดังกล่าวจึงทำให้สนมเยโฮนาลาก้าวเข้ามาสู่อำนาจในราชสำนักในเวลาต่อมา

⁶⁴ Hok-Pang Tang and David Coomler, *A Time of Ghosts* (Portland: Inkwater Press, 2010), p.3.

*This story claims that Yehonala's son was not her son at all. The child had been purchased secretly from Chinese peasants and smuggled into the Forbidden City at the time of Yehonala's confinement. She subsequently passed the infant off as her own, and the offspring of the Emperor. [...] But if Yehonala did pass off another couple's child as the Emperor's son she knew that the doors to power and wealth would fly open.*⁶⁵

ด้วยเหตุนี้จักรพรรดิถึงจี้จิ้งมิใช่ลูกแท้ๆของนางและนางจึงอ้างความจริงข้อนี้ทำการยึดอำนาจและกักขังบริเวณจักรพรรดิในเวลาต่อมา จากเรื่องเล่าดังกล่าวข้างต้นสอดคล้องกับบทประพันธ์ของม.ร.ว คึกฤทธิ์ ปราโมช ซึ่งได้เล่าถึงการร่วมมือวางแผนจัดหาโอรสสวรรค์ขึ้นมา หล้นเออร์หรือสนมเยโฮนาลาร์สั่งให้หลี่เหลียนอิงไปสืบหาหญิงสาวท้องแก่ใกล้คลอดเพื่อนำเด็กทารกชายมาแอบอ้างว่าเป็นโอรสของนางกับจักรพรรดิเสียนเฟิง หลี่เหลียนอิงได้ออกไปนอกพระราชวังสืบเสาะหาหญิงสาวท้องแก่จนพบกับหญิงหม้ายยากไร้รายหนึ่ง ชั้นที่หลี่เหลียนอิงจึงว่าจ้างให้นางคลอดลูกชายแล้วนำเด็กทารกเข้ามาในวัง แต่แล้วเพื่อปกปิดความจริงเกี่ยวกับประวัติที่มาของเด็กทารก หล้นเออร์สั่งให้หลี่เหลียนอิงดำเนินการปกปิดเรื่องนี้โดยสั่งฆ่าปิดปากหญิงหม้ายยากไร้ดังกล่าว นางรู้และหวั่นใจว่าอานุภาพความรักของหญิงหม้ายที่มีต่อลูกอาจกลายเป็นเสี้ยนหนามขัดขวางเส้นทางสู่อำนาจของนางในวันข้างหน้าได้

**อันความรักของมารดานั้นเป็นของประเสริฐหาสิ่งใดเสมอเหมือนมิได้
แต่ก็มีอำนาจรุนแรงนัก แม่แม่ไก่อันเป็นสัตว์เล็กก็ยังหาญสู้กับอินทรีย์เพื่อรักษา
ลูกของตน มาตราว่าเราจะปล่อยให้ความรักของมารดาอันมีต่อบุตรเข้ามา
เกี่ยวข้องในราชการแผ่นดิน ราชการก็อาจเสียไป ขอท่านจงเอาแพรวขาว**

---

⁶⁵ Keith Laidler, *The Last Empress: The She-Dragon of China* (Chichester: John Wiley, 2003), p.119.

ฝันนี้ไปให้แก่หญิงหม้ายเป็นบำเหน็จรางวัลจากเราเถิด แล้วท่านจง

จัดการกับศพให้มิดชิด⁶⁶ (เน้นข้อความโดยผู้วิจัย)

จากคำกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงจิตใจอันเฉียบขาดและไร้ซึ่งความปรานีของหลันเออร์ แม้หญิงหม้ายจะอ่อนวอนขอพบหน้าลูกเป็นครั้งสุดท้าย แต่นางก็ไม่ยินยอมหรือใจอ่อนกับคำร้องขอนั้น นางเชื่อว่าการคิดการใหญ่จะต้องไม่ใจอ่อนกับเรื่องความรักหรือความรู้สึกใดๆ แม้ว่าความรู้สึกนั้นจะเป็นความรู้สึกที่แม่มีต่อลูกก็ตาม การกระทำของหลันเออร์สะท้อนให้เห็นภาพของผู้หญิงที่ปฏิเสธความเป็นแม่ เนื่องจากนางเองไม่สามารถให้กำเนิดบุตรได้จึงต้องนำบุตรของผู้อื่นมาเป็นของตนและยังปฏิเสธความรักของแม่โดยการส่งแม่ของเด็กเพื่อปกปิดความจริง

นอกจากนี้ในงานชื่อ *ราชินีขี้มังกร* ของเจน จาร์สคิลป์ยังได้กล่าวถึงความเหี้ยมโหดไร้ปรานีและการปฏิเสธความเป็นแม่ของฮองไทเฮาซุสึเช่นกัน เจน จาร์สคิลป์เล่าว่าสมมหลันเออร์พยายามที่จะให้กำเนิดโอรสแก่จักรพรรดิเสียนเฟิงเพื่อที่นางจะได้เลื่อนตำแหน่งขึ้นเป็นสนมเอก แต่นางก็พลาดโอกาสในครั้งแรกเมื่อนางให้กำเนิดบุตรสาว นางรู้สึกผิดหวังและเคียดแค้นชิงชิงทารกหญิงคนนี้เพราะความฝันที่จะเป็นที่โปรดปรานของจักรพรรดิหมดสิ้นลงและทารกหญิงคือทายาทแห่งอำนาจของนาง ในตัวบทวรรณกรรมเจนได้บรรยายความรู้สึกชิงชังที่หลันเออร์มีต่อทารกหญิงผู้นำสงสารและยังแสดงให้เห็นถึงการปฏิเสธความเป็นแม่ของนางไว้ดังนี้

นางมักจะมองทารกหญิงอย่างชิงชัง บางครั้งแม่นางสาวใช้คุ้มอยู่
นางชี้หน้าด่าเด็กตัวน้อยๆว่าเป็นตัวเสียดที่นำความผิดหวังมาให้ เสียงด่า
กราดเกรี้ยวทำให้เด็กน้อยร้องจ้าด้วยความตกใจ อีกหนึ่งเดือนต่อมาเด็กหญิงผู้
อามัพก็จบชีวิตลงโดยที่นางมิได้อาลัยใดทั้งที่เป็นสายเลือดของนางแท้ๆ⁶⁷

การเหยียดความตายให้แก่ทารกผู้บริสุทธิ์ยังปรากฏในฉากที่นางสั่งคนแอบวางยาขับเลือดแก่แม่หม้ายเฉา จักรพรรดิเสียนเฟิงทรงลุ่มหลงในตัวหม้ายสาวผู้นี้ซึ่งชูชุนศัตรูทางการเมืองของเยโฮนาลานำมาถวาย แม่หม้ายเฉาเป็นตัวช่วยแผนการกำจัดนางเยโฮนาลาออกจากความสน

⁶⁶ คีคฤทธิ ปรามิซ, *ซุสึไทเฮา* (กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, 2549), หน้า 86.

⁶⁷ เจน จาร์สคิลป์, *ซุสึไทเฮา: ราชินีขี้มังกร* (กรุงเทพมหานคร: อาทิตย, 2525), หน้า 54.

พระทัยของจักรพรรดิหนุ่ม ทำให้นางเยโฮนาลาารู้สึกแค้นชิงชังในตัวหม้ายสาวเป็นอย่างยิ่ง เมื่อรู้ข่าวการตั้งครรภ์ของหม้ายสาวเฉา นางเยโฮนาลาจึงมีอาเจปปล่อยให้เด็กในท้องมีชีวิตอยู่ถึงวันคลอดได้เพราะถ้าหากลูกของนางเป็นผู้ชายโอกาสที่นางเยโฮนาลาจะขึ้นมีอำนาจก็มีอันยุติไป นางจึงสั่งอันเตอให้ขันทีคนสนิทนำยาพิษขบเลือดใส่ในอาหารให้หม้ายเชากิน หลังจากนั้นไม่นานหม้ายสาวผู้อัปโชคก็สูญเสียชีวิตในท้องพร้อมกับความหมางเหินเหินซาจากจักรพรรดิเสียนเฟิง แต่ความตกต่ำของเหยื่อเคราะห์ร้ายกลับสร้างความพอใจแก่นางเยโฮนาลาเป็นอย่างยิ่ง

แม่หม้ายเฉาอนดิน ร้องคราง ด้วยความเจ็บปวดภายใน หล่อนรู้สึกเหมือนบางอย่างในท้องจะทะลักออกมา พยายามกัดฟันกลืนไว้ แต่ยังไม่อยู่เลือดสดๆไหลพุ่งกระจายเต็มทีนอน หมอหลวงสายหน้าบอกว่าการหล่อนแห้งลูกช่วยไม่ทัน นางเยโฮนาลารับรู้ข่าวนี้ด้วยความดีใจเป็นล้นพ้น⁶⁸

ความโหดเหี้ยมของหลันเออร์มิได้กระทำต่อผู้ที่อ่อนแอกว่าเท่านั้นแม้แต่บุรุษอาชาไนยก็ยังพ่ายแพ้ต่อความอำมหิตของนางโดยเฉพาะผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นสวามีของนางดังปรากฏเห็นในฉากที่นางเยโฮนาลาลอบวางยาปลงพระชนม์จักรพรรดิเสียนเฟิง นางรู้สึกเคียดแค้นที่จักรพรรดิทรงละเลยไม่ได้พระทัยในตัวนางเหมือนเมื่อครั้งก่อน นั่นย่อมหมายถึงหนทางสู่อำนาจของนางกำลังจะหมดสิ้นลง เมื่อนางเห็นว่าตนไม่เป็นที่โปรดปรานของจักรพรรดิอีกแล้ว นางจึงตัดสินใจหาทางที่จะก้าวขึ้นสู่อำนาจด้วยการกำจัดเสียนเฟิงฮองเต้ทั้งนี้เพื่อให้ลูกชายคนเดียวของนางขึ้นเป็นกษัตริย์แทน หลันเออร์หรือเยโฮนาลาได้คิดแผนการที่จะก้าวขึ้นสู่อำนาจของนางไว้แล้วว่า “บุตรของเรายังเล็กนัก หากพระหมีในปีสิ้นลงก็ต้องขึ้นครองราชสมบัติ แต่อายุยังหาถึงที่จะว่าราชการแผ่นดินได้ไม่ จำต้องมีผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน และผู้สำเร็จราชแผ่นดินนั้นก็จะเป็นผู้ที่มีอำนาจครองแผ่นดินไปจนกว่าบุตรเราจะมียายุครบสิบเจ็ดปี”⁶⁹ การดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแผ่นดินทำให้นางมีบทบาทอำนาจทางการเมืองตามที่ปรารถนาไว้ แต่การได้มาซึ่งอำนาจนั้น นางต้องแลกกับชีวิตผู้บริสุทธิ์อีกจำนวนมาก และหนึ่งในเหยื่อเคราะห์ร้ายจำนวนนั้นรวมถึงสามีของนางเองด้วย

⁶⁸ เจน จาร์สคิลป์, *ซูสีไทเฮา: ราชีนีซิมังกร* (กรุงเทพมหานคร: อาทิตย์, 2525), หน้า 150.

⁶⁹ คีตฤทธิ์ ปราโมช, *ซูสีไทเฮา* (กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, 2549), หน้า 145.

ม.ร.ว คึกฤทธิ์ ปราโมชได้เล่าบรรยายความโหดเหี้ยมเลือดเย็นของตัวละครเยโฮนาลา ผ่านฉากการปรุงยาพิษ ฉากดังกล่าวแสดงให้เห็นภาพแม่ดร้ายที่กำลังปรุงยาพิษให้เหยื่อเคราะห์ร้ายกิน เยโฮนาลาอาศัยความเป็นภรรยาที่ห่วงหาอาสวสุขภาพสามีเป็นฉากบังหน้าซ่อนความอำมหิต นางรู้ว่าอาการประชวรของฮ่องเต้เสียนเฟิงมีผู้ดีนัก เพื่อเร่งรัดความตายแก่สวามีของนาง เยโฮนาลาจึงสั่งขันทีนำโอสถที่นางปรุงไปถวาย โอสถที่นางปรุงจึงไม่ต่างจากคคมืดที่พร้อมจะสังหารเหยื่อให้ตายเพื่อสนองความใคร่ในอำนาจของนาง

นางเยโฮนาลาจึงให้ปรุงยาขนานหนึ่งเข้าด้วยเลือดกวางสดแลยาอันมีพิษอื่น ๆ ยานี้หากกินแต่น้อยพอประมาณ คนใช้ก็จะมีกำลังแข็งแรงมีจิตใจอันชุ่มชื่น แต่หากกินมากเกินไปก็อาจถึงตายทันทีได้ แต่แรกนางเยโฮนาลา ก็ถวายยานี้ให้พระเจ้าเสียนเฟิงฮ่องเต้เสวยแต่น้อยครั้งกลับมีพระกำลังดีและพระทัยชุ่มชื่นเบิกบานก็ตรัสสรรเสริญและเชื่อก็คือว่ายาของนางเยโฮนาลานั้นดีจริง⁷⁰

แม้ว่าหมอลวงที่มาตรวจพระอาการจะรู้ว่าฤทธิ์ยาดังกล่าวเป็นอันตรายต่อพระชนม์ชีพแต่ก็มิกล้าทูลทัดทานได้เพราะรู้ว่าเป็นกลอุบายแผนร้ายของนางเยโฮนาลาและเกรงภัยอันตรายที่อาจจะเกิดแก่ตน ความโหดเหี้ยมอำมหิตของเยโฮนาลาเป็นที่หว่นเกรงของคนในราชสำนัก แม้จะรู้ว่าจักรพรรดิเสียนเฟิงกำลังตกอยู่ในอันตรายแต่ก็หาไม่มีผู้ใดกล้าที่ยื่นมือเข้าไปช่วยเหลือจักรพรรดิผู้เคราะห์ร้ายได้ เป็นไปได้ว่าม.ร.ว คึกฤทธิ์ ปราโมชต้องการนำเสนอให้เห็นว่าอำนาจความชั่วร้ายของสตรีเพศผ่านในรูปของมารยาอยู่เหนือกว่าอำนาจของบุรุษเพศที่มีเพียงแต่กำลัง

เช่นเดียวกับในบทละครของ Maurice Collis ได้บรรยายถึงฉากการลอบวางยาพิษจักรพรรดิเสียนเฟิงโดยที่พระองค์มิได้ทรงระแคะระคายต่อความชั่วร้ายที่สนมเยโฮนาลามิ ในขณะที่ตัวละครของเฮานูฮารูตระหนักรู้ถึงภัยที่จะเกิดขึ้นแก่พระสวามีของนาง ด้วยความรักและความภักดีต่อราชสวามีนางจึงเสด็จมาเตือนเรื่องโอสถที่นางเยโฮนาลาปรุงถวาย แต่จักรพรรดิเสียนเฟิงมิได้ทรงเชื่อคำเตือนของนางเพราะทรงเชื่อว่านางเยโฮนาลามิใช่คนที่มีใจคอเหี้ยมพอที่จะฆ่าสามี

⁷⁰ คึกฤทธิ์ ปราโมช, *ซูสีไทเฮา* (กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, 2549), หน้า 147.

ของตนได้ แต่เมื่อพระอาการทรุดลงหนัก ทุกอย่างจึงสายเกินแก้ จักรพรรดิเสียนเฟิงเสด็จสวรรคต
ลงด้วยยาพิษที่สนมคนโปรดหยิบยื่นถวายนั่นเอง

Empress: *It's your illness. They say your Majesty should look out!*

Hsien Feng: *My illness! Why should I look out? You all have talked a lot, but the only person who has helped has been Yi [Yehonala]. Why, she herself mixes my medicine for safety.*

Empress: *That's it! Look out! She may be putting something in your medicine.*

Hsien Feng: *[sitting up on the Bed and confronting her]. What? What do you say?*

Empress: *[frightened more by his appearance than by his tone]. Oh, Goddess of Mercy! Your Majesty has been poisoned!*⁷¹

การสวรรคตของจักรพรรดิเสียนเฟิงกลายเป็นโอกาสที่เอื้อให้นางเยโฮนาลาขึ้นดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแผ่นดินแทนจักรพรรดิน้อย นับว่าอำนาจตกอยู่ในมือของสตรีผู้มีจิตใจโหดเหี้ยมที่สามารถใช้อำนาจนั้นไปในทางที่มีขอบมิควร ฮองไทเฮาซุสึได้แสดงความเหี้ยมโหดเลือดเย็นผ่านอำนาจที่อยู่ในมือนางอีกครั้งกับลูกชายของนาง ความสัมพันธ์ระหว่างแม่ลูกดำเนินไปบนความขัดแย้งทางอำนาจ การที่ถังจี้มิดี้ได้เชื่อฟังหรือขัดขืนที่จะอยู่ในโอวาทอำนาจของนางสร้างความไม่พอใจแก่นางเป็นอย่างยิ่ง เมื่อนางรู้ว่าบุตรชายของนางประพฤติตนนอกกลุ่มออกทางไปในทางเสื่อมเสีย นางกลับสนับสนุนให้ถังจี้มิดี้ดำเนินเส้นทางวิถีชีวิตอันเหลวแหลกนั้นต่อไป นางถือเสียว่าเมื่อจักรพรรดิดำรงตนไม่เหมาะสมกับความเป็นโอรสแห่งสวรรคย์ยอมเป็นสิทธิอันชอบธรรมที่

---

⁷¹ Maurice Collis, *The motherly and auspicious: being the life of the Empress Dowager Tzu Hsi in the form of a drama with an introduction and notes* (London: Faber, 1953), p.82.

นางจะอ้างในการกำจัดถอดถอนจักรพรรดิออกไป นับได้ว่าตัวละครของไทเฮาซุสี้ตามที่นักประวัติศาสตร์วาดภาพไว้ นั้นเป็นสตรีที่ไร้ซึ่งคุณธรรมความเป็นมนุษย์อย่างหาใดเปรียบและภาพลักษณ์ชั่วร้ายดังกล่าวได้รับการผลิตซ้ำผ่านงานวรรณกรรมของนักเขียนในเวลาต่อมา

ในงานเขียน *The Last Empress* ของคีท ผู้ประพันธ์ได้นำเสนอต้นเหตุของอาการประชวรของจักรพรรดิถึงจื่อว่าเป็นแผนการของฮองไทเฮาซุสี้ นางมิได้เพียงรู้เห็นความประพฤตินั้นเสื่อมศีลธรรมของถงจื่อหากนางยังเป็นต้นเหตุของโรคร้ายที่จักรพรรดิต้องทนทุกข์ทรมาน “*She had not only allowed her son to ruin his health in the lowest brothels in Beijing, she had been the source of his fatal smallpox infection.*”⁷² Keith ได้เล่าไว้ในงานเขียนของตนถึงความไร้เมตตาปรานีที่ฮองไทเฮาซุสี้กระทำต่อบุตรของนาง การติดโรคร้ายของถงจื่อมีสาเหตุต้นตอมาจากผ้าซับพระพักตร์ที่ปนเปื้อนเชื้อไข้ทรพิษที่นางสั่งให้ขันทีสี่เหลี่ยมอิงนำมาถวายแก่จักรพรรดิ ถงจื่อผู้โชคร้ายกลายเป็นผู้ป่วยที่ต้องจบชีวิตลงด้วยน้ำมือมารดาตนเองอย่างน่าเวทนา

*It was alleged that the towel marked for the Emperor had first been rubbed over the open, active pustules of a smallpox victim, and then proffered to the Celestial Prince. [...] under the supervision of Yehonala's confidant the Grand Eunuch, Li Lien-ying, to diligently wipe the Emperor's face with the virus-permeated cloth, so ensuring his infection.*⁷³

เมื่อจักรพรรดิถงจื่อล้มป่วยลง ฮองไทเฮาซุสี้กลับเห็นความอ่อนแอเจ็บป่วยของบุตรเป็นช่องทางหวนคืบสู่อำนาจของนาง นางเพิกเฉยไม่ใส่ใจในการเยียวยารักษาหรือแสดงความอนาทรร้อนใจต่อถงจื่อแต่อย่างใด กลับปล่อยให้ทนทุกข์ทรมานกับโรคร้ายที่รุมเร้าจนสิ้นใจบนเตียง ก่อนที่จักรพรรดิถงจื่อจะสวรรคต พระองค์ต้องพบกับความเจ็บช้ำจากการกระทำของมารดาพระองค์เอง ทรงถูกกักขังไว้ในสถานที่ที่บั่นทอนทั้งสุขภาพจิตและสุขภาพกาย อีกทั้งภาพเหตุการณ์ที่ฮองไทเฮา

⁷² Keith Laidler, *The Last Empress: The She-Dragon of China* (Chichester: John Wiley, 2003), p.142.

⁷³ *Ibid.*, p.142.

มากกว่า นางก็มีปรารถนาให้ถั่งจ้อดำรงชีวิตเป็นกษัตริย์ต่อไป นางจึงสั่งการขันทีให้ปลงพระชนม์ฮ่องเต๋หนุ่มเพื่อที่นางจะแต่งตั้งฮ่องเต๋คนใหม่ที่ยอมอยู่ใต้อำนาจนาง

พระนางฮองไทเฮาชูสี่ยื่นพิจารณาพระเจ้าตุงจี้ฮ่องเต๋อยู่ครู่หนึ่ง แล้วจึงกล่าวแก่ลิเลียนยิวว่าบุตรเรานี้ได้ประพฤติดนต่อเราเหมือนมิใช่บุตร เห็นภรรยาดีกว่ามารดาของตน เราจึงไม่ปรารถนาจะพบเห็นหน้าเขาอีกต่อไป บัดนี้บุตรเราก็เจ็บป่วยทรมาณนัก แม้ท่านเมตตาต่อบุตรเราแล้วจงจัดการเสียให้บุตรเราพ้นทรมาณเถิด อย่าให้ต้องป่วยไข้ไปอีกต่อไปเลย กล่าวดังนั้นแล้วพระนางฮองไทเฮาชูสี่ก็ออกไปจากห้อง ลิเลียนยิวก็เอาแพรขาวรัดพระศอพระเจ้าตุงจี้ฮ่องเต๋สวรรคต ณ ที่นั้น⁷⁵

จากสถานการณ์ดังกล่าวข้างต้น ผู้ประพันธ์ได้นำเสนอตัวละครชูสี่ไทเฮาในภาพลักษณ์หญิงร้ายที่มีจิตใจเหี้ยมโหด ถึงกับปฏิเสธความเป็นแม่ด้วยการปลิดชีวิตลูกของตนเพื่อรักษาอำนาจและสนองความต้องการเป็นใหญ่ที่ไม่สิ้นสุดของตน การสังหารบุตรของชูสี่ไทเฮาเป็นสิ่งที่สังคมปิตาธิปไตยถือว่าเป็นภัยอันน่าสะพรึงกลัวซึ่งคุกคามความสงบเรียบร้อยของสังคมและถือว่าการละเมิดกรอบวิถีความเป็นหญิงที่สังคมกำหนดไว้ เนื่องจากสังคมชายเป็นใหญ่ได้คาดหวังให้เพศหญิงดำรงตนอยู่ในครรลองศีลธรรมและตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของความเป็นแม่ ผู้หญิงในฐานะแม่จึงเป็นผู้ทำหน้าที่ดูแลอภิบาลบุตรด้วยการถ่ายทอดความรักและการอบรมแก่บุตร การสังหารบุตรของตนจึงเท่ากับเป็นการทำทนายกรอบวิถีที่สังคมคาดหวังไว้ และจำต้องกำจัดผู้หญิงที่ประพฤตินอกกรอบดังกล่าวออกไปจากสังคมเพื่อปกป้องฟื้นฟูความสงบกลับคืนมา

นอกจากนี้ในครอบครัวสังคมจีนยังยกย่องและให้ความสำคัญแก่บุตรชาย ในฐานะผู้สืบสายสกุล ผู้หญิงในฐานะภรรยาจึงมีหน้าที่ที่ต้องให้กำเนิดทายาทเพศชายเท่านั้นและเลี้ยงดูให้เติบโตใหญ่เพื่อดำรงรักษาวงศ์ตระกูลของฝ่ายชายสืบไป การที่ฮองไทเฮาชูสี่ตัดสินใจสังหารฮ่องเต๋ถึงจ้อบุตรของนางจึงเท่ากับเป็นการรื้อทำลายระเบียบแบบแผนการสืบสกุลในสังคมจีนด้วยการปฏิเสธการสืบสกุลทางฝ่ายชาย นั่นก็คือ สายสกุลของจักรพรรดิเสียนเฟิง โดยนางนำหลานชายซึ่ง

⁷⁵ คีเกตุทิ์ ปราโมช, *ชูสี่ไทเฮา*. กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, 2549, หน้า 269-270

เป็นลูกของน้องสาวขึ้นสืบบัลลังก์แทน อีกทั้งการปลงพระชนม์ทั้งจักรพรรดิเสียนเฟิงและจักรพรรดิถงจื้อของฮ่องไทเฮาซุสืออาจมองได้ว่าเป็นการล้มล้างระบบปีตาธิปไตยที่มีองค์จักรพรรดิเป็นตัวแทนของอำนาจชายเป็นใหญ่ในสังคมจีนและสถาปนาอำนาจของผู้หญิงแทนอำนาจเดิมที่เคยมี ด้วยเหตุดังกล่าว ยุคสมัยที่ฮ่องไทเฮาซุสือปกครองจึงถูกมองว่าเป็นช่วงเวลาที่ยิ่งใหญ่และเป็นทฤษฎีเนื่องจากกฎเกณฑ์ระเบียบแบบแผนที่รับใช้สนองอำนาจชายเป็นใหญ่ทั้งหมดถูกลบล้างลงละเมิดด้วยอำนาจชั่วร้ายของสตรี

3.3.3 ความขัดแย้งรุนแรงระหว่างผู้หญิงและการช่วงชิงอำนาจฝ่ายใน

นอกเหนือจากภาพลักษณ์ของหญิงร้ายที่กระทำอันตรายต่อบุรุษเพศแล้ว ในงานวรรณกรรมยังได้นำเสนอความเหี้ยมโหดชั่วร้ายของตัวละครฮ่องไทเฮาซุสือที่กระทำต่อเหยื่อผู้เคราะห์ร้ายอีกรายที่มีความสัมพันธ์ทางเครือญาติกับนาง นั่นคือ นางสะโกตาหรือฮ่องไทเฮาซุอัน การลอบปลงพระชนม์พระนางนอกจากจะสะท้อนให้เห็นความรุนแรงเหี้ยมโหดที่กระทำต่อผู้หญิงด้วยกันแล้วยังแสดงให้เห็นถึงภาพของผู้หญิงที่สังคมชายเป็นใหญ่กำหนด ตัวละครฮ่องไทเฮาซุอันที่ปรากฏในงานประพันธ์มีลักษณะคู่ตรงข้ามกับฮ่องไทเฮาซุสือ พระนางเป็นสตรีที่มีความโอบอ้อมอารี เกรงครัดในกฎธรรมเนียมนราชสำนักและครรลลงศีลธรรม ปราศจากความทะเยอทะยานในเรื่องอำนาจหรือการเมือง ประการสำคัญที่เน้นย้ำภาพลักษณ์อันดีงามของพระนาง คือ ตลอดระยะเวลาที่ร่วมกันอภิบาลยุวกษัตริย์สองพระองค์ พระนางได้ทรงแสดงบทบาทแม่ที่มีเมตตาความรักและความเข้าใจแก่บุตร แม้ว่าพระนางจะมีได้เป็นผู้ให้กำเนิดแท้จริงก็ตาม แต่ความรักและความเข้าใจที่พระนางทรงมอบให้ทำให้สองกษัตริย์ทั้งถงจื้อและกวางซวีมีความรักและความเคารพนับถือต่อพระนางมากกว่าฮ่องไทเฮาซุสือ

ลักษณะอุปนิสัยของฮ่องไทเฮาซุอันข้างต้นเป็นประเด็นที่ Keith Laidler ได้กล่าวไว้ในงานเขียน *The Last Empress* เพื่อเปรียบเทียบกับฮ่องไทเฮาซุสือ คีทกล่าวว่ฮ่องไทเฮาซุอันคือภาพลักษณ์ผู้หญิงจีนอันพึงปรารถนาของสังคมภายใต้การครอบงำของหลักคำสอนขงจื้อ กล่าวคือผู้หญิงที่ยอมอยู่ใต้อำนาจของผู้ชาย มิได้แสดงความสามารถหรือความรู้ที่จะทำทนายหรือทัดเทียมกับบุรุษ โดยเฉพาะความรู้ความสามารถในเรื่องการเมือง ผู้หญิงที่ดีควรพึงพอใจกับความสุขและ

อำนาจตามสถานะของตนตราบไต่ที่พวกเธอไม่ได้แสดงตนเป็นภัยคุกคามต่ออำนาจของผู้ชาย จะเห็นได้ว่าลักษณะดังกล่าวข้างต้นเป็นคุณสมบัติที่สังคมชายเป็นใหญ่จัดกรอบไว้เพื่อรักษาระเบียบและอำนาจของตนไว้

*The Empress of the Eastern Palace, Sakota, was quite happy to oblige. For her, submission was easy: she was not a political animal and her lack of education (she could not speak or write Chinese, and her written Manchu was weak) was an additional handicap. Sakota was the icon of Confucian femininity: wanting pleasure and prestige without responsibility and posing no threat to male supremacy.*⁷⁶

ในขณะที่ฮ่องไทเฮาซุอันมีลักษณะของสตรีที่ดีตามคำบรรยายข้างต้น ฮ่องไทเฮาซุสี่จึงเป็นตัวละครฝ่ายตรงข้ามที่แสดงความขัดแย้งอย่างชัดเจน ความแตกต่างระหว่างสตรีทั้งสองคนสอดคล้องกับสิ่งที่ Gerald Larue ได้กล่าวไว้ในงานเขียน *Sex and the Bible* ถึงภาพลักษณ์ที่สังคมชายเป็นใหญ่ได้กำหนดจัดประเภทผู้หญิงขึ้นเป็นสองประเภท กล่าวคือ ผู้หญิงที่ดี (Madonna) กับ ผู้หญิงร้าย (whore) ภาพของผู้หญิงที่ดีถูกประเมินค่าด้วยการดำรงตนตามครรลองศีลธรรมและกรอบจารีตของสังคม โดยเน้นย้ำเรื่องการควบคุมอารมณ์ความต้องการทางเพศและให้คุณค่าแก่เรื่องการรักษาความบริสุทธิ์พรหมจรรย์ของตน นอกจากนี้ สังคมยังคาดหวังให้ผู้หญิงที่ดีตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของความเป็นแม่ที่ดี ที่ต้องเลี้ยงดูบุตรด้วยความรักและความเข้าใจเพื่อผลิตประชากรที่ดีแก่สังคม แต่ในขณะที่ภาพของหญิงร้ายมีลักษณะที่ตรงกันข้ามพวกเธอเป็นตัวแทนของกิเลสตัณหา ความใคร่ และภัยอันตรายที่สังคมต้องเข้ามาควบคุมกำจัด

In the minds of some males, there are two kinds of women: the good and the bad, the chaste and the impure, the Madonna and the whore. The whore is the one with whom one may enjoy sexual

---

⁷⁶ Keith Laidler, *The Last Empress: The She-Dragon of China* (Chichester: John Wiley, 2003), p.113.

*intimacies; the Madonna is pure and on a pedestal above all lustful feelings, desires, and impulses.*⁷⁷

การปะทะกันระหว่างตัวแทนของผู้หญิงที่ดีกับผู้หญิงร้ายปรากฏให้เห็นผ่านความขัดแย้งทางอำนาจระหว่างฮ่องไทเฮาซุอันและฮ่องไทเฮาซุสีในงานเขียนของแบลนด์และแบล็คเฮาส์และผู้ที่ เป็นชนวนแห่งความขัดแย้งดังกล่าวก็คือจักรพรรดิน้อยกวางซวีบุคคลที่ฮ่องไทเฮาซุสีใช้เป็น เครื่องมือทางอำนาจของนาง ผู้ประพันธ์ทั้งสองได้เล่าว่าตั้งแต่ครั้งทรงพระเยาว์จักรพรรดิ กวางซวี มักทรงเชื่อฟังและเคารพฮ่องไทเฮาซุอันเป็นอย่างยิ่งเนื่องจากพระนางเป็นสตรีที่มีจิตใจเมตตา อารีจึงสามารถเอาชนะใจจักรพรรดิน้อยได้โดยง่าย ในขณะที่ฮ่องไทเฮาซุสีชอบบังคับขู่เข็ญและ วางอำนาจใส่ การณ์ดังกล่าวเคยเกิดขึ้นเช่นเดียวกันในอดีตเมื่อครั้งสมัยจักรพรรดิถังจื่อ พระองค์ก็ ทรงรักและเคารพฮ่องไทเฮาซุอันมากกว่าฮ่องไทเฮาซุสี ทรงเรียกพระนางว่าแม่อย่างสนิทพระทัย ความรักและความเคารพที่จักรพรรดิ กวางซวีมีต่อฮ่องไทเฮาซุอันทำให้เกิดความขัดแย้งและ ความรู้สึกเป็นศัตรูขึ้นระหว่างผู้หญิงทั้งสอง (Female rivalry) ฮ่องไทเฮาซุสีเกรงว่าหากจักรพรรดิ กวางซวียังคงรักและเชื่อฟังแต่เพียงฮ่องไทเฮาซุอันต่อไปในอนาคตข้างหน้าเมื่อทรงเป็นกษัตริย์ อย่างสมบูรณ์ จักรพรรดิ กวางซวีย่อมต้องทรงยกย่องให้เกียรติรวมถึงทรงมอบอำนาจสิทธิขาด ทั้งหมดแก่พระนางแต่เพียงผู้เดียว ด้วยเหตุนี้ ฮ่องไทเฮาซุสีจึงเริ่มตระหนักถึงอันตรายที่มีต่อสถานะ อำนาจของนางและมองฮ่องไทเฮาซุอันผู้ร่วมล้มเจ้าราชการแผ่นดินว่าเป็นศัตรูที่ นางมีอาจประมาท มองข้ามได้

She was well aware that Tzu An could never become, of herself, a formidable rival, but should she hereafter enjoy the Emperor's confidence and support, and instigate him to become the centre of a faction against her (which he did), there might be danger in the situation for herself. As the Emperor's minority approached its end,

---

⁷⁷ Gerald A. Larue, *Sex and the Bible* (University of Michigan: Prometheus Books, 1983), p. 71.

*it therefore became the more necessary for her to take all possible precautions.*⁷⁸

จากงานเขียน *The Last Empress* ผู้ประพันธ์ Keith Laidler ได้เล่าถึงความบาดหมางแห่งใจครั้งสำคัญอันนำไปสู่ความขัดแย้งอย่างรุนแรง เหตุความขัดแย้งเกิดขึ้นเมื่อครั้งฮ่องไทเฮาซุสึรู้สึกเสียหน้าและอับอายที่ถูกลองไทเฮาซุอันกล่าวตำหนิเรื่องตำแหน่งและสถานะเดิมของตนต่อหน้าเหล่าขุนนางที่เข้าเฝ้า ด้วยความทะเยอทะยานและหลงในอำนาจฮ่องไทเฮาซุสึพยายามที่จะวางตนในตำแหน่งที่เสมอทัดเทียมกับฮ่องไทเฮาซุอันในราชพิธีเช่นไหว้พระป้าย แม้ว่านางตระหนักดีว่าฐานะเดิมแท้ของนางเป็นเพียงแค่สนมเอกแต่อาศัยด้วยโชคความน่าทำให้นางได้กลายเป็นพระมารดาของจักรพรรดิองค์ใหม่ นางเองก็มีอาจปฏิเสธได้ว่าตำแหน่งของตนอยู่ในสถานะที่ด้อยกว่าฮ่องไทเฮาซุอันซึ่งเป็นมเหสีของจักรพรรดิที่สิ้นพระชนม์ไป ความอับอายในครั้งนั้นเสมือนเป็นการชังชิงอำนาจฝ่ายในโดยฮ่องไทเฮาซุอัน

[...] *and a heated argument took place in front of the assembled court, Sakota reminding Yehonala that her original rank had been concubine and that she, Sakota, had been Hsien Feng's consort and therefore indisputably of higher rank. She endeavoured to embarrass her cousin further by demanding that she stand slightly behind her during the ceremonies [...] But she [Yehonala] knew that the incident had been designed to embarrass her, and to diminish her authority.*⁷⁹

---

⁷⁸ J.O.P. Bland and E. Blackhouse, *China under the Empress Dowager: being the history of the life and times of Tzu Hsi* (London: William Heinemann, 1911), p.149.

⁷⁹ Keith Laidler, *The Last Empress: The She-Dragon of China* (Chichester: John Wiley, 2003), p.163.

นอกจากนี้ ฮองไทเฮาซุอันยังได้แสดงอำนาจและความสามารถในการแก้ปัญหาต่างๆทางการเมืองในช่วงระยะหนึ่งที่ฮองไทเฮาซุสี่ล้มป่วย พระนางได้ทรงพิสูจน์ความสามารถในการบริหารราชการแผ่นดินและจัดการกับปัญหากลุ่มกบฏมุสลิมและปัญหาเขตแดนระหว่างจีนกับรัสเซียได้สำเร็จ เหล่าขุนนางต่างยกย่องและให้เกียรติแก่พระนางในการเป็นผู้นำแก้ปัญหาดังกล่าว แต่อย่างไรก็ตามความสำเร็จและการได้รับยกย่องของพระนางฮองไทเฮาซุอันกลับเป็นดาบสองคมที่ย้อนกลับมาทำร้ายนางเนื่องจากฮองไทเฮาซุสี่มีโอกาสยินยอมให้อีกฝ่ายหนึ่งมีบทบาทอำนาจหรือครอบครองสิทธิขาดในราชสำนักเป็นอันขาด

สาเหตุความขัดแย้งด้านเรื่องส่วนตัวเป็นอีกเหตุผลหนึ่งอันนำไปสู่ความตายของตัวละครฮองไทเฮาซุอัน เมื่อพระนางทรงล่วงรู้ความสัมพันธ์ลับระหว่างฮองไทเฮาซุสี่กับนายทหารคนสนิทหย่งลู่ แม้ว่าฮองไทเฮาซุอันจะทรงทราบถึงข่าวลือในทางมิดีของคนทั้งสอง และในฐานะผู้ปกครองฝ่ายในพระนางทรงมีสิทธิที่จะดำเนินการตัดสินความผิดจรรยาบรรณนั้น แต่พระนางก็ทรงเลือกที่จะแสวงไม่ใส่พระทัยต่อเรื่องราวดังกล่าว การกระทำดังกล่าวจึงเน้นให้เห็นความมีน้ำใจและเอื้ออาทรของพระนาง หากในทางตรงกันข้าม ฮองไทเฮาซุสี่กลับรู้สึกไม่พอใจและคิดว่าอยู่เสมอว่าฮองไทเฮาซุอันผู้นี้ได้กลายเป็นเสี้ยนหนามอำนาจและความสุขของนาง ตราบใดที่ฮองไทเฮาซุอันยังมีพระชนม์ชีพอยู่ ความปรารถนาที่จะครอบครองอำนาจราชสำนักทั้งหมดก็มิอาจเป็นไปได้ และด้วยความจริงที่ว่าฮองไทเฮาซุอันคือมเหสีเอกของอดีตจักรพรรดิซึ่งครอบครองอำนาจสิทธิขาดในราชสำนักฝ่ายใน ชะตาชีวิตของนางย่อมขึ้นอยู่กับความเมตตาปรานีของพระนาง หากวันใดที่ฮองไทเฮาซุอันไม่พอพระทัยกับความประพฤติของนาง พระนางย่อมมีสิทธิที่จะลงอาญาโทษแก่นางได้

For a woman of Yehonala's undoubted arrogance, whose desire for total power was limitless, it must have been galling in the extreme to realize that throughout all her days of victory and triumph she had been in fact at the mercy of someone whose abilities and political skills she disdained. Sokata could have had her put to death

*at any point since the dangerous days at Jehol when they had triumphed over Su Shun and his co-conspirators.*⁸⁰

เหตุการณ์ทั้งหมดดังกล่าวได้บ่งชี้ถึงความขัดแย้งระหว่างผู้หญิงสองคนจนถึงขั้นแตกหัก และนำไปสู่การกำจัดอีกฝ่ายในท้ายที่สุด ความขัดแย้งไม่ลงรอยของสตรีทั้งสองถูกถ่ายทอดในงานประพันธ์เรื่อง **ซูสีไทเฮา** ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้บรรยายเล่าถึงวิธีการที่ฮ่องไทเฮาซูสีใช้กำจัดฮ่องไทเฮาซูอันญาติผู้พี่ผู้น้องของนางว่าเป็นวิธีเดียวที่นางใช้กำจัดเหยื่ออำมหิตรายอื่นๆ นั่นคือ นางได้ลอบวางยาพิษลงในขนมแล้วให้คนนำมาถวายแด่พระนางซูอันไทเฮา แผนการดังกล่าวเป็นแผนที่นางเห็นแล้วว่าแยบคายและไร้ร่องรอยความผิดโดยนางได้รับความร่วมมือจากขันทีคนสนิทหลี่เหลียนอิงเป็นผู้ลงมือดำเนินการทุกอย่างเช่นเคยมา

พระนางฮ่องไทเฮาซูสีให้ข้าพระองค์มาทูลว่า บัดนี้เป็นเทศกาลสารท
 ธรรมดาผู้น้อยควรจะส่งขนมของกินไปกำนัลผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือ จึงส่ง
 ซาละเปาเม็งจูนี่มาถวายต่อพระองค์ผู้ทรงเคารพนับถือประดุจบิดามารดา พระ
 นางฮ่องไทเฮาได้ยินดังนั้นก็ดีใจ กล่าวว่าน้องเรามีน้ำใจดีต่อเรายังนัก แลคนรัก
 กันนั้นดูประหนึ่งว่าจะรู้จักกันอยู่ทุกลมหายใจเข้าออก ขณะนี้เรามีความหิวยิ่ง
 นัก น้องเราก็นำส่งขนมซาละเปามาให้ทันการณ์พอประทังความหิวไปได้⁸¹

จากบทบรรยายข้างต้นของตัวละครหลี่เหลียนอิงขณะนำขนมซาละเปามาถวาย ผู้ประพันธ์นำเสนอให้เห็นความหน้าไหว้หลังหลอกของฮ่องไทเฮาซูสีที่ปกปิดซ่อนเร้นความชั่วร้าย ภายใต้การแสดงออกถึงความรักและความห่วงใยเช่นเดียวกับที่นางเคยกระทำต่อจักรพรรดิเสียนเฟิง แม้นางจะมีเจตนามุ่งอาฆาตมาดร้ายต่อฮ่องไทเฮาซูอันก็ตาม แต่นางก็พยายามปกปิดอำพรางความรู้สึกนั้นเพื่อให้เหยื่อหลงตายใจจนท้ายที่สุดเหยื่อก็ติดกับดักความตายที่นางวางไว้

⁸⁰ Keith Laidler, *The Last Empress: The She-Dragon of China* (Chichester: John Wiley, 2003), p.165.

⁸¹ คึกฤทธิ์ ปราโมช, *ซูสีไทเฮา* (กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, 2549), หน้า 291-292.

พระนางฮองไทเฮาซุอันกำลังหิวก็มิได้สงสัย เสวยซาละเปาต่อไปอีก
หลายลูก พิษยาที่อยู่ในซาละเปานั้นก็กำเริบ พระนางฮองไทเฮาซุอันก็ล้มลงถึง
แก่ความตายอยู่ ณ ที่นั้น⁸²

การสิ้นพระชนม์ของฮองไทเฮาซุอันกลายเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเพียงชั่วข้ามคืนและมีมี
ผู้ใดกล้าที่จะสืบสาวหาสาเหตุการสิ้นพระชนม์เนื่องจากคนในราชสำนักฝ่ายในต่างรู้ว่าฮองไทเฮาซุ
สี่คือผู้อยู่เบื้องหลังฆาตกรรมและเกรงกลัวความอำมหิตเหี้ยมโหดของนาง ทำยที่สุดแล้วแพทย์
หลวงจำยอมต้องสรุปผลวินิจฉัยว่าฮองไทเฮาซุอันสิ้นพระชนม์ลงด้วยโรคปัจจุบันทันด่วน จากการ
นำเสนอของผู้ประพันธ์ผู้อ่านจะเห็นได้ว่าความชั่วร้ายอำมหิตของนางเป็นสิ่งที่มิอาจปฏิเสธได้เลย
อย่างน้อยผู้อ่านอาจเห็นได้จากงานเขียนเรื่อง *The Last Empress* ซึ่งคือที่ได้กล่าวถึงความชั่วร้าย
นั้นผ่านงานเขียนตนไว้ว่าการกำจัดคู่แข่งทางการเมืองอย่างฮองไทเฮาซุอันสำเร็จตามแผนร้ายที่ฮ
องไทเฮาซุสี่วางไว้ทำให้หญิงร้ายอย่างนางได้ครอบครองอำนาจราชสำนักฝ่ายในทั้งหมดอย่าง
สมบูรณ์ นับตั้งแต่นั้นมาฮองไทเฮาซุสี่คือผู้สำเร็จราชแผ่นดินคนเดียวที่กุมอำนาจสั่งการทั้งหมดใน
แผ่นดินจีนโดยมิต้องคำนึงถึงความคิดเห็นหรือกริ่งเกรงอำนาจทัดทานจากผู้ใดอีก

*For Yehonala it may have been a wonderful release from the charade
she had lived so long. There need to be no more pretence of sharing
power with anyone – she was, finally, the undisputed ruler of the
Middle Kingdom.*⁸³

นับได้ว่าหนทางสู่อำนาจของฮองไทเฮาซุสี่เองด้วยไปเลือดของผู้บริสุทธิ์ ทั้งเด็กทารก บุรุษหรือ
แม้กระทั่งสตรีเพศเดียวกันล้วนต่างต้องสังเวทชีวิตให้กับความหิวกระหายในอำนาจของนาง จาก
การศึกษาประเด็นดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าภาพลักษณ์เดิมของทรรายหญิงผู้นี้ไม่ต่างจากแม่
มดปีศาจร้ายที่ก่อความวุ่นวายและความน่าสะพรึงกลัวแก่บุรุษและความสงบสุขของประเทศ
บ้านเมือง กลวิธีที่นางใช้นั้นอาจเปรียบได้ดั่งเวทมนต์คาถาชั่วร้ายที่พบเห็นในตัวละครปีศาจเพื่อใช้

⁸² คีทฤทธิ ปราโมช, *ซุสี่ไทเฮา* (กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, 2549), หน้า 292-293.

⁸³ Keith Laidler, *The Last Empress: The She-Dragon of China* (Chichester: John Wiley, 2003), p.166.

ล่อลวงเหยื่อให้หลงกลติดกับและพบกับความตายในที่สุด อาจกล่าวได้ว่า ราชสำนักชิงในช่วงที่นางปกครองเป็นช่วงวิกฤตแห่งการเมืองจีนที่ไม่ต่างจากภาพฝันร้าย บรรยากาศในช่วงระยะเวลาดังกล่าวอบเต็มไปด้วยการหวาดระแวงภัย การแย่งชิงอำนาจและการกำจัดคู่แข่งทางการเมืองที่ต้องสังเวชชีวิตผู้บริสุทธิ์ร้ายแล้วร้ายเล่า ความถูกต้องทางศีลธรรมและกฎหมายถูกเพิกเฉยละเลยเพื่อสนองตอบความต้องการอำนาจของคนกลุ่มหนึ่งที่ยึดกุมบทบาททางการเมืองในราชสำนัก โดยผู้ชักใยอยู่เบื้องหลังก็คือฮองไทเฮาซุสี

บทที่ 4

จักรพรรดินีซูสี ราชนิกล้วยไม้ การสร้างภาพลักษณ์ใหม่ในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของอันฉี หมิน

เป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่าภาพลักษณ์ของสตรีผู้ทรงอำนาจทางการเมืองในช่วงปลายราชวงศ์ชิงเช่นพระนางซูสีไทเฮาถูกนำเสนอผ่านงานเขียนประวัติศาสตร์และวรรณกรรมว่าเป็นสตรีที่มีความโหดเหี้ยมอำมหิตและเป็นผู้ที่อยู่เบื้องหลังการล่มสลายของราชวงศ์ชิงดังที่ผู้วิจัยได้กล่าวนำเสนอไปแล้วในบทที่ผ่านมา แต่อย่างไรก็ดี เรื่องราวชีวิตประวัติของสตรีผู้ทรงอิทธิพลผู้นี้ได้สร้างความสนใจแก่นักเขียนสตรีจีนพลัดถิ่นนามอันฉี หมินให้หันกลับมาอ่านทบทวนและตีความงานเขียนของบุคคลประวัติศาสตร์ที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นทรราชย์หญิงแห่งต้าชิง ด้วยความอดสาหะในการสืบค้นข้อมูลเอกสารทั้งที่เป็นเอกสารทางการและบันทึกต่างๆทำให้นวนิยายของเธอกลายเป็นงานเขียนอิงประวัติศาสตร์ที่มีลักษณะโดดเด่นแตกต่างจากงานเขียนอื่นๆโดยผู้ประพันธ์นำเสนอแง่มุมชีวิตที่ไม่เคยเป็นที่รับรู้ของจักรพรรดินีผู้ยิ่งใหญ่ สตรีผู้ซ่อนเร้นความรู้สึกที่แท้จริงของตนไว้หลังม่านฉากความเป็นหญิงแกร่งและผู้นำของราชวงศ์ท่ามกลางความผันแปรทางการเมือง การใช้รูปแบบนวนิยายอิงประวัติศาสตร์เป็นอีกกลวิธีหนึ่งของผู้ประพันธ์ใช้ในการนำเสนอภาพลักษณ์เนื่องจากรูปแบบนวนิยายมีเพียงนำเสนอเหตุการณ์ชีวิตของตัวละครประวัติศาสตร์เท่านั้น หากยังสามารถสอดแทรกอารมณ์ความรู้สึกนึกคิดของตัวละครต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้

ในการนำเสนอภาพลักษณ์ของจักรพรรดินีซูสีในนวนิยายเรื่อง *Empress Orchid* และ *The Last Empress* นั้น อันฉี หมิน (Anchee Min) ได้พยายามมุ่งเน้นถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกของตัวละครกัวยไม้ที่ต้องประสบกับชะตากรรมชีวิตและสถานการณ์ต่างๆอันมีส่วนหล่อหลอมการดำเนินชีวิต การตัดสินใจและความเป็นจักรพรรดินีของตัวละคร การมุ่งเน้นนำเสนออารมณ์ความรู้สึกของตัวละครดังกล่าวทำให้ผู้อ่านได้ฟังเสียงและรับรู้ตัวตนของผู้หญิงซึ่งถูกกดทับด้วยระบอบปิตาธิปไตยที่ไม่เอื้อโอกาสให้พวกเธอได้แสดงออก จากตัวบทวรรณกรรมอันฉี หมินได้ถ่ายทอดเรื่องราวชีวิตของกัวยไม้ หญิงสาวสามัญชนจากครอบครัวยากจนที่ตัดสินใจเลือกเส้นทางชีวิตตนเองด้วยการเข้ามาอยู่ในวังหลวงในฐานะสนมคนหนึ่งของจักรพรรดินุ่่มเสียนเฟิง

ผู้อ่านจะสัมผัสรับรู้ถึงความเป็นไปภายในวังหลวงที่ไม่ต่างจากสมรภูมิรบของบรรดาหญิงสาวที่ต่างต่อสู้และใช้กลวิธีต่างๆ เพื่อเป็นที่โปรดปรานของจักรพรรดิ ทุกย่างก้าวภายในวังหลวงของตัวละครกล้วยไม้จึงมีผลกระทบต่อชะตาชีวิตของนาง กล้วยไม้จำเป็นต้องเรียนรู้ที่จะเอาชีวิตรอดภายใต้สถานการณ์อันเลวร้ายและต่อสู้กับอุปสรรคต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นผู้คนที่คอยจ้องจะทำร้ายหรือความคิดอคติที่มีต่อเพศหญิงในสังคมจีน อาจกล่าวได้ว่านวนิยายของอันฉี หมินเรื่อง *Empress Orchid* และ *The Last Empress* นำผู้อ่านเข้าไปสัมผัสรับรู้ความเป็นมนุษย์ปุถุชนคนหนึ่งของจักรพรรดินีซูสีในแง่มุมที่แตกต่างจากการรับรู้ทั่วไป อันส่งผลให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกเห็นใจและมีอารมณ์ร่วมกับชะตาชีวิตของตัวละครประวัติศาสตร์ตัวนี้

จากการอ่านวิเคราะห์นวนิยายสองภาคของอันฉี หมิน ผู้วิจัยพบว่าผู้ประพันธ์ได้นำเสนอมิติภาพลักษณ์ของจักรพรรดินีซูสี อันได้แก่ ภาพลักษณ์ของลูกสาวที่มีความกตัญญูต่อบุพการี ภาพลักษณ์ของภรรยาที่รักและเข้าใจสามี ภาพลักษณ์ของแม่ที่อุทิศทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อลูก ภาพลักษณ์แม่ของแผ่นดินที่อุทิศชีวิตเพื่อประเทศ และภาพลักษณ์ในฐานะเหยื่อของชาวลือ

4.1. เสียงขอความเป็นธรรมจากจำเลย

ในบทนำของนวนิยายเรื่อง *Empress Orchid* อันฉี หมินเปิดเรื่องโดยให้ตัวละครกล้วยไม้หรือ จักรพรรดินีซูสีแตกต่างปฏิเสธสิ่งที่นักประวัติศาสตร์หรือนักเขียนคนอื่น ๆ ตั้งข้อกล่าวหากับนางว่าเป็นผู้บงการอยู่เบื้องหลังการล่มสลายของราชวงศ์ชิง ผู้ประพันธ์ได้อธิบายว่าความเหี้ยมโหดทารุณที่เชื่อว่าล้วนเกิดจากน้ำมือของนางนั้นแท้จริงแล้วเป็นสิ่งที่ดำรงมีอยู่มาก่อนการเข้าวังของนางเสียด้วยซ้ำ ภายในวังหลวงอันหรูหราโอ่อ่าสุขสบายนั้นแท้จริงแล้วคือสถานที่ที่เต็มไปด้วยอันตรายรอบด้าน ตัวละครกล้วยไม้ไม่ต้องเผชิญกับชะตากรรมอันเลวร้ายภายในวังหลวงอันเกิดจากการแก่งแย่งชิงดีกัน ผู้ประพันธ์ชี้ให้เห็นว่าชะตาชีวิตของกล้วยไม้ว่าไม่ต่างจากหนูตะเภาที่ต้องคอยวิ่งหนีหลบหลีกกับดักอยู่ทุกเมื่อเชื่อวัน นางต้องพยายามประคับประคองชีวิตของตนให้รอดพ้นจากศัตรูคู่แข่งซึ่งนางไม่อาจรู้ได้ว่าจะมาในรูปแบบใด

The truth is that I have never been the mastermind of anything. I laugh when I hear people say that it was my desire to rule China from

*an early age. My life was shaped by forces at work before I was born. The dynasty's conspiracies were old, and men and women were caught up in cutthroat rivalries long before I entered the Forbidden City and became a concubine. [...] My world has been an exasperating place of ritual where the only privacy has been inside my head. Not a day has gone by when I haven't felt like a mouse escaping one more trap.*¹

ในนวนิยายยังได้บอกเล่าอันตรายสำคัญต่อชะตาชีวิตของกั้วยไม้ นั่นก็คือ เหล่าบรรดาเสนาขุนนางซึ่งเป็นกำลังสำคัญต่อความมั่นคงของราชวงศ์ ตลอดระยะเวลาที่จักรพรรดินีซูสีด่างดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแผ่นดินนั้น นางต้องเผชิญกับการประจบสอพลอและความทะเยอทะยานอยากของบรรดาขุนนางและนายพลเจ้าเล่ห์ ผู้ประพันธ์ชี้ให้เห็นว่าขุนนางในราชสำนักแมนจูต่างดีแต่อวดอ้างภูมิรัฐของตนเพื่อเป็นที่โปรดปรานของจักรพรรดิ บุคคลเหล่านี้ต่างหากคือต้นตอสาเหตุของการล่มสลายของราชวงศ์ เพื่อความอยู่รอดของราชวงศ์และจักรพรรดิ กั้วยไม้จำเป็นต้องเรียนรู้ที่จะต่อสู้และป้องกันตนเองจากการถูกวิพากษ์วิจารณ์โดยขุนนางเหล่านี้ โดยเฉพาะการแสดงความคิดเห็นมากเกินไปหรือแสดงท่าทีรู้ทันอาจสร้างความไม่พอใจแก่พวกเขาได้

*Guarding myself from criticism, I listen but speak little. Thoroughly schooled in the sensitivity of men, I understand that a simple look of cunning would disturb the councilors and ministers. [...] While the men at court sought to impress each other with their intelligence, I hid mine. My business of running the court has been a constant fight with ambitious advisors, devious ministers, and generals who commanded armies that never saw battle.*²

สิ่งที่อันดี หมินนำเสนอสถานการณ์การเมืองภายในราชสำนักดังกล่าวข้างต้นสอดคล้องกับงานเขียนของ Sterling Seagrave ชื่อ *Dragon Lady* ซีเกรฟได้เขียนเอาไว้ในงานของตนถึง

¹ Anchee Min, *Empress Orchid*, p. xiii.

² *Ibid.*, p. xiii - xiv.

สภาพการณ์ทางการเมืองจีนในสมัยนั้นว่านครปักกิ่งอันเป็นศูนย์กลางทางการเมืองถูกควบคุมด้วยเหล่าข้าราชการที่มีความทะเยอทะยานและต่อสู้เพื่อตำแหน่งและอำนาจของตน จักรพรรดินีซู่ตีเองกลับตกเป็นเหยื่อของสังคมที่มีการวางแผนคบคิดกำจัดศัตรูคู่แข่งทางการเมืองในรูปแบบต่างๆ ความโหดร้ายที่นักประวัติศาสตร์นำเสนอว่าเป็นแผนการบงการของนางนั้นแท้จริงแล้วนางมิได้เป็นผู้กระทำหรือสั่งการแต่อย่างใด

*Peking was the political center of an ancient empire in which ambitious men engaged in a continual struggle for leverage and position, so she [Tzu-hsi] lived in a world of conspiracy and poisonings and forced suicides, but a careful reexamination of the evidence shows that she did not commit any of them.*³

นอกจากปัญหาเรื่องเสนาขุนนางแล้ว ตัวละครกล้วยไม้ยังต้องเผชิญกับอคติทางเพศที่บรรดาองค์ชายทั้งหลายมีต่อนาง พวกเขาต่างเกรงกลัวว่าตนเองจะสูญเสียอำนาจทางการเมืองหากนางได้ขึ้นมาใช้อำนาจบริหารบ้านเมือง “To them the idea of a woman as the monarch is frightening. Jealous princes prey on ancient fears of women meddling in politics.”⁴ ความกลัวและอคติดังกล่าวได้ถูกนำมาใช้เป็นข้ออ้างในการกล่าวใส่ร้ายนางว่าเป็นหญิงร้ายที่ต้องการทำร้ายชาติบ้านเมือง ความกลัวที่ว่าผู้หญิงเป็นภัยร้ายต่อความมั่นคงของบ้านเมืองนั้นมีรากฐานมาจากลัทธิขงจื้อที่ลดทอนบทบาทและปิดกั้นสิทธิทางการเมืองของผู้หญิงในสังคมจีนอันดี หมินได้วิพากษ์ลัทธิขงจื้อผ่านคำพูดของตัวละครกล้วยไม่ว่าเป็นต้นเหตุของปัญหาที่ทำให้จีนต้องประสบกับความพ่ายแพ้ ความอับยศที่จีนได้รับเป็นสิ่งที่นางไม่อาจแก้ไขหรือจัดการกับปัญหานี้ได้แม้ว่านางจะดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแผ่นดินก็ตาม เนื่องจากบทบาททางการเมืองของนางไม่เป็นที่ยอมรับจากเหล่าขุนนางและชาวต่างชาติที่มีอคติว่าผู้หญิงไม่สมควรยุ่งเกี่ยวกับการเมือง ทำยที่สุดนางได้กลายเป็นพยานรับรู้ความล้มเหลวความอ่อนแอของราชวงศ์และประเทศ

³ Seagrave, Sterling, *Dragon Lady: the Life and Legend of the Last Empress of China* (New York: Vintage Books, 1992), p.19.

⁴ Anchee Min, *Empress Orchid*, p. xiii.

จีนซึ่งสร้างความเจ็บปวดรวดร้าวต่อจิตใจของนางเป็นอย่างยิ่ง ทั้งหมดนี้ล้วนเกิดจากพิษร้ายที่จีนเป็นผู้สร้างขึ้นมาเอง

It pains me to admit that our dynasty has exhausted its essence. In times like this I can do nothing right. I have been forced to witness the collapse not only of my son, at the age of nineteen, but of China itself. Could anything be crueler? Fully aware of the reasons that contributed to my situation, I feel stifled and on the verge of suffocation. China has become a world poisoned in its own waste. [...] Confucianism has been shown to be flawed. China has been defeated. I have received no respect, no fairness, no support from the rest of the world.⁵

จากคำบรรยายข้างต้น อันนี้ หมินต้องการสื่อให้ผู้อ่านรับรู้สภาพการณ์ที่แท้จริงภายในราชสำนักแมนจูช่วงเวลาดังกล่าว จักรพรรดินีซูสีต้องตกเป็นจำเลยรับเคราะห์การล่มสลายของราชวงศ์ชิงและความอับยศที่จีนประสบ ตามความคิดเห็นของผู้ประพันธ์แล้วต้นเหตุเกิดจากเหล่าขุนนางนายพลที่ละเลยจะป้องกันประเทศต่างหากที่ทำให้จีนต้องพบกับความอับยศและการสูญเสียนับครั้งไม่ถ้วนแม้ว่าจีนจะเป็นประเทศที่ยิ่งใหญ่และมีอารยธรรมมายาวนานก็ตาม ตัวละครกล้วยไม้มองสภาพของจีนในช่วงเวลาดังกล่าวที่ไม่ต่างจากข้างลุ่มลงด้วยความทงหงตัวว่ายิ่งใหญ่มากและรอลมหายใจออกสุดท้าย แม้จีนจะรักษาแผ่นดินส่วนใหญ่รอดพ้นจากจักรวรรดินิยมไว้ได้แต่ความรู้ซึ่งศักดิ์ศรีและการไม่เข้าใจสภาพความเป็นจริงของจีนนั้นกลับช่างทุกข์ทรมานเสียยิ่งกว่าการสูญเสียหรือการตายเสียอีก

What is freedom when there has been no honor? The insult for me is not about this unbearable way of dying, but about the absence of honor and our inability to see the truth⁶

⁵ Anchee Min, *Empress Orchid*, p. xiv.

⁶ *Ibid.*, p. xv.

จะเห็นได้ว่า ผู้ประพันธ์ใช้กลวิธีการเปิดเรื่องโดยให้ตัวละครจักรพรรดินีซูสีได้แก่ต่างข้อกล่าวหาที่นางได้รับเพื่อต้องการเรียกร้องความเป็นธรรมจากผู้อ่านและคาดหวังให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกเห็นใจและเข้าใจตัวละครตัวนี้มากขึ้น ทั้งนี้ผู้ประพันธ์ต้องการลบล้างภาพลักษณ์เดิมที่เคยนำเสนอในงานวรรณกรรมหรือบันทึกประวัติศาสตร์ต่างๆที่ผ่านมาและเปิดโอกาสให้ตัวละครได้เล่าเรื่องราวชีวิตของตนเองผ่านมุมมองของเหยื่อผู้ถูกกระทำ

4.2. ชีวิตที่ต้องต่อสู้จากสามัญชนสู่บัลลังก์มังกร

ชีวิตในช่วงแรกของตัวละครกล้วยไม้ในนวนิยายของอันฉี หมินมีลักษณะไม่ต่างจากงานเขียนอื่นๆที่ได้นำเสนอมา โดยเริ่มต้นจากหญิงสาวสามัญชนผู้สืบเชื้อสายขุนนางแมนจู และได้สมัครเข้ารับคัดเลือกเป็นสนมของจักรพรรดิเสียนเฟิง แต่ในนวนิยายของอันฉี หมินผู้ประพันธ์ได้มุ่งเน้นถ่ายทอดให้เห็นการต่อสู้กับโชคชะตาของตัวละครและความกตัญญูที่มีต่อบุพการี ความทุกข์ยากลำบากของครอบครัวเป็นปัจจัยหนุนนำให้ตัวละครกล้วยไม้ตัดสินใจเข้ารับคัดเลือกเป็นสนมในวังหลวงเพื่อความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของแม่ น้องสาว และน้องชาย ในขณะเดียวกันการได้มาซึ่งความสุขสบายและเงินทองแก่ครอบครัวนั้น กล้วยไม้กลับต้องเผชิญกับนานาอุปสรรคในรูปแบบต่างๆที่เกิดขึ้นและจำยอมเสียสละมากมายทั้งร่างกายและสิ่งของเพื่อแลกกับความอยู่รอดปลอดภัยในวังหลวง นอกจากนี้ สถานที่ที่เรียกว่าพระราชวังนั้นเป็นอีกปัจจัยหนึ่งต่อการนำเสนอเรื่องราวชีวิตของจักรพรรดินีซูสีในนวนิยายของอันฉี หมิน ผู้ประพันธ์ได้ให้ความสนใจแก่พื้นที่วังหลวงที่มีอิทธิพลต่อการนำเสนอภาพลักษณ์ของตัวละคร พื้นที่นี้ได้เป็นเพียงแค่อุบัติเหตุเท่านั้นหากยังมีมิติอันหลากหลายและส่งอิทธิพลต่อความเป็นอยู่และจิตใจของผู้อาศัยเช่นกัน

4.2.1 ความทุกข์ยากของครอบครัว

อันฉี หมินเปิดเรื่องประวัติชีวิตของตัวละครกล้วยไม้ด้วยฉากงานศพของนาง กล้วยไม้และครอบครัวซึ่งประกอบด้วยแม่ หรงน้องสาว และก๊วยเสียน้องชายกำลังเดินทางกลับเมืองหลวงเพื่อนำศพพ่อกลับไปทำพิธีตามธรรมเนียม ความอึดอัดด้านเงินทองทำให้ครอบครัวของกล้วยไม้ประสบความยากลำบากในการว่าจ้างคนงานหามโลงศพ กล้วยไม้ได้เล่าว่าแม่ของนางจำต้องขายทรัพย์สินที่มีอยู่แม้แต่ปืนปักผมรูปผีเสื้อซึ่งเป็นของขวัญวันแต่งงานเพื่อจัดงานศพให้แก่สามี แต่

สุดท้ายเงินที่ได้มาก็ไม่เพียงพอจะว่าจ้างคนงานต่อไป คนงานทั้งหมดต่างหนีไปโดยทิ้งโลงศพและ
ครอบครัวที่ชีวิตไว้ระหว่างทาง ภาพใบหน้าของแม่ที่อาบด้วยความปวดร้าวทำให้พวกน้องๆ
ตัดสินใจที่จะฝังศพไว้ข้างถนน แต่กลัวยี่ไม่มีโอกาสตัดใจกับการกระทำดังกล่าวได้ นางยืนกรานที่จะ
นำศพพอกลับไปทำพิธีอย่างถูกต้องตามธรรมเนียม

*Mother began to sob again and said that her husband didn't
deserve this. She gained no sympathy. The next dawn the footmen
abandoned the coffin. Mother sat down on a rock by the road. She
had a ring of sores sprouting around her mouth. Rong and Kuei
Hsiang discussed burying our father where he was. I didn't have the
heart to leave him in a place without a tree in sight.⁷*

ความชื่นชมทุกข์ยากที่ตัวละครกลัวยี่ไม่เผชิญมิได้เกิดขึ้นเฉพาะเหตุการณ์ครั้งนี้เท่านั้น
กลัวยี่ไม่ได้เล่าย้อนอดีตไปว่านางเติบโตมาท่ามกลางการต่อสู้และความทุกข์ทรมานของครอบครัว
ขุนนางธรรมดาคนหนึ่ง มณฑลอันฮุยซึ่งเป็นบ้านเกิดของนางถือเป็นมณฑลที่ยากจนที่สุดของจีน
เพื่อนบ้านของนางต่างประสบภาวะอดอยากต้องกินหนอนต่างข้าว พ่อของนางซึ่งดำรงตำแหน่ง
เป็นเถาไต่หรือเจ้าเมืองถูกทางการสั่งปลดจากตำแหน่งซ้ำแล้วซ้ำเล่าเนื่องจากไม่สามารถ
ปราบปรามพวกกบฏชาวนาที่ลุกฮือต่อต้านรัฐได้

ปัญหาปากท้องและความอดอยากเป็นแรงผลักดันให้ชาวนาลุกขึ้นก่อกบฏ แม้ว่า
ครอบครัวของกลัวยี่จะไม่ประสบกับภาวะอดอยากเท่ากับเพื่อนบ้านแต่ปัญหาดังกล่าวส่งผล
กระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ โดยเฉพาะพ่อซึ่งเป็นเจ้าเมืองจำต้องรับผิดชอบกับปัญหาที่เกิดขึ้น ใน
ความทรงจำของกลัวยี่ที่ผ่านมา พ่อของนางไม่ใช่คนที่มีความสุขนัก เนื่องจากพ่อถูกลดตำแหน่ง
บ่อยครั้งที่ไม่สามารถจัดการกับปัญหาการกบฏได้

กลัวยี่ไม่จำได้ว่ามีครั้งหนึ่งที่พ่อนำแผนที่ประเทศจีนมาให้ดูเพื่อให้รับรู้ถึงอดีตที่เคย
ยิ่งใหญ่และชะตากรรมของจีนที่พลิกผันอันเกิดจากกลุ่มกบฏชาวนา นางจึงได้รับรู้ถึงความรู้สึก

⁷ Anchee Min, *Empress Orchid*, p. 2.

ของพ่อที่ต้องยอมรับกับความขมขื่นอดสูและภาวะวิกฤติค้ำขันที่จิ้นกำลังเผชิญ สิ่งนี้ช่วยให้นางเข้าใจสถานการณ์จีนอย่างถ่องแท้ในเวลาต่อมาเมื่อต้องทำหน้าที่เป็นผู้นำประเทศด้วยตนเอง ผู้ประพันธ์ได้ใช้ตัวละครกล้วยไม้เป็นเครื่องมือวิพากษ์วิจารณ์มุมมองต่อปัญหาดังกล่าวของรัฐที่ไม่อาจเข้าใจสาเหตุของการลุกขึ้นต่อต้านรัฐของชาวนา การฟื้นฟูความสงบให้เกิดขึ้นในชนบทนั้น เป็นสิ่งที่ยากจะเป็นไปได้เนื่องจากรัฐไม่เข้าใจสภาพความเป็นอยู่ที่แร้นแค้นของชาวนา สำหรับพวกเขาแล้วการมีชีวิตอยู่หรือตายมีค่าเท่ากัน แต่ทว่าครอบครัวกล้วยไม้กลับต้องประสบเคราะห์กรรมเมื่อพ่อได้รับพระบัญชาสั่งปลดจากตำแหน่ง ตั้งแต่นั้นมาสุขภาพของพ่อจึงเริ่มทรุดลงและตรอมใจตายพร้อมทั้งภาระหนี้สินจำนวนมากให้อีกสี่ชีวิตที่เหลือรับผิชอบ

One day an edict arrived. To everyone's shock the Emperor dismissed him.

Father came home deeply shamed. He shut himself in the study and refused visitors. Within a year his health broke down. It didn't take him long to die. Our doctor bills piled up even after his death. My mother sold all of the family possessions, but we still couldn't clear the debts.⁸

เมื่อขาดพ่อซึ่งเป็นเสาหลักของครอบครัวไปแม่จึงทำหน้าที่เป็นผู้นำครอบครัวคนต่อไป สิ่งนี้เป็นส่วนสำคัญต่อการนำเสนอภาพลักษณ์ความเป็นผู้นำหญิงของจักรพรรดินีซูสีในนวนิยายของอันฉี หมิน ถึงแม้ฐานะทางครอบครัวจะยากลำบาก แต่กล้วยไม้ก็กล่าวชื่นชมความมานะอดสูสาหัสของแม่ที่พยายามประคับประคองสมาชิกในครอบครัวให้ดำเนินชีวิตต่อไปได้ แม้ว่าแม่จะเป็นเพียงผู้หญิงธรรมดาที่ไม่ได้รับการศึกษาสูงนัก แต่แม่ก็ทำหน้าที่ปกป้องดูแลเลี้ยงดูและสั่งสอนการดำเนินชีวิตที่ดีแก่กล้วยไม้ อาทิเช่น การดำเนินชีวิตที่เรียบง่ายและมีความสุขกับสิ่งที่มีอยู่ตามอัตภาพตามลัทธิขานหรือเซ็น สิ่งนี้ต้องการนำเสนอให้ผู้อ่านเห็นว่านางมิได้เป็นคนทะเลาะทะเลาะหรือไฝหาชีวิตที่หรูหราแต่อย่างใด

⁸ Anchee Min, *Empress Orchid*, p. 6.

My mother was raised the Chinese way, although she was a Manchu by blood. [...] My grandparents on my mother's side were brought up in the Ch'an, or Zen, religion, a combination of Buddhism and Taoism. My mother was taught the Ch'an concept of happiness, which was to find satisfaction in small things. I was taught to appreciate the fresh air in the morning, the color of leaves turning red in autumn and the water's smoothness when I soaked my hands in the basin.⁹

นอกจากการเลี้ยงดูเอาใจใส่แล้ว ก๊วยไม้อังเล่ถึงความรู้เกี่ยวกับจีนที่ได้รับการถ่ายทอดจากมารดา ไม่ว่าจะป็นประวัติความเป็นมาของชาวแมนจูหรือการปรับตัวให้เข้ากับชาวฮั่นเพื่อความสอดคล้องกับหลักการปกครอง ก๊วยไม้อังได้เรียนรู้ว่ากษัตริย์ชาวแมนจูตั้งแต่ในอดีตนั้นทรงพยายามที่จะทำความเข้าใจวิถีชีวิตและเรียนรู้ความเป็นอยู่ของชาวฮั่น ดังเห็นได้จากกรที่จักรพรรดิแมนจูทรงหัดพูดภาษาแมนดารินเพื่อสื่อสารกับประชาชน แม้ว่าพวกแมนจูจะเป็นชนชั้นปกครองก็ตามแต่ทั้งนี้พวกเขาไม่อาจปฏิเสธที่จะทำความเข้าใจหรือเข้าถึงประชาชนชาวฮั่นได้เพื่อหลีกเลี่ยงการเกิดความขัดแย้งและการต่อต้านจากประชาชน สิ่งที่มารดาสอนในเวลาต่อมาทำให้ก๊วยไม้อังสามารถนำมาปรับใช้กับการดูแลปกครองเหล่าขุนนางที่เป็นชาวฮั่นเพื่อให้พวกเขาเกิดความจงรักภักดีต่อราชวงศ์แมนจู

ด้วยความรักและชื่นชมที่มีต่อมารดาก๊วยไม้อังได้เปรียบความเข้มแข็งเด็ดเดี่ยวของแม่ว่าเสมือนแม่จิ้งหรีดที่กางปีกปกป้องครอบครัวของมันไม่ให้อันตรายใดๆมากล้ากรายได้¹⁰ จะเห็นได้ว่าด้วยบริบทครอบครัวที่มีแม่เป็นผู้ดูแลครอบครัวทำให้ก๊วยไม้อังซึมซับรับภาพลักษณ์ของผู้หญิงในฐานะผู้นำที่ต้องเข้มแข็งเด็ดเดี่ยวในการดูแลปกครองสมาชิกอีกทั้งความเป็นพี่สาวคนโตที่ต้องดูแลน้องสาวและน้องชายทำให้นางต้องวางตัวเป็นเสาหลักของครอบครัวและเป็นพี่เลี้ยงของน้องๆ

⁹ Anchee Min, *Empress Orchid*, p. 4.

¹⁰ *Ibid.*, p. 1.

4.2.2 เพลิดเพลินชีวิตในเมืองหลวง: บททดสอบลูกกตัญญู

อันฉี หมินได้เล่าเรื่องราวชะตาชีวิตของกล้วยไม้ที่พลิกผันครั้งสำคัญเมื่อนางและครอบครัวได้ย้ายถิ่นฐานเข้ามาอยู่ในกรุงปักกิ่ง นครต้องห้าม ผู้ประพันธ์ต้องการบรรยายให้เห็นถึงการต่อสู้ชีวิตของตัวละครกล้วยไม้เพื่อเน้นย้ำภาพลักษณ์ของสตรีที่ต้องฝ่าฟันต่อสู้กับอุปสรรคต่างๆ จนก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งสูงสุด ฉากภายในเมืองหลวงนอกจากจะแสดงความกล้าแกร่งในการต่อสู้กับชีวิตแล้ว ผู้ประพันธ์ยังได้นำเสนอภาพหญิงสาวที่มีความรักความผูกพันและความกตัญญูต่อครอบครัวของตัวละครที่ตัดสินใจเลือกเส้นทางชีวิตด้วยการเข้าไปอยู่ในวังหลวงเพื่อให้ครอบครัวทางบ้านมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ซึ่งมีมิติด้านดังกล่าวมิได้กล่าวถึงในงานเขียนทางการหรืองานวรรณกรรมอื่นๆ

ในนวนิยายเรื่อง *Empress Orchid* ผู้ประพันธ์ได้บรรยายฉากนครเป่ย์จิงที่คลาคล่ำไปด้วยผู้คนมากมายหลากหลายอาชีพที่ต่างกระเสือกกระสนดิ้นรนหาเลี้ยงปากท้องของตนเอง ลักษณะบ้านเรือนในนครต้องห้ามแห่งนี้มีลักษณะเหมือนใยแมงมุมที่ถักทอเข้าด้วยกันโดยมีนครต้องห้ามอยู่ตรงกลางเปรียบเสมือนกับดักที่ทุกชีวิตต่างดิ้นรนเอาตัวรอดให้ได้ “*Like a spider web, the city of Peking was woven with hootongs. The Forbidden City was the center, and thousands of hootongs made up the web.*”¹¹ สภาพสังคมภายในเมืองหลวงทำให้กล้วยไม้ได้เข้าใจชีวิตมากขึ้น นางได้รู้ว่ยังมีคนที่ลำบากกว่าตนและต้องดิ้นรนต่อสู้เพื่อความอยู่รอดเป็นจำนวนมาก ความรู้สึกดังกล่าวเกิดขึ้นเมื่อนางได้เห็นกุหลิบที่กำลังแบกถังเก็บมูลสัตว์อันหนักอึ้งบนบ่าอันเปลือยเปล่าเดินผ่านไป

*I would have felt miserable if I hadn't seen a group of coolies carrying heavy buckets on bamboo poles across their bare shoulders. The men were collecting feces for the night-soil merchants. They moved slowly toward waiting boats by the canal.*¹²

¹¹ Anchee Min, *Empress Orchid*, p. 9.

¹² *Ibid.*, p. 8-9.

กล้วยไม้และแม่รวมทั้งน้องสาวน้องชายตัดสินใจไปขอพักอาศัยกับลุงสิบเอ็ดซึ่งเป็นญาติห่างๆของนาง แต่ผู้เป็นญาติกลับรู้สึกไม่พอใจกับการมาเยือนของครอบครัวกล้วยไม้ นัก ลุงสิบเอ็ดได้จัดที่พักให้กล้วยไม้ แม่ น้องสาว และน้องชายในบ้านที่เก่าทรุดโทรมจนบานประตูหลุดนอกรอบ¹³ ทั้งสี่ชีวิตจำต้องทนอยู่ในบ้านดังกล่าวเพื่อรอหาช่องทางชีวิตที่ดีกว่า การนำเสนอภาพของหญิงสาวที่มีความอดทนต่อความยากลำบากสะท้อนให้เห็นจากฉากที่กล้วยไม้ได้ออกตระเวนหางานทำเพื่อหารายได้จุนเจือครอบครัว นางรับจ้างทำงานสารพัดทั้งขนผัก ขนมัน ทำความสะอาดแผงขายของในตลาดเพื่อแลกกับเงินอันน้อยนิด แต่บางครั้งนางต้องกลับบ้านอย่างผิดหวังเมื่อไม่มีใครว่าจ้างให้ทำงาน

I went to the neighbors and peddlers at the vegetable market hoping to find work. I carried loads of yams and cabbages, and cleaned the stalls after the market closed. I had a few copper pennies each day. Some days no one hired me and I would come home empty-handed.¹⁴

ภาระหนี้สินเป็นอีกปัญหาหนึ่งที่ครอบครัวของกล้วยไม้ต้องประสบ แม้ว่ากล้วยไม้จะนำเงินค่าแรงที่ได้ทั้งหมดมาจ่ายหนี้สินแต่ก็ไม่อาจชำระได้หมด บ่อยครั้งที่เจ้าหนี้มาทวงถึงหน้าประตูบ้านจนบานประตูที่พังอยู่แล้วหลุดออกจากกรอบหลายครั้ง ลุงสิบเอ็ดเจ้าของบ้านเกิดความรู้สึกรำคาญและต้องการให้ครอบครัวนางย้ายออกไป ผู้เป็นแม่จำต้องออกไปรับจ้างทำงานเพื่อหารายได้เสริม แต่ไม่นานก็ถูกไล่ออกเนื่องด้วยปัญหาสุขภาพ การนำเสนอเหตุการณ์ข้างต้นต้องการสื่อแก่ผู้อ่านให้เข้าใจถึงความทุกข์ยากของตัวละครที่ต้องดิ้นรนเอาชีวิตรอดในเมืองหลวง นอกจากความทุกข์ยากทางกายจากความลำบากอดคัดแล้วตัวละครกล้วยไม้ยังต้องประสบความทุกข์ทางใจอีกเช่นกันเมื่อนางรู้ว่าต้องแต่งงานกับปิงลูกชายของลุงสิบเอ็ดซึ่งมีลักษณะคล้ายคนปัญญาอ่อนและมีอาการติดฝิ่น อันนี้ หมินได้บรรยายความรู้สึกของกล้วยไม้ที่ต้องจำยอมต่อโชคชะตาของตน นางมีโอกาสปฏิเสธลุงสิบเอ็ดได้เมื่อคำนึงถึงความเป็นอยู่ของคนในครอบครัว ทั้งแม่ น้องสาว และ

¹³ Anchee Min, *Empress Orchid*, p. 9.

¹⁴ *Ibid.*, p. 9.

น้องชายต่างอยู่ในสภาพที่ไม่อาจพึ่งพาช่วยตัวเองได้ การแต่งงานกับปิงจึงอาจเป็นหนทางเดียวที่ช่วยให้ลุงสิบเอ็ดเห็นใจและช่วยเหลือด้านที่พักอาศัยแก่ครอบครัวของนางต่อไป กลัวว่าไม่จึงจำต้องกล้ากลืนความทุกข์ขมขื่นนั้นไว้แต่เพียงลำพัง

I wished that I had the courage to say no to Mother. I did not have any choice. Rong and Kuei Hsiang were too young to help support the family. Rong had been suffering from severe nightmares. To watch her sleep was to watch her going through a torture chamber. She tore up the sheet as if possessed by demons. She was constantly afraid, nervous and suspicious. [...] My brother went the other way. He was disoriented, careless and lazy. He gave up his books and would do nothing to help.¹⁵

สถานการณ์ที่ตัวละครกลัวไม่เผชิญดังกล่าวข้างต้นสื่อให้เห็นภาพของหญิงสาวที่มีความกตัญญูต่อมารดาและความเสียสละที่มีต่อครอบครัว เมื่อเห็นว่าแม่และน้องสาวน้องชายต่างทนสภาพทุกข์ยากทำให้นางจำยอมที่จะเสียสละความสุขของตนนั้นหมายกับปิง อย่างไรก็ตาม ชะตาชีวิตของกลัวไม่กลับพลิกผันครั้งสำคัญเมื่อทางสำนักพระราชวังประกาศคัดเลือกสาวงามที่มีเชื้อสายแมนจูเข้าวังเพื่อเป็นสนมของจักรพรรดิ ประกาศดังกล่าวเป็นเสมือนแสงแห่งความหวังที่ช่วยให้กลัวไม่หลุดพ้นจากการหมั้นหมายกับปิง อีกทั้งด้วยความยากลำบากของครอบครัวทำให้กลัวไม่ตัดสินใจอย่างแน่วแน่ที่จะเข้ารับคัดเลือกในครั้งนั้น นางเชื่อว่าอย่างน้อยการได้เข้าไปอยู่ในวังหลวงอาจช่วยให้แม่และบรรดาน้องๆมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นบ้าง กลัวไม่ได้อะไรว่าสุขภาพของมารดาดีขึ้นพร้อมด้วยใบหน้าที่ฉายแววแห่งความสุขปริ่มล้นเมื่อรู้ว่านางผ่านการคัดเลือก กลัวไม่ยังกล่าวว่าเป็นครั้งแรกที่ครอบครัวของนางได้พบกับความสุขสบายหลังจากเผชิญกับความทุกข์ยากมายาวนาน นางรู้สึกภูมิใจที่ตนเองกล้าหาญพอที่จะทำตามความปรารถนาของตนและสามารถเรียกความสุขกลับคืนแก่ครอบครัวได้อีกครั้ง

¹⁵ Anchee Min, *Empress Orchid*, p. 16.

*Mother took us to Peking's most prestigious teahouse, in an expensive shopping district called Wangfooching. For the first time Mother spent like a rich lady. She tipped the busboy, the kitchen hands, even the stove man. The owners themselves brought the finest wines to our table. I was glad to see Mother happy. My being chosen had changed the condition of her health overnight. She looked well and was in exuberant spirits. We drank and celebrated. I had no real reason to be proud, because my good looks had nothing to do with me. But I thanked my self for having had the courage. I would have missed the opportunity if I had hesitated or carried myself poorly.*¹⁶

แต่อย่างไรก็ตาม อันฉี หมินมีได้นำเสนอเฉพาะภาพด้านความสำเร็จที่ตัวละครก๊วยไม้ได้รับจากการเข้าไปอยู่วังแต่ฝ่ายเดียว หากผู้ประพันธ์ยังได้นำเสนอมุมมองหนึ่งของชะตาชีวิตที่ตัวละครต้องพบประสบ นั่นคือ การพลัดพรากจากครอบครัวและการเสียสละ แม้ก๊วยไม้จะปรารถนาเข้าไปอยู่วังหลวงแต่นางต้องยอมรับกับความจริงที่ว่า การเข้าวังถือเป็นการตัดขาดจากครอบครัวโดยสิ้นเชิง เนื่องด้วยกฎเกณฑ์ภายในวังที่เคร่งครัดไม่เอื้ออำนวยโอกาสให้นางได้ออกมาพบหน้าแม่หรือบรรดาน้องๆ ได้ตามต้องการ ความรู้สึกของตัวละครที่มีต่อเหตุการณ์ดังกล่าวบรรยายผ่านภาพของกำแพงวังที่แยกกันคนสองคนออกจากกัน *"The Imperial wall seemed taller and thicker. It was the wall that would separate us."*¹⁷ ฉากอาบน้ำระหว่างแม่และก๊วยไม้สะท้อนให้ถึงอารมณ์ความรู้สึกของก๊วยไม้ที่ต้องพลัดพรากจากมารดาอันเป็นที่รักยิ่ง นางมีอาจตั้งใจห่างจากมารดาไปได้เนื่องจากความสุขของนางผูกพันร้อยรัดเข้ากับความสุขของมารดา แต่เมื่อนางนึกถึงความหวังที่แม่มีต่อนางและชื่อเสียงของครอบครัวเยโฮนาลา ทำให้ก๊วยไม้พร้อมตั้งใจที่จะจากครอบครัวไป

¹⁶ Anchee Min, *Empress Orchid*, p. 46.

¹⁷ *Ibid.*, p. 21.

*It was the longest bath I had ever had. By her touch it felt as if she were having me to herself for the last time. [...] I wanted to get out of the tub and embrace her. I wanted to say, "Mother, I am not leaving." I wanted her to know that without her there would be no happiness.*¹⁸

จะเห็นได้ว่าความรักและความผูกพันระหว่างแม่และลูกเป็นประเด็นหนึ่งที่อันฉี หมินต้องการนำเสนอผ่านตัวละครหลัก กล้วยไม้ยอมเสียสละเข้าไปอยู่วังหลวงเพื่อเผชิญกับภัยอันตรายต่างๆที่รออยู่ข้างหน้าทั้งนี้ด้วยหวังว่าเงินเดือนจากการเข้าไปรับใช้ในวังจะช่วยให้แม่ของนางมีความสุขกับชีวิตมากขึ้น แม้รู้ว่าชะตาชีวิตในวังหลวงเป็นสิ่งที่ไม่อาจคาดเดาได้แต่กล้วยไม้ก็มั่นใจว่าความรักของแม่จะเป็นเกราะคุ้มกันนางได้ตั้งเห็นจากบทกวีที่ตัวละครหยิบยกขึ้นเพื่อระลึกถึงมารดาของนาง เนื้อหาในบทกวีได้เปรียบตัวละครกล้วยไม้เป็นดังเช่นสายน้ำที่ไหลไปข้างหน้าโดยมีความรักของแม่เป็นดังขุนเขาที่คอยปกป้องดูแลอยู่เบื้องหลัง ความสัมพันธ์ระหว่างนางและแม่ถูกร้อยรัดด้วยความทรงจำอันแสนหวานในครั้งอดีตซึ่งเป็นเพียงสิ่งเดียวที่กล้วยไม้สามารถนำติดตัวเข้าวัง

I let down the curtain to hide my tears. I was preparing myself to not see my family for a long time. This was what Mother wanted, I convinced myself. A poem she read to me when I was little came to mind:

Like a singing river

You break out to flow freely

I am the mountain behind

Happily I watch you

Memory of us

---

¹⁸ Anchee Min, *Empress Orchid*, p. 53.

Full and sweet

*My memories were full and sweet indeed. They were all I had,
and I was taking them with me.*¹⁹

การบรรยายความรู้สึกของตัวละครผ่านบทกวีทำให้ผู้อ่านเห็นความรักและความผูกพันที่
กล้วยไม้มีต่อครอบครัวโดยเฉพาะแม่ สายสัมพันธ์ดังกล่าวของตัวละครมีอิทธิพลต่อการนำเสนอ
ภาพลักษณ์ความเป็นแม่เมื่อนางต้องทำหน้าที่เลี้ยงดูอภิบาลจักรพรรดิถึงจ้อในเวลาต่อมา ภาพ
ของแม่ที่ต้องฝ่าฟันความทุกข์ยากตลอดชีวิตที่ผ่านมาได้กลายเป็นแบบอย่างให้กล้วยไม้ทำหน้าที่
แม่ที่ต้องต่อสู้เลี้ยงดูและจ้อให้เป็นจักรพรรดิที่ดีของบ้านเมืองให้ได้

4.2.3 พื้นที่วังหลวง: สมรภูมิตะหว่างผู้หญิง

ประเด็นเรื่องพื้นที่เป็นประเด็นหนึ่งที่สามารถพบได้ในงานเขียนของอันฉี หมิน ผู้ประพันธ์
ได้นำเสนอให้เห็นว่าพื้นที่มิได้เป็นเพียงแค่ฉากสถานที่ หรือสิ่งปลูกสร้างอาคารเท่านั้น หากพื้นที่
กลับมีบทบาทสำคัญต่อการหล่อหลอมตัวตนของผู้อยู่อาศัย สิ่งที่อันฉี หมินต้องการนำเสนอ
สอดคล้องกับคำอธิบายของ John Archer ซึ่งแสดงให้เห็นว่าพื้นที่เป็นตัวกำหนดรูปแบบ
ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกันไม่ว่าจะเป็น สถานะหรือเพศวิถี นอกจากนี้ พื้นที่ยังส่งอิทธิพล
ต่อการหล่อหลอมสภาพจิตใจ อารมณ์ความรู้สึกของผู้อยู่อาศัยอีกเช่นกัน

*In terms of cognition and practice, built space thus plays an
instrumental role in shaping categories of external relations by which
people relate to each other, such as status and gender. In addition,
built space plays an equally crucial role in shaping internal states of
being and awareness – things such as feelings, sentiment, and effect.*²⁰

¹⁹ Anchee Min, *Empress Orchid*, p. 56-57.

²⁰ John Archer, *Architecture and suburbia: From English villa to American Dream House*
(Minneapolis: University of Minnesota Press, 2005) p. 5.

ดังนั้น พื้นที่จึงเป็นอีกปัจจัยหนึ่งในการนำเสนอภาพลักษณ์ของจักรพรรดินีซูสีของอันฉี หมินเช่นกัน ผู้ประพันธ์ได้ให้ความสำคัญแก่พื้นที่วังหลวงเนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวได้หล่อหลอม พฤติกรรมและความรู้สึกของตัวละครอย่างเห็นได้ชัด เมื่อตัวละครกลัวไม่ได้เข้ามาเป็นสนมคนหนึ่งในวังหลวง พื้นที่ดังกล่าวมิได้เป็นเพียงฉากหลังของนวนิยายเท่านั้นหากยังส่งอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตและความรู้สึกของตัวละครอย่างเห็นได้ชัด ในนวนิยายตัวละครกลัวไม่ต้องทนสภาพ ความว่าเหวอ้างว่างภายในวังหลวง นางเฝ้ารอคอยความรักจากจักรพรรดิเสียนเฟิงซึ่งพระองค์ไม่เคยเสด็จมาเยี่ยมนางเลย ความรู้สึกของกลัวไม้ที่ต้องมาอยู่ในตำหนักเพียงลำพังโดยปราศจากคนเหลียวแลก่อให้เกิดความรู้สึกเหมือนไรต์ตัวตนในสถานที่แห่งนี้ สิ่งเดียวที่ผู้อื่นรับรู้เกี่ยวกับตัวนางมีเพียงชื่อและตำแหน่งเท่านั้น “*The inner palace is so isolated that we often feel that we exist only as names to the country.*”²¹ ท่ามกลางความอ้างว้างเดียวดายนั้นสิ่งที่ช่วยปลอบประโลมใจได้คือความหวัง นางหวังว่าสักวันหนึ่งจักรพรรดิหนุ่มจะประทานความรักที่หล่อนโหยหา เพื่อเติมเต็มความรู้สึกที่ขาดหายไป กลัวไม้ได้บรรยายความรู้สึกของตนเองที่ต้องมาอยู่เพียงลำพังภายในวังหลวงว่าเสมือนถูกปิดตายไว้ในห้องที่คับแคบขาดอากาศหายใจ สภาพแวดล้อมตัวนางได้ปลุกเร้าอารมณ์ความปรารถนาเบื้องต้น กลัวไม้มีโอกาสปฏิเสธได้ว่าความรักเป็นสิ่งที่นางโหยหาและรู้สึกขาดแม้ว่านางจะมีพร้อมทุกอย่างก็ตาม

*I had a sudden realization that the road to salvation was inaccessible. Despair speed through me. I felt I had been pushed into a sealed room where my breathing became difficult. It was not true that I would be happy one my stomach was full. I couldn't escape who I was, a woman who sensed that she lived to love. Being an Imperial wife offered me everything but that.*²²

นอกจากความอ้างว้างเดียวดายแล้วกลัวไม้ยังต้องต่อสู้กับความรู้สึกขัดแย้งภายในจิตใจ นางพยายามขจัดความรู้สึกอิจฉาที่มีต่อฮองเฮาบุษฮารู หญิงสาวที่นางรู้จักในวันคัดเลือกสนม นางรู้

²¹ Anchee Min, *Empress Orchid*, p. 215.

²² *Ibid.*, p. 85.

ว่าสองเสนาธรรมาจารย์มีโอกาสได้เข้าเฝ้าหรือประทับอยู่ร่วมกับจักรพรรดิเสียนเฟิงมากกว่าสนมคนอื่นๆ เมื่อนึกถึงความจริงข้อนี้ก็กลัวไม่เกิดความรู้สึกท้อแท้ผิดหวัง กลัวไม่เฝ้าย่าเตือนสติตนเองให้พึงพอใจกับโชควาสนาที่ตนได้รับ แต่ความโหยหาความรักจากชายที่นางถือว่าเป็นสามีของนางแล้ว กลับถูกโพล่งยากที่จะดับได้ กลัวไม่มีโอกาสปฏิบัติเสนาธรรมาภาพของอารมณฺ์แรงปรารถนาในวัยสาวของนาง สำหรับนางแล้วการโหยหาความรักเป็นสิ่งที่มีโอกาสควบคุมได้เช่นเดียวกับที่ไม่สามารถห้ามพระอาทิตย์ส่องแสงหรือห้ามลมมิให้พัดผ่านได้ *"My youth told me that I couldn't extinguish my desire, just as I couldn't force the sun not to shine or the wind not to blow."*²³ ทุกครั้งที่กลัวไม่นี้ถึงชะตาชีวิตอนาคตของตนกลับยิ่งทำให้นางรู้สึกปวดร้าวขมขื่น นางเฝ้าฝันว่าความรักของนางกับจักรพรรดิเสียนเฟิงจะเป็นเช่นเดียวกับตัวละครหนุ่มสาวในอุปรากรจีนที่ครองรักกันอย่างสมหวัง จากคำบรรยายดังกล่าวผู้ประพันธ์พยายามสื่อให้เห็นว่าชีวิตภายในวังหลวงสำหรับกลัวไม่แล้วไม่ต่างจากสนามแห่งการต่อสู้ระหว่างความเดียวดายไร้ตัวตนและความรู้สึกเบื่องลี้กที่ผู้อยู่อาศัยต้องรับมือ นอกจากนี้อันฉี หมินยังเผยให้เห็นมิติความเป็นมนุษย์ปุถุชนคนหนึ่งของจักรพรรดินีซูสีด้วยการนำผู้อ่านเข้าไปสัมผัสความรู้สึกมีเลือดเนื้อจิตใจของตัวละครที่ไม่ต่างจากคนทั่วไปเมื่อต้องตกอยู่ในสถานการณ์ดังกล่าว

ตัวละครเพียงตัวเดียวที่รับรู้ความรู้สึกและเข้าใจกลัวไม่ก็คืออันเตอไห่ ชั้นที่หนุ่มที่คอยรับใช้ในตำหนักของนาง ทุกครั้งที่กลัวไม่รู้สึกสิ้นหวังหรือท้อแท้กับโชคชะตาชีวิตของตน อันเตอไห่จะเป็นผู้คอยให้กำลังใจและคำแนะนำในการมีชีวิตรอด อันฉี หมินนำเสนอเรื่องราวชีวิตของตัวละครกลัวไม่และอันเตอไห่ที่ต่างต่อสู้กับโศกนาฏกรรมชีวิตของตน ชั้นที่อันเตอไห่ให้ยอมเสียสละความเป็นชายเข้ามาเป็นชั้นที่ในนครต้องห้ามเพื่อตอบแทนบุญคุณของยายที่เลี้ยงดูมา อันเตอไห่ยอมทนกับความอัปยศอดสูเพื่อแลกกับความหวังที่จะสร้างชื่อเสียงแก่ครอบครัว เช่นเดียวกับกลัวไม่ที่ยอมสมัครเข้าวังหลวงเพื่อให้แม่และน้องๆ ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ตัวละครทั้งสองต่างรับรู้ความทุกข์ของกันและกัน ทว่าความทุกข์ของชั้นที่มักปรากฏให้เห็นผ่านสีหน้าในขณะที่กลัวไม่จำเป็นต้องเก็บงำความทุกข์นั้นซ่อนไว้ภายใน

²³ Anchee Min, *Empress Orchid*, p. 81.

What I was beginning to like about him was that he managed to rise above his personal tragedy. [...], a weakness many considered evil. I couldn't help but feel for their suffering. The truth was that I myself desired the same compassion.

Women in China dreamed about becoming me without knowing my suffering. By identifying with the eunuchs, I tended my heart's wound. The eunuchs' pain was written on their faces. They had been gelded and everyone understood their misfortune. But mine was hidden.²⁴

พื้นที่ภายในวังหลวงยังได้ปรับเปลี่ยนชีวิตทัศน์ของตัวละครกล้วยไม้ไป นางเคยฝันที่จะสร้างความสมานฉันท์ปรองดองกันในหมู่สนมทั้งเจ็ดเพื่อความรักที่มีต่อจักรพรรดิ นางปรารถนาให้วังหลวงแห่งนี้เป็นเสมือนบ้านที่อบอุ่นที่สมาชิกในครอบครัวรักใคร่กลมเกลียวกัน แต่สิ่งที่นางวาดฝันนั้นมีโอกาสเป็นจริงได้ เนื่องจากสนมทุกคนต่างปรารถนาที่จะเป็นที่โปรดปรานของจักรพรรดิแต่เพียงผู้เดียว อันฉันทินได้แสดงให้เห็นสภาพความเป็นอยู่ของเหล่าบรรดาผู้หญิงในวังหลวงที่ต่างพยายามแข่งขันเพื่อเป็นที่โปรดปรานขององค์จักรพรรดิ พวกนางต่างใช้กลวิธีต่างๆ เพื่อส่งเสริมให้ตนเองเป็นที่สนพระทัยของจักรพรรดิเสียนเฟิง และกำจัดศัตรูคู่แข่งตนออกไป ทั้งหมดนี้เพื่อประกันอนาคตชีวิตและความอยู่รอดภายในวัง สภาพดังกล่าวจึงไม่ต่างจากสมรภูมิรบของเหล่าบรรดาผู้หญิงที่ต้องต่อสู้เพื่ออำนาจและความอยู่รอดของตน ดังคำกล่าวของ Bret Hinsch ที่ได้แสดงให้เห็นการต่อสู้ห้ำหั่นกันเองของบรรดาผู้หญิงในวังหลวงเพื่อต้องการความรักและอำนาจจากจักรพรรดิ *"The palace became a virtual battleground of women competing with each other for favor and power. Rival concubines used a variety of weapons. Slander, elaborate plots, and magic rounded out their arsenals."*²⁵ สิ่งที่น่าสนใจกล่าวสอดคล้องกับ

²⁴ Anchee Min, *Empress Orchid*, p. 71.

²⁵ Hinsch, Bret, *Women in early imperial China* (Lanham, Maryland: Rowman & Littlefield Pub, 2002), p.95.

คำพูดของตัวละครชั้นที่อันเตอไห่ที่คอยเตือนสติให้กลัวไม้ระวังตนเองจากศัตรูที่อยู่รอบด้าน เนื่องจากสนมคนอื่น ๆ ที่อยู่ตามตำหนักต่างๆ คอยจ้องที่จะทำลายอีกฝ่ายเพื่อผลประโยชน์ของตนเองเหมือนเช่นแมลงที่จะกัดกินพืชเพื่อให้มีชีวิตรอด

An-te-hai tried to convince me that the ladies in the other palaces were my natural enemies. "It is like bugs to plants – they need to eat you to survive." He suggested that I work on gaining the upper hand. "Somebody is thinking about strangling you at this very moment," he said.²⁶

อันเตอไห่ยังเล่าเหตุการณ์ในอดีตเกี่ยวกับความรุนแรงที่ผู้หญิงกระทำต่อกันแก่กลัวไม้พังชะตากรรมของสนมคนโปรดนางหนึ่งของจักรพรรดิจีนในสมัยหมิงต้องพบจุดจบอย่างน่าเศร้าเมื่อสนมคนอื่น ๆ ต่างร่วมมือกันกักขังนางไว้ในตำหนักและฝังนางตายทั้งเป็น นอกจากนี้เรื่องเล่าอันโหดร้ายเกี่ยวกับชะตากรรมของผู้หญิงที่ตกเป็นเหยื่อความรุนแรงแล้ว กลัวไม้ยังพบสถานที่แห่งหนึ่งภายในวังหลวง สถานที่ดังกล่าวเป็นที่พำนักของอดีตสนมของจักรพรรดิพระองค์ก่อน กลัวไม้ตกตะลึงกับภาพของพวกนางที่ไม่ต่างจากซากศพ ทุกสายตาก็จ้องมองมาที่กลัวไม้ด้วยความเคียดแค้นและหิวกระหายเลือด กลัวไม้รู้ว่าพวกนางต่างทนทุกข์กับความโดดเดี่ยวจากการถูกทอดทิ้งไร้คนเหลียวแลทำให้กลายเป็นคนเจ้าคิดเจ้าแค้น แม้ว่าพวกนางจะอาศัยศาสนาเป็นเครื่องหลอเลี้ยวจิตใจก็ตามแต่ทว่าความทุกข์ขมขื่นต่อชะตากรรมตนเองยังคงฝังรากลึกในจิตใจของแต่ละคน สถานที่ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงสภาพความย่ำแย่ของวังหลวงที่ภายนอกดูสง่างามหรูหราโอ่อ่า เป็นพื้นที่แห่งอำนาจและความสุขสบาย แต่ทว่าเบื้องหลังภายในกลับซ่อนเร้นความน่าสะพรึงกลัวและความโหดร้ายที่กระทำต่อผู้ที่อ่อนแอกว่า

The concubines stared at me. Their toothless jaws cracked open. Their hair was so thin that they looked bald. I had never seen such grave-looking ladies. Their backs were hunched and their limbs

²⁶ Anchee Min, *Empress Orchid*, p. 70.

*reminded me of gnarled trees on the tops of mountains. There was no trace of past beauty on these facts. I couldn't imagine any of them being the subject of an emperor's passion. The women raised their stick-thin arms toward the sky. Claw-like hands made scratching motions. [...] They rose, narrowing their eyes. Their expressions were predatory.*²⁷

นอกจากภยันตรายอันเกิดจากผู้หญิงด้วยกันแล้ว ในวังหลวงยังมีผู้มีอิทธิพลซึ่งสามารถกำหนดชะตาผู้อาศัยและทำหน้าที่ไม่ต่างจากผู้คุมขังนักโทษ บุคคลดังกล่าวก็คือ ชันที ซึ่งเป็นเจ้าพนักงานในวังหลวงที่ทำหน้าดูแลรับใช้จักรพรรดิและสมาชิกราชวงศ์คนอื่นๆ ด้วยความสนิทสนมใกล้ชิดกับจักรพรรดิทำให้ชันทีบางคนสามารถสร้างอำนาจบารมีให้แก่ตนเอง กลายเป็นผู้กุมอำนาจชี้ชะตาผู้น้อยและสามารถเลือกที่จะให้ผู้ใดจะเข้าเฝ้าองค์จักรพรรดิได้ ในทำนองเดียวกัน หากสนมคนใดต้องการถวายงานจักรพรรดิย่อมต้องมีอามิสสินจ้างแก่หัวหน้าชันทีเพื่อเป็นผู้อำนวยความสะดวกเปิดโอกาสให้เข้าเฝ้า ตัวละครกล้วยไม้เองตระหนักรู้ถึงบทบาทอำนาจของชันทีภายในวังหลวงที่จะกำหนดโชคชะตาวาสนาของนาง อีกทั้งยังรับรู้ถึงความอำมหิตเหยียดหยามของคนกลุ่มนี้ หลังจากเข้ามาอยู่ในวังหลังนางต้องพยายามปรับตัวและรับมือกับกลุ่มผู้มีอิทธิพลดังกล่าวเพื่อมีชีวิตอยู่รอดต่อไปได้

I became aware of the constant presence of eunuchs. Most of the time they stood against the walls, silent and expressionless. Big Sister Fann had warned me that the experienced eunuchs were dreadful and that they fed on other's misfortune. "The young ones are better," she has said, "especially the newcomers, who are still innocent. The eunuch's nastiness doesn't show until they reach adulthood, when they realize the significance of their loss." [...], the

---

²⁷ Anchee Min, *Empress Orchid*, p. 99-100.

powerful eunuchs ran the Forbidden City. They were masters of intrigue."²⁸

การเข้ามาอยู่ในวังหลวงทำให้กล้วยไม้เรียนรู้ที่จะพลิกบทบาทจากผู้ที่ถูกกำหนดลิขิตชะตา โดยผู้อื่นมาเป็นผู้ควบคุมชะตาชีวิตด้วยตนเอง นางได้ใช้ประโยชน์จากตำแหน่งวาสนาที่มีในการผูกมิตรกับหัวหน้าชั้นที่ผู้มีอิทธิพลในวังหลวงเพื่อหาช่องทางโอกาสสานความหวังให้เป็นจริง เนื่องจากตัวละครชั้นที่สี่เป็นผู้ที่สามารถจัดเวรให้นางสนมคนใดสามารถเข้าถึงห้องบรรทมของจักรพรรดิได้ ดังที่ตัวละครกล่าวว่ารู้อวิธีเปลี่ยนแปลงทิศทางลมภายในนครต้องห้ามนี้ดี กล้วยไม้จึงได้จ้างวานหัวหน้าชั้นที่สี่เป็นธุระจัดหาโอกาสให้นางได้พบกับจักรพรรดิเสียนเฟิงตามที่นางต้องการ

การกระทำของกล้วยไม้ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นความกลัวต่อความโดดเดี่ยวหรือการถูกทอดทิ้งอย่างไร้การเหลียวแลจากจักรพรรดิ ภาพของเหล่าอดีตนางสนมที่น่าสะพรึงกลัวเป็นเหมือนเงาหลอกหลอนที่ย้ำเตือนถึงอนาคตของตนหากนางยังไม่ใช่เป็นที่โปรดปรานของจักรพรรดิ อารมณ์ความต้องการความรักกลายเป็นแรงผลักดันให้นางลุกขึ้นมากำหนดชะตาชีวิตของตนเพื่อความอยู่รอดภายในนครต้องห้ามแห่งนี้

4.3. ภาพลักษณ์ภรรยา

สังคมจีนเป็นอีกสังคมหนึ่งที่ถูกครอบงำด้วยแนวคิดปิตาธิปไตยที่เชื้อประโยชน์และอำนาจให้แก่เพศชาย สถานภาพระหว่างชายและหญิงจึงมีความเหลื่อมล้ำอย่างเห็นได้ชัด เพศหญิงเป็นเพศที่ต้องยอมจำนนอยู่ใต้อำนาจของเพศชายผ่านกรอบหลักศีลธรรมของลัทธิขงจื้อที่เป็นเครื่องมือในการควบคุม อีกทั้งสังคมจีนยังเป็นสังคมที่เปิดโอกาสให้เพศชายสามารถมีภรรยาได้มากกว่าหนึ่งคนโดยเฉพาะชนชั้นผู้นำหรือขุนนางทั้งนี้เพื่อต้องการผลิตทายาทสืบสกุลเป็นจำนวนมาก ผู้หญิงในฐานะภรรยาจึงต้องจำยอมต่อการอยู่ร่วมกับผู้หญิงคนอื่นๆที่เป็นภรรยาของสามีเช่นกัน โดยทั่วไปแล้วภาพลักษณ์ของภรยาน้อยหรือนางสนมมักถูกนำเสนอว่าเป็นหญิงสาวที่มีความงามเป็นเลิศและใช้ความงามของตนล่อลวงให้ฝ่ายชายหลงใหลเพื่อที่จะยกฐานะของตนให้

²⁸ Anchee Min, *Empress Orchid*, p. 27-28.

ทัดเทียมกับภรรยาหลวงและบ่อยครั้งที่ภรณยาน้อยจะเป็นตัวละครฝ่ายร้ายที่คอยกั่นแกล้งยุ้งให้สามีและภรรยาหลวงผิดใจหรือมีปากเสียงกัน

แต่ในนวนิยายของอันฉี หมินกลับให้ภาพอีกด้านหนึ่งของผู้หญิงที่อยู่ในฐานะภรณยาน้อยหรือสนมของจักรพรรดิ ความรู้สึกของตัวละครกล้วยไม้เมื่อเข้ามาเป็นนางสนมเผยให้เห็นความรักของผู้หญิงคนหนึ่งที่มีต่อสามีแม้ว่าความรักของนางจะมีได้รับการตอบรับหรือสนใจก็ตาม นางรู้ว่าโอกาสที่จะได้รับความรักจากจักรพรรดินั้นเป็นไปได้ยากยิ่งเนื่องจากในวังหลวงมีสาวงามมากมายที่ถูกนำมาถวาย พวกนางต่างพยายามแข่งขันเพื่อที่จะได้ครอบครององค์จักรพรรดิ กล้วยไม้ไม่ได้แต่เพียงฝันที่จะมีความรักเฉกเช่นหนุ่มสาวคู่อื่นๆ จะเห็นได้ว่าผู้ประพันธ์ต้องการนำเสนอให้เห็นบทบาทหน้าที่ของตัวละครกล้วยไม้ในฐานะภรณยาที่ต้องเผชิญอารมณ์ความรู้สึกและวิกฤติต่างๆ ในชีวิตเพื่อลบล้างภาพลักษณ์เก่าที่เคยนำเสนอไว้

4.3.1 ภรรยาผู้อยู่เคียงข้างสามี

ในนวนิยาย *Empress Orchid* อันฉี หมินต้องการนำเสนอมิติด้านความเป็นภรรยาผู้อยู่เคียงข้างและรับรู้ทุกข์สุขของสามีแก่ตัวละครจักรพรรดินีซูสีเพื่อโต้แย้งกับภาพลักษณ์เดิมที่มองว่านางใช้มารยาหญิงล่อลวงให้จักรพรรดิเสียนึงพิงลุ่มหลงเพื่อที่นางจะได้ก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งอำนาจอันฉี หมินได้บรรยายความรู้สึกของตัวละครกล้วยไม้หลังจากที่ได้มีโอกาสเข้าเฝ้าถวายงานแด่จักรพรรดิเสียนึงพิงว่านางรู้สึกสงสารและเห็นใจกับความทุกข์และความอับยศที่จักรพรรดิทรงแบกรับ จีนในช่วงเวลานั้นกำลังถูกคุกคามจากอำนาจจักรพรรดินิยม จักรพรรดิเสียนึงพิงทรงเผชิญกับข้อเรียกร้องอย่างไม่เป็นธรรมจากชาติตะวันตกที่บีบบังคับให้จีนเปิดเมืองท่าต่างๆ เหตุการณ์ดังกล่าวเป็นเสมือนฝันร้ายที่คอยหลอกหลอนจักรพรรดิหนุ่มอยู่ทุกคำคืน ความรู้สึกของกล้วยไม้เมื่อเห็นสภาพของจักรพรรดิเสียนึงพิงที่จ่อมจมกับความทุกข์ความขมขื่นทำให้นางเข้าใจความเป็นมนุษย์ธรรมดาคนหนึ่งที่ต้องเล่นไปตามบทบาทสมมติ คนส่วนใหญ่ต่างมองว่าจักรพรรดิคือตัวแทนของโอรสสวรรค์ เป็นดั่งพญามังกรผู้มีอำนาจแต่แท้จริงภายในส่วนลึกแล้วกลับเป็นชายอ่อนแอคนหนึ่งที่ถูกบีบบังคับของประเทศไว้

Like everyone in China, I used to think of the Son of Heaven as a god - like figure, the dragon who penetrated the universe. Today I saw a man whose delicate shoulders were having trouble carrying the nation's burden. [...] The irony was that he would never get to be the simple man he desired to be. Tomorrow morning, in front of his audience, he had to fake himself.²⁹

ความทุกข์ของจักรพรรดิเสียนเฟิงทำให้กั้วยไม้หวนนี้ถึงความทุกข์ของพ่อที่เคยพยายามกอบกู้เกียรติและชื่อเสียงของชาวแมนจู พ่อของนางต้องทนแบกรับความละอายและความระทมแบบเดียวกับที่จักรพรรดิทรงแบกรับไว้จนสุดท้ายพ่อก็ตรอมใจตาย กั้วยไม้เห็นสภาพของจักรพรรดิเสียนเฟิงที่ทรงหมดอาลัยతోแก่กับชีวิตทำให้นางรู้สึกเวทนาสงสาร ปัญหาข้อราชการที่รุมเร้าทำให้จักรพรรดิเสียนเฟิงทรงคิดที่จะปลิดพระชนม์ชีพพระองค์เอง การณ์ดังกล่าวทำให้กั้วยไม้ได้ทำหน้าที่ของภรรยาที่เป็นเพื่อนคู่คิดของสามี กั้วยไม้ได้เตือนสติจักรพรรดิให้ทรงคิดถึงบ้านเมืองและประชาชนเป็นหลัก การฆ่าตัวตายเพื่อหนีปัญหาจะเป็นที่ดูถูกดูแคลนจากราชฏราวชาวจีนและศัตรูต่างชาติได้ นางได้ให้กำลังใจแก่จักรพรรดิเพื่อต่อสู้ฟันฝ่ากับอุปสรรคทั้งหมดเพื่อแสดงพระเกียรติของความเป็นจักรพรรดิจีนผู้เกรียงไกร

I remembered that my father had done the same after he had been removed from his post. I wished that I could tell Emperor Hsien Feng how selfish and unmerciful he was to his people. "Dying is cheap and living is noble." I groaned like a drunken lady.³⁰

ดูเหมือนว่าผู้ประพันธ์ตั้งใจนำเสนอให้ผู้อ่านเห็นว่ากั้วยไม้คือภรรยาคนเดียวที่รับรู้ความรู้สึกขมขื่นเจ็บปวดของจักรพรรดิเสียนเฟิงที่ทรงแบกรับในช่วงเวลานั้น และนางพร้อมที่จะอยู่เคียงข้างร่วมทุกข์ร่วมสุขกับสามี กั้วยไม้เล่าว่านางเฝ้ามองจักรพรรดิเสียนเฟิงศึกษาสนธิสัญญาต่างๆซึ่งแต่ละประโยคล้วนสร้างความระทมปวดร้าวแก่พระองค์ กั้วยไม้สังเกตได้ถึงพระอาการ

²⁹ Anchee Min, *Empress Orchid*, p. 124-125.

³⁰ *Ibid.*, p. 139.

กระตุกของกล้ามเนื้อที่พระพักตร์เช่นเดียวกับข้อนิ้วพระหัตถ์ทุกครั้งที่ต้องทรงลงพระนามในสนธิสัญญา ทรงขอร้องให้ก๊วยไม้ต้มพระสุธารสชาและเสวยพระสุธารสชาทั้งที่ยังร้อนอยู่นั้นเพื่อบรรเทาความเจ็บปวดที่อัดแน่นในพระอุทร ก๊วยไม้รับรู้ได้ว่าทรงปวดพระทัยมากเพียงใดกับข้อเรียกร้องที่ต่างชาติกระทำต่อจีนอย่างไร้ความปราณี เพื่อเยียวรักษาพระอาการก๊วยไม้ได้ขลุกตัวอยู่ในห้องปลุงน้ำชาและทุกครั้งที่ตั้งน้ำชาเพื่อถวายก๊วยไม้มักจะร้องไห้กับความปวดร้าวของสามี

I looked at my husband day in and day out when he studied the treaties. Each sentence caused him anguish. His facial muscles twitched, as did his fingers, and he pressed his stomach with his hands as if he wished to pull his guts out. He asked me to heat up his tea to the boiling point. He poured the scalding water down his throat.

"You are cooking yourself!" I cried.

"It helps," he said with a tired look in his eyes.

I hid in the chamber-pot room and wept whenever I boiled Hsien Feng's tea. I saw his pain return the moment he went back to work.³¹

จะเห็นได้ว่าผู้ประพันธ์ต้องการสื่อให้เห็นว่าทุกข์ของสามีก็คือทุกข์ของผู้เป็นภรรยาเช่นกัน อีกทั้งความรักและความรู้สึกเห็นใจต่อกันได้ก่อตัวขึ้นจนทำให้ก๊วยไม้คิดที่จะเข้าไปแบ่งเบาแบกรับภาระนั้นร่วมกับสามี อันฉนี้ หมินได้แสดงให้เห็นว่าการเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมืองของตัวละครก๊วยไม้นั้นมิได้เกิดขึ้นจากความกระหายในอำนาจแต่อย่างใด หากเกิดจากความรักและความห่วงใยที่ตัวละครก๊วยไม้มีต่อจักรพรรดิผู้เป็นสามีจนละเมิดกฎข้อห้ามของราชสำนัก *"I was so driven by the desire to help that I ignored the rule that a concubine was forbidden to learn the court's business."³²* การช่วยเหลือภารกิจงานราชการทำให้ก๊วยไม้ได้รับรู้ถึงปัญหาที่

³¹ Anchee Min, *Empress Orchid*, p. 140

³² *Ibid.*, p. 141.

จีนกำลังเผชิญในขณะนั้น การรุกรานและเรียกร้องอย่างไม่สิ้นสุดจากชาติตะวันตกทำให้จีนต้องพบกับความอับอายอย่างยิ่ง อันฉี่ หมินได้ให้ตัวละครกล้วยไม้วิพากษ์ความคิดที่คับแคบและการละเลยมองข้ามความเป็นจริงจากสถานการณ์ที่จีนเผชิญ จีนเชื่อมั่นว่าไม่มีชาติใดมาล่วงละเมิดจีนได้เนื่องจากเคยเป็นชาติที่เจริญรุ่งเรืองมานับพันปี แต่แล้วความคิดดังกล่าวกลับทำให้จีนต้องพบกับความอับอายที่สุดในเมื่อเผชิญกับกองกำลังทหารตะวันตก คำวิพากษ์ดังกล่าวจึงเป็นมุมมองหนึ่งที่ถูกละเลยเช่นเดียวกับเสียงของผู้หญิงจีนที่ถูกปฏิเสธไปจากหน้าประวัติศาสตร์

What really didn't make sense to me, however, was the way our court handled the situation. Those who were supposedly the masterminds of the country simply insisted that China's five-thousand-year civilization was a power in itself. They believed that China was inviolable. [...] Yet the truth was so clear even I could see it: China had been repeatedly assaulted and her Emperor shamed.³³

เพื่อตอบโต้กับภาพลักษณ์เดิมที่นำเสนอว่านางเป็นผู้ช่วยวนให้จักรพรรดิละเลยปฏิบัติหน้าที่ต่อบ้านเมือง ผู้ประพันธ์จึงได้บรรยายความตั้งใจอันดีของตัวละครกล้วยไม้ที่ทำหน้าที่เป็นเสมือนเลขาส่วนพระองค์คอยเป็นกำลังใจให้ ความอับอายที่จีนได้รับทำให้จักรพรรดิเสียนเฟิง หลีกเลียงบายเบี่ยงที่จะรับรู้หรือพูดถึง ทรงปฏิเสธที่จะออกว่าราชการทำให้ฎีกาเร่งด่วนมีจำนวนมากขึ้นทุกวัน สิ่งนี้สร้างความกังวลแก่กล้วยไม้ นางไม่ต้องการตกเป็นเหยื่อข้อกล่าวหาที่ว่านางทำให้จักรพรรดิทรงละเลยต่อหน้าที่ กล้วยไม้ได้ขอร้องให้จักรพรรดิเสียนเฟิงทรงตรวจข้อราชการเหล่านั้นเพื่อหาข้อสรุปทางออกแก่เหล่าเสนาขุนนางที่กำลังรอคอยอยู่ แม้เมื่อจักรพรรดิเสียนเฟิงทรงบายเบี่ยงนางก็พยายามหาวิธีการที่จะช่วยให้พระองค์สามารถตอบฎีกาที่นำมาถวายทำให้จักรพรรดิเสียนเฟิงชื่นชมในความสามารถและความตั้งใจของนางเป็นอย่างยิ่ง

I became nervous when I saw urgent documents piling up. I couldn't enjoy his attention when I knew that ministers and generals

³³ Anchee Min, *Empress Orchid*, p. 141

were waiting for his instructions. I feared that I would be held responsible – a concubine who had seduced the Emperor. I begged Hsien Feng to resume his duties. When my efforts failed, I picked up the documents and started to read to him. I read the questions from the letters aloud. Hsien Feng had to think of a reply. [...] He came to enjoy this. He praised my ability and quick wit. In a few weeks I became Emperor Hsien Feng's unofficial secretary.³⁴

ภาพลักษณ์ของภรรยาดังกล่าวยังได้นำเสนอผ่านเหตุการณ์เมื่อคราวที่จีนเผชิญกับกองทัพจักรวรรดินิยม กองกำลังทหารตะวันตกที่บุกเข้ามาใกล้พระราชวังปักกิ่งได้สร้างความตื่นตระหนกและความน่าสะพรึงกลัวแก่จักรพรรดิเสียนเฟิง พระองค์ทรงคิดที่จะหนีออกนอกนครต้องห้ามตามคำแนะนำของเหล่าขุนนางโดยอ้างว่าจะเสด็จประพาสล่าสัตว์ในเมืองเร่อเหอทางตอนเหนือ กลัวว่าไม่เห็นว่าการหนีละทิ้งเมืองหลวงดังกล่าวเท่ากับเป็นการยกประเทศให้แก่ศัตรูต่างชาติอย่างง่ายดาย นางเห็นว่าประชาชนชาวจีนเป็นจำนวนมากพร้อมที่จะเสียสละชีวิตของตนเพื่อปกป้องประเทศหากจักรพรรดิซึ่งเป็นขวัญและกำลังใจจะต่อสู้เคียงบ่าเคียงไหล่กับพวกเขา แม้ว่าพระองค์จะสิ้นพระชนม์ในสนามรบแต่ก็ถือได้ว่าทรงรักษาไว้ซึ่งศักดิ์ศรีของจีนและพระเกียรติของพระองค์ การคิดหนีเอาตัวรอดนอกจากจะเปิดโอกาสให้ศัตรูเข้าโจมตีได้แล้วยังจะทำลายพระเกียรติและขวัญกำลังใจของประชาชนอีกด้วย เพื่อเตือนสติจักรพรรดิเสียนเฟิงกลัวไม่ได้หยิบยกเหตุการณ์ในอดีตสมัยราชวงศ์ฮั่นเมื่อจักรพรรดิโจวเหิงต้องใช้เวลาหลบหนีเอาตัวรอดช่วงเวลาบ้านเมืองเกิดวิกฤต ผลสุดท้ายประชาชนต่างดูถูกและไม่ยกย่องพระเกียรติของพระองค์

“Your Majesty?” I tried not to sound argumentative. “Don’t you think the nation’s spirit will collapse if its Emperor...is absent?” I avoided the word “deserts.” “A dragon needs a head. An empty capital will encourage looting and destruction. Emperor Chou Wen-

³⁴ Anchee Min, *Empress Orchid*, p. 145.

wang of the Han Dynasty chose to abscond during his kingdom's crisis, and the result was that he lost his people's respect.”³⁵

เป็นที่น่าเสียดายว่าคำร้องขอของกั้วยไม้ไม่ใช่นำผล จักรพรรดิเสียนเฟิงยังคงยืนกรานที่จะเสด็จหนีออกนอกเมืองหลวง ทรงเตรียมการแล้วที่จะหลีกเลี่ยงจากความจริง การที่ผู้ประพันธ์นำเสนอตัวละครจักรพรรดิเสียนเฟิงในภาพลักษณ์ของกษัตริย์ที่อ่อนแอก็เพื่อต้องการเน้นบทบาทตัวละครกั้วยไม้ในฐานะภรรยาที่คอยสนับสนุนและสร้างกำลังใจแก่สามีให้กล้าที่จะเผชิญต่อผู้กับปัญหาต่างๆ แม้ว่าในบางครั้งนางจะรู้สึกผิดหวังกับความอ่อนแอต่อแท้ของสามีก็ตาม

นอกจากกำลังใจและการเตือนสติแก่จักรพรรดิผู้เป็นสามีแล้ว กั้วยไม้ยังได้ทำหน้าที่ภรรยาในฐานะเพื่อนคู่คิดอีกเช่นกัน บ่อยครั้งที่จักรพรรดิเสียนเฟิงทรงประสบกับปัญหาที่แก้ไม่ตก กั้วยไม้ก็จะทูลเสนอคำชี้แนะในการแก้ปัญหาต่างๆ อาทิเช่น ปัญหาความอดอยากของประชาชนที่ประสบภัยน้ำท่วมในเมืองเสฉวน ทางผู้ว่าการมณฑลแจ้งว่าไม่มีเสบียงคลังอาหารเหลือพอที่จะแจกจ่ายประชาชนเนื่องจากถูกใช้ไปในการปราบปรามกบฏ กั้วยไม้เสนอให้เรียกบริจาคเงินจากข้าราชการที่ขอลดเพื่อช่วยเหลือชาวบ้าน ผลลัพธ์ออกมาเป็นที่น่าพอใจทำให้กั้วยไม้ได้รับความไว้วางพระทัยจากจักรพรรดิ แต่ทั้งนี้นางก็ต้องเผชิญกับอคติจากเหล่าขุนนางขอลดซึ่งต่างมองว่านางกำลังละเมิดกฎหมายและเป็นภัยคุกคามอำนาจของพวกเขา

4.3.2 ภรรยาผู้ครองความเป็นหม้ายตลอดชีวิต

นอกจากภาพลักษณ์ของภรรยาที่เป็นเหมือนเพื่อนคู่ชีวิตแล้ว อันฉี หมินยังได้นำเสนอภาพของภรรยาหม้ายสาวที่ประคับประคองตนให้ผ่านพ้นช่วงวิกฤตแห่งอารมณ์ เมื่อจักรพรรดิเสียนเฟิงสวรรคตลง กั้วยไม้และสองเฮาณูฮารูต่างเผชิญชะตากรรมในฐานะหญิงหม้ายที่ต้องต่อสู้รับมือกับเหล่าขุนนางที่ต้องการช่วงชิงอำนาจ สังคมจีนมีแนวคิดเช่นเดียวกับสังคมอื่นๆ ที่มีกฎหมายห้ามหญิงหม้ายแต่งงานใหม่และเน้นความสำคัญกับการรักษาความบริสุทธิ์ของตนเพื่อรักษาเกียรติของสามี แนวคิดดังกล่าวได้มีอิทธิพลต่อตัวละครกั้วยไม้ การเป็นหม้ายเมื่อวัยสาวทำให้กั้วยไม้ต้องเผชิญ

³⁵Anchee Min, *Empress Orchid*, p. 232

กับอารมณ์ความรู้สึกโดดเดี่ยว ต้องการความรักมาเป็นเครื่องปลอบประโลมใจ อีกทั้งการได้รู้จักกับทหารองครักษ์หนุ่มที่ชื่อหย่งลู่ยิ่งทวีความปรารถนาของนางให้ลูกโซนขึ้น

ในงานเขียนชิ้นอื่นๆเกี่ยวกับชีวประวัติของซูสีไทเฮาซึ่งได้นำเสนอแล้วในบทที่ผ่านมาได้กล่าวถึงความสัมพันธ์เชิงคู่สวาระหว่างนางและนายทหารหย่งลู่ เรื่องราวดังกล่าวเป็นที่โจษจันกันในหมู่ข้าราชการบริพารในราชสำนักทำให้ผู้คนต่างมองว่าซูสีไทเฮาเป็นสตรีที่มักมากในกามคุณ มิได้ประพฤติตนอยู่ในครรลองศีลธรรมที่หญิงหม้ายพึงกระทำ แต่ในนวนิยายของอันฉี หมิน ผู้อ่านจะเห็นความขัดแย้งภายในจิตใจของตัวละครที่ต้องเลือกระหว่างความถูกต้องและความปรารถนาส่วนตัว กล้วยไม้มีอาชีพปฏิเสธความรู้สึกที่มีต่อนายทหารหนุ่ม นางเชื่อว่าเขาคือผู้ที่จะมาเติมเต็มความรู้สึกที่ขาดหายไปแต่ในขณะเดียวกันนางก็นึกถึงพระเกียรติของอดีตสามีซึ่งนางมีอาภวลงละเมิดได้เช่นกัน ความรู้สึกของกล้วยไม้ที่ต้องตัดสินใจครั้งสำคัญกับวิกฤติทางอารมณ์ได้รับการถ่ายทอดอย่างชัดเจนผ่านตัวบทวรรณกรรมทำให้ผู้อ่านเห็นรับรู้ความเป็นมนุษย์ปุถุชนที่มีเลือดเนื้อไม่ต่างจากคนอื่นๆทั่วไป

I felt that I was two different characters. One was sane. This mind believed that there was a price to pay for being where I was, and that I should suffer my widowhood secretly until I died. [...] The other, insane character disagreed. She felt utterly trapped. She regarded me as the most deprived woman in China, poorer than a peasant. I couldn't agree or disagree with either side of myself. I didn't believe I had the right to dishonor Emperor Hsien Feng, yet I didn't think it was fair that I had to spend the rest of my life in isolation and loneliness.³⁶

การต่อสู้กับความรู้สึกดังกล่าวทำให้กล้วยไม้ตัดสินใจที่จะเป็นแม่สื่อให้หย่งลู่แต่งงานกับหญิงสาวคนอื่นเพื่อที่นางจะหมดความรู้สึกรักต่อเขา กล้วยไม้ทำทุกวิถีทางที่จะขจัดความรู้สึกนั้นออกไปแม้รู้ว่าเป็นการยากก็ตาม แต่สิ่งเดียวที่ทำให้กล้วยไม้สามารถควบคุมไฟปรารถนานั้นได้ก็

³⁶ Anchee Min, *Empress Orchid*, p. 328.

คือ พันธกิจที่จะต้องดูแลงจื่อลูกของนางให้พร้อมสำหรับการเป็นกษัตริย์ นางหวังว่า ความสัมพันธ์ระหว่างนางกับหย่งลู่จะเป็นเพียงในฐานะเจ้าเหนือหัวกับขุนนางผู้ภักดีเท่านั้นเพื่อผลประโยชน์ต่อราชบัลลังก์ของงจื่อ จะเห็นได้ว่าความรักระหว่างก๊วยไม้และนายทหารหย่งลู่ เป็นบททดสอบความเป็นภรรยาผู้ยึดมั่นในประเพณีของตัวละครได้เป็นอย่างดี

ผู้ประพันธ์ได้ใช้ฉากภายในสุสานหลวงเป็นฉากสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงการต่อสู้ระหว่าง อารมณ์ความปรารถนาและความถูกต้องชอบธรรมของตัวละครทั้งสอง พื้นที่ภายในสุสานหลวงได้ กลายเป็นพื้นที่ที่เปิดโอกาสให้ตัวละครก๊วยไม้และหย่งลู่ได้เปิดเผยความรู้สึกที่แท้จริงต่อกัน ผู้วิจัยเห็นว่าช่วงเวลาภายในสุสานเป็นช่วงเวลารอยต่อของความเป็นและความตาย สภาพวะที่ กำกั่งระหว่างโลกคนเป็นกับโลกคนตาย (Liminality) ดังกล่าวจึงก่อให้เกิดพื้นที่ที่เอื้อต่อการละเมิด กรอบกฎเกณฑ์ของสังคมหรือศีลธรรมได้ง่าย อีกทั้งยังเปิดโอกาสให้อารมณ์ความปรารถนาที่ถูก เก็บกดไว้ด้วยขนบจารีตศีลธรรมได้แสดงออกมา ดังนั้น ตัวละครก๊วยไม้และหย่งลู่จึงใช้พื้นที่ ภายในสุสานและช่วงเวลาดังกล่าวในการระบายความในใจหรือแสดงออกถึงแรงปรารถนาต่อกัน อย่างไรก็ตาม อันฉี หมินต้องการบรรยายให้ผู้อ่านเห็นถึงการต่อสู้ทางอารมณ์ของตัวละครก๊วยไม้ ที่พยายามสะกดกลั้นอารมณ์วิยสาวของตน แม้วาก๊วยไม้จะหลงรักหย่งลู่มากก็ตามแต่ความรัก ของนางถูกกรอบจารีตประเพณีบีบคั้นให้นางต้องปฏิเสธความรู้สึกนั้นไป ฉากภายในสุสานจึงเป็น พื้นที่ที่ความปรารถนาของนางที่มีต่อหย่งลู่เกิดขึ้นและดับลงในเวลาเดียวกัน “*I could say goodbye to Yung Lu right here in the tomb and be done with the pain and agony. [...] There would be nothing anyone could do to make me suffer again.*”³⁷ ท้ายที่สุดตัวละคร ก๊วยไม้สามารถข้ามพ้นช่วงวิกฤตดังกล่าวได้ ก๊วยไม้ยังคงรักษาสถานภาพหญิงหม้ายตามราช ประเพณีต่อไปตลอดชีวิตของนางด้วยการคำนึงถึงงจื่อและบ้านเมืองเป็นสำคัญ

4.4 ภาพลักษณ์ของแม่

ในงานเขียนประวัติศาสตร์และงานวรรณกรรมชิ้นอื่นๆที่นำเสนอเรื่องราวชีวิตของซุสีไทเฮา มักวาดภาพจักรพรรดินีพระองค์นี้เป็นสตรีที่เห็นแก่ผลประโยชน์ของตนมากกว่าความรักที่มีต่อ

³⁷ Anchee Min, *Empress Orchid*, p. 334.

ลูกถึงกับยอมปฏิเสศความเป็นแม่เพื่อแย่งชิงอำนาจและพรากชีวิตลูกของตนในท้ายที่สุด ทำให้ภาพลักษณ์ดังกล่าวกลายเป็นภาพแทนของนางตลอดมาและเป็นที่ยอมรับของผู้คนรุ่นแล้วรุ่นเล่า ในฐานะนักเขียนสตรีที่มองประวัติศาสตร์ในมุมมองใหม่ อันฉี หมินได้คำนึงถึงภาพลักษณ์ดังกล่าวเป็นอย่างดีและต้องการให้นวนิยายของเธอเป็นเครื่องมือในการกอบกู้ความเป็นแม่ที่ถูกพรากไปจากตัวละครประวัติศาสตร์ผู้นี้ ผู้อ่านจะเห็นว่าผู้ประพันธ์พยายามที่จะถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกของตัวละครในฐานะแม่ที่ต้องยอมสูญเสียทุกสิ่งเพื่อให้ลูกของตนเป็นจักรพรรดิที่ดีของต้าชิง ไม่ว่าจะเป็นการถูกพรากสิทธิการเลี้ยงดูบุตรด้วยข้ออ้างเรื่องเชื้อสายชาติตระกูลทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างนางและลูกมีช่องว่างระยะห่างกัน กล้วยไม้ไม่ต้องเผชิญกับความเจ็บปวดทรมานที่เห็นลูกของนางตั้งแ่งหรือโต้แย้งกับนาง ความปรารถนาดีที่นางมีต่อลูกกลับเป็นดาบที่ทวนมากลับมัน ทอดสายสัมพันธ์ระหว่างนางและลูก ยิ่งไปกว่านั้นสิ่งที่สร้างความเจ็บปวดแก่จิตใจของกล้วยไม้เป็นอย่างยิ่งก็คือการจบชีวิตลงของถงจื่อ ผู้ประพันธ์ได้บรรยายความรู้สึกดังกล่าวได้อย่างชัดเจน ทำให้ผู้อ่านเห็นความรักอันยิ่งใหญ่ที่ตัวละครกล้วยไม้มีต่อบุตร ถือได้ว่านวนิยายของอันฉี หมินได้นำเสนอภาพของแม่ที่มอบความรักและความทุ่มเทเสียสละที่ผู้หญิงคนหนึ่งจะกระทำได้เพื่อปลูกฝังอนาคตของลูกและบ้านเมืองในช่วงวิกฤติบ้านเมืองแม้ว่าท้ายที่สุดแล้วนางจะถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้ทำลายชีวิตลูกของตนก็ตาม

4.4.1 สายใยเชื่อมร้อยจากแม่สู่ครรรภ์

ฉากที่สะท้อนความเป็นแม่ของตัวละครกล้วยไม้เห็นได้จากความรู้สึกปลื้มปิติที่รู้ว่าตนกำลังตั้งครรภ์ สำหรับกล้วยไม้แล้วการรู้ว่าตนกำลังจะมีหน่อเนื้อเชื้อไขอันเกิดจากความรักระหว่างนางและจักรพรรดิเสียนเฟิงถือว่าเป็นของขวัญที่สวรรค์ประทานให้ ความตื่นตันใจที่ได้อุ้มท้องเชื้อสวรรค์ทำให้กล้วยไม้สร้างกุศลปล่อยปลาเพื่อส่งบุญแก่ตัวนางและลูกในครรภ์ให้ปลอดภัย โชคดี แต่ในขณะที่เดียวกันนางก็เริ่มรู้สึกหวาดกลัวภัยอันตรายที่อาจจะเกิดขึ้นกับครรภ์ของนาง กล้วยไม้รู้ว่าการตั้งครรภ์ของนางก่อความรู้สึกอิจฉาแก่พวกสนมต่าหนักอื่นๆ และพวกนางคงหาทางที่จะทำร้ายกล้วยไม้ด้วยวิธีการต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการวางยาพิษในน้ำชุปหรือแอบวางหินไว้ให้หมื่นเหม่ตามทางเดิน สิ่งเหล่านี้บีบคั้นให้กล้วยไม้จำต้องระมัดระวังตนเพื่อความปลอดภัยของลูกในท้อง ในนวนิยายอันฉี หมินได้บรรยายให้เห็นเหตุการณ์ที่คุกคามต่อชีวิตของตัวละครกล้วยไม้

และลูกในครรภ์ไม่ว่าจะเป็นเหตุการณ์ที่ปลาในสระตายทั้งหมดหรือดอกกล้วยไม้ที่กำลังจะเบ่งบานกลับต้องมาเหี่ยวเฉาตายเสียก่อน ทั้งหมดนี้ล้วนแสดงให้เห็นถึงแผนการของคู่แข่งที่หมายจะเล่นงานกล้วยไม้ แม้นางจะกราบทูลให้จักรพรรดิเสียนเฟิงทรงทราบแต่พระองค์กลับทรงปฏิเสธที่จะเชื่อเรื่องดังกล่าว

*There was no way I could convince Emperor Hsien Feng that my rivals were plotting against me. I told His Majesty that the fish in my pond were dying, that the orchids in my garden had withered in the middle of a strong blooming. An-te-hai found that orchid-loving rodents had eaten the plants' roots. Someone had to have smuggled them in.*³⁸

จะเห็นได้ว่าสภาพภายในวังหลวงที่ตัวละครต้องรับมือนั้นมีสภาพไม่ต่างจากหลุมกับดักที่เมื่อใดเหยื่อเพียงพ่าย่อมหมายถึงการเสวยชีวิตของตนให้แก่ศัตรู ความเครียดกังวลที่จะถูกลอบทำร้ายจนแท้งลูกสะท้อนให้เห็นผ่านความฝันของกล้วยไม้ที่เห็นลูกแบร็รสีแดงร่วงจากต้นต่างๆที่ยังไม่แก่จัด เป็นเหมือนนางร้ายที่บอกให้รู้ว่านางอาจถูกกลั่นแกล้งทำร้ายให้แท้งลูกได้³⁹

สิ่งหนึ่งที่ผู้ประพันธ์ได้ถ่ายทอดในนวนิยายก็คือสภาพจิตใจของกล้วยไม้ที่ต้องถูกทอดทิ้งไว้เพียงลำพังพร้อมกับลูกในท้อง จักรพรรดิเสียนเฟิงผู้เป็นสวามีกลับมิได้ใส่ใจดูแลนางเหมือนเช่นแต่ก่อน ทรงหาความสำคัญกับสาวชาวฮั่นที่มีผู้นำมาถวาย กล้วยไม้กลับต้องทนกับความอ้างว้างเดียวดายอีกครั้ง นางถวิลหาความรักความเอาใจใส่จากผู้เป็นสามีแต่สุดท้ายกลับต้องพบกับความเดียวดายและความขมขื่น สภาพจิตใจดังกล่าวทำให้นางคิดที่จะฆ่าตัวตาย แต่เมื่อนึกถึงลูกในท้องซึ่งเป็นความหวังเดียวที่นางมีทำให้นางคิดได้และเปลี่ยนความเศร้าโศกนั้นมาเป็นกำลังใจที่จะอยู่ต่อไปเพื่อลูกในท้อง สายใยที่เชื่อมร้อยระหว่างแม่และลูกได้กลายเป็นพลังให้กล้วยไม้มีชีวิตอยู่ต่อไปได้ในวังหลวงแห่งนี้

³⁸ Anchee Min, *Empress Orchid*, p. 176.

³⁹ *Ibid.*, p. 181.

*Emperor Hsien Feng had not visited me since I had left. My longing for him drove me to thoughts of white silk ropes. The little kicks inside my belly brought me back and steeled my will to survive. I reflected on my life, struggling to maintain my composure. Hsien Feng had never been mine to begin with. It was simply the way things were.*⁴⁰

ความรักที่นางมีต่อลูกถือเป็นกำลังใจสำคัญสำหรับการดำเนินชีวิตต่อไปภายในวังหลวงที่แสนจะเปลวเปลี่ยวแห่งนี้ ก๊วยไฉ่จึงเฝ้าพุ่มพักถนอมครรภ์ของนางเพื่อให้ลูกในท้องสัมผัสถึงความรักที่นางมี นอกจากนี้ก๊วยไฉ่ยังหันไปศึกษาหลักธรรมคำสอนของศาสนาและสวดมนต์ภาวนาขอให้ลูกในครรภ์ของนางมีความสุขและแข็งแรง นางมิได้คาดหวังว่าลูกที่เกิดมาจะเป็นผู้ชายหรือผู้หญิง สำหรับนางแล้วการได้เห็นหน้าลูกนั้นทำให้นางมีความสุขเพียงพอแล้ว

*I [Orchid] began to study Buddhist manuscripts. I prayed that my child would be content to grow inside me. I prayed that my nightmares wouldn't disturb his growth. If I produced a girl, I still wanted to feel happy and blessed.*⁴¹

จากคำบรรยายข้างต้นจะเห็นได้ว่าอันฉี หมินต้องการแสดงให้ผู้อ่านสัมผัสรับรู้ความเป็นแม่ที่มีเคยเอ่ยถึงในงานเขียนประวัติศาสตร์หรืองานวรรณกรรมชิ้นอื่น ความรู้สึกดังกล่าวเป็นการโต้กลับภาพลักษณ์เดิมที่เคยมองตัวละครหญิงผู้นี้ว่าไร้ซึ่งความเป็นแม่ที่ดี ใช้ประโยชน์จากลูกของตนเป็นหนทางขึ้นสู่อำนาจ นอกจากนี้ ผู้ประพันธ์ยังได้ถ่ายทอดความรักของก๊วยไฉ่ที่มีต่อลูกเมื่อแม่ไปถึงบ้านเมืองในอนาคตตติงเห็นจากคำอธิษฐานของก๊วยไฉ่ที่หวังว่าหากนางได้ลูกชายก็ขอให้ลูกของนางเป็นจักรพรรดิที่ดีและเหมาะสมของจีน “*If you are to be a son,*” *I said, placing a hand on my belly, “and if you ever get to be the Emperor of China, I wish*

⁴⁰ Anchee Min, *Empress Orchid*, p. 180.

⁴¹ *Ibid.*, p. 177.

you to be good and deserving.”⁴²ความรักของกล้วยไม้สะท้อนให้เห็นถึงความรักที่แม่มีต่อลูกและความรักที่มีต่อประเทศชาติบ้านเมืองในเวลาเดียวกัน

ยิ่งไปกว่านั้นในนวนิยายยังได้เล่าถึงชะตากรรมชีวิตของกล้วยไม้เพื่อนำเสนอความทุกข์ทางจิตใจของผู้ที่เป็นแม่ที่ต้องถูกพรากสายสัมพันธ์ระหว่างแม่และลูกไปผ่านเหตุการณ์หลังการคลอด แม้ว่ากล้วยไม้จะรู้สึกปีติสุขกับการให้กำเนิดบุตรชายแต่ความสุขอิมเมมนั้นก็พลันมลายหายไปเมื่อนางรู้ว่าจะถูกพรากสิทธิในการเลี้ยงดูบุตร ทางราชสำนักได้มอบภาระหน้าที่เลี้ยงดูองค์ชายน้อยแก่พระนางนุฮารูผู้เป็นมเหสีเอก โดยอ้างกฎมณเฑียรบาลที่ว่าสายโลหิตของจักรพรรดิย่อมต้องได้รับการดูแลโดยผู้ที่มีเลือดชาติติดยะเสมอกัน และนั่นหมายถึงการปฏิเสธเด็กสาวชาวบ้านธรรมดาอย่างกล้วยไม้ที่จะทำหน้าที่แม่ของตนให้สมบูรณ์ แม้มิมีใครกล่าวตรงๆว่า ภูมิหลังของกล้วยไม้ที่ต่ำต้อยเมื่อเทียบกับพระนางนุฮารูคือปัจจัยสำคัญที่พรากสิทธิความเป็นแม่ของนางไป แต่กล้วยไม้ก็รับรู้ดีถึงอคติที่เชื้อพระวงศ์แมนจูมองนางดังกล่าว กล้วยไม้จะเป็นเพียงแค่แม่คนหนึ่งในบรรดาแม่ทั้งหมดขององค์ชายในขณะที่พระนางนุฮารูคือพระชนนีที่ถูกต้องตามธรรมเนียมและมีสิทธิในตัวลูกของนาง การณ์ดังกล่าวได้สร้างความน้อยเนื้อต่ำใจแก่กล้วยไม้เป็นอย่างยิ่งและยังความเศร้าโศกแก่นาง

As if to add more chaos to my life, Chief Eunuch Shim told me that I would not be allowed to raise my own child. I was considered “one of the prince’s mothers,” but not the only one. “It is the Imperial tradition,” Shim said coldly. Naharoo would also be responsible for the daily care and education of my child, and she would have the right to take my child away from me if I refused to cooperate with her. The Manchu clan and Emperor Hsien Feng both believed that Nuharoo’s Imperial blood qualified her to be the chief mother of the future prince. No one had ever accused me of being a concubine from a lower class, but my background as a village girl and my father’s status as a

⁴² Anchee Min, *Empress Orchid*, p. 187.

*low – ranking governor were an embarrassment that the court and the Emperor never forgot.*⁴³

การสูญเสียสิทธิในการเลี้ยงดูบุตรของกั้วยี่ไม่เนื่องจากชาติกำเนิดที่ต่ำต้อยดังกล่าว สอดคล้องกับงานเขียนของสเตอร์ลิ่ง ซีเกรฟ (Sterling Seagrave) ใน *Dragon Lady* ซึ่งซีเกรฟได้เล่าไว้ว่าแม่สนมเยโฮนาราจะเป็นผู้ให้กำเนิดรัชทายาทก็ตามแต่นางได้รับการยอมรับในฐานะแม่ผู้บุญแทนนั้น (surrogate mother) ทางราชสำนักได้เข้ามาจัดการดูแลเรื่องการอภิบาลพระโอรสแทนโดยมีแม่นมและขันทีเป็นผู้รับผิดชอบแทนซึ่งเท่ากับเป็นการลดรอนสิทธิความเป็นแม่นอกจากนี้ ความสัมพันธ์ระหว่างเยโฮนาราและลูกยังถูกจำกัดด้วยพิธีรีตองของราชสำนัก ทั้งนี้เกิดจากความเชื่อที่ว่าโอรสผู้จะเป็นจักรพรรดิในอนาคตมีโอกาสอยู่ในความดูแลโดยแม่ผู้ไร้การศึกษาได้

*Yehonara was only a surrogate mother and had little to say about raising her own child. The job of breast-feeding the boy was given to wet nurses, and palace eunuchs looked after the child around the clock. Yehonara's contact with her son was limited to ceremonial calls on auspicious occasions determined by astrologers. The shaping of a potential emperor was too important to leave to his illiterate mother.*⁴⁴

ด้วยเหตุนี้ อคติทางชาติกำเนิดดังกล่าวจึงเป็นแรงผลักดันให้ตัวละครกั้วยี่ไม่พยายามที่จะเรียกร้องสิทธิการเลี้ยงดูลูกของนางคืนมา ด้วยสัญชาตญาณความเป็นแม่แล้วกั้วยี่ไม่เคลือบแคลงใจว่าพระนางนุฮารูจะรักลูกของนางจริงหรือไม่ พระนางจะทำหน้าที่แม่ได้ดีเท่ากับคนที่ เป็นแม่เองเพียงใด ทั้งหมดนี้คือความกังวลที่กั้วยี่ไม่อาจปฏิเสธได้ว่านางเป็นห่วงลูกมากอย่างยิ่ง

⁴³ Anchee Min, *Empress Orchid*, p. 179.

⁴⁴ Sterling Seagrave, *Dragon Lady: The Life and Legend of the Last Empress of China* (New York: Vintage Books, 1992), p. 40.

*If love was all she had for Tung Chih, I would gladly let her have her way. But my instincts as a mother ran deep, and I felt that any trust would be misplaced.*⁴⁵

ดูเหมือนว่าอันฉี หมินต้องการสื่อให้ผู้อ่านเห็นถึงสัญชาตญาณความเป็นแม่ของก๊วยไฉ่ที่ทำทุกวิถีทางเพื่อจะปกป้องลูกและสะท้อนให้เห็นสายสัมพันธ์ระหว่างแม่ลูกที่มีอาจตัดขาดได้ แม้จะมีอุปสรรคใดมาขวางกั้นก็ตาม การบรรยายความรู้สึกของตัวละครดังกล่าวข้างต้นเป็นความตั้งใจของผู้ประพันธ์ที่ต้องการแสดงให้เห็นว่าประวัติศาสตร์ที่เขียนขึ้นโดยจุดยืนของผู้ชายมีโอกาสเข้าถึงความรู้สึกหรือสภาวะที่ผู้หญิงคนหนึ่งต้องเผชิญเท่ากับผู้หญิงด้วยกันเองได้

4.4.2 แม่คือนักสู้คือผู้เสียสละ

ในนวนิยาย *Empress Orchid* และ *The Last Empress* อันฉี หมินได้วาดภาพซูสีไทเฮาในฐานะนักต่อสู้ที่ฟันฝ่าอุปสรรคความทุกข์แสนเคียดมาตั้งแต่ต้นเรื่อง การบรรยายความเป็นนักต่อสู้ปรากฏให้เห็นในหลากหลายบทบาท นับตั้งแต่บทบาทของลูกสาวที่ต้องเสียสละความสุขของตนเพื่อให้แม่และน้องๆ มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นและบทบาทของหญิงสาวที่ต้องทนกับความโดดเดี่ยวเดียวดายและเรียนรู้ที่จะเอาตัวรอดภายในสถานที่อันตรายเช่นวังหลวง

อันฉี หมินยังได้ให้ภาพของนักต่อสู้ผ่านบทบาทของแม่ที่ต้องต่อสู้กับนานาอุปสรรคเพื่ออนาคตของลูก การทำหน้าที่ความเป็นแม่ของตัวละครก๊วยไฉ่ในนวนิยายเป็นบทพิสูจน์ที่แสดงให้เห็นการอุทิศร่างกายและแรงใจในการหล่อหลอมฝังจี้ให้เป็นที่จักรพรรดิที่ดีและสามารถกอบกู้ศักดิ์ศรีของบ้านเมืองกลับคืนมา เหตุการณ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงความมุมานะของผู้เป็นมารดาที่ทำทุกวิถีทางเพื่อผลประโยชน์ของบุตรดังจะเห็นจากการเรียกร้องสิทธิอันชอบธรรมแก่จี้ต่อการสืบราชบัลลังก์ ก๊วยไฉ่ไม่ต้องต่อสู้กับองคมนตรีขุนผู้ที่คิดจะใช้ลูกของนางเป็นเครื่องมือแสวงหาอำนาจแก่ตน

⁴⁵ Anchee Min, *Empress Orchid*, p. 195.

*Tung Chih would be stripped of his birthright. Su Shun would eventually achieve his own ambitions through Tung Chih. He would run the empire in the name of Hsien Feng for his son. He would expose Tung Chih's weakness and then create an excuse to overthrow him and proclaim himself as the ruler.*⁴⁶

การต่อสู้กับองคมนตรีชูชุนเป็นจุดเริ่มต้นของความขัดแย้งทางการเมืองอันส่งผลต่อภาพลักษณ์ของกั้วยไม้ในเวลาต่อมา ชูชุนรู้สึกไม่พอใจที่กั้วยไม้พยายามตั้งตนเป็นศัตรูขัดขวางผลประโยชน์อำนาจของตน ในฐานะแม่กั้วยไม้พยายามที่จะร้องขอให้จักรพรรดิเสียนเฟิงแต่งตั้งจื่อเป็นผู้สืบราชบัลลังก์อย่างถูกต้องและนางต้องการสิทธิความเป็นแม่ในการดูแลจื่อด้วยตนเองมากกว่าจะฝากชีวิตลูกไว้กับผู้อื่น การต่อสู้เพื่อเรียกร้องสิทธิที่นางและลูกพึงได้รับดังกล่าวกลายเป็นสร้างศัตรูที่ย้อนมาทำร้ายกั้วยไม้เสียเอง นางกลับถูกชูชุนใส่ร้ายว่าเป็นหญิงร้ายกระหายอำนาจที่ต้องการเป็นใหญ่ในราชสำนักโดยอาศัยลูกชายเป็นเครื่องมือ

*As the day passed, the tension between Su Shun and me grew so intense that we had to avoid each other. [...] Su shun had created and spread every rumor he could to paint an evil portrait of me*⁴⁷

อันฉี หมินยังได้วาดบรรยายกั้วยไม้ในภาพของแม่ที่มีความรับผิดชอบต่อลูกและประเทศบ้านเมืองในเวลาเดียวกัน ในมโนสำนึกของกั้วยไม้ภาพของจักรพรรดิเสียนเฟิงที่นอนหมดอาลัยกับชีวิตบนแท่นบรรทมเป็นเครื่องเตือนย้ำถึงภาระหน้าที่ที่นางต้องปลูกฝังให้ลูกทำหน้าที่ผู้นำกอบกู้จีนแทนพระบิดา นางยืนยันที่จะให้ลูกรับรู้ความทุกข์ระทมที่จักรพรรดิเสียนเฟิงทรงเผชิญ ความอภัยที่จีนได้รับจะเป็นบทเรียนแรกที่สอนให้ถึงจื่อตระหนักและเข้าใจในหน้าที่ของจักรพรรดิที่ดี

⁴⁶ Anchee Min, *Empress Orchid*, p. 256.

⁴⁷ *Ibid.*, p. 266.

I asked Nuharoo to bring Tung Chih. I wanted him to witness his father's struggle to perform his duty. Nuharoo rejected the idea. She said that Tung Chih should be exposed to glory, not shame.

I could have fought with Naharoo. And I almost did. I wanted to tell her that dying was not shameful, nor was having the courage to face reality. Tung Chih's education should begin at his father's deathbed. He should watch the signing of the treaties and remember and understand why his father was crying.⁴⁸

ความพยายามของกล้วยไม้ที่จะเรียกร้องให้ถึงจี้รับรู้ความเป็นไปของจีนกลับถูกมองว่าเป็นการล่วงละเมิดขอบเขตฐานะสนมคนหนึ่งของนาง กล้วยไม้ต้องต่อสู้กับแรงคัดค้านจากพระนางนุฮารูที่ไม่ต้องการให้ถึงจี้รับรู้ถึงความเป็นจริง พระนางนุฮารูทรงอ้างว่าถึงจี้ยังเด็กเกินไปที่จะแบกรับภาระหน้าที่ของจักรพรรดิ สำหรับกล้วยไม้แล้ว ถึงจี้คือความหวังของจีนที่จะกอบกู้หน้าตากลับคืนมาหลังจากพ่ายแพ้แก่ตะวันตก นางปรารถนาให้ประชาชนเชื่อมั่นในตัวถึงจี้ว่าจะนำประเทศให้พ้นภัยพิบัติและปัญหาต่างๆไปได้ แต่แล้วกล้วยไม้กลับต้องรู้สึกผิดหวังเมื่อถึงจี้ถูกเสี้ยมสอนให้หลงติดอยู่กับโลกแห่งความฝันโดยไม่สามารถแยกแยะความเป็นจริงได้ ทุกคนต่างส่งเสริมให้ถึงจี้คิดว่าตนมีอำนาจอยู่ในมือจักรวาลทั้งหมด พฤติกรรมดังกล่าวทำให้กล้วยไม้เห็นว่าหากปล่อยให้ถึงจี้อยู่ในสภาพเช่นนั้นต่อไปยิ่งจะทำให้ลูกอ่อนแอและตกเป็นเครื่องมือของพวกที่คิดร้ายได้ ด้วยความรักและความห่วงใยของแม่ที่มีต่ออนาคตชีวิตลูกกลายเป็นแรงผลักดันให้กล้วยไม้ตัดสินใจเรียกร้องสิทธิความเป็นแม่ในการเข้าไปชี้แนะแนวทางที่ถูกต้องแก่ลูก แม้ว่าผลลัพธ์ที่ได้จะทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างนางและลูกเหินห่างก็ตาม

I was heartbroken when I saw how my son was being taught to misread reality. He couldn't distinguish fact from fantasy. The false

---

⁴⁸ Anchee Min, *Empress Orchid*, p. 245

notions packed into his little brain made him vulnerable. He believed that he could tell the sky when to rain and the sun when to shine.

*Against Master Chih Ming's advice, Naharoo's repeated interference and Tung Chih's own inclination, I forced my way with my son, which drove him farther from me. I believed that this was of the utmost importance.*⁴⁹

ด้วยความปรารถนาที่จะเห็นถงจื่อเป็นจักรพรรดิที่ดีและเหมาะสมในอนาคตกลัวไม้จิง ทุ่มเทร่างกายและแรงใจที่จะปลุกฝังและอบรมลูกในครรลองที่ถูกต้อง นางได้เข้มงวดเรื่องความมี วินัยและความรับผิดชอบต่อหน้าที่ รวมทั้งสอนถึงวิธีการออกจากราชการ แต่ถงจื่อมักจะแสดงอาการ ต่อต้านนางอยู่เสมอ กลัวไม้เล่าว่าถงจื่อรู้วิธีที่จะเอาชนะนางโดยการอ้างชื่อของพระนางนุฮารู บ่อยครั้งที่กลัวไม้รู้สึกท้อแท้สิ้นหวังเมื่อพระนางนุฮารูกล่าว้าย้าเตือนถึงฐานะอันต่ำต้อยของนาง เพื่อมิให้นางเข้ามายุ่งเกี่ยวกับการเลี้ยงดูถงจื่อ

นวนิยายของอันฉี หมินได้นำเสนอภาพของแม่ผู้มีจิตใจอันเต็มเปี่ยมด้วยความรักต่อลูก ผ่านตัวละครกลัวไม้ แม้ว่ากลัวไม้จะต้องพบเจอกับอุปสรรคในการเลี้ยงดูลูกมากมายไม่ว่าจะเป็นการดูถูกจากพระนางนุฮารู แต่นางได้แสดงความเป็นแม่ที่ยอมทนกับแรงกดดันต่างๆเพื่อลูก สิ่งเดียวที่กลัวไม้คาดหวังจากถงจื่อก็คือความรับผิดชอบต่อประเทศในฐานะผู้นำที่ดี แม้ว่าถงจื่อจะตีความปรารถนาดีของนางเป็นอย่างอื่นก็ตามนางก็พร้อมยอมรับกับความรู้สึกนั้น เพราะนางเชื่อมั่นว่าสักวันถงจื่อจะเข้าใจความปรารถนาดีของนางที่มีต่อเขาและรู้ว่าไม่มีใครที่จะรักเขาจริง เท่ากับผู้ที่เป็นมแม่

If Tung Chih had accepted my rules, I would have swallowed the insult, because all I desired was for him to be a fit ruler. He could interpret my intentions any way he wanted. My feelings would not be

⁴⁹ Anchee Min, *Empress Orchid*, p. 271.

*hurt even if he hated me at the beginning. I believed that he would thank me in the future.*⁵⁰

ดูเหมือนว่าการแสดงออกซึ่งความรักที่กลัวไม้มีต่อลูกนั้นจะแลออกมาด้วยความเจ็บปวดทางใจเสมอ ดังเห็นได้จากเหตุการณ์ที่กลัวไม้พยายามพรั่สอนให้ถงจื่ออ่านท่องตำราเรียน การละเลยไม่ใส่ใจต่อการเรียนทำให้ถงจื่อไม่สามารถท่องจำบทเรียนได้ ความอ่อนด้อยของลูกยิ่งเท่ากับเป็นการเพิ่มความกังวลแก่กลัวไม้ต่ออนาคตของลูกและประเทศชาติ กลัวไม้ไม่ต้องแสดงบทบาทเข้มงวดต่อลูกด้วยการเฆี่ยนตี แม้ว่าในสายตาของถงจื่อนางจะถูกมองว่าเป็นแม่ใจร้ายก็ตามแต่ด้วยความรักของแม่นั้นกลัวไม้มีอาจปล่อยปลละละเลยอนาคตชีวิตของลูกได้ ฉากที่กลัวไม้เฆี่ยนตีถงจื่อแสดงให้เห็นถึงความเจ็บปวดของผู้เป็นแม่ที่มีมากกว่าหลายเท่าตัว รอยเฆี่ยนบนตัวลูกกลับเป็นบาดแผลประทับรอยในใจผู้เป็นแม่แทน นับว่าอันฉี หมินได้นำเสนอภาพกลัวไม้ในฐานะแม่ผู้รักลูกจากใจจริง

*I whipped harder. "This is to make you hear the sound of foreign cannons. This is to make you read the treaties!" I felt the collapsing of an emotional dam. An invisible arrow shot through my head. [...] As if acting under its own power, the whip changed direction. In stead of landing on Tung Chih, it landed on me. The sound was loud and crisp. Like a hot snake, the leather wrapped around my body, leaving its bloody trace with every slap.*⁵¹

ในการสร้างภาพลักษณ์ความเป็นแม่ อันฉี หมินยังได้บรรยายถึงชะตากรรมและความรู้สึกของตัวละครกลัวไม้ที่ต้องสูญเสียสายสัมพันธ์ระหว่างแม่และลูกไปเนื่องจากความเข้มงวดกดขี่ที่นางคาดหวังจากตัวลูกในการเตรียมตัวขึ้นปกครองประเทศด้วยตนเอง กลัวไม้สัมผัสได้ถึงระยะห่างระหว่างนางกับลูกแม้ว่าจะได้อยู่ใกล้ชิดกันมากขึ้นแต่ในความรู้สึกกลับเหมือนอยู่คนละฝั่ง มหาสมุทร *"Tung Chih was near, within arm's reach, yet we might as well have been an*

⁵⁰ Anchee Min, *Empress Orchid*, p. 269.

⁵¹ *Ibid.*, p. 251.

ocean apart."⁵² แม็กกล้วยไม้จะแสดงความรักต่อถงจื่อมากเพียงใดแต่ความรักของนางกลับทำให้ระยะห่างระหว่างนางและลูกมีมากขึ้นเท่านั้น ถงจื่อกลับแสดงความรักและความเคารพเชื่อฟังพระนางนุฮารูมากกว่ากล้วยไม้ การปฏิบัติต่อกล้วยไม้และพระนางนุฮารูแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดดังปรากฏจากการที่ถงจื่อเรียกนางว่า ‘หวงอาปา’ ซึ่งเป็นคำเรียกทางการที่ใช้เรียก ‘พระมารดาของจักรพรรดิ’ อันสื่อถึงความห่างเหินกัน แต่กลับเรียกพระนางนุฮารูว่า ‘แม่’ ด้วยน้ำเสียงแสดงความรักและความอบอุ่น

*I noticed that he had stopped calling me Mother. When he had to address me, he called me Huang – ah- pa, a formal name meaning “Imperial Mother.” But he called Naharoo Mother, in a voice that was full of warmth and affection.*⁵³

การเข้าไปแก้ไขการอบรมเลี้ยงดูของถงจื่อของกล้วยไม้กลับกลายเป็นตัวบั่นทอนสายสัมพันธ์ระหว่างนางและลูกอย่างสิ้นเชิง กล้วยไม้ได้เล่าว่าถงจื่อมักแสดงอาการราวกับคนแปลกหน้าเวลาอยู่กับนางหรือแสร้งทำเป็นไม่รับรู้นางมีตัวตน ทั้งหมดนี้ถงจื่อทำไปเพียงเพื่อลงโทษนางที่เข้าไปบังคับกะเกณฑ์ชีวิตของเขา ในสายตาของลูกกล้วยไม้ไม่มีค่าอะไรสำหรับเขา แต่ในขณะเดียวกันถงจื่อกลับมอบความรักทั้งหมดแก่พระนางนุฮารูแต่เพียงผู้เดียว อันฉิว หมินได้หยิบยกเหตุการณ์ตอนหนึ่งซึ่งสะท้อนความรู้สึกของกล้วยไม้ที่ถูกพรากความรักไปจากลูก ภาพของลูกที่แสดงความรักความสนิมสนมกับพระนางนุฮารูกลายเป็นเครื่องทรมานจิตใจของผู้ที่เป็นแม่อย่างกล้วยไม้ แม้ว่าลูกจะปฏิเสธความรักของนางแต่กล้วยไม้ก็กล่าวว่ นางมีเคยหมดสิ้นความรักในตัวลูกเลย สายสัมพันธ์ระหว่างแม่และลูกมีวันตัดขาดได้นับตั้งแต่วันที่แรกที่นางได้ให้กำเนิดถงจื่อ นางตระหนักรู้ว่าชีวิตนี้ได้อุทิศให้แก่ลูกแต่เพียงผู้เดียว ความรักที่มีต่อถงจื่อทำให้กล้วยไม้ยอมเจ็บปวดจากความหมางเมินของลูก แต่กล้วยไม้มีเคยที่จะละทิ้งเจตนารมณ์อันแรงกล้าที่จะปกป้องชะตาชีวิตของถงจื่อมิให้ไม่เป็นเช่นเดียวกับจักรพรรดิเสียนเฟิง

⁵² Anchee Min, *Empress Orchid*, p. 302.

⁵³ *Ibid.*, p. 269.

*I once saw my son and Nuharoo playing. Tung Chih was studying the map of China. He loved it when Nuharoo failed to locate Canton. She begged him to let her quit. He granted her wish and offered her his arms. He was attracted by her weakness. Protecting her from me made him feel like a hero. Yet I couldn't unlove my son. I couldn't escape my affection. The moment Tung Chih was born, I knew that I belonged to him. I lived for his well-being. There was nothing else but him. If I had to suffer, I made up my mind to take it. I was prepared to do anything to help Tung Chih avoid the fate of his father.*⁵⁴

การยกเหตุการณ์ข้างต้นถือได้ว่าเป็นการชี้ให้เห็นน้ำใจของผู้เป็นแม่ที่ยอมแลกทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อลูกแม่แต่ความรักใกล้ชิดก็ตาม เหตุการณ์ดังกล่าวจึงเน้นย้ำภาพลักษณ์ความเป็นแม่ผู้เสียสละอุทิศร่างกายและแรงใจเพื่อลูกของตัวละครกล้วยไม้ได้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตาม ความเป็นแม่ของกล้วยไม้ยังปรากฏแม้แต่ในสถานการณ์ฉุกเฉินอันตรายซึ่งแสดงให้เห็นภาพของแม่ที่ทำหน้าที่ปกป้องรักษาชีวิตของลูกไว้ อันฉี้ หมินได้นำเสนอภาพดังกล่าวผ่านเหตุการณ์ตอนหนึ่งซึ่งกล้วยไม้ถูกกลุ่มของซู่ซุ่นจับตัวไปลอบสังหาร ในช่วงวินาทีแห่งชีวิตกล้วยไม้มิได้หวั่นกลัวต่อความตายหากคำนึงถึงความปลอดภัยของงจื่อเป็นหลัก คำร้องขอที่กล้วยไม้กล่าวแก่กลุ่มโจรผู้ร้ายมิใช่เพื่อไว้ชีวิตของตนเองหากเป็นคำร้องขอชีวิตลูกแทน “*For the sake of Heaven, spare my son!*” *I cried out and then cringed.*⁵⁵ นับว่าจิตวิญญาณความเป็นแม่ของกล้วยไม้ได้รับการถ่ายทอดผ่านงานเขียนของอันฉี้ หมินได้อย่างชัดเจนทีเดียว

4.4.3 ความทุกข์ของแม่และการเยียวยาความรัก

ไม่มีทุกข์ใดสำหรับคนเป็นแม่เจ็บปวดรวดร้าวมีมใจจะขาดเท่ากับการสูญเสียลูกรักไป ตัวละครกล้วยไม้ก็เช่นเดียวเมื่อนางต้องประสบกับความทุกข์ครั้งใหญ่หลวงในชีวิตจากการสูญเสียงจื่อด้วยโรคภัย ในงานเขียนประวัติศาสตร์หรืองานวรรณกรรมชิ้นอื่นๆ ต่างเล่าว่าการสวรรคตของ

⁵⁴ Anchee Min, *Empress Orchid*, p. 302.

⁵⁵ Anchee Min, *The Last Empress*, p. 307.

จักรพรรดิถึงจื่อเกิดขึ้นจากน้ำมืออำมหิตของพระนางซูสีไทเฮา บ้างเล่าว่านางพยายามที่จะขัดขวางการรักษาอาการประชวรของจักรพรรดิถึงจื่อจนกระทั่งเสด็จสวรรคต หรือกล่าวหานางเป็นผู้สังหารลูกด้วยตนเอง แต่ในงานนวนิยายของ *The Last Empress* ผู้ประพันธ์กลับให้ข้อมูลที่แตกต่างไปจากการรับรู้เดิม อันฉี หมินได้เล่าว่าวินาทีแรกที่รับรู้ข่าวการป่วยหนักของถึงจื่อ กั้วยไม้รู้สึกราวกับตนเองเป็นต้นไม้ที่ถูกพายุร้ายพัดโหมกระหน่ำ นางมีอาจยอมรับกับสิ่งที่เกิดขึ้นกับถึงจื่อได้จนกระทั่งเป็นลมหมดสติลง ในนวนิยาย อันฉี หมินเล่าถ่ายทอดความรู้สึกของกั้วยไม้ต่อข่าวร้ายดังกล่าวทำให้ผู้อ่านเข้าใจถึงหัวอกความรู้สึกของผู้เป็นแม่ได้อย่างชัดเจน

*It was on a morning in early winter that Doctor Sun Pao tien broke the news that my son was not going to live. I trembled in front of the doctor like a young tree in a storm. My mind' eye saw red lanterns floating down from the ceiling. I tried to understand the doctor, but I couldn't. He was explaining Tung Chih's condition, but it sounded as if he were speaking a foreign language. Then I must have passed out.*⁵⁶

หลังจากทราบข่าวร้ายแล้วกั้วยไม้ได้ทำหน้าที่ของแม่จนวาระสุดท้ายชีวิตของลูก นางเฝ้าปรนนิบัติดูแลถึงจื่อมิยอมห่าง ผู้อ่านจะเห็นถึงจิตวิญญาณความเป็นแม่ของกั้วยไม้ที่ถ่ายทอดผ่านการดูแลอาการป่วยของถึงจื่อ พระโรคที่จักรพรรดิถึงจื่อประชวรทำให้พระวรกายเต็มไปด้วยตุ่มหนองพุพองแต่กั้วยไม้กลับมิได้แสดงอาการรังเกียจเดียดฉันท์แต่อย่างใด หากยังแสดงความ เป็นแม่ผู้มีใจประเสริฐได้อย่างน่าชมเชย เมื่อเห็นความทรمانที่ลูกได้รับทำให้นางปรารถนาที่จะเป็นผู้รับเคราะห์กรรมนั้นแทน กั้วยไม้เฝ้าภาวนาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้โปรดเห็นใจผู้เป็นแม่เช่นนาง การบรรยายความรู้สึกของตัวละครดังกล่าวทำให้เห็นว่าความทุกข์ทรมานของลูกนั้นก็คือความทุกข์ของผู้เป็นแม่เช่นกัน

⁵⁶ Anchee Min, *The Last Empress*, p. 86.

*I examined the growing pustules on my son's skin and wished that they were on my own body. I begged for Heaven's mercy and prayed: 'Please do not be too cruel to a mother.'*⁵⁷

ตลอดช่วงเวลาที่ถึงจ้อป่วยด้วยกามโรคนั้น ก๊วยไฉ่ไม่ได้ทำหน้าที่ของแม่อย่างสมบูรณ์แบบ นางอยู่เฝ้าดูแลปรนนิบัติรักษามีได้ห่าง ก๊วยไฉ่เฝ้าถึงความรู้สึกของตนว่านางจำไม่ได้ว่ามีชีวิตอยู่ได้อย่างไรในแต่ละวัน ดูเหมือนวันเวลาได้หยุดหมุนนิ่งไป ภายในใจของนางเฝ้าแต่ครุ่นคิดอยู่เพียงอย่างเดียวคือจะรักษาชีวิตของลูกไว้ เมื่อแผลพุพองตามร่างกายของถงจ้อกำเริบมากขึ้นจนไม่เหลือที่ว่างที่ไม่มีแผลติดเชื้อ ความหวังของก๊วยไฉ่ก็เริ่มริบหรี่ลง ความโศกเศร้าอาดูรที่เห็นถงจ้อนอนป่วยทรมานบนเตียงทำให้นางปฏิเสธที่จะพักผ่อนหรือรับประทานอาหารใดๆ เมื่อเห็นว่าอาการของลูกเริ่มทรุดแยกลง ก๊วยไฉ่จึงหันไปพึ่งพาพิธีกรรมไสยศาสตร์ที่เชื่อว่าจะช่วยให้ลูกกลับฟื้นคืนมา พฤติกรรมดังกล่าวอาจดูไร้สาระหรือมลายในสายตาผู้อื่นแต่สำหรับผู้ที่เป็นแม่และกำลังประสบชะตากรรมเดียวกับก๊วยไฉ่แล้วย่อมเข้าใจว่านั่นคือความหวังเดียวที่นางมี

*My hands had developed blisters. I had been doing too much work, cutting up hens, ducks, fish and snakes and offering them at sacrificial altars. I looked up at the sky and cried, "The hungry demons have been well fed. By now they are so full they should leave my son alone!"*⁵⁸

แต่ดูเหมือนว่าคำร้องขอของก๊วยไฉ่ไม่ได้รับการตอบรับจากพิธีกรรม ถงจ้อได้สิ้นชีวิตลงภายในอ้อมกอดของนางในเวลาต่อมา ยิ่งไปกว่านั้น อันฉี หมินยังได้ถ่ายทอดความรักสายสัมพันธ์ที่เชื่อมร้อยระหว่างก๊วยไฉ่และลูกผ่านบทกวีที่ถงจ้อแต่งขึ้นเพื่อนางก่อนตนเองจะสิ้นลม เนื้อหาในบทกวีได้พรรณนาถึงความเศร้าโศกต่อการพลัดพรากจากกันแต่ก็เปี่ยมด้วยความหวังที่จะพบกันในโลกแห่งความฝัน ถงจ้อยอมรับว่าที่ผ่านมาเขาไม่เคยเข้าถึงบทกวีนิพนธ์เนื่องด้วยปราศจาก

⁵⁷ Anchee Min, *The Last Empress*, p. 87-88.

⁵⁸ *Ibid.*, p. 91.

แรงบันดาลใจ แต่ความรักที่ก๊วยไม่มีต่อเขาทำให้งจื่อเกิดแรงบันดาลใจที่จะถ่ายทอดความรักของเขาผ่านบทกวี

*'The truth is that I [Tung Chih] was not inspired. My teachers said I had to feel it first and then describe it.' [...] 'I was writing but wasn't feeling anything. Believe it or not, since my days are numbered, I have been full of inspiration.' [...] 'Mother, I have a poem for you, right here.' He pointed at his head. 'May I recite?' 'I [Orchid] don't want to hear it.' 'Mother, you will like it. It is called "To a Love."'*⁵⁹

หากพิจารณาจากเหตุการณ์ข้างต้นแล้วจะเห็นได้ว่าถงจื่อรับรู้สัมผัสได้ถึงความรักที่ก๊วยไม่มีให้ต่อเขาเสมอมาหากทว่าเขามีได้แสดงออกความรู้สึกนั้นต่อก๊วยไม่อย่างชัดเจน แม้ว่าความตายจะมาพรากลูกไปจากอกก็ตามก๊วยไม่ก็ยังคงแสดงความรักความห่วงใยต่อถงจื่อจนวินาทีสุดท้าย อันฉี หมินได้ใช้ฉากพิธีศพเพื่อนำเสนออารมณ์ความรู้สึกของก๊วยไม่ที่ต้องรำลางจื่อไปตลอดกาล ตัวละครก๊วยไม่ได้ใช้ช่วงเวลานี้เป็นโอกาสที่นางจะได้ใกล้ชิดกับลูกอีกครั้ง เป็นที่น่าสังเกตว่าในฉากดังกล่าวผู้ประพันธ์ได้เลือกที่จะบรรยายลักษณะหน้าตาของตัวละครถงจื่อเพื่อนำเสนอให้เห็นความรักความอาลัยของแม่ที่มีต่อลูก การที่ตัวละครก๊วยไม่พิจารณาหน้าตาของถงจื่อแสดงถึงความผูกพันที่ตัวละครผู้เป็นแม่ได้หลอมรวมเป็นส่วนหนึ่งกับลูก ดังเช่นที่ก๊วยไม่บรรยายว่าถงจื่อมีนัยน์ตาที่เหมือนกับนาง *"Tung Chih's bright eyes had been the joy of my life. Like mine, they were single-lidded and almond – shaped."*⁶⁰ ตัวละครต้องการสื่อให้ผู้อ่านเห็นว่าทุกส่วนในร่างกายของนางได้ถ่ายทอดลงไปที่ตัวลูกราวกับเป็นคนๆเดียวกัน ด้วยเหตุนี้ การตายของถงจื่อจึงเท่ากับเป็นการพรากชีวิตครึ่งหนึ่งของก๊วยไม่ไปเช่นกัน ก๊วยไม่มีอาจทรมานมีชีวิตอยู่ต่อไปได้จึงคิดที่จะจบชีวิตตนเองลงเพื่อไปอยู่กับลูกในโลก *"I thought about taking my own life to accompany my son."*⁶¹ ความคิดของตัวละครดังกล่าว

⁵⁹ Anchee Min, *The Last Empress* p. 89.

⁶⁰ *Ibid.*, p. 93.

⁶¹ *Ibid.*, p. 91.

สะท้อนให้เห็นถึงความรักและชีวิตของผู้เป็นแม่ที่อวยรัตเชื่อมโยงเข้ากับชีวิตลูก นับว่าอันฉี หมินได้แสดงให้เห็นถึงความเป็นแม่ที่ตัวละครกลัวว่าไม่มีอย่างเปี่ยมล้น

การวิเคราะห์ที่ผ่านมามีทั้งหมดข้างต้นทำให้เห็นว่าภาพลักษณ์ของแม่ผู้เจ็บปวดกับการสูญเสียลูกกลายเป็นสิ่งที่ถูกละเลยจะกล่าวถึงในงานเขียนประวัติศาสตร์แต่นักประวัติศาสตร์กลับนำเสนอว่านางเป็นต้นเหตุการสวรรคตของจักรพรรดิฉู่ฉี อันฉี หมินในฐานะผู้ประพันธ์เห็นว่าการเขียนประวัติศาสตร์ข้างต้นถือเป็นการลดทอนความเป็นมนุษย์ของเพศหญิงโดยเฉพาะสัญชาตญาณความเป็นแม่ของตัวละครเนื่องจากนักประวัติศาสตร์ได้มองข้ามละเอียดที่จะถ่ายทอดหรือนำเสนอความรู้สึกและมิติทางอารมณ์ที่ตัวละครผู้หญิงในฐานะแม่มี นอกจากนี้ อันฉี หมินยังได้ชี้ให้เห็นการตกเป็นเหยื่อของอคติในสังคมชายเป็นใหญ่ที่พยายามริดรอนความเป็นแม่จากตัวละครจักรพรรดินีฉู่ฉี คนทั่วไปรับรู้แต่เพียงภาพความเหี้ยมโหดอำมหิตของนางโดยไม่เคยเข้าถึงความรู้สึกของผู้หญิงคนหนึ่งที่มีความรักและเสียสละเพื่อลูก การสวรรคตของฉู่ฉีกลับยิ่งทำให้นางกลายเป็นผู้ร้ายในสายตาของชาวต่างชาติ ชั่วร้ายนางกลับตกเป็นผู้ต้องสงสัยร้ายแรกกับการเสียชีวิตของลูก ดูเหมือนทุกคนต่างพากันเชื่อว่ากลัวไม่มีเป็นผู้หยิบยื่นความตายแก่ฉู่ฉีเพื่อสนองตัณหาความกระหายในอำนาจของตน สำหรับกลัวไม่มีแล้ว ชาวสื่อดังกล่าวกลับเป็นเรื่องน่าขันทั้งนี้อาจเป็นไปได้ว่าตัวละครเชื่อมั่นว่าใครก็ตามที่เป็นแม่ย่อมเข้าใจและรับรู้ความรู้สึกของนางเป็นอย่างดี

*Before spring, an official accused me of 'precipitating the Emperor's relapse.' I paid no attention to this; the idea was ridiculous. What I didn't expect was that the story made its rounds and was picked up and published by a respected English journal. It made me the center of an international scandal – the prime suspect of Emperor Tung Chih's 'murder.'*⁶²

⁶² Anchee Min, *The Last Empress*, p. 102.

จากคำพูดของตัวละครที่ถ่ายทอดความรู้สึกข้างต้นอาจกำลังตั้งคำถามกับผู้อ่านว่าความรักของแม่ที่ตัวละครจักรพรรดินีซูสีมีต่อลูกนั้นสมควรได้รับผลตอบแทนเช่นนี้หรือไม่ เห็นได้ว่าการที่ผู้ประพันธ์เน้นเหตุการณ์การตายของถงจื่อก็เพื่อนำผู้อ่านให้เข้าถึงความทุกข์ขมขื่นที่จักรพรรดินีซูสีพยายามซ่อนเร้นไว้ภายใน ภาพภายนอกที่ประจักษ์แก่สายตาเหล่าขุนนางแสดงให้เห็นถึงความ เป็นหญิงแกร่งมีอำนาจนั้นแท้ที่จริงแล้วกลับซ่อนเร้นปิดบังภาพของสตรีในฐานะแม่ที่ต้องทนรับกับความเจ็บปวดทรวงใจจากการสูญเสียพลัดพรากตลอดมา

อย่างไรก็ตาม อันฉี หมินยังบรรยายความเป็นแม่ของกั้วยไม้ที่ไม่เพียงแต่กรณีของถงจื่อเท่านั้นหากยังถ่ายทอดความรักความห่วงใยไปยังตัวละครกวงซวีลูกชายของน้องสาวที่นางรับมาเป็นบุตรบุญธรรมอีกเช่นกัน ความรักและความห่วงใยที่กั้วยไม้มอบให้แก่กวงซวีมิได้แตกต่างไปจากถงจื่อลูกของนางเอง นางยังคงยืนยันที่จะเป็นผู้เลี้ยงดูกวงซวีด้วยตนเองแม้ว่าจะขัดแย้งกับพระนางนุฮารู่อีกก็ตาม ผู้ประพันธ์ได้ใช้เหตุการณ์ตอนหนึ่งเพื่อนำเสนอความรักของกั้วยไม้ที่มีต่อกวงซวีดังเห็นได้จากการที่นางสั่งลงโทษพวกขันทีที่ก่อกวนแกล้งทรมานกวงซวี ความรู้สึกของกั้วยไม้เมื่อรับรู้ความทรมานของกวงซวีก็กลับทำให้นางรู้สึกเจ็บปวดไปด้วยเช่นกันแม้ว่านางจะลงโทษผู้กระทำผิดก็ตามก็มีอาจเฝ้าถอนความรู้สึกนั้นได้ กั้วยไม้กลับรู้สึกผิดที่ให้กวงซวีต้องมารับตำแหน่งจักรพรรดิ

I couldn't forgive myself even after the eunuchs were punished.

Guang-hsu's suffering pained me. I began to doubt my making him

*Emperor.*⁶³

การบรรยายความรู้สึกที่เกิดขึ้นกับกั้วยไม้ข้างต้นสะท้อนเห็นถึงความเป็นแม่ที่มีเคียดจางหายไปจากนาง แม้วานางจะสูญเสียลูกแท้ๆของตนก็ตาม กั้วยไม้หวังว่าความทุกข์จากการสูญเสียลูกจะสามารถเยียวยาได้ด้วยความรักที่มีต่อกวงซวี การรับกวงซวีเป็นบุตรบุญธรรมได้รื้อฟื้นความเป็นแม่ของกั้วยไม้ให้หวนกลับมาอีกครั้ง แม้วังกั้วยไม้จะยอมรับว่าเหตุผลที่แท้จริงในการรับกวงซวีมาเป็นบุตรบุญธรรมมิได้เกิดจากความรักก็ตาม แต่ความผูกพันที่ก่อตัวขึ้นได้หนุนนำให้กั้วยไม้ต้อง

⁶³ Anchee Min, *The Last Empress*, p. 148.

รับบทบาทแม่อีกครั้ง กั้วยไม่เริ่มรู้สึกรักและอยากช่วยเหลือกวงซวีให้รอดพ้นจากความผิดปกติที่แฝงเร้นอยู่ในใจเขา ตั้งแต่เด็กกวงซวีได้รับการเลี้ยงดูจากแม่แท้ๆไม่ได้เท่าที่ควร หรงนี่องสาวของกั้วยไม่กล่าวหาว่ากวงซวีคือปีศาจร้ายที่คอยจ้องจะรังควานนาง กั้วยไม่เชื่อว่าบาดแผลในอดีตยังคงหลอกหลอนสภาพจิตใจของกวงซวีเสมอมา นางจึงต้องการที่จะทุ่มเทความรักทั้งหมดให้แก่กวงซวีเพื่อเยียวยาทั้งสภาพจิตใจของเขาและของนางเช่นกัน

Although it was true that I did not adopt Guang-hsu out of love, I grew to love him. I could not explain how it had happened, nor did I feel the need to. Salvation was what I found in the little boy. Anyone who was once a mother or who had the misfortune to lose a child would understand what happened between Guang-hsu and me.⁶⁴

ประสบการณ์จากการสูญเสียจึงได้ปรับเปลี่ยนมุมมองชีวิตของกั้วยไม่ไปอันส่งผลต่อการเลี้ยงดูกวงซวี กั้วยไม่ได้อธิบายว่าสิ่งสำคัญที่สุดสำหรับนางคือความสุขของลูกและเวลาที่ได้อยู่ด้วยกัน บทเรียนดังกล่าวทำให้กั้วยไม่คำนึงถึงความสุขของกวงซวีเป็นสำคัญ นางตั้งใจที่จะปกป้องกวงซวีไม่ให้ถูกพรากความสุขไปด้วยการพยายามหลีกเลี่ยงทุกอย่างที่จะทำให้ลูกเสียใจหรือเศร้าโศก ความรักที่กั้วยไม่มีต่อกวงซวีจึงเป็นการทดแทนความสูญเสียในอดีตที่นางไม่อาจหวนกลับไปแก้ไขได้ อาจกล่าวได้ว่าความรักเป็นโอสถที่สามารถเยียวยาบาดแผลให้แก่ตัวละครทั้งสองได้เป็นอย่างดี

อันฉี หมินยังได้ถ่ายทอดให้เห็นความเป็นแม่ที่ตัวละครกั้วยไม่มีอย่างเต็มเปี่ยม การสูญเสียจึงทำให้กั้วยไม่ยังมีอาการหลอนผวาต่อเหตุการณ์ครั้งนั้น แม้ว่านางจะมีกวงซวีเป็นผู้เยียวยาก็ตาม แต่การสูญเสียของตียังคงฝังลึกในจิตใจ อาการหลอนจากอดีตได้ปรากฏให้เห็นจากเหตุการณ์เมื่อจักรพรรดิกวงซวีประสูติ ผู้ประพันธ์ได้บรรยายความรู้สึกของตัวละครกั้วยไม่ที่เจ็บปวดกับอาการของโรคที่กวงซวีทนทาน หัวใจของกั้วยไม่แทบสลายเมื่อภาพของถงจื่ออันนอน

⁶⁴ Anchee Min, *The Last Empress*, p. 148.

ป่วยหนักกลับมาหลอกหลอนนางอีกครั้ง กั้วยไม่รู้ว่านางมีอาการสูญเสียดวงชีวิไปอีกคนและพยายามทำทุกวิถีทางเพื่อรักษาดวงชีวิให้หาย

*The diagnosis was delivered, and it broke my heart: Guang-hsu had a lung condition. He had contracted bronchitis, and was vulnerable to tuberculosis. The image of Tung Chih lying on his bed came back to me. I held Guang-hsu in my arms and wept.*⁶⁵

นอกจากนี้ ความเป็นแม่ของกั้วยไม้ที่มีต่อกวงชวียังได้รับการทำทนายพิสูจน์จากเหตุการณ์เมื่อกั้วยไม้รู้ว่ากวงชวีคิดจะขจัดอำนาจของนาง ตามแผนการของคังโหยวเหวยเขาได้หมายมั่นที่จะสังหารกั้วยไม้เพื่อกำจัดอุปสรรคแผนการปฏิรูปของเขา กั้วยไม้มีอายุยอมรับความจริงได้ว่ากวงชวีมีส่วนรู้เห็นต่อแผนการคิดกำจัดนาง ทั้งร่างกายและวิญญาณของนางพยายามต่อสู้ปกป้องคำกล่าวหาที่มีต่อลูก แม้ว่าในเบื้องต้นกั้วยไม้จะรู้สึกโกรธแค้นความรักและสายสัมพันธ์มีโอกาสทำให้นางลงโทษหรือรู้สึกเกลียดชังกวงชวีได้ ยิ่งเมื่อกั้วยไม้เห็นจักรพรรดิกวงชวีทรงลงโทษพระองค์เองด้วยการเก็บองค์เจี๋ยบอยู่แต่ภายในตำหนัก ปฏิเสธที่จะเสวยพระกระยาหารหรือพบปะใครกลับยิ่งทำให้นางทุกข์ใจยิ่งขึ้น นวนิยายของอันฉี หมินพยายามนำเสนอให้เห็นความเป็นแม่ของกั้วยไม้ที่สามารถได้กลับเนื้อหาเดิมที่กล่าวหาว่านางรู้สึกเจ็บแค้นและคิดที่จะกำจัดจักรพรรดิกวงชวีแทน ผู้ประพันธ์ยังได้ถ่ายทอดความเป็นแม่ผู้มีน้ำใจอันประเสริฐของกั้วยไม้ผ่านความพยายามของนางที่จะกอบกู้ความรักระหว่างแม่ลูกกลับคืนมาโดยบรรยายให้เห็นว่าชีวิตของกั้วยไม้ นั่นผูกติดกับชีวิตของกวงชวี หากกวงชวีมีอันเป็นไปนางก็ไม่อาจมีชีวิตอยู่ต่อไปได้

*Now I begged Guang-hsu to open the door. I said I had I lost Tung Chih and I could not go on living if I had to lose him. [...] I said that I was willing to work to mend our relationship. I let him know that his refusal to pick himself up hurt me more than anything.*⁶⁶

⁶⁵ Anchee Min, *The Last Empress*, p. 214.

⁶⁶ *Ibid.*, p. 318.

จากตัวบทจะเห็นได้ว่าอารมณ์ความรู้สึกของตัวละครเป็นหัวใจสำคัญในการนำเสนอเรื่องราวประวัติศาสตร์ในมุมมองใหม่ซึ่งผู้ประพันธ์พยายามถ่ายทอดแก่ผู้อ่านอยู่ตลอดเวลา การพยายามสื่อให้เห็นถึงความทุกข์ความโศกเศร้ากับการสูญเสียลูกไปของก๊วยไ้ม่เป็นกลวิธีหนึ่งของผู้ประพันธ์ในการโต้กลับหรือถอนภาพลักษณ์เดิมของจักรพรรดินีซูสี ความรักของแม่ถือเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้น่านาวใจให้ผู้อ่านเห็นมิติอีกด้านหนึ่งของซูสีไทเฮาได้เป็นอย่างดี นับได้ว่าอันฉีหมินได้ถ่ายทอดภาพลักษณ์ของแม่ผู้เปี่ยมด้วยความรักและความเสียสละแก่ตัวละครจักรพรรดินีซูสีในมิติที่แตกต่างจากงานเขียนทางการอย่างเห็นได้ชัด

4.5 ภาพลักษณ์แม่ของแผ่นดิน

ตลอดชีวิตของจักรพรรดินีซูสีได้ผูกพันเกี่ยวโยงกับการเมืองจีนเรื่อยมา นับตั้งแต่การเป็นที่ปรึกษาส่วนพระองค์ของจักรพรรดิเสียนเฟิงจนกระทั่งตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแผ่นดินให้แก่จักรพรรดิสองพระองค์ จากการวิเคราะห์ภาพลักษณ์ที่นำเสนอในงานประวัติศาสตร์หรือวรรณกรรมที่ผ่านมา ผู้อ่านจะเห็นว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองของจักรพรรดินีซูสีนั้นได้สร้างความรู้สึกแก่เหล่าขุนนางข้าราชการว่าเป็นภัยคุกคามต่อความสงบของบ้านเมืองในยุคหนึ่ง ทั้งนักประวัติศาสตร์และนักเขียนต่างวาดบรรยายให้เห็นถึงภาพพระราชหฤทัยผู้ซุกใญ่อยู่เบื้องหลังความวุ่นวายของบ้านเมืองและจุดจบแห่งราชวงศ์ซึ่งนั้นล้วนเกิดจากความลุ่มแก่อำนาจของนางทั้งสิ้น เช่นเดียวกันในนวนิยายของอันฉี หมิน การเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองของตัวละครก๊วยไ้ม่ทำให้ผู้อ่านได้เห็นถึงอคติทางเพศที่พยายามกีดกันพื้นที่ทางการเมืองของผู้หญิงดังเห็นจากคำพูดของชู่ซุ่นตัวละครชายในเรื่องที่กล่าวถึงถึงกฎข้อห้ามผู้หญิงต่อข้าราชการแผ่นดินและมองว่านางคือปีศาจร้ายที่บุรพกษัตริย์ได้เคยทำนายไว้

“Females stay out of the court’s business; that is the Imperial tradition.” Shu Shun emphasized that it was for the country’s benefit that his administration bypass us. [...] Su Shun continued, his chest

heaving. "One of the ancient sages of China foretold that China would be destroyed by a woman. I hope we do not hasten the day."⁶⁷

อคติและความเชื่อดังกล่าวกลายเป็นเครื่องมือสำคัญที่ทำให้ภาพลักษณ์ของกั้วยไม่ในสายตาของเหล่าขุนนางและชาวต่างชาติต่างมองว่านางคือภัยอันตราย เพื่อเป็นการตอบโต้กับอคติที่สังคมปิตาธิปไตยมองว่าผู้หญิงเป็นภัยคุกคามต่อสังคม อันฉี หมินได้ถ่ายทอดความคิดเห็นของตนผ่านคำพูดของตัวละครกั้วยไม้ที่ต้องการให้คนทั้งประเทศรับรู้ไว้ว่าการเป็นผู้สำเร็จราชแผ่นดินนั้นมีเคยเป็นความตั้งใจของนางแต่อย่างใด สิ่งที่น่ากลัวกว่าอื่นใดหาใช่เกิดจากน้ำมือของผู้หญิงเช่นนางไม่ หากเป็นความคิดอันชั่วร้ายอันเกิดจากเหล่าขุนนางข้าราชการบริพารในราชสำนักที่ละโมภในอำนาจและเงินทอง พวกเขาเป็นยิ่งเสียกว่าวัชพืชไร้ค่าที่คอยบั่นทอนความเจริญของจีน "I explained to the nation, 'The regency was never my choice to begin with.' My intention was to let the people know that bad ideas grow like weeds in the court."⁶⁸ คำกล่าวของตัวละครกั้วยไม้เผยให้เห็นเจตนาธรรมอันบริสุทธิ์ของนางต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่มีได้เกิดจากความทะเยอทะยานในอำนาจและยังวิพากษ์วิจารณ์ความเป็นไปภายในราชสำนักที่ฟอนพะเสื่อมถอยนนอกจากนี้ ภาพลักษณ์เดิมได้वादไว้ว่าจักรพรรดินีซูสีเป็นผู้กระหายอำนาจและใช้อำนาจผ่านจักรพรรดิวงชวีเป็นหุ่นเชิดได้รับการโต้กลับผ่านนวนิยายของอันฉี หมิน ผู้ประพันธ์ได้แสดงความคิดเห็นว่าบุคคลที่ถือว่าเป็นหุ่นเชิดทางการเมืองนั้นแท้จริงคือตัวพระนางเองเสียมากกว่า บทบาทความสำคัญทางการเมืองของจักรพรรดินีซูสีเป็นแค่ในทางพิธีการเท่านั้น ผู้ที่กุมอำนาจอย่างแท้จริงคือบรรดาเจ้านายเชื้อพระวงศ์ ขุนนางและเจ้าหน้าที่ในตำแหน่งสูงๆ

When the court talks about putting the power back in my hands, it means their hands. My role has been a ceremonial one. The only time I become important is when I am needed as a figurehead. It is to lend legitimacy to the princes, grandees and high mandarins – the people who possess true power.

⁶⁷ Anchee Min, *The Last Empress*, p. 272-273.

⁶⁸ *Ibid.*, p. 197.

สำหรับผู้วิจัยเห็นว่าในนวนิยายทั้งสองภาคของอันฉี หมินผู้ประพันธ์ได้พยายามนำเสนอให้เห็นภาพลักษณ์ของจักรพรรดินีซูสีในฐานะแม่ของแผ่นดินผู้อุทิศร่างกายและแรงใจต่อภาระหน้าที่ของบ้านเมือง อันฉี หมินต้องการชี้ให้เห็นว่าบทบาทพระมารดาของจักรพรรดิถึงสองพระองค์ได้เชื่อมประสานเข้ากับบทบาทแม่ของแผ่นดินจีนอย่างแยกไม่ขาดจากกัน การทำหน้าที่ดูแลอภิบาลถนอมหรือกวางซวีให้เตรียมพร้อมสำหรับการปกครองประเทศนั้นจึงเท่ากับเป็นการสร้างภาพลักษณ์จีนให้เติบโตเข้มแข็งเพื่อรับมือกับการรุกรานจากต่างชาติมหาอำนาจ ในฐานะพระมารดาของจักรพรรดินางจึงต้องรับบทบาทแม่ของประชาชนทั้งแผ่นดินเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจในการอยู่เคียงข้างและฝ่าฟันวิกฤติบ้านเมือง การเชื่อมโยงดังกล่าวข้างต้นสอดคล้องกับคำกล่าวของ เจฟฟรีย์ พี แมส (Jeffrey P. Mass) ที่บรรยายไว้ว่าตำแหน่ง ‘แม่ของแผ่นดิน’ (Mother of the Country) นั้นเป็นอุปลักษณะที่สื่อให้เห็นถึงการเชื่อมโยงระหว่างจักรพรรดิกับประเทศชาติว่าเป็นหนึ่งเดียวกัน ด้วยเหตุนี้ การเป็นพระมารดาของจักรพรรดิจึงเท่ากับการทำหน้าที่เป็นแม่ของประเทศไทยเช่นกัน

The title “mother of the country” made the emperor’s biological mother a metonymic entity since it equated the emperor’s body with the country itself.⁶⁹

บทบาทหน้าที่ในฐานะแม่ของแผ่นดินของตัวละครกัวยี่ไม่เริ่มต้นจากการอบรมปลูกฝังแนวทางการเป็นผู้นำประเทศที่ดีแก่ยุวกษัตริย์ทั้งสอง กัวยี่ไม่พยายามชี้แนะให้ถงจื่อหรือกวางซวีรับรู้ชะตากรรมหรือความอัปยศที่จีนกำลังเผชิญอยู่และเรียนรู้ที่จะประคับประคองราชวงศ์ซึ่งซึ่งกำลังถูกคลื่นคลอนให้คงอยู่ต่อไปได้ กัวยี่ไม่คาดหวังให้บุตรทั้งสองในฐานะจักรพรรดิสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ประชาชนและกอบกู้ศักดิ์ศรีที่ต่างชาติกระทำร้ายย่ำยีกลับคืนมา ผู้อ่านจะเห็นถึงความตั้งใจอันแน่วแน่ของกัวยี่ไม่จากการที่นางเข้มงวดกวดขันถนอมจื่อเพื่อเป็นจักรพรรดิที่ดี พฤติกรรมอันเหลวไหลขาดวินัยของลูกทำให้กัวยี่ไม่เป็นกังวลถึงอนาคตของราชวงศ์ สำหรับนางแล้วประเทศไทยเป็นสิ่งทีนางให้ความสำคัญเป็นอันดับแรก

⁶⁹ Jeffrey P. Mass, *The Origins of Japan's Medieval World: Courtiers, Clerics, Warriors, and Peasants in the Fourteenth Century* (Stanford University Press, 1997), p.162.

*If this was the way we prepared Tung Chih to be the next emperor, the dynasty was doomed. I decided to take the matter into my own hands. In my eyes, the situation was of national significance. All I knew was that my time was running out.*⁷⁰

นอกจากนี้ อันฉี หมินยังได้บรรยายภาพของกั้วยไม้ในฐานะแม่ของแผ่นดินผู้มุ่งมั่นอุทิศตนให้กับภาระหน้าที่ต่อบ้านเมืองอย่างน่าชมเชย ผู้ประพันธ์ได้แสดงให้เห็นว่าสตรีเช่นกั้วยไม้ก็ย่อมมีความรักและความรับผิดชอบต่อการแก้ปัญหาบ้านเมืองไม่แพ้บุรุษเช่นกัน สำหรับนางแล้ว ในยามที่สถานการณ์บ้านเมืองคับขันการเร่งแก้ปัญหาต่างๆ ที่จีนกำลังประสบอยู่เป็นสิ่งสำคัญเหนือกว่ากิจกรรมในชีวิตประจำวัน เช่นการกิน การพักผ่อนหรือสิ่งอื่นใดทั้งสิ้น นางเห็นว่าทุกเวลาที่ล่วงผ่านไปในแต่ละวันนั้นมีความสำคัญสำหรับนางที่จะหาทางเร่งส่งสาส์นขอความช่วยเหลือต่างๆ ทั้งหมด

*I dined alone after the day's audience. I no longer paid attention to the parade of elaborate dishes and ate from the four bowls An-te-hai placed in front of me. They were usually simple greens, bean sprouts, soy chicken and steamed fish. I often took a walk after dinner, but today I went straight to bed. I told An-te -hai to wake me in an hour because I had important work to do.*⁷¹

แม้ว่าในงานเขียนประวัติศาสตร์จะกล่าวประณามว่าจักรพรรดินีซูสี่เป็นทรราชย์หญิงคนหนึ่ง ในประวัติศาสตร์จีนก็ตาม แต่สำหรับอันฉี หมินแล้ว ผู้ประพันธ์กลับมองว่าพระนางคือวีรสตรีผู้หนึ่งที่มีจิตวิญญาณของนักปกครองและสามารถนำประเทศชาติและราชวงศ์ให้ผ่านพ้นช่วงวิกฤติต่างๆ ไปได้ อันฉี หมินพยายามนำเสนอให้เห็นว่าตัวละครจักรพรรดินีซูสี่เป็นผู้ยึดหลักการปกครองที่มุ่งเน้นความเป็นจริงมากกว่าอุดมการณ์สวยหรู ดังเห็นจากการบรรยายความรู้สึกของตัวละครซึ่งถือได้ว่าเป็นการวิจารณ์ให้เห็นข้อบกพร่องภายในราชสำนักซึ่งในเวลานั้น ตัวละครกั้วยไม้รู้สึกเบื่อหน่ายต่อการได้เพียงถึงอุดมคติของเหล่าเสนาบดีผู้ไม่เคยได้สัมผัสรับรู้กับความ

⁷⁰ Anchee Min, *The Last Empress*, p. 248.

⁷¹ *Ibid.*, p. 28.

เป็นจริง โดยเฉพาะขุนนางชาวแมนจูที่เอาแต่พร่ำกล่าวคำขวัญเลือดรักชาติแต่ไม่เคยปฏิบัติ อีกทั้งนางยังรู้สึกได้ว่าขุนนางแมนจูมิได้รักดีต่อราชวงศ์เหมือนเช่นกาลก่อนอีกแล้ว สำหรับกล้วยไม้นางกลับชื่นชมยกย่องขุนนางชาวฮั่นเพราะพวกเขาคือตัวแทนของความเป็นจริงที่เข้าใจปัญหาต่างๆ เป็นอย่างดีและเป็นผู้ลงมือทำมากกว่า ด้วยเหตุนี้กล้วยไม้จึงคิดว่าขุนนางชาวฮั่นคือกำลังสำคัญในการกอบกู้วิกฤติบ้านเมืองจีนในขณะนั้น นางพยายามที่จะให้การสนับสนุนแก่ขุนนางชาวฮั่นในตำแหน่งหน้าที่สำคัญเพื่อแสดงให้พวกเขาเห็นว่าราชสำนักซึ่งยังเห็นคุณค่าและไม่ทอดทิ้งขุนนางชาวฮั่นแต่อย่างใด

I was much more interested in learning what was going on in the countryside than in listening to ministers who had never set foot outside Peking. I found most of the discussions boring and the solutions lacking in common sense. I was amazed by the differences among the royal princes, the Manchu clansmen, and the governors and generals, mostly Han Chinese who smelled of gunpowder. I was impressed by the Chinese simply because they injected a note of reality. Officers of Manchu origin loved to argue about ideology. They shouted patriotic slogans like schoolchildren.⁷²

จากคำอธิบายข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าสถานการณ์การเมืองภายในราชสำนักจีนช่วงเวลาดังกล่าวแบ่งออกเป็นสองฝักสองฝ่าย คือพวกขุนนางที่ดีแต่वादอ้างความดีความชอบของตนและขุนนางที่ยึดมั่นปฏิบัติหน้าที่ที่มีความรับผิดชอบสูง กล้วยไม้ชี้ให้เห็นว่าพวกแรกนั้นมักเป็นขุนนางหรือเจ้านายชาวแมนจูที่ยึดติดกับภาพอดีตอันรุ่งโรจน์ของตน ในขณะที่กลุ่มหลังเป็นขุนนางที่เข้าใจสภาพความเปลี่ยนแปลงที่จีนกำลังเผชิญอยู่ ดังนั้นกล้วยไม้จึงต้องประสบกับปัญหาในการปกครองกลุ่มคนทั้งสองฝ่ายที่ไม่ค่อยลงรอยต่อกัน ภาพลักษณ์ในฐานะแม่ของแผ่นดินสำหรับตัวละครกล้วยไม้จึงอยู่ในตำแหน่งผู้ประสานความปรองดองระหว่างขุนนางทั้งสองฝ่ายเพื่อรักษาความสงบสุขและอำนาจของจักรพรรดิเอาไว้ด้วยหลักการปกครองแบบคานอำนาจระหว่างกัน

⁷² Anchee Min, *Empress Orchid*, p. 148.

กลัวว่ไม่ยังได้ถ่ายทอดหลักการปกครองนี้แก่จักรพรรดิวงซวีเพื่อเป็นแนวทางในการบริหารประเทศด้วยพระองค์เอง

[...] *I taught by example that ruling our vast country was a balancing act. I hinted that placing trust in his [Guang-hsu] ministers would not be good enough to secure his position as the one and only ruler of China. [...] I let Guang-hsu watch how I played both men against each other as I turned the court into a real-life stage.*⁷³

นอกจากนี้ การแตกแยกทางการเมืองภายในราชสำนักชิงยังสร้างความหวุ่นวิตกต่อกลัวว่ไม่เป็นอย่างยิ่ง กลัวว่ไม่ยอมรับว่าอคติที่ชาวแมนจูมีต่อชาวฮั่นนั้นส่งผลต่อการปกครองประเทศอย่างเช่นได้ชัด ดังจะเห็นได้ว่าเสียงของพวกเจ้านายเชื้อพระวงศ์ที่เป็นชาวแมนจูต่างมีบทบาทสำคัญต่อการตัดสินใจดำเนินการของรัฐ แม้ว่าขุนนางชาวฮั่นจะมีความสามารถที่จะรับใช้ประเทศชาติได้ดีเพียงใดหากสภาหรือเจ้านายเชื้อพระวงศ์มิเห็นชอบด้วยแล้วกลัวว่ไม่ก็มีโอกาสให้การสนับสนุนได้ ตัวอย่างที่ผู้ประพันธ์หยิบยกมากล่าวอ้างในนวนิยายดังเห็นได้จากการที่หลี่หิงจางทูลเสนอแนะให้มีการจัดตั้งราชนาวิของจีนเป็นครั้งแรกเพื่อเป็นกองกำลังป้องกันประเทศแต่เจ้าหน้าที่ในสภาแมนจูต่างไม่เห็นด้วยกับนโยบายของหลี่โดยอ้างว่าเป็นการไร้ซึ่งประมาณมากเกินไป การคัดค้านดังกล่าวทำให้กลัวว่ไม่รู้สึกเสียใจแทนหลี่ที่มีโอกาสให้การสนับสนุนช่วยเหลือแนวคิดของเขาสำเร็จ

อย่างไรก็ตาม กลัวว่ไม่ในฐานะแม่ของแผ่นดิน นางกลับยึดถือความเจริญและความมั่นคงของประเทศเป็นสิ่งสำคัญมากกว่า กลัวว่ไม่เห็นว่าหลี่หิงจางผู้นี้เป็นผู้ที่จะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่จีนตามแบบอย่างตะวันตก นางจึงให้การสนับสนุนและความเห็นชอบแก่หลี่ในการจัดตั้งโรงงานผลิตอาวุธ คู่ต่อเรือ โรงงานเหมืองถ่านหิน ทางรถไฟหรือแม้แต่โรงเรียนสอนการเป็นล่ามเพื่อให้มั่นใจว่าจีนจะพัฒนาตนเองไปอย่างก้าวไกลในอนาคต กลัวว่ไม่ต้องการแสดงให้หลี่หิงจางเห็นว่าราชสำนักชิงยังเห็นคุณค่าและไม่ได้ทอดทิ้งขุนนางชาวฮั่นแต่อย่างใด

⁷³ Anchee Min, *The Last Empress*, p. 148-149.

*Convinced that China should make widespread improvements, Li built weapons factories, shipyards, coal plants and railways. With my approval and support he also funded China's first postal and telegraph services, its first schools of technology and schools for foreign-language interpreters.*⁷⁴

ผู้ประพันธ์ยังได้วาดภาพตัวละครเอกของเธอให้เห็นว่าจักรพรรดินีซูสีในฐานะแม่ของแผ่นดินย่อมต้องเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์อันกว้างไกลและเป็นนักปกครองที่มียึดถือความเป็นจริงเป็นหลัก สถานการณ์ที่จีนกำลังตกเป็นฝ่ายเสียเปรียบแก่ต่างชาติได้ทำให้กลัวไม่เห็นความสำคัญในการเรียนรู้และเข้าใจต่างชาติเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาจีนให้รอดพ้นจากการคุกคาม อีกทั้งผู้นำประเทศต้องเข้าใจและเข้าถึงประชาชนเพื่อให้พวกเขาอมรับอำนาจและให้ความร่วมมือแก่รัฐวิสัยทัศน์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นจากการที่นางยืนยันต้องการให้จักรพรรดิทงชวีได้เรียนรู้เรื่องราวชีวิตความเป็นอยู่จริงของประชาชนราษฎรมากกว่าการเล่าเรียนจากวรรณคดีจีนโบราณที่เป็นนวนิยายเพื่อฝันและเรื่องเหลือเชื่อเกินจริง จากประสบการณ์ที่ผ่านมากลับไม่ได้รับบทเรียนจากการปิดกั้นลงจืดต่อการเรียนรู้โลกภายนอกทำให้จักรพรรดิจีนกลายเป็นผู้แพ้ในสายตาชาวต่างชาติ เพื่อปกป้องศักดิ์ศรีและความยิ่งใหญ่ที่จีนเคยมีมา กลับไม่ได้ปรับเปลี่ยนความคิดของนางเสียใหม่ นางเห็นว่าการศึกษาแบบตะวันตกอาจเป็นโอกาสดีที่จะช่วยให้จักรพรรดิได้เรียนรู้ความเป็นไปของโลกซึ่งจีนละเลยที่จะเรียนรู้มาตลอด กลับไม่เห็นว่าการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศจะช่วยให้จักรพรรดิจีนรู้จักการต่อรองเจรจากับมหาอำนาจตะวันตกจึงมีการว่าจ้างครูจากโรงเรียนสอนภาษาฆาตกรวายพระอักษรแก่จักรพรรดิ ทั้งหมดนี้กลับไม่ได้เชื่อว่าจะช่วยหล่อหลอมจักรพรรดิทงชวีเป็นผู้กอบกู้ดินแดนและศักดิ์ศรีที่สูญเสียไปกลับคืนมา

His education included Western studies. For the first time in palace history, two tutors in their twenties were hired. They were from Peking's foreign-language school and were here to help teach the throne English. [...] My dream for Tung Chih was being realized

⁷⁴ Anchee Min, *The Last Empress*, p. 142.

through Guang-hsu. Tutor Weng was introducing him to the idea of the universe, and Li Hung-chang and Chang Chih-tung were offering him their knowledge of the world, gained through experience. [...] I disagreed with Tutor Weng's emphasis on classic Chinese literature. The classics dwelled too much on fiction and fatalism. 'Guang-hsu must learn the true makeup of his people,' I insisted.⁷⁵

อันฉี หมินยังได้นำเสนอให้เห็นว่าจักรพรรดินีซูสีเป็นผู้ที่ให้ความสำคัญกับการวางรากฐานการศึกษาของประชาชน นางยังสนับสนุนให้พ่อแม่ชาวแมนจูทั้งหลายส่งบุตรและธิดาของพวกเขาไปศึกษาต่างประเทศเพื่อเรียนรู้วิทยาการตะวันตกและนำกลับมาพัฒนาประเทศจีนให้ก้าวไกล นางเชื่อมั่นว่าหากชาวแมนจูยังต้องการจะเป็นผู้ปกครองประเทศสืบต่อไป ความรู้และมุมมองที่กว้างไกลเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญไม่น้อยกว่าการมีอำนาจ

With Robert Hart's help, we hired foreign missionary scholars to head our schools in the capital. At Li's suggestion, I encouraged the Manchus to send their son and daughters to study abroad. [...] For me, if Manchus were to maintain their position as rulers, wider knowledge and perspective were as important as power itself.⁷⁶

ผู้อ่านจะเห็นว่าอันฉี หมินได้พยายามถ่ายทอดภาพลักษณ์ในฐานะแม่ของแผ่นดินที่ใส่ใจดูแลความเป็นอยู่ของประชาชน ในฐานะผู้สำเร็จราชการแผ่นดินของจักรพรรดิถงซวี นางได้ให้คำแนะนำหรือวิธีแก้ปัญหาต่างๆอยู่เสมอ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเช่นปัญหาปากท้องและความอดอยากของประชาชน ในนวนิยายผู้ประพันธ์ได้เล่าบรรยายถึงปัญหาความยากจนแร้นแค้นของประชาชนชาวจีนอันเกิดจากภัยแล้งอันส่งผลให้ครอบครัวที่ยากจนมากๆ ต้องแลกเปลี่ยนลูกของตนเอง เพราะพ่อแม่ไม่อาจทนเห็นสมาชิกในครอบครัวต้องอดตาย และอาจฝืนใจกินเนื้อของคนตายนั้นได้ อันฉี หมินได้บรรยายให้เห็นว่าปัญหาความอดอยากของประชาชนดังกล่าวเป็นสิ่งที่

⁷⁵ Anchee Min, *The Last Empress*, p. 145.

⁷⁶ *Ibid.*, p. 268.

จักรพรรดินีซูสีริ่วและเข้าใจเป็นอย่างดี เนื่องจากนางมีพื้นเพเดิมเป็นหญิงสาวธรรมดาและเติบโตในมณฑลอันฮุยซึ่งถือว่าเป็นมณฑลยากจนที่สุดในจีนทำให้นางประสบพบเห็นความยากจนลำบากของเพื่อนบ้านที่ต้องกินศพคนในครอบครัวเพื่อประทังชีวิตที่เหลืออยู่ของตน การเข้าใจความเป็นอยู่ของประชาชนและจิตวิญญาณของนักปกครองทำให้นางมีอาจริยธรรมอันสูงส่งทำให้มีการละเว้นการเก็บภาษีที่ดินเพื่อช่วยลดภาวะความยากจนที่ชาวนาต้องประสบอยู่

แม้ยามที่บ้านเมืองกำลังประสบปัญหาจากการรุกรานจากญี่ปุ่น จักรพรรดินีซูสีริ่วในงานเขียนของอันฉี หมินได้แสดงความกังวลต่อปัญหาดังกล่าวเช่นกัน นางได้สนับสนุนให้จักรพรรดิ กวงซีเร่งประสานงานกับผู้รับผิดชอบในการจัดคณะกรรมการกระทรวงกองทัพเรือเพื่อเตรียมพร้อมทั้งงบประมาณและอาวุธยุทโธปกรณ์ในการป้องกันประเทศจากการรุกรานโดยญี่ปุ่น

I was more concerned about Japan's growing aggression and encouraged the Emperor to work with Li Hung-chang in setting up an admiralty board to oversee naval affairs. I asked Guang -hsu to personally see to the imperial funding of vessels and munitions of war.⁷⁷

จากตัวบทในนวนิยายทั้งสองภาคผู้อ่านจะเห็นว่าตลอดช่วงเวลาที่ปกครองจีนนั้นกล้วยไม้ต้องประสบกับปัญหาที่เกิดขึ้นมากมายทั้งจากปัญหาภายนอกและปัญหาภายใน การรุกรานโดยจักรพรรดินิยมเป็นปัญหาหนึ่งซึ่งจีนต้องประสบนับตั้งแต่สงครามฝิ่นทั้งสองครั้ง จีนต้องเผชิญกับความสูญเสียและความอับยศหลังจากพ่ายแพ้สงครามกับอังกฤษ อาจกล่าวได้ว่าในช่วงเวลานั้นจีนตกอยู่ในสถานะอ่อนแอและไม่สามารถต่อกรใดๆกับประเทศมหาอำนาจได้

ในนวนิยาย *The Last Empress* ตัวละครกล้วยไม้ในฐานะจักรพรรดินีแม่ของแผ่นดินได้พยายามที่จะประคับประคองสถานการณ์ของประเทศให้ผ่านพ้นช่วงเลวร้ายนั้นไปให้ได้ แม้ว่าบทบาทหน้าที่ต่อชาติบ้านเมืองของสตรีจะมีได้โดดเด่นชัดเจนเท่ากับบุรุษ เช่นการรบทัพจับศึก แต่อันฉี หมินได้แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงสามารถแสดงบทบาททางการเมืองโดยอ้อมหลายทางด้วยกัน

⁷⁷ Anchee Min, *The Last Empress*, p. 177.

และหนึ่งในนั้นก็คือการเจรจาพบปะหรือการต่อรองทางการทูตซึ่งวิธีการดังกล่าวต้องอาศัยความละเอียดอ่อนและวาทศิลป์อันเป็นคุณสมบัติที่สตรีสามารถกระทำได้ดี⁷⁸ ด้วยเหตุนี้ตัวละครกล้วยไม้จึงตัดสินใจที่จะใช้งานเกษียณจากตำแหน่งของนางเชญบรรมดาภริยาทูตเข้าเฝ้าเพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีกับนานาประเทศและเพื่อผลประโยชน์ต่อประเทศชาติบ้านเมือง

Thinking that it would be the moment to celebrate my retirement, I had planned to use the occasion to befriend the wives of foreign ambassadors. I hadn't been able to invite any of them until now. [...] I didn't care what people thought. If being retired meant having more opportunities to make friends who might be of service to the country, I would not only welcome it, I would enjoy it as well.⁷⁹

แม้ว่าจะมีกฎหมายห้ามเชื้อพระวงศ์ฝ่ายในสนทนาปราศรัยกับชาวต่างชาติ แต่กล้วยไม้ก็ยังยืนยันที่จะพบปะกับบรรดาภริยาทูต กล้วยไม้ต้องการให้พวกเธอเหล่านั้นได้เห็นตัวตนที่แท้จริงของนางที่ต่างชาติต่างประณามว่าเป็น ‘ฆาตกรหญิง’ หรือ ‘ผู้หญิงที่มีหัวใจเย็นชา’ ในขณะที่พบปะพูดคุยกับบรรดาภริยาทูตกล้วยไม้ได้แสดงโมติจริตต่อสุภาพสตรีทั้งหลายเหล่านั้นที่มาร่วมงานไม่ว่าจะเป็นการสัมผัสมือหรือการประทานของที่ระลึกเพื่อสื่อถึงความเป็นมิตรที่ดีต่อกัน การที่กล้วยไม้ได้เชิญภริยาทูตเข้าเฝ้าครั้งนั้นถือได้ว่าเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้สึกระหว่างผู้หญิงด้วยกัน กล้วยไม้สามารถบอกเล่าถ่ายทอดความรู้สึกที่ไม่อาจบอกเล่าแก่ใครได้หรือไม่มีใครต้องการรับฟังนอกจากผู้หญิงด้วยกันเองและการเข้าทางภริยาทูตยังเป็นกลยุทธ์ในการเจรจาต่อรองทางการเมืองที่ทรง

⁷⁸ สิ่งที่น่าสนใจ หมิ่นนาเสนอสอดคล้องกับคำกล่าวของ Christine Owens ที่ว่าแม้ว่าสังคมจะไม่เปิดโอกาสให้ผู้หญิงชั้นชนสูงทำหน้าที่นักรบหรือต่อสู้ในสงครามเช่นอัศวินหรือนายพลแต่ในบางโอกาสผู้หญิงกลับได้รับมอบหมายหรือบทบาทในฐานะนักเจรจาข้อพิพาททางการเมือง “Although noblewomen were forbidden from becoming knights, taking oaths of fealty, or providing any direct form of military service to their lords, they did supply troops for battle and otherwise support military actions. Women also served occasionally as ‘negotiators and intercessors in political disputes.’” ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน *Noble women and Political Activity*, (New York: Peter Lang Publishing, Inc., 2010), p. 210 -214.

⁷⁹ Anchee Min, *The Last Empress*, p. 18-219.

ประสิทธิภาพเนื่องจากผลลัพธ์จากงานเลี้ยงภริยาทูตในครั้งนั้นนำมาซึ่งความเข้าใจอันดีระหว่างจีนกับนานาประเทศ

*I didn't expect any real understanding to come out of the party, but to my great surprise, it did. Later these women, especially Lady MacDonald, gave favorable impressions of me, against the world's opinion.*⁸⁰

นอกจากการพบปะกับบรรดาภริยาทูตแล้ว ในฐานะแม่ของแผ่นดินจักรพรรดินีซูสียังพยายามที่เชื่อมความสัมพันธ์กับมหาอำนาจอย่างอังกฤษด้วยการส่งโทรเลขถึง สมเด็จพระราชินีนาถวิกตอเรียโดยกล่าวถึงสถานะของสตรีที่ต้องปกครองดูแลประเทศและประสบกับปัญหาเช่นเดียวกัน “*It suggested that I send a telegram to the English Queen to ‘petition that as two old women we should understand each other’s difficulties.’*”⁸¹ กลัวยังไม่ยังได้ร่างจดหมายถึงประเทศมหาอำนาจต่างๆไม่ว่าจะเป็นรัสเซียหรือญี่ปุ่นเพื่อหาข้อยุติสงคราม ความขัดแย้งระหว่างกันด้วยสันติวิธี จะเห็นได้ว่าอันฉี หมินได้แสดงให้เห็นถึงบทบาทของจักรพรรดินีซูสีในการสร้างความมั่นคงและความสัมพันธ์อันดีต่อประเทศมหาอำนาจเพื่อความอยู่รอดของประเทศจีน ภายหลังจากที่อันฉี หมินนำเสนอจากกล่าวได้ว่าเป็นการลบล้างภาพลักษณ์หรือข้อครหาเดิมที่บันทึกไว้ในประวัติศาสตร์ เนื่องจากผู้ประพันธ์ได้เน้นย้ำภาพลักษณ์ใหม่ผ่านคำพูดของตัวละคร กลัวยังไม่ไว้ตอนหนึ่งว่าสำหรับนางแล้วความปลอดภัยหรือสวัสดิภาพของราชวงศ์เป็นพันธกิจที่นางตระหนักอยู่เสมอตลอดระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งแม่ของแผ่นดิน “*The welfare of the dynasty was the only thing on my mind.*”⁸² อาจสรุปได้ว่าความพยายามของตัวละครกลัวยังไม่สะท้อนให้เห็นคุณลักษณะของผู้ดำรงตำแหน่งแม่ของแผ่นดินที่ต้องปกป้องรักษาประเทศและประชาชนจากภัยคุกคามอันตรายแม้ว่าวิธีการดังกล่าวอาจถูกทะเลาะหรือมองข้ามไปในหน้าประวัติศาสตร์

⁸⁰ Anchee Min, *The Last Empress*, p. 337.

⁸¹ *Ibid.*, p. 363.

⁸² *Ibid.*, p. 155.

แต่วิธีที่ตัวละครหญิงในนวนิยายกระทำสามารถยืนยันได้ว่าการขับเคลื่อนประวัติศาสตร์การเมืองนั้นมีอาจปฏิเสธบทบาทของสตรีได้

4.6 ภาพลักษณ์เหยื่อของข่าวลือ

ในนวนิยาย *The Last Empress* อันฉี หมินได้วาดภาพให้เห็นว่าจักรพรรดินีซูสีต้องตกเป็นแพะรับบาปหรือเหยื่อจากการโจมตีทั้งโดยสื่อหนังสือพิมพ์ต่างประเทศและภายในจีนเอง จุดมุ่งหมายในการเขียนนวนิยายทั้งสองภาคของอันฉี หมินเกิดขึ้นจากความรู้สึกเห็นใจในชะตากรรมของซูสีไทเฮาที่ต้องทนแบกรับกับข้อกล่าวหารุนแรงต่างๆ ที่มุ่งโจมตีทำร้ายชื่อเสียงของนาง และยังต้องการนำผู้อ่านให้เกิดความรู้สึกร่วมกับผู้ประพันธ์ด้วยเช่นกัน จากการวิเคราะห์งานเขียนประวัติศาสตร์หรือวรรณกรรมในบทที่สามจะเห็นได้ว่างานเหล่านั้นต่างนำเสนอภาพลักษณ์ของจักรพรรดินีซูสีในฐานะฆาตกรหญิงเลือดเย็นหรือผู้อยู่เบื้องหลังความตายของเหยื่ออันสะทอนถึงจิตใจอันเหี้ยมโหดอำมหิตของนาง ดังเช่นกรณีสวรรคตของพระนางนุฮฮารูหรือจักรพรรดินีซูอันผู้เคยร่วมสำเร็จราชแผ่นดินกับนางต่างพากันเชื่อว่าจักรพรรดินีซูสีเป็นผู้บงการอยู่เบื้องหลัง

ตัวละครกัวยไม้ได้ออกมาชี้แจงความจริงผ่านนวนิยายของอันฉี หมินว่า การสิ้นพระชนม์ของพระนางนุฮฮารูนั้นเกิดจากพระโรคที่ทรงเป็นมาตั้งแต่วัยสาวและกัวยไม้เองก็ไม่เคยรับรู้พระอาการประชวรดังกล่าว อย่างไรก็ตาม กัวยไม้ไม่ได้แสดงความรู้สึกห่วงใยต่อการประชวรของพระนางนุฮฮารูและในช่วงเวลาที่ทั้งสองอยู่เพียงลำพังพระนางนุฮฮารูได้สารภาพผิดกับกัวยไม้ถึงอดีตที่ผ่านมา กัวยไม้ได้รู้ว่าพระนางเคยคิดทำร้ายทั้งร่างกายและจิตใจของนางไม่ว่าจะเป็นการพรากความรักของจักรพรรดิเสียนเฟิงไปจากนาง การวางแผนทำให้นางแท้งลูกหรือแม้แต่การอนุมัติสั่งประหารอันเต๋อให้ขึ้นที่คนสนิทของนางก็ตาม แต่ทั้งหมดนี้ดูเหมือนว่าผู้ประพันธ์ได้นำเสนอน้ำใจของกัวยไม้ที่ยินยอมให้อภัยแก่พระนางแม้ว่านางจะรู้สึกแค้นและเสียใจก็ตาม ท้ายสุดหลังจากที่พระนางนุฮฮารูทรงสารภาพบาปกับกัวยไม้แล้วในวันรุ่งขึ้นพระนางก็สิ้นพระชนม์ โดยมีกัวยไม้อยู่เคียงข้างและจัดพิธีฝังพระศพตามคำร้องขอของพระนาง

อันฉี หมินได้เล่าผ่านนวนิยายของเธอว่าสื่อต่างประเทศต่างโจมตีตัวละครกัวยไม้กรณีการสิ้นพระชนม์ของพระนางนุฮฮารูอย่างรุนแรง พวกเขาเชื่อกันว่านางเป็นผู้หยิบยื่นความตายให้แก่

พระสหายของนางเอง แม้แต่หนังสือพิมพ์ที่มีชื่อเสียงของอังกฤษยังลงข่าวใส่ร้ายป้ายสีสร้างมลทิน แก่ตัวละครว่าเหตุผลจูงใจในการฆ่าพระนางนุฮารูเกิดจากพระนางทรงล่วงรู้ความสัมพันธ์ลับ ระหว่างกล้วยไม้กับนักแสดงอุปรากร

*The foreign press described Nuharoo's death as 'mysterious' and 'suspicious' and speculated that I was the murderer. 'It is generally believed that Tzu Hsi brought about the death of her colleague,' a reputable English newspaper stated. 'She made up her mind to kill because she was discovered by Nuharoo in bed with a leading man of the opera.'*⁸³

การนำเสนอประเด็นการสิ้นพระชนม์ของพระนางนุฮารูในนวนิยายของอันฉี หมินสอดคล้องกับงานเขียนชื่อ *Dragon Lady* ของสเตอร์ลิง ซีเกรฟโดยผู้ประพันธ์ได้แสดงความคิดเห็นว่าข่าวลือที่ว่าจักรพรรดินีซูสีเป็นผู้อยู่เบื้องหลังการสวรรคตของพระนางนุฮารูนั้นไม่มีความน่าเชื่อถือแต่อย่างใด เนื่องจากในช่วงที่พระนางนุฮารูประชวรอยู่นั้นเป็นเวลาเดียวกับที่จักรพรรดินีซูสีกำลังประชวรอย่างหนักเช่นกันและนางต้องใช้เวลาอีกสองปีกว่าที่จะหายจากอาการประชวร จึงเป็นไปได้ที่นางจะเป็นผู้สังหารฆ่าพระนางนุฮารูในเวลาดังกล่าว ซีเกรฟได้สรุปในตอนท้ายว่าข่าวลือดังกล่าวเกิดจากปลายปากกาอาบยาพิษของนักเขียนชาวตะวันตกที่ชื่อเอ็ดมันด์ แบล็คเฮาส์ผู้สร้างภาพลักษณ์ในด้านลบของพระนางซูสีแก่สายตาชาวโลก อีกทั้งซีเกรฟเน้นย้ำว่าแท้ที่จริงแล้วพระนางนุฮารูสิ้นพระชนม์ด้วยเชื้อไข้หวัดหาใช่การลอบปลงพระชนม์ตามที่ข่าวลือกระพือไม่

The foul deed, they said, [Blackhouse and Bland] was accomplished with poisoned cookies. She did it, they said, because Tzu An had discovered Tzu Hsi in bed with an actor. This is absurd not only because it smells but because at the time Tzu Hsi was still an invalid. It was two more years before she began to recover. [...]

⁸³ Anchee Min, *The Last Empress*, p. 164.

*Immanuel Hsu tells us in Modern China that Tzu An was "reputedly poisoned by Tzu Hsi." Reputed by Edmund Backhouse. The truth is, she died of viral flu.*⁸⁴

แม้ว่าอันฉี หมินจะให้ตัวละครกล้วยไม้ได้ชี้แจงต่อข้อกล่าวหาอันถูกฉกรรจ์ต่อผู้อ่านก็ตาม แต่การนำเสนองานดังกล่าวของสื่อต่างประเทศได้กลายเป็นเสมือนพิษร้ายที่พ่นทำลายชีวิตและชื่อเสียงของตัวละครกล้วยไม้อย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ผู้ประพันธ์ได้แสดงให้เห็นว่าตัวละครกล้วยไม้รู้สึกหมดหนทางที่จะปกป้องตนเองจากข่าวลือดังกล่าวเพราะยิ่งนางพยายามพิสูจน์ให้ว่าต่างชาติดำล้างเหตุเข้ารุกรานจีนกลับยิ่งทำให้นางถูกมองว่าเป็นปีศาจร้ายมากยิ่งขึ้น *"I felt defenseless. To justify further foreign encroachments in China, I had to be made into a monster."*⁸⁵ จากการวิเคราะห์ตัวบทประพันธ์จะเห็นได้ว่าสิ่งที่อันฉี หมินต้องการนำเสนอก็คือข่าวลือที่ต่างชาติดำล้างนางนั้นเป็นกระบวนการหนึ่งที่ลัทธิจักรวรรดินิยมใช้เพื่อเป็นเครื่องมือในการเข้าคุกคามรุกรานจีนนั่นเอง พวกตะวันตกก็รู้ว่าจักรพรรดินีซูสีเป็นผู้ทรงอำนาจสูงสุดซึ่งบริหารปกครองจีนอยู่ในขณะนั้นด้วยเหตุนี้จึงเป็นเสมือนภาพแทนของจีนในสายตาตะวันตก การลงข่าวสร้างภาพว่านางเป็นคนอำมหิตผิดมนุษย์และกระหายอำนาจจึงส่งผลให้ภาพลักษณ์ของจีนเป็นประเทศบ้านป่าเมืองเถื่อนที่ไร้ซึ่งคุณธรรม ภาพลักษณ์นี้จึงเอื้อให้ตะวันตกใช้เป็นข้ออ้างเข้าไปจัดการดูแลและสร้างความเป็นระเบียบแก่จีน

นอกจากนี้ ในนวนิยายของอันฉี หมินยังได้เปิดเผยให้เห็นกระบวนการสร้างภาพลักษณ์ในแง่ลบที่กระทำต่อจักรพรรดินีซูสีว่าเกิดจากความแค้นส่วนตัวของบุคคลสองคนคือ คังโหย่วเหวย และเหลียงฉีเซา ซึ่งเป็นนักปฏิรูปหัวรุนแรงและได้ใช้ปากกาเป็นอาวุธทำลายชื่อเสียงของนาง คังโหย่วเหวยเป็นตัวการสำคัญต่อการนำเสนอภาพลักษณ์ด้านลบแก่สายตาชาวต่างชาติ ข้อมูลที่ลงตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ต่างประเทศล้วนมาจากคำบอกเล่าของคังโหย่วเหวยทั้งสิ้น สืบเนื่องมาจากความล้มเหลวที่จะปฏิรูปประเทศจีนและกำจัดสิทธิและอำนาจของจักรพรรดินีซูสี

⁸⁴ Sterling Seagrave, *Dragon Lady: The Life and Legend of the Last Empress of China* (New York: Vintage Books, 1992), p. 168.

⁸⁵ Anchee Min, *The Last Empress*, p. 164.

คังโหย่วเหว่ยได้เขียนกล่าวประณามลงในสื่อต่างประเทศว่าต้นตอของความล้มเหลวในการพัฒนาประเทศทั้งหมดเกิดจากการชักใยอยู่เบื้องหลังของจักรพรรดินีซูสี คังโหย่วเหว่ยได้วาดภาพจักรพรรดินีซูสีว่าเป็นหญิงร้ายที่คิดคอยแต่จะสร้างความโหดเหี้ยมทารุณแก่เหยื่อผู้เคราะห์ร้ายอย่างจักรพรรดิหงชวี ไม่ว่าจะเป็นการวางแผนลอบปลงพระชนม์ หรือการทรมานด้วยวิธีการต่างๆ

*'CHINESE EMPEROR KILLED. May Have Been Tortured – Some Think He was Poisoned by Conspirators.' This came from the New York Times. It was Kang Yu-wei's version of reality. I had 'murdered Emperor Guang-hsu by poison and strangulation.' My son 'was subjected to frightful torture, a red-hot iron being thrust through his bowels.'*⁸⁶

อันนี้ หมินซีให้เห็นว่าข่าวที่คังโหย่วเหว่ยกระเจายนั่นทำให้กลัวไม่ตกเป็นเหยื่อของการโจมตีจากต่างชาติมากยิ่งขึ้นไปอีก และทำให้งานประวัติศาสตร์รุ่นต่อๆมาต่างวาดภาพจักรพรรดินีซูสีว่าเป็นทรราชย์หญิงผู้เหี้ยมโหด ผู้ประพันธ์บรรยายให้เห็นว่าการทำลายชื่อเสียงของจักรพรรดินีซูสีโดยปลายปากกาของคังโหย่วเหว่ยนั้นกลับเอื้อประโยชน์ต่อพวกต่างชาติที่ต้องการทำสงครามเข้ายึดครองจีนโดยอ้างว่าต้องการเข้ามาปกป้องพระราชอำนาจให้แก่จักรพรรดิและกำจัดทรราชย์หญิงออกไป นอกจากนี้ พวกตะวันตกยังต้องการเข้ามาเปลี่ยนศาสนาชาวจีนให้กลายเป็นคริสเตียนเพื่อสร้างดินแดนในอาณานิคมของตนอีกด้วย

But more than my pride was at stake. Kang and Liang's salacious attacks provided opportunities for those who wished war on China. Since 'the true leaders of China are begging the country to be saved.' what more excuse did anyone need to oust a 'corrupt,' 'besotted,' 'reptilian' female dictator? Western audiences that gathered to hear Kang Yu-wei wanted so much to see China

⁸⁶ Anchee Min, *The Last Empress*, p. 315.

*transformed into a Christian utopia that they were susceptible to Kang's lies.*⁸⁷

ลักษณะที่กลุ่มชาวต่างชาติกระทำต่อจีนและจักรพรรดินีซูสีดังกล่าวมีนัยสื่อให้เห็นว่าในสายตาชาวต่างชาติแล้ว จีนกำลังถูกหลอกหลอนโดยปีศาจร้ายนั่นคือ จักรพรรดินีซูสี นางคือวิญญาณชั่วร้ายที่ครอบงำอำนาจของจักรพรรดิทงจี่และเป็นอุปสรรคขัดขวางต่อการพัฒนาจีนให้เจริญทัดเทียมกับตะวันตก การยื่นมือของกลุ่มตะวันตกเข้าไปกำจัดอำนาจของนางจึงมีต่างจากภาพการขับไล่วิญญาณผีร้ายที่กำลังครอบงำสิ่งสุ่มเสี่ยงโดยอาศัยศาสนาและอำนาจทางการทหารเป็นเครื่องมือ ดูเหมือนว่าผู้ประพันธ์กำลังตั้งคำถามกับผู้อ่านว่าใครกันแน่คือผู้ร้ายตัวจริงในเมื่อประเทศมหาอำนาจตะวันตกที่ต่างพากันโจมตีสร้างภาพลักษณ์ให้แก่จักรพรรดินีซูสีว่าเป็นผู้ร้ายกระทำการปล้นอำนาจจากจักรพรรดิทงจี่ เป็นสตรีที่มีจิตใจเหี้ยมโหดทารุณนั้นแท้จริงแล้วประเทศเหล่านั้นกลับกระทำการไม่ต่างจากผู้ร้ายเสียเองด้วยการคอยจ้องจะเข้าปล้นตัดดวงทรัพย์สินการผลประโยชน์จากจีนอยู่เรื่อยมา

*Ever since the foundation of the dynasty, foreigners coming to China have been kindly treated [...] but for the past thirty years they have taken advantage of our forbearance to encroach on our territory, trample on the Chinese people and absorb the wealth of the insolence. They oppress our peaceful subjects and insult the gods and sages, inciting fierce indignation among our people.*⁸⁸

จากตัวบทข้างต้นอันฉนี้ หมินได้บรรยายให้เห็นความเห็นแก่ตัวของประเทศมหาอำนาจที่ตั้งต้นจะครองครองดินแดนจีน ตัวละครกล้วยไม้ต้องผจญฝ่าฟันวิกฤติของประเทศด้วยการต่อสู้เจรจาต่อรองกับมหาอำนาจตะวันตกด้วยวิธีต่างๆ กล้วยไม้ได้เล่าถึงความเจ็บปวดจากการที่ดินแดนของจีนถูกแย่งชิงโดยนักล่าอาณานิคมผู้ละโมภหิวกระหายซึ่งมีสภาพไม่ต่างไปจากลูกแกะที่ถูกฝูงหมา

⁸⁷ Anchee Min, *The Last Empress*, p. 320-321.

⁸⁸ *Ibid.*, p. 357.

ป่าชุมชนยักษ์กินเนื้อ⁸⁹ สิ่งที่น่าสนใจ หมิ่นต่อการสื่อแก่ผู้อ่านเป็นอย่างยิ่งคือความยัอนแย้งของชาติตะวันตก แม้ว่ามหาอำนาจตะวันตกจะอ้างตนว่าเป็นประเทศที่พัฒนาเจริญแล้วก็ตามแต่ความรุนแรงที่ลัทธิอาณานิคมกระทำต่อดินแดนแถบเอเชียโดยเฉพาะกับจีนนั้นกลับป่าเถื่อนไร้ซึ่งมนุษยธรรมอย่างยิ่ง นอกจากนี้ ลัทธิอาณานิคมยังสามารถเชื่อมโยงเข้ากับพฤติกรรมของมนุษย์กินคน (Cannibalism) อันสะท้อนถึงความรุนแรงที่มนุษย์กระทำต่อมนุษย์ด้วยกันเอง ดังเห็นได้จากคำอธิบายของ Jack Forbes ที่ชี้ให้เห็นว่าลัทธิจักรวรรดินิยมที่เข้ามาครอบงำผลประโยชน์ในดินแดนผู้อื่นนั้นถือเป็นการกระทำที่เลวทรามที่สุดไม่ต่างจากการสังเวชีวิตผู้อื่นเพื่อผลประโยชน์ของตนเอง

*I have come to the conclusion that imperialism and exploitation are forms of cannibalism and, in fact, are precisely those forms of cannibalism which are most diabolical or evil. [...] Cannibalism as I define it, is the consuming of another's life for one's own private purpose of profit.*⁹⁰

เช่นเดียวกับสิ่งที่อันฉี หมิ่นนำเสนอในนวนิยายผู้อ่านจะเห็นว่าพฤติกรรมของชาติตะวันตกที่พยายามเข้ามารุกรานและตักตวงทรัพยากรในแผ่นดินจีนนั้นไม่ต่างจากภาพของคนที่รุมกัดทั้งกินเหยื่ออย่างสวาปาม อาจกล่าวได้ว่านวนิยายของอันฉี หมิ่นได้เสียดสีได้ก่ลบล้างสื่อตะวันตกที่สร้างภาพลักษณ์ไม่ดีแก่ตัวละครจักรพรรดินีซูสี่อย่างชัดเจน

ในนวนิยายของอันฉี หมิ่นยังได้สะท้อนให้เห็นว่าหลายเหตุการณ์ที่ตัวละครล้วนไม่ต้องตกเป็นผู้รับเคราะห์จากสิ่งที่ผู้อื่นกระทำไม่ว่าจะเป็นการสนับสนุนให้มีการจัดตั้งกองทัพเรือซึ่งผลสุดท้ายนางกลับถูกใส่ร้ายว่าเป็นผู้ยกยอกเงินงบประมาณไปใช้เพื่อความสำราญส่วนตัว ตัวละครก่ล้วยไม่ได้เล่าถึงความไม่เป็นธรรมที่นางได้รับจากเหตุการณ์ดังกล่าวไว้ว่าจักรพรรดิทรงเชื่อว่าเป็นผู้โน้มน้าวให้นางอนุมัติการดำเนินการบูรณะซ่อมแซมพระราชวังฤดูร้อนเพื่อเป็นของขวัญแสดงความ

⁸⁹ Anchee Min, *The Last Empress*, p. 390.

⁹⁰ Jack D. Forbes, *Columbus and Other Cannibals: The Wetiko Disease of Exploitation, Imperialism, and Terrorism* (New York: Seven Stories Press, 2008), p. 24.

กตัญญูต่อนาง แม้ว่าในตอนแรกกลัวว่าจะสงสัยถึงแหล่งที่มาของเงินซ่อมแซมและเป็นกังวลต่อรายได้สำหรับการก่อสร้างราชนาวิจิตร แต่นางก็อาจมีทัศนคติต่อการอ่อนน้อมของจักรพรรดิทงจิวที่ปรารถนาจะแสดงความรักต่อนางและมีโอกาสเลี้ยวใจว่านั่นเป็นอุบายของผู้ที่คิดร้ายต่อนาง

It was Guang-hsu who finally convinced me to allow the restoration to take place. He personally read his statement to the court urging the start of construction. 'It is the least China can bestow on its Grand Empress, who has suffered so much.' [...] I was more concerned about where the money would come from. The first priority of the admiralty and revenue boards was to establish China's navy, and I wanted that priority honored.⁹¹

ท้ายที่สุดเมื่อจีนต้องพบกับความพ่ายแพ้แก่ญี่ปุ่นกลับกลายเป็นว่านางถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้อยู่เบื้องหลังการใช้จ่ายงบประมาณหนึ่งของกองทัพเรือเพื่อมาบูรณะซ่อมแซมพระราชวังฤดูร้อนและสร้างเรือหินอ่อนส่วนตัว ความสำคัญของเหตุการณ์ไม่เป็นธรรมดาถึงกล่าวเป็นสิ่งที่อันดี หมินต้องการเน้นย้ำให้เห็นว่าแท้ที่จริงแล้วต้นเหตุของความพ่ายแพ้แก่ญี่ปุ่นนั้นมิได้เกิดจากน้ำมือหรือความผิดของจักรพรรดินีซูสีแต่ประการใด เมื่อมีการสอบสวนผลปรากฏว่างบประมาณที่เตรียมพร้อมสำหรับกองทัพเรือนั้นก็กลับตกอยู่ในมือของเชื้อพระวงศ์เจ้านายที่มีแต่ความละโมภโภมากต่างหากพวกเขาเหล่านั้นได้ใช้จักรพรรดินีซูสีเป็นเครื่องมือแสวงหาผลประโยชน์ของตนและให้นางกลายเป็นแพะรับบาปแทนแต่ผู้เดียว

Other admiralty funds were used by Prince Ch'un and Prince Ts'eng to shower gifts on me, underwriting lavish and unnecessary projects in order to win my support. The repair of the Marble Barge

---

⁹¹ Anchee Min, *The Last Empress*, p. 199.

*was an example. Enraged, I confronted Prince Ch'un: 'What pleasure would the costly damn barge bring me?'*⁹²

อันฉี หมินต้องสื่อแก่ผู้อ่านให้เห็นว่าเบื้องหลังการบูรณะซ่อมแซมพระราชวังฤดูร้อนนั้น แท้จริงเป็นกลอุบายของบรรดาเจ้านายเชื้อพระวงศ์ที่ต้องการขับจักรพรรดินีซูสีออกจากพื้นที่ทางการเมือง ในนวนิยายของหมินได้เปิดโปงให้เห็นว่าความชั่วร้ายที่บั่นทอนราชวงศ์และประเทศจีนในขณะนั้นมีได้เกิดจากสตรีหากเป็นบุรุษที่ตกอยู่ใต้อำนาจความโลภมากกว่า อันฉี หมินได้บรรยายความรู้สึกคับแค้นใจของตัวละครกล้วยไม้ที่ต้องตกเป็นแพะรับบาปจากการทุจริตงกของทัพเรือครั้งนั้นว่านางอยากให้ทุกคนที่กล่าวประณามนางได้รับรู้ความจริง นางอยากพิสูจน์ให้เห็นว่าแท้จริงแล้วที่พักอาศัยของตนมิได้สร้างด้วยเงินประมาณกองทัพเรืออย่างที่คนทั่วไปรับรู้แต่อย่างใด

*"Go and take a look at my home! The money I was charged with stealing would have built it three times with pure gold."*⁹³

ภาพลักษณ์ของจักรพรรดินีซูสีตามที่นำเสนอในงานวรรณกรรมต่างๆกล่าวถึงนางในฐานะหญิงร้ายที่อำนาจทางการเมืองสูงสุดในขณะนั้น ยกตัวอย่างเช่นในงานเขียนของสมฤทธิ บั้วระมวด ชื่อ *ซูสีไทเฮา พญาหงส์เหนือบัลลังก์มังกร* ได้เล่าว่านางสามารถกุมอำนาจเบ็ดเสร็จทางการเมืองโดยเฉพาะกองกำลังทหารได้สำเร็จโดยนางได้สั่งให้หยงลู่ นายทหารคนสนิทของนางเป็นผู้บังคับบัญชาช่องสุ่มกำลังไว้ที่เมืองเทียนสิน เหตุผลสำคัญที่ซูสีไทเฮาต้องการควบคุมกองกำลังทหารจำนวนเรือนแสนไว้ได้อาณัติของนางก็เพื่อเป็นข้อต่อรองอำนาจกับจักรพรรดิทงชวี่ถึงแผนการปฏิรูปประเทศของพระองค์ หากเมื่อใดที่จักรพรรดิทงชวี่ยังคงดำเนินการขัดขวางถดถอยอำนาจของนางต่อไป กองกำลังทหารที่อยู่ภายใต้บัญชาการของนางก็จะทำการปฏิวัติยึดอำนาจในทันที⁹⁴

เช่นเดียวกับงานเขียนของคิตซึงกล่าวถึงแผนการโค่นล้มอำนาจจักรพรรดิทงชวี่ของจักรพรรดินีซูสีโดยคิตซึงเล่าว่าซูสีไทเฮาได้วางแผนใช้เหตุการณ์เสด็จไปตรวจพลกองทัพที่เมืองสินเป็น

⁹² Anchee Min, *The Last Empress*, p. 211.

⁹³ *Ibid.*, p. 201.

⁹⁴ สมฤทธิ บั้วระมวด, *ซูสีไทเฮา: พญาหงส์เหนือบัลลังก์มังกร* (กรุงเทพมหานคร: คุ่มคำ สำนักพิมพ์, 2552) หน้า 132.

อุบายล่อลวงเพื่อยึดอำนาจวงซวี แต่ทว่าจักรพรรดิวงซวีทรงรู้ทันอุบายดังกล่าวจึงทรงหาหรือปรึกษากับคังโหย่วเหวยถึงทางหนีทีไล่

Kuang Hsu's inspection of the Imperial troops at Tientsin, scheduled for 19th October, was the date set for his arrest and imposed abdication. On 13th September he sent a decree (written for safety in his own hand) via a trusted secretary to Kang Yu-wei. [...] the Emperor had begged their aid and they sought desperately to devise some scheme to 'save' him, and the reform programme. From the Emperor's letter it was obvious that Yehonala was the reef upon which all their hopes would founder.⁹⁵

สิ่งที่ศึทบรรยายแสดงให้เห็นถึงความลู่แก่อำนาจของซูสีไทเฮาที่ถือเป็นภัยต่อองค์จักรพรรดิในสายตาของนักประวัติศาสตร์ แต่อันนี้ หมินได้นำเสนอมุมมองที่กลับตรงกันข้ามกับข้อกล่าวหาข้างต้น ผู้ประพันธ์ได้ให้ตัวละครกล้วยไม้อธิบายถึงเจตนารมณ์ของนางต่อเหตุการณ์ดังกล่าวว่าการตรวจพลกองทหารนั้นมีความสำคัญต่อนางเนื่องจากนางต้องการรู้ว่าเงินที่จีนกู้ยืมมาจากต่างชาติได้นำใช้ไปเพื่อกิจการป้องกันประเทศอย่างแท้จริงและนางเองอยากไปเพื่อเป็นเกียรติแก่กองทัพและให้โลกโดยเฉพาะญี่ปุ่นรับรู้ว่าจีนกำลังเดินหน้าไปสู่การมีกองทัพที่ทันสมัยแล้ว เจตนารมณ์ของกล้วยไม้ดังกล่าวแสดงให้เห็นให้ว่าแท้จริงแล้วนางคำนึงถึงความมั่นคงและเข้มแข็งของบ้านเมืองมากกว่าผลประโยชน์หรืออำนาจของตนอย่างที่ถูกลกล่าวหา

'Here is the reason I am going,' I said. 'First, I'd like to find out if the foreign loans we took have indeed been spent on our defenses. Second, I would like to honor our troops. I want the world, especially

---

⁹⁵ Keith Laidler, *The Last Empress: The She-Dragon of China* (Chichester: John Wiley, 2003), pp. 194-195.

Japan, to know that China is on its way toward having a modern military.’⁹⁶

ตัวละครก๊วยไฉ่ยังได้อธิบายเพิ่มเติมต่อคำครหาที่ว่านางต้องการยึดอำนาจและสังปลัดจักรพรรดิ กวงชวี่ลงจากบัลลังก์ที่เมืองเทียนสินนั้นมิได้เป็นความจริงแต่อย่างใด เพราะหากก๊วยไฉ่ต้องการ ทำเช่นนั้นจริงแล้วนางย่อมสามารถลงมือได้ที่นครต้องห้ามโดยมิต้องรอโอกาส “*If I were to dethrone you, it would be much easier to have it done inside the Forbidden City.*”⁹⁷ สิ่ง ที่อันฉี หมินนำเสนอดังกล่าวในนวนิยายของเธอสอดคล้องกับบทความที่ชื่อ *The Much Maligned Empress Dowager: A Revisionist Study of the Empress Dowager Tz'u-Hsi* ของ Sue Fawn Chung โดยซุงได้อ้างข้อสรุปของนักประวัติศาสตร์รุ่นหลังจำนวนมากที่ต่างไม่เชื่อว่าแผนการยึด อำนาจที่เทียนสินจะเป็นความจริง โดยหนึ่งในนักประวัติศาสตร์จำนวนนั้นมี Su Chi-tsu นัก ประวัติศาสตร์ร่วมสมัยซึ่งมองว่าไม่มีเหตุผลเหมาะสมอันใดที่จักรพรรดินีซูสีและหยงลูจะต้อง ลำบากเดินทางไปเมืองเทียนสินเพื่อทำการยึดอำนาจจากจักรพรรดิ กวงชวี่ในเมื่อนางมีอำนาจและ อิทธิพลล้นมืออยู่แล้วในเมืองปักกิ่ง

*The general conclusion of most historians was that this story was not true. Su Chi-tsu, a contemporary historian, raised the issue of why Tz'u-hsi and Jung-lu should take the trouble to leave Peking, where the Empress Dowager had tremendous power and influence, and go to Tientsin in order to depose the Emperor.*⁹⁸

นอกจากนี้ Su Chi-tsu ยังอธิบายต่อไปว่ากองกำลังทหารที่หยงลูควบคุมนั้นไม่เข้มแข็ง พอที่จะต่อต้านกองทหารผู้จงรักภักดีต่อจักรพรรดิหรือกองกำลังต่างชาติที่พยายามจะแทรกแซงเข้า

⁹⁶ Anchee Min, *The Last Empress*, p. 296.

⁹⁷ *Ibid.*, p. 296.

⁹⁸ Sue Fawn Chung, “The Much Maligned Empress Dowager: A Revisionist Study of the Empress Dowager Tz'u-Hsi (1835-1908)” in *Modern Asian Studies*, Vol 13, No 2 (Cambridge University Press, 1979), p. 189.

มาสร้างอำนาจในจีนได้ หากจักรพรรดินี้ซุสึคิดที่จะใช้เมืองเทียนสินเป็นสถานที่ยึดอำนาจถอดถอนกงซึ่งจริงตามที่ข่าวลือกล่าวหาหน้าว่าเป็นแผนการที่ไม่ชาญฉลาดทางกลยุทธ์เลย ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าตัวละครจักรพรรดินี้ซุสึในงานเขียนของอันฉี หมินได้แก้ต่างคำกล่าวหาถึงแผนการโค่นล้มถอดถอนอำนาจจักรพรรดิกงซึ่งตามที่นักประวัติศาสตร์บันทึกไว้วันนี้ได้เป็นความจริงแต่อย่างใด

จากตัวบทประพันธ์ข้างต้นอันฉี หมินได้แสดงให้เห็นแล้วว่าภาพลักษณ์อีกด้านหนึ่งของจักรพรรดินี้ซุสึคือเหยื่อผู้เคราะห์ร้ายที่ถูกโจมตีกล่าวหาจากอคติความเชื่อเรื่องผู้หญิงและการเมืองของสังคมชายเป็นใหญ่ที่มองนางว่าเป็นภัยร้ายคุกคามขณะเดียวกันนางกลับถูกใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองของลัทธิจักรวรรดินิยมที่ต้องการเข้ามาตักตวงกอบโกยผลประโยชน์จากจีนในช่วงเวลานั้น นับได้ว่างานเขียนของอันฉี หมินเป็นเครื่องมือและกระบอกเสียงในการเรียกร้องความเป็นธรรมแก่จักรพรรดินี้ซุสึผู้ถูกประณามว่าเป็นหญิงร้ายในประวัติศาสตร์จีนได้เป็นอย่างดี

บทที่ 5

บทสรุป

งานวิจัยฉบับนี้มุ่งเน้นวิเคราะห์ประเด็นภาพลักษณ์ของสตรีเพศในบริบทการเมืองของจีน ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่า ภาพลักษณ์ของผู้หญิงที่ก้าวเข้าสู่พื้นที่ทางการเมืองของผู้ชายในงานประวัติศาสตร์จีนนั้นถูกตีตราว่าเป็นผู้อยู่เบื้องหลังความหายนะของราชวงศ์หรือประเทศชาติ บ้านเมือง ในสังคมปิตาธิปไตยจีนผู้หญิงเหล่านี้มีลักษณะไม่ต่างไปจากปีศาจร้าย (Monstrous Feminine) ที่คอยบ่อนทำลายอำนาจของบุรุษเพศและความเจริญก้าวหน้าของบ้านเมือง และอคติมุมมองดังกล่าวก็ยังคงได้รับการถ่ายทอดปรากฏผ่านงานประพันธ์ประเภทอื่นๆ เช่นกัน ผู้วิจัยเห็นว่าการนำเสนอภาพลักษณ์ของสตรีที่มีบทบาทหรืออำนาจทางการเมืองในงานเขียนประเภทต่างๆ ล้วนแฝงอคติทางเพศที่ถูกครอบงำด้วยอุดมการณ์ปิตาธิปไตย อีกทั้งในงานเขียนเหล่านั้นต่างปฏิเสธ ละเลยหรือเปิดโอกาสพื้นที่ต่อการรับฟังเสียงของผู้หญิงในฐานะเหยื่อของอคติทางเพศดังกล่าว ผู้วิจัยได้ศึกษาการนำเสนอภาพลักษณ์ของตัวละครจักรพรรดินีซูสีผ่านงานประพันธ์ของอันฉี หมิน เพื่อแสดงให้เห็นการตอบโต้และการปะทะกับวาทกรรมกระแสหลักที่หยิบยื่นความผิดให้แก่สตรีเพศในฐานะผู้ร้าย เป็นผู้รับผิดชอบความเสียหายของบ้านเมือง การเลือกใช้งานเขียนเป็นเครื่องมือในการตอบโต้วิพากษ์วาทกรรมกระแสหลักหรืออุดมการณ์ปิตาธิปไตยนั้นถือเป็นการต่อรองอีก รูปแบบหนึ่งของกลุ่มคนชายขอบ เนื่องจากงานเขียนได้เปิดพื้นที่และโอกาสในการบอกเล่าเรื่องราวหรืออัตลักษณ์ของกลุ่มคนที่สังคมกระแสหลักไม่รับรู้หรือละเลยที่จะทำความเข้าใจ โดยเฉพาะประวัติศาสตร์การเมืองจีนที่มองข้ามหรือละเลยการมีตัวตนของผู้หญิง

จากการวิเคราะห์ศึกษาการนำเสนอภาพลักษณ์ของจักรพรรดินีซูสีสามารถแบ่งออกได้เป็นสองภาพลักษณ์ด้วยกัน กล่าวคือ ภาพลักษณ์เดิมซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาทั้งจากงานเขียนต่างประเทศ อาทิ งานเขียนชื่อ *China under the Empress Dowager: being the history of the life and times of Tzu Hsi* ของ J.O.P Bland เขียนร่วมกับ E. Blackhouse, *The Last Empress: The She-Dragon of China* ของ Keith Laidler รวมถึงบทละครอิงประวัติศาสตร์เรื่อง *The Motherly and auspicious: being the life of the Empress Dowager Tzu His in the form of a*

drama with an introduction and notes ของ Maurice Collis และงานเขียนของไทยโดยใช้บทประพันธ์ของศาสตราจารย์พิเศษพลตรี ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ชื่อเรื่อง **ชูลีไทเฮา** และงานเขียนของเจน จำรัสศิลป์ ชื่อ **ชูลีไทเฮา: ราชนินีมังกร** สำหรับภาพลักษณ์ใหม่นั้นผู้วิจัยได้เลือกศึกษาจากนวนิยายสองภาคชื่อ *Empress Orchid* และ *The Last Empress* ของอันฉี หมิน นักเขียนสตรีจีนพลัดถิ่นซึ่งนวนิยายทั้งสองภาคเขียนจากจุดยืนมุมมองของผู้หญิงที่มีต่อการนำเสนออคติทางเพศที่ปรากฏในงานเขียนประวัติศาสตร์

การศึกษาวិเคราะห์ภาพลักษณ์เดิมของจักรพรรดินีชูลีในบทที่สามนั้นผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่างานเขียนทั้งหมดดังกล่าวข้างต้นต่างนำเสนอให้เห็นภาพลักษณ์หญิงร้ายที่มีจิตใจเหี้ยมโหดกระหายอำนาจและถือเป็นภัยคุกคามอำนาจของเพศชายและความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองโดยผู้วิจัยได้วิเคราะห์และแยกประเด็นหลักๆ ดังต่อไปนี้

1. เสน่ห์มารยาหญิง กลลวงช่วงชิงอำนาจชาย
2. จักรพรรดินีชูลี: อิศตรีผู้กระหายอำนาจ
3. ฮองไทเฮาชูลี: ราชนินีผู้กระหายเลือด

จากตัวบทวรรณกรรมที่ศึกษาพบว่าภาพลักษณ์แรกของจักรพรรดินีชูลีที่นำเสนอในผู้ประพันธ์ได้ชี้ให้เห็นภาพของสตรีที่ใช้มารยาหญิงเป็นเครื่องมือในการล่อลวงและช่วงชิงอำนาจบุรุษ (Femme Fatale) โดยสามารถสรุปได้ว่าตัวละครเยโฮนาลาหรือกล้วยไม้เป็นหญิงสาวที่มีความงามเป็นรูปสมบัติ แม้นางจะเกิดในครอบครัวชาติตระกูลธรรมดาสามัญแต่ความงามของนางได้กลายเป็นสิ่งทดแทนและเอื้อโอกาสที่ดีแก่ชีวิตของนางในเวลาต่อมา จากตัวบทวรรณกรรมที่ศึกษาจะเห็นได้ว่าความงามทรงเสน่ห์ของตัวละครเยโฮนาลาหรือกล้วยไม้ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการไต่เต้าขึ้นสู่อำนาจของนางโดยเริ่มต้นจากการผ่านการคัดเลือกสาวงามชาวแมนจูเข้าสู่วังหลวงจนกระทั่งนางได้เลือกตั้งแต่ให้เป็นสนมลำดับที่สี่ของจักรพรรดิ นอกจากความงามแล้วตัวละครกล้วยไม้หรือเยโฮนาลายังเป็นสตรีที่มีจริตมารยาและสติปัญญาไหวพริบเป็นเลิศ นางได้ใช้จริตมารยาและความสามารถของนางในการต่อรองช่วงชิงอำนาจจากบุรุษ ดังจะเห็นได้จากการที่ตัวละครกล้วยไม้สามารถผูกมัดสะกดพระทัยจักรพรรดิเสียนเฟิงให้ทรงลุ่มหลงและตกเป็นทาสได้

อำนาจของนางได้ ด้วยความงามและจิตมารยาทหญิงทำให้กลัวไม่สามารถก้าวเข้าสู่พื้นที่ทางการเมืองอันเป็นที่ของบุรุษได้อย่างสำเร็จ สิ่งที่ผู้ประพันธ์ต้องการสื่อในงานเขียนคือวิธีการที่ตัวละครกลัวไม่ใช้เพื่อก้าวขึ้นสู่อำนาจนั้นถูกมองว่าเป็นวิธีการที่ไม่ต่างจากเวทย์มนต์คาถาของตัวละครหญิงร้ายในตำนานที่ใช้หลอกล่อเหยื่อซึ่งเป็นบุรุษให้ลุ่มหลงติดกับ ผู้ประพันธ์ชี้ให้เห็นเมื่อบุรุษตกอยู่ภายใต้อำนาจของความงามทรงเสน่ห์ของหญิงร้ายแล้วยอมสูญเสียซึ่งอำนาจหรือกำลังในทันที ด้วยเหตุนี้สังคมปิตาธิปไตยจึงวาดภาพว่านางคือภัยคุกคามต่อความมั่นคงและอำนาจของบุรุษและเป็นหน้าที่อันชอบธรรมที่จะกำจัดนางออกไปจากพื้นที่ทางการเมืองเพื่อปกป้องความสงบสุขกลับคืนมา

ในประเด็นภาพลักษณ์ที่สองผู้วิจัยได้นำเสนอให้เห็นภาพของอิสตรีที่มีความกระหายในอำนาจ ตัวละครกลัวไม่หรือเยโฮนาลาได้รับการบรรยายว่าเป็นหญิงสาวที่มีความทะเยอทะยาน กระหายอำนาจและมักใหญ่ใฝ่สูง ลักษณะนิสัยของตัวละครดังกล่าวถือได้ว่าผิดไปจากกรอบจารีตที่ผู้หญิงในสังคมจีนพึงปฏิบัติ ทั้งนี้เป็นเพราะสังคมจีนมุ่งเน้นให้เพศหญิงเป็นเพศที่มีความอ่อนน้อม และเชื่อฟังอยู่ในโอวาทของเพศชาย ความทะเยอทะยานมักใหญ่ใฝ่สูงของตัวละครเยโฮนาลาจึงถือว่าเป็นการล่วงละเมิดกรอบความเป็นหญิงที่ดีอันส่งผลให้นางถูกมองว่าเป็นหญิงร้ายหรือเป็นภัยคุกคามอำนาจชายในที่สุด ในตัวบทวรรณกรรมที่ศึกษาได้นำเสนอให้เห็นการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจของตัวละครโดยผู้อ่านจะเห็นว่าตัวละครเยโฮนาลาหรือกลัวไม่พยายามที่จะสร้างฐานอำนาจของนางภายในราชสำนักไม่ว่าจะเป็นการให้กำเนิดรัชทายาทเพียงองค์เดียวแก่จักรพรรดิหรือการจัดงานแต่งงานระหว่างน้องสาวของนางกับองค์ชายชาวแมนจูเพื่อผูกสัมพันธ์ระหว่างตระกูลนางกับเชื้อพระวงศ์ ทั้งหมดนี้เป็นแผนการปูอำนาจและสร้างบารมีแก่นางเพื่อก้าวสู่เวทีการเมืองอย่างเต็มตัวในเวลาต่อมา

ประเด็นภาพลักษณ์อิสตรีผู้กระหายอำนาจนี้ผู้วิจัยยังได้แบ่งออกเป็นประเด็นย่อยสามประเด็นด้วยกันอันได้แก่ ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างแม่ลูก สำหรับประเด็นนี้ ผู้วิจัยต้องการแสดงให้เห็นว่าความกระหายอำนาจของจักรพรรดินีซุสึสามารถเชื่อมโยงกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างแม่และลูกชายซึ่งในทางทฤษฎีจิตวิเคราะห์เรียกความสัมพันธ์ดังกล่าวว่า 'Castrating Mother' อันหมายถึงภาพลักษณ์ของแม่ที่มีอำนาจเหนือกว่าลูกชายและแสดงอำนาจ

นั้นด้วยการคุกคามตัวตนหรือลิดรอนอำนาจความเป็นชายจากลูก ดังเห็นจากการที่ตัวละครเยโฮนาลาแสดงอำนาจต่อจักรพรรดิฉงจื้อซึ่งเป็นลูกชายของนางในทุกๆด้าน ผู้วิจัยพบว่าตัวละครจักรพรรดิฉงจื้อในภาพลักษณ์แรกนั้นเป็นแม่ที่บั่นทอนทำลายลูกของตนทั้งในนามธรรมและรูปธรรม ในด้านนามธรรมนั้น ดังเห็นได้จากการพยายามแทรกแซงการบริหารราชแผ่นดินของจักรพรรดิฉงจื้อ ในตัวบทวรรณกรรมได้แสดงให้เห็นว่าอำนาจความเป็นกษัตริย์ของฉงจื้อนั้นถูกลิดรอนโดยพระนางซูสีไทเฮาอย่างสิ้นเชิง จักรพรรดิฉงจื้อทรงรู้เจ็บบปวดต่อการไร้ซึ่งอำนาจของพระองค์ต่อความเป็นกษัตริย์ ทรงคิดอยู่เสมอว่าพระองค์ไม่ต่างจากหุ่นเชิดที่ซูสีไทเฮาเป็นผู้บงการชักใยอยู่เบื้องหลัง ส่วนในด้านรูปธรรมนั้น ตัวละครเยโฮนาลาได้คุกคามทำร้ายฉงจื้อทั้งร่างกายและจิตใจดังจะเห็นได้จากที่นางส่งเสริมให้จักรพรรดิฉงจื้อดำเนินชีวิตที่ผิดพลาดจนกระทั่งประจวบลง แม้เมื่อจักรพรรดิฉงจื้อประจวบอยู่นั้น ซูสีไทเฮาก็มิได้ใส่ใจจะดูแลเยียวยาหากกลับแสดงความไรเมตตาปราณีต่อลูกของตนเองด้วยการทรมานทั้งร่างกายและจิตใจจนทำให้จักรพรรดิฉงจื้อเสด็จสวรรคตในท้ายที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะนางเชื่อว่าการสวรรคตของฉงจื้อเป็นวิธีที่นางจะยังคงรักษาอำนาจทางการเมืองด้วยการดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแผ่นดินของจักรพรรดิฉงจื้อต่อไปได้ การกระทำของนางดังกล่าวจึงไปต่างจากตัวละครปีศาจในตำนานที่สังหารลูกของตนเอง (Monstrous Mother)

ประเด็นย่อยที่สองคือการละเมิดกรอบจารีตสังคมของตัวละครซูสีไทเฮา ความกระหายในอำนาจของซูสีไทเฮานั้นทำให้นางพยายามที่จะรักษาอำนาจไว้อยู่เสมอ ผู้วิจัยพบว่าวิธีการที่ตัวละครซูสีไทเฮาใช้รักษาอำนาจของนางนั้นถือว่าการละเมิดกรอบจารีตของสังคมปิตาธิปไตยอย่างเห็นได้ชัด นางได้ฝ่าฝืนกฎหมายห้ามหรือกฏมณเฑียรบาลของราชสำนักด้วยการแต่งตั้งหลานชายของนางโดยตรงขึ้นดำรงเป็นจักรพรรดิแทนฉงจื้อ การกระทำดังกล่าวถือได้ว่าเป็นการปฏิเสธการสืบทอดสายสกุลฝ่ายชายอันเป็นระบบที่ปฏิบัติกันในสังคมจีน ด้วยเหตุนี้ ตัวละครซูสีไทเฮาจึงถูกมองว่าเป็นผู้นำความวิบัติมาสู่ราชวงศ์ชิง

ประเด็นย่อยที่สามคือวิกฤติความเป็นชายและความเป็นชาติภายใต้อำนาจของซูสีไทเฮา ผู้วิจัยต้องการชี้ให้เห็นว่าความหวงแหนในอำนาจของตัวละครซูสีไทเฮานั้นได้ก่อให้เกิดวิกฤติความเป็นชายที่ผู้กร้อยเข้ากับวิกฤติความเป็นกษัตริย์ของตัวละครชาย ตัวละครซูสีไทเฮาได้รักษาหวงแหนอำนาจของนางและพยายามควบคุมให้ตัวละครชายอยู่ภายใต้อำนาจของนางต่อไป ผู้อ่านจะ

เห็นว่าตัวละครชายที่อยู่ภายใต้อำนาจของนางจะตกอยู่ในสภาพที่อ่อนแอ ไร้อำนาจ และหมดสิ้นสภาพความเป็นชายไป ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือตัวละครจักรพรรดิทงซวี วิกฤตความเป็นชายของพระองค์แสดงออกให้เห็นทั้งในเชิงรูปธรรมและนามธรรม อาทิเช่น ในด้านรูปธรรมพระองค์ทรงไม่สามารถผลิตรัชทายาทสืบบัลลังก์ต่อได้ซึ่งแสดงให้เห็นการสูญเสียความเป็นชาย อีกทั้งยังทรงถูกจักรพรรดินีซูสีคอยก่อกวนก่อกวนทั้งร่างกายและจิตใจทำให้พระองค์อยู่ในสภาพที่ไม่ต่างจากสตรีเพศ ส่วนด้านนามธรรมนั้นจักรพรรดิทงซวีทรงไม่แสดงอำนาจราชสิทธิ์ความเป็นกษัตริย์ของพระองค์ได้อย่างเต็มที่ ทรงเป็นกษัตริย์แต่เพียงในนามโดยอำนาจสิทธิขาดทั้งหมดอยู่ในมือของจักรพรรดินีซูสีแต่เพียงผู้เดียว จะเห็นได้ว่าวิกฤตความเป็นชายที่จักรพรรดิทงซวีทรงมีนั้นมีลักษณะไม่ต่างจากคนที่คนหนึ่งดังที่ปรากฏในงานเขียนของม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมชแต่อย่างใด อย่างไรก็ตาม ตัวละครจักรพรรดิทงซวีตระหนักดีถึงวิกฤตความเป็นชายที่ตนมีจึงหาทางกอบกู้ความเป็นชายของพระองค์กลับคืนมาผ่านแผนการปฏิรูปประเทศจีนให้เข้มแข็งเพื่อแสดงพระราชอำนาจความเป็นจักรพรรดิของพระองค์แต่แล้วแผนการดังกล่าวกลับถูกจักรพรรดินีซูสีขัดขวางและยกเลิกไปทำให้การกอบกู้ความเป็นชายหรือความเป็นกษัตริย์ของจักรพรรดิทงซวีนั้นล้มเหลว นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่าความลุ่มแก่อำนาจของจักรพรรดินีซูสียังทำให้เกิดวิกฤตความเป็นชาติเมื่อนางนำเงินงบประมาณป้องกันประเทศสำหรับจัดตั้งกองทัพเรือไปใช้ซ่อมแซมพระราชวังฤดูร้อนเพื่อความสำราญส่วนตนส่งผลให้กองทัพจีนต้องพ่ายแพ้ปราชัยแก่ญี่ปุ่น ความหวังที่จีนจะกอบกู้ศักดิ์ศรีกลับคืนมาต้องประสบกับความล้มเหลวอีกครั้ง ความพ่ายแพ้ต่อต่างชาติดังกล่าวสะท้อนให้เห็นวิกฤตความอ่อนแอของประเทศชาติอันเกิดจากความลุ่มแก่อำนาจของจักรพรรดินีซูสี

ในประเด็นของภาพลักษณ์ของไทเฮาซูสี ราชนินีผู้กระหายเลือดนั้น ผู้วิจัยมุ่งเน้นวิเคราะห์ภาพลักษณ์ของนางที่ถูกมองว่าเป็นหญิงร้ายที่เหี้ยมโหดอำมหิต ตลอดระยะเวลาที่นางมีบทบาทและอำนาจในราชสำนัก ผู้คนต่างสยบและเกรงกลัวต่ออิทธิพลของนางเนื่องจากนางสามารถหยิบบี้นความตายให้แก่ศัตรูที่คิดขัดขวางอำนาจของนาง ภาพลักษณ์ดังกล่าวจึงไม่ต่างจากภาพปีศาจร้ายในตำนานที่สังหารเหยื่อผู้บริสุทธิ์ จากการศึกษาตัวบทวรรณกรรมผู้วิจัยสามารถแบ่งประเด็นย่อยเกี่ยวกับภาพลักษณ์ดังกล่าวได้ 3 ประเด็นดังต่อไปนี้ ความเชื่อมโยงของตัวละครซูสีไทเฮากับตำนานปีศาจร้าย เนื่องจากวิธีการที่จักรพรรดินีซูสีใช้เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจนั้นเกิดจากการแย่งชิง

อำนาจจากบุรุษโดยเฉพาะอำนาจของจักรพรรดิซึ่งถือว่าเป็นตัวแทนของอำนาจปีศาจปีศาจไทยรวมทั้ง การที่นางใช้จริตมารยาและความอำมหิตเหยียดหยามโหดเป็นเครื่องมือเพื่อล่อลวงสังหารเหยื่อที่ขัดขวาง ผลประโยชน์ทำให้ตัวละครจักรพรรดินีซูสีในกลุ่มงานวิจัยถูกเชื่อมโยงเข้ากับตำนานปีศาจจิ้งจอก ของจีนที่จำแลงกายเข้ามาก่อความวุ่นวายและภัยอันตรายต่อบ้านเมือง ตำนานความเชื่อดังกล่าว ยังถูกนำมาเชื่อมโยงกับการล่มสลายของราชวงศ์ซ่งเนื่องจากจีนในช่วงยุคที่จักรพรรดินีซูสีเรือง อำนาจนั้นเป็นช่วงวิกฤติทางการเมืองอย่างเห็นได้ชัด บ้านเมืองเกิดความวุ่นวายทั้งจากปัญหา ภายในและภายนอก แม้แต่ผู้นำประเทศอย่างจักรพรรดิก็มีอาจทำหน้าที่ความเป็นกษัตริย์ได้อย่าง สมบูรณ์ ท้ายที่สุดจีนต้องประสบกับความอัปยศพร่าช้ำจากสงครามและปัญหาภาวะเศรษฐกิจอัน นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองในเวลาต่อมา ด้วยเหตุปัจจัยดังกล่าวจึงทำให้สังคม จีนมองจักรพรรดินีซูสีว่าเป็นปีศาจร้ายตามคำทำนายในอดีตที่จะทำลายราชวงศ์ซ่งให้ถึงกาล

ประเด็นย่อยที่สองกล่าวถึงการปฏิเสธความเป็นแม่และภรรยาที่ดีของตัวละครจักรพรรดิ นีซูสี จากตัวบทวรรณกรรมที่ศึกษาได้บรรยายให้เห็นว่าจักรพรรดินีซูสีเป็นสตรีที่เหยียดหยามโหด อำมหิต สามารถฆ่าสามีหรือแม้กระทั่งลูกของตนเองได้ เพื่อบรรลุความหวังที่นางจะได้เป็นผู้สำเร็จราชการ แผ่นดินผู้ประพันธ์ได้บรรยายฉากที่ตัวละครเยโฮนาลาได้แอบวางยาพิษปลงศพพระชนม์ จักรพรรดิเสียนเฟิง การกระทำของตัวละครดังกล่าวเทียบได้กับแม่มดร้ายในตำนานที่วางยาพิษฆ่า เหยื่อผู้บริสุทธิ์ ยิ่งไปกว่านั้นตัวละครเยโฮนาลายังได้กระทำความรุนแรงกับลูกของตนไม่ว่าจะเป็น การแอบวางยาหรือการปล่อยให้ถึงจี้ทนต์ทุกข์ทรมานกับโรคภัยจนสิ้นใจไป จะเห็นได้ว่าความ เหยียดหยามโหดไร้ปรานีดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงการปฏิเสธกรอบความเป็นภรรยาหรือแม่ที่ดีของตัว ละครที่สังคมกำหนดไว้ นอกจากนี้ ผู้อ่านยังสามารถพบว่าในบางตัวบทวรรณกรรม โดยเฉพาะงาน ประพันธ์ของม.ร.ว คีฤทธิ ปราโมชได้บรรยายให้เห็นว่าตัวละครเยโฮนาลานั้นไม่สามารถให้ กำเนิดรัชทายาทได้เอง นางจำต้องอาศัยลูกของหญิงสาวคนหนึ่งมาแอบอ้างว่าเป็นลูกของนาง จากนั้นเยโฮนาลาได้สังหารแม่เด็กเพื่อปกปิดความลับแผนการของตน การกระทำของตัวละคร ดังกล่าวนอกจากจะสะท้อนให้เห็นความเหยียดหยามโหดเลือดเย็นแล้วยังแสดงให้เห็นภาวะไร้ความเป็น แม่ของตัวละครได้อย่างชัดเจนทีเดียว

สำหรับประเด็นย่อยที่สามซึ่งกล่าวถึงความรุนแรงที่กระทำต่อเพศหญิงด้วยกันของตัวละครเยโฮนาลา ผู้วิจัยพบว่านอกจากเหยื่อที่เป็นบุรุษแล้วสตรีก็ตกเป็นเหยื่อความเหี้ยมโหดอำมหิตของจักรพรรดินีซูสีเช่นกัน ดังเห็นจากการสวรรคตของจักรพรรดินีซูอัน ในประเด็นย่อยที่สามนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ให้เห็นถึงภาพลักษณ์ของสตรีที่สังคมปีศาจไปโดยกำหนดไว้ด้วยกันสองภาพ กล่าวคือ ภาพของผู้หญิงที่ดี (Madonna) และภาพของผู้หญิงร้าย (Whore) จากตัวบทวรรณกรรมที่ศึกษาผู้อ่านจะเห็นว่าจักรพรรดินีซูอันจัดอยู่ในภาพของสตรีที่ดี ซึ่งอยู่ในกรอบจารีตของสังคม แต่ในขณะที่จักรพรรดินีซูสีถูกจัดในภาพของหญิงร้าย การปะทะกันระหว่างภาพลักษณ์ของผู้หญิงทั้งสองแบบดังกล่าวสะท้อนผ่านความขัดแย้งระหว่างจักรพรรดินีซูสีและจักรพรรดินีซูอัน โดยมีคนกลางที่เป็นชนวนความขัดแย้งนั่นก็คือจักรพรรดิทงชวี ตัวละครเยโฮนาลาคิดอยู่เสมอว่าอำนาจของนางมิได้เบ็ดเสร็จเพียงแต่นางผู้เดียวตราบไต่ยังมีจักรพรรดินีซูอันอยู่ การช่วงชิงอำนาจฝ่ายนี้จึงเป็นเหตุปัจจัยสำคัญที่ทำให้จักรพรรดินีซูสีต้องกำจัดจักรพรรดินีซูอันออกไป จะเห็นได้ว่าภาพลักษณ์เดิมของจักรพรรดินีซูสีที่น่าเสนอนในตัวบทวรรณกรรมทั้งไทยและต่างประเทศข้างต้นนั้นล้วนเห็นพ้องต้องกันว่านางเป็นสตรีที่มีความกระหายอำนาจ ทะเยอทะยานใฝ่สูงและเหี้ยมโหดอำมหิต

ในบทที่สี่ผู้วิจัยได้ศึกษาภาพลักษณ์ใหม่ของตัวละครจักรพรรดินีซูสีที่น่าเสนอนในนวนิยาย *Empress Orchid* และ *The Last Empress* ของอันฉี หมิน ผู้ประพันธ์ได้วาดภาพตัวละครผู้นี้แตกต่างจากภาพลักษณ์เดิมอย่างสิ้นเชิง ถือได้ว่าเป็นการลบล้างหรือได้กลับงานเขียนประวัติศาสตร์ทางการหรือวรรณกรรมที่เขียนมาก่อนหน้านี้อย่างเอกอุ จากการวิเคราะห์ศึกษางานเขียนของอันฉี หมินทั้งสองเรื่องดังกล่าวผู้วิจัยเห็นว่าผู้ประพันธ์ได้เน้นถ่ายทอดให้เห็นความรู้สึกอารมณ์ของตัวละครเป็นสำคัญ ลักษณะการนำเสนอดังกล่าวช่วยให้ผู้อ่านเกิดความเห็นใจและเข้าใจตัวละครอันนำไปสู่การมองภาพลักษณ์ของจักรพรรดินีซูสีในมิติที่ต่างจากเดิม ภาพลักษณ์ของจักรพรรดินีซูสีที่อันฉี หมินถ่ายทอดในงานเขียนของเธอสามารถสรุปให้เห็นได้ดังต่อไปนี้ กล่าวคือ ภาพลักษณ์ของลูกสาวที่มีความกตัญญูต่อบุพการี ภาพลักษณ์ของภรรยาที่รักและเข้าใจสามี ภาพลักษณ์ของแม่ที่อุทิศทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อลูก ภาพลักษณ์แม่ของแผ่นดินที่อุทิศชีวิตเพื่อประเทศ และภาพลักษณ์ในฐานะเหยื่อของข่าวลือ

ภาพลักษณ์ของลูกสาวที่มีความกตัญญูต่อบุพการีนั่นอันดี หมินได้นำเสนอให้เห็นการต่อสู้กับความยากลำบากของตัวละครกล้วยไม้ นับตั้งแต่ต้นเรื่อง ดังเห็นจากการเดินทางนำศพของบิดากลับเมืองหลวงและการต่อสู้ชีวิตในเมืองหลวงเพื่อแม่และบรรดาน้องๆ ทั้งหมดนี้ล้วนสะท้อนให้ความรักและการเสียสละของตัวละครเพื่อครอบครัวอันเป็นที่รัก สิ่งหนึ่งที่ผู้อ่านสามารถพบในนวนิยายคือความรักและความผูกพันระหว่างแม่และกล้วยไม้ที่หล่อหลอมตัวตนของกล้วยไม้ในเวลาต่อมาโดยนางได้ยึดแม่ผู้ทำหน้าที่เป็นเสาหลักของครอบครัวเป็นแบบอย่างในการทำหน้าที่ผู้นำประเทศในเวลาต่อมา นอกจากนี้ผู้ประพันธ์ยังได้นำเสนอให้เห็นการต่อสู้กับโชคชะตาของตัวละครเมื่อเข้ามาอยู่ในวังหลวง อันดี หมินได้ชี้แจงให้เห็นว่าการตัดสินใจเข้ามาสมัครเป็นสนมของกล้วยไม้เกิดจากความต้องการให้สมาชิกในครอบครัวมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นมิได้เกิดจากความทะเยอทะยานใฝ่สูงส่วนตัวแต่อย่างใด ผู้วิจัยเห็นว่าพื้นที่วังหลวงที่ตัวละครกล้วยไม้เข้าไปอาศัยอยู่นั้นมีสภาพไม่ต่างจากสมรภูมิตรบสำหรับพวกผู้หญิงในวัง พวกเขาต่างต่อสู้แก่งแย่งเพื่อให้ได้ครอบครองความรักจากจักรพรรดิ ตัวละครกล้วยไม้เองก็เป็นหนึ่งในผู้ที่ต้องต่อสู้ดังกล่าว พื้นที่วังหลวงยังเป็นพื้นที่อันตรายที่ตัวละครต้องเรียนรู้ที่จะเอาชีวิตรอด บุคคลเดียวที่รับรู้สภาพอารมณ์และเข้าใจความรู้สึกของตัวละครกล้วยไม้ก็คือขันทีอันเตอไห่ ผู้ประพันธ์ได้นำเสนอให้เห็นว่าตัวละครทั้งสองต่างร่วมชะตากรรมเดียวกันโดยทั้งคู่ได้เสียสละความสุขของตนเพื่อคนในครอบครัวข้างหลัง

ประเด็นภาพลักษณ์ในฐานะภรรยาเป็นประเด็นที่อันดี หมินต้องการนำเสนอเพื่อได้กลับภาพลักษณ์เดิมข้างต้นที่มองว่านางเป็นหญิงร้ายใช้จริตมารยาช่วยวนจักรพรรดิเสียนเฟิงและทำยาสู่คนางได้วางยาฆ่าสามีเพื่อสนองอำนาจของตนเอง แต่ผู้อ่านจะพบว่าตัวละครจักรพรรดินีซูสีในนวนิยายของอันดี หมินกลับถูกถ่ายทอดในภาพของภรรยาที่มีความรักและความเข้าใจต่อสามี ตัวละครกล้วยไม้รับรู้ความรู้สึกขมขื่นเจ็บปวดของจักรพรรดิเสียนเฟิงที่ทรงแบกรับปัญหาต่างๆ นางได้พยายามให้กำลังใจและช่วยเหลือแบ่งเบาความทุกข์ของสามีอย่างเต็มความสามารถ ยิ่งไปกว่านั้นผู้ประพันธ์ยังต้องการสื่อให้เห็นว่าทุกข์ของสามีก็คือทุกข์ของผู้เป็นภรรยาเช่นกันอีกทั้งความรักและความรู้สึกเห็นใจต่อกันได้ก่อตัวขึ้นจนทำให้กล้วยไม้คิดที่จะเข้าไปแบ่งเบาแบกรับภาระนั้นร่วมกับสามีของนาง จากเหตุผลดังกล่าวอันดี หมินได้แสดงให้เห็นว่าการเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมืองของตัวละครกล้วยไม้นั้นมิได้เกิดขึ้นจากความกระหายในอำนาจแต่อย่างใด

หากเกิดจากความรักและความห่วงใยที่ตัวละครกล้วยไม้มีต่อจักรพรรดิผู้เป็นสวามี นอกจากนี้ บทบาทของภรรยาที่ดียังได้รับการเน้นย้ำจากเหตุการณ์ที่จีนเผชิญกับกองกำลังทหารตะวันตกที่บุกเข้ามาใกล้พระราชวังปักกิ่ง กล้วยไม้ในฐานะภรรยาได้คอยเตือนสติจักรพรรดิเสียเนืองให้คำนึงถึงภาระหน้าที่ของความเป็นจักรพรรดิด้วยการทูลเชิญให้เสด็จประทับที่พระราชวังเพื่อเป็นขวัญกำลังใจของประชาชน และคอยย้ำเตือนให้พระองค์ทรงคำนึงถึงพระเกียรติและแสดงความเข้มแข็งเพื่อความอยู่รอดของจีน

นอกจากภาพลักษณ์ของภรรยาที่เป็นเหมือนเพื่อนคู่ชีวิตแล้ว อันฉี หมินยังได้นำเสนอภาพของภรรยาหม้ายสาวที่ระคับระคองตนให้ผ่านพ้นช่วงวิกฤตแห่งอารมณ์ ผู้อ่านจะพบเห็นการต่อสู้กับความขัดแย้งทางอารมณ์ของตัวละครที่ต้องเลือกระหว่างความถูกต้องและความปรารถนาส่วนตัว ความรักระหว่างกล้วยไม้และนายทหารหญิงผู้เป็นบททดสอบความเป็นภรรยาผู้ยึดมั่นในประเพณีของตัวละครได้เป็นอย่างดี แม้ว่านางจะรู้สึกหลงรักหญิงลุ่มมากเพียงใดแต่ท้ายที่สุดตัวละครก็สามารถควบคุมใจไปปรารถนาของตนได้สำเร็จเมื่อคำนึงถึงพันธกิจที่จะต้องดูแลลูกของตนให้พร้อมสำหรับการเป็นกษัตริย์ในอนาคต

สำหรับประเด็นภาพลักษณ์ความเป็นแม่ผู้อุทิศทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อลูกผู้วิจัยได้วิเคราะห์เห็นว่าอันฉี หมินได้ใช้นวนิยายของเธอเป็นเครื่องมือในการกอบกู้ความเป็นแม่ของตัวละครประวัติศาสตร์ผู้หนึ่งที่ถูกละเลยหรือมองข้ามที่จะกล่าวถึง ความรักของแม่ที่มีต่อลูกเป็นประเด็นที่ผู้อ่านสามารถพบได้ในนวนิยายของอันฉี หมิน โดยผู้ประพันธ์ได้บรรยายให้เห็นถึงความรักของตัวละครที่มีต่อลูกนับตั้งแต่วินาทีแรกที่รู้ว่าตั้งครรภ์ ความรักของแม่ยังทำให้ตัวละครกล้วยไม้เฝ้าระวังครรภ์ของนางจากภัยอันตรายรอบด้านภายในวังหลวงที่คอยมุ่งร้ายต่อชีวิตของนางและเด็กในท้อง นอกเหนือไปจากความรักแล้ว ผู้อ่านยังจะเห็นว่าผู้ประพันธ์พยายามที่จะถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกของตัวละครในฐานะแม่ที่ต้องยอมสูญเสียทุกสิ่งเพื่อลูกไม่ว่าจะเป็นการถูกพรากสิทธิการเลี้ยงดูบุตรด้วยข้ออ้างเรื่องเชื้อสายชาติตระกูลทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างนางและลูกห่างเหินต่อกัน กล้วยไม้ยังต้องเผชิญกับความเจ็บปวดทางอารมณ์เมื่อความเข้มงวดหวังดีที่นางมีต่อลูกกลับเป็นตัวบั่นทอนสายสัมพันธ์ระหว่างนางและลูกไปโดยปริยาย ยิ่งไปกว่านั้นสิ่งที่สร้างความเจ็บปวดแก่จิตใจของกล้วยไม้เป็นอย่างยิ่งก็คือการจบชีวิตลงของถงจื้อ ในช่วงเวลาที่ถงจื้อล้มป่วย

กล้วยไม้ได้ทำหน้าที่ของแม่อย่างน่าชมเชยด้วยการดูแลปรนนิบัติจนถึงนาทีสุดท้ายของชีวิตลูก ผู้ประพันธ์ได้บรรยายความรู้สึกของผู้เป็นแม่ที่ต้องสูญเสียลูกไปได้อย่างชัดเจนทำให้ผู้อ่านเห็นความรักอันยิ่งใหญ่ที่ตัวละครกล้วยไม้มีต่อบุตร ผู้วิจัยเห็นว่าภาพลักษณ์ของแม่ผู้เจ็บปวดกับการสูญเสียลูกเป็นสิ่งที่ถูกละเลยจะกล่าวถึงในงานเขียนประวัติศาสตร์แต่กลับนำเสนอว่านางเป็นต้นเหตุการตายของลูก อาจกล่าวได้ว่าการนำเสนอในงานประวัติศาสตร์ข้างต้นถือเป็นการลดทอนความเป็นมนุษย์ของเพศหญิงเนื่องจากงานเขียนดังกล่าวได้มองข้ามละเลยความรู้สึกหรือมิติทางอารมณ์ที่ผู้หญิงในฐานะแม่มี

สำหรับภาพลักษณ์แม่ของแผ่นดินนั้นผู้วิจัยเห็นว่าในนวนิยายทั้งสองภาคของอันฉี หมิน ผู้ประพันธ์ได้พยายามนำเสนอให้เห็นภาพลักษณ์ของจักรพรรดินีซูสีในฐานะแม่ของแผ่นดินผู้อุทิศแรงกายและแรงใจต่อภาระหน้าที่ของบ้านเมือง บทบาทพระมารดาของจักรพรรดิถึงสองพระองค์ได้เชื่อมประสานเข้ากับบทบาทแม่ของแผ่นดินจีนอย่างแยกไม่ขาดจากกัน การทำหน้าที่ดูแลอภิบาลจักรพรรดิให้เตรียมพร้อมสำหรับการปกครองประเทศนั้นจึงเท่ากับเป็นการสร้างภาพลักษณ์จีนให้เติบโตเข้มแข็งเพื่อรับมือกับการรุกรานจากต่างชาติมหาอำนาจ ผู้ประพันธ์ได้แสดงให้เห็นถึงการทำหน้าที่แม่ของประเทศของตัวละครอย่างเต็มความสามารถ ตัวละครกล้วยไม้ได้ดูแลใส่ใจและหาทางแก้ไขต่อปัญหาต่างๆที่ประชาชนกำลังประสบไม่ว่าจะเป็นความเดือดร้อนจากทุกภิกขภัย ระบบการศึกษาหรือปัญหาการรุกรานดินแดนจากต่างชาติ นอกจากนี้อันฉี หมินยังได้แสดงให้เห็นถึงจิตวิญญาณนักปกครองของตัวละครที่ต้องบริหารดูแลราชสำนักซึ่งแตกแยกเป็นสองฝักสองฝ่าย กล้วยไม้ให้ความสำคัญแก่ขุนนางที่ยึดมั่นต่อหน้าที่มากกว่าอุดมการณ์สวดยุทธและยังส่งเสริมให้กำลังใจแก่ขุนนางที่มีความสามารถและทำประโยชน์เพื่อประเทศชาติบ้านเมือง ให้เจริญก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงาน อีกทั้งกล้วยไม้ยังรู้จักทำหน้าที่เป็นผู้ประสานความเข้าใจอันดีระหว่างจีนและต่างชาติผ่านงานเลี้ยงรับรองบรรดาภริยาทูตซึ่งทำให้ต่างชาติเข้าใจความเป็นไปภายในจีน การนำเสนอภาพลักษณ์ดังกล่าวจึงเป็นการได้กลับภาพลักษณ์พระราชพิธีที่บันทึกเขียนไว้ในงานเขียนประวัติศาสตร์ได้อย่างชัดเจน

ประเด็นสุดท้ายคือภาพลักษณ์ในฐานะเหยื่อของชาวลือ อันฉี หมินได้หยิบยกประเด็นต่างๆที่กล่าวโจมตีจักรพรรดินีซูสีไม่ว่าจะเป็นข่าวการสวรรคตของจักรพรรดินีซูอัน การยกยอกเงิน

งบกองทัพเรือ หรือแม้แต่แผนการถอดถอนจักรพรรดิวงซวี ได้ถูกนำเสนอในงานเขียนของเธอ เพื่อให้ตัวละครกลัวยไม้ได้อธิบายความจริงและแก้ต่างแก่ผู้อ่าน ผู้ประพันธ์ได้เผยให้เห็นว่า เบื้องหลังการสร้างภาพไม่ดีแก่จักรพรรดินีซูสีนั้นเกิดจากความแค้นส่วนตัวของกลุ่มนักปฏิรูปหัวรุนแรง อาทิ คังไห่ยวเหวย เหลียงฉีเซา รวมถึงลัทธิจักรวรรดินิยมตะวันตกที่ต้องการเข้ามาตัดวงจรพยากรณ์ในจีน กลุ่มคนดังกล่าวได้ร่วมมือกันโดยใช้สื่อหนังสือพิมพ์เป็นเครื่องมือในการโจมตีเพื่อ บ่อนทำลายชื่อเสียงของนางและใช้นางเป็นข้ออ้างเพื่อแสวงผลประโยชน์ของตน ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า ภาพของจักรพรรดินีซูสีที่นำเสนอออกสู่สายตาชาวโลกโดยกลุ่มคนดังกล่าวไม่ต่างจากภาพผีร้ายที่ หลอกหลอนคุกคามประเทศโดยมีจักรพรรดิเป็นเหยื่อผู้เคราะห์ร้ายที่รอการปลดปล่อย ด้วยเหตุนี้ การสร้างข่าวลือโจมตีจักรพรรดินีซูสีดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงอคติทางเพศในสังคมจีนที่มอง ผู้หญิงมีอำนาจว่าเป็นภัยร้ายต่อชาติบ้านเมืองและวิธีการที่จักรวรรดินิยมตะวันตกใช้เพื่อสร้างสิทธิ อันชอบธรรมแก่ตนในการรุกรานจีน ตลอดเนื้อหาในนวนิยายทั้งสองภาคผู้อ่านจะเห็นถึงความ พยายามของผู้ประพันธ์ที่ต้องการเรียกร้องความเป็นธรรมแก่จักรพรรดินีซูสีไม่ว่าจะเป็นการแสดง อารมณ์ความรู้สึกของตัวละครต่อข้อกล่าวหาต่างๆหรือการสอดแทรกข้อมูลหลักฐานเพื่อยืนยัน ความบริสุทธิ์ของจำเลย นับได้ว่านวนิยายทั้งสองเรื่องเป็นกระบอกเสียงหรืองานต้นแบบในการ เรียกร้องความเป็นธรรมให้แก่ผู้หญิงผู้ตกเป็นเหยื่อของอุดมการณ์ปีศาจปีศาจได้เป็นอย่างดี

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

คึกฤทธิ์ ปราโมช, ม.ร.ว., *ซูสีไทเฮา*. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, 2549.

ชุตินา ประภาศวุฒิสาร. อารมณณ์ต้องห้าม: อุดมการณ์กับความรักใน *อะเซเลียสีแดง* ใน *อ่าน ฉบับปฐมฤกษ์*. 1, 1 (เมษายน – มิถุนายน, 2551).

เจน จำรัสศิลป์, *ซูสีไทเฮา: ราชนิษิมังกร*. กรุงเทพมหานคร: อาทิตย์, 2525.

ทวีป วรดิลก, *ประวัติศาสตร์จีน*. กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ, 2542.

ถาวร ลิกขโกศล. ชันฉงซื่อเตอ (三从四德) มาตรฐานหลักคุณธรรมการปฏิบัติตนและศีลธรรมจรรยาของหญิงในสังคมศักดินา ใน *จดหมายข่าว อาศรมสยาม-จีนวิทยา*. 86 (กันยายน 2552): 23.

นภา หลิน, *5 ยอดหญิงจีนผู้ยิ่งใหญ่*. กรุงเทพมหานคร: ประพันธ์สาส์น, 2548.

สมฤทธิ บั้วระมวล, *ซูสีไทเฮา: พญาหงส์เหนือบัลลังก์มังกร*. กรุงเทพมหานคร: คุ่มคำ สำนักพิมพ์, 2552.

องคณา มานิตพิสิฐกุล. การตอบสนองต่อการคุกคามของชาติตะวันตกของจีนปลายสมัยราชวงศ์ชิง (ค.ศ. 1861-1895). วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, วิชาเอกประวัติศาสตร์เอเชีย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2543.

อัมพร เสี่ยงมิบูล. จากนวนิยายสู่ภาพยนตร์ : กรณีศึกษาเรื่อง “ฟริอม เอ็มเพอร์เรอร์ ทู ซิติเซิน” และเรื่อง “เดอะ ลาสต์ เอ็มเพอร์เรอร์. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, ภาควิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.

ภาษาอังกฤษ

“A Conversation with Anchee Min”[Online]. Available:

http://www.hmhbooks.com/readers_guides/min_empress.shtml

Auslander, L. *Taste and Power: Furnishing Modern France*. California: University of California Press, 1996.

Barnes, S. T. *Patrons and power: creating a political community in metropolitan Lagos*. Manchester University Press, Manchester, 1986.

- Bennett, J. *History matters: patriarchy and the challenge of feminism* Philadelphia, Pennsylvania: University of Pennsylvania Press, 2006.
- Bland, J.O.P., and Blackhouse, E. *China under the Empress Dowager: being the history of life and times of Tzu Hsi*. London: William Heinemann, 1911.
- Burgard, P.J. *Nietzsche and the feminine*. Charlottesville and London: University Press of Virginia, 1994.
- Caroline, E. *Fashion at the edge: Spectacle, Modernity and Deathliness*. Yale University Press, 2007.
- Chung, S.F. The Much Maligned Empress Dowager: A Revisionist Study of the Empress Dowager Tz'u-Hsi (1835-1908) in *Modern Asian Studies*.13, 2 (1979): 189.
- Collis, M. *The motherly and auspicious: being the Life of the Empress Dowager Tzu Hsi in the form of a drama with an introduction and notes*. London: Faber, 1953.
- Creed, B. *The monstrous-feminine: films, feminism, psychoanalysis*. London: Routledge, 1993.
- De Certeau, M. *The Writing of History*. New York: Columbia University Press, 1988.
- Dockray-Miller, M. *Motherhood and mothering in Anglo-Saxon England*. New York: St. Martin's Press, 2000.
- Elleman, B. *Modern Chinese warfare, 1795-1989*. London: Routledge, 2001.
- Forbes, J.D. *Columbus and Other Cannibals: The Wetiko Disease of Exploitation, Imperialism, and Terrorism*. New York: Seven Stories Press, 2008.
- Gray, J. *Rebellions and Revolutions: China from the 1800s to 2000*. Oxford: Oxford University Press, 2002.
- Grice, H. *Negotiating identities: An introduction to Asian American women's writing*. Manchester: Manchester University Press, 2002.
- Halbertal, M., and Margarit, A. *Idolatry*. Harvard University Press, 1998.
- Hayot, E. *Immigrating Fictions: Unfailing Mediation in Dictée and Becoming Madame Mao*. Danverse: University of Wisconsin Press, 2006.
- Hinsch, B. *Women in Early Imperial China*. Maryland: Rowman & Littlefield Publisher, 2002.

- Huang, M.W. *Snake's legs: Sequels, Continuations, Rewritings, and Chinese fiction*. Honolulu: University of Hawaii Press, 2004.
- Hunter College Women's Studies Collective, *Women's Realities, Women's Choices*. New York: Oxford University Press, 1995.
- Jie Tao, Bijun Zheng, and Shirley L. Mow. *Holding up half the sky: Chinese women past, present, and future*. New York: the Feminist Press, 2004.
- Jinxia, D. *Women, sport, and society in modern China*. London: Frank Cass Publisher, 2003.
- Karlsen, C.F. *The Devil in the Shape of a Woman: Witchcraft in Colonial New England*. New York: Vintage Books, 1989.
- Kauko Laitinen, *Chinese Nationalism in the Late Qing Dynasty: Zhang Binglin as an Anti-Manchu Propagandist*. London: Curzon Press, 1990.
- Ko, D., Haboush, J.K., and Piggot, J.R. *Women and Confucian Cultures in Premodern China, Korea, and Japan*. London: University of California Press, Ltd., 2003.
- Kovach, T. A. *A companion to the works of Hugo von Hofmannstal*. Suffolk: Camden House, 2002.
- Laidler, K. *The Last Empress: The She - Dragon of China*. Chichester: John Wiley, 2003.
- Larue, G. A. *Sex and the Bible*. University of Michigan: Prometheus Books, 1983.
- Mann, Susan L. *Gender and Sexuality in Modern Chinese History*. New York: Cambridge University Press, 2011.
- Mass, J.P. *The Origins of Japan's Medieval World: Courtiers, Clerics, Warriors, and Peasants in the Fourteenth Century*. Calif: Stanford University Press, 1997.
- McKeon, K. *Theory of the novel: a historical approach*. Baltimore, Md.: Johns Hopkins University Press, 2000.
- McMahon, K. *The Fall of the God of Money: Opium Smoking in Nineteenth-Century China*. Maryland: Rowman & Littlefield Publishers, Inc., 2002.
- Meyer, M. *China: a concise of history*. London: Rowman and Littlefield Publishers, Inc., 1994.

- Min, A. *Empress Orchid*. New York: Mariner Books, 2005.
- Min, A. *The Last Empress*. London: Bloomsbury Publishing, 2007.
- Owens, C. *Noblewomen and Political Activity*. New York: Peter Lang Publishing, Inc., 2010.
- Paxton, P., and Hughes, M. *Women, Politics, and Power*. Los Angeles: Pine Forge Press, 2007.
- Perry, L., Turner, L.H., and Sterk, H.M. *Constructing and Reconstructing Gender: The Links among Communication, Language, and Gender*. Albany: State University of New York Press, 1992.
- Pu Yi, *From Emperor to Citizen: The Autobiography of Aisin-Gioro Pu Yi*. Beijing: Foreign Languages Press, 1979.
- Rawski, E.V. *The Last Emperors: A Social History of Qing Imperial Institutions*. Berkeley: University of California Press, 1998.
- Robert, J.A.G. *A History of China*. New York: Palgrave, 2006.
- Seagrave, S. *Dragon Lady: The Life and Legend of the Last Empress of China*. New York: Vintage Books, 1992.
- Tang, H.P., and Coomler, D. *A Time of Ghosts*. Portland: Inkwater Press, 2010.
- Warner, M., *The Dragon Empress*. Vintage edition: London, 1993.
- Yang, L.S. Female Rulers in Imperial China. in *Harvard Journal of Asiatic Studies* 23 (1960-1961): 4.

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นาย วรพล ผสมทรัพย์ เกิดเมื่อวันที่ 12 กันยายน พ.ศ. 2528 ภูมิลำเนาเดิมเป็นคนจังหวัดภูเก็ต สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีอักษรศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอิตาเลียน คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2550 และเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวรรณคดีเปรียบเทียบ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปีพ.ศ. 2551